

...ve

Biz

VE BİZ
ALİ POLAT

© Ali Polat

Bu yapıtın tüm hakları saklıdır.
Yazarın izni olmadan yapıt yeniden basılamayacağı gibi,
kayıt, fotokopi ve bilgi depolama da dahil olmak üzere
herhangi bir elektronik ya da mekanik yöntemle
çoğaltılıp dağıtılamaz.

Birinci Basım: Kasım 2004

Gözden Geçirilmiş İkinci Basım: Haziran 2006

Yayıma Hazırlayan: Hasan Âli Çakmak

Kapak Resmi ve İç Desenler: Vefa İbrahimkızı
Kapak Tasarımı ve Grafik Uygulama: Saliha Bora

Renk Ayrımı: Teknik Çözüm

T: 0212 613 47 75

Baskı: Enes Matbaacılık Ltd. Şti.

T: 0212 501 47 63

Cilt: Sağlam Mücellit

T: 0212 693 19 33

ISBN: 975-93465-2-4

İSTANBUL 2006

Taksim Cad. No: 109, D.: 4

Taksim, İstanbul

T: 0212 256 84 90 F: 0212 235 12 07

E: ali_polat@tnn.net

Bu kitabın satışından elde edilecek gelir
EŞEKLERİ KORUMA CEMİYETİ'nin
kuruluşunda kullanılacaktır.

ALİ POLAT

VE BİZ

*Yaratılmışlara saygı duyanlara
ithaf olunur...*

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	11
SUNUŞ	13
HAYVAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRGESİ	15

I. BÖLÜM

GENEL BİLGİLER	17
Kimlik kartı	
Eşek hakkında genel bilgiler	
Eşeklerin fiziksel özellikleri	
Eşeğin evrimi ve evcilleştirilmesi	
Eşeklerin beslenmesi	
Eşeklerin üremesi	
Eşek türleri	
Bölgelere göre eşekler	
Yabani eşekler	
Eşeğin eğitimi	
Bir çift eşek ailenizin geçimini sağlar	
Eşek ve hayvan dostları	
Eşek ve tıp	
Eşek derisi ve ilaç yapımı	
Hangi hastalıkların tedavisinde kullanılır?	
Genetik mühendisliği	
Fal ve rüya tabirinde eşek	
Meşhur eşekler	
Sinema ve edebiyatta eşek	
Don Kişot	
Ressamların çizgileriyle eşekler	
Eşeklerle ilgili tarihi ve mitolojik olaylar	
Urukagina yasalarında eşek	
Hammurabi kanunlarında eşek ile ilgili maddeler	
Demokrat eşeği	
Eşeklerin savaşlarda kullanılması	
Journal Humoristique Echeque	
Basında eşeklerle ilgili haberler	

II. BÖLÜM

MAKALELER	53
Teknoloji	
Eşek ve Mühendislik	

Aşk ve Cinsellik
Sağlık
Temizlik
İyi ve Kötü Alışkanlıklar
Miras
Akıl ve Zekâ
Çalışkanlık, Tembellik, Yaratıcılık
Kurtarıcımız
Yalnızlık
Sadakat
Dostluk, Sevgi, Samimiyet, Şefkat
Yiyecek ve İçecek
Yaratılmışlara Saygı
Kıskançlık, İftira ve Yalan
İkiyüzlülük, Düşmanlık
Bencillik ve Hırs
İnatçılık
Şanslılık-Şanssızlık
Asalaklık
İnanç, Hukuk, Kanun
Ve Biz

III. BÖLÜM

FIKRALAR 111

Kılıbık, Neyse, Siz Geldiniz Ya!, Latife, Birbirine Karıştırdın,
Tebriiz Eşekler Kahvesi, Biriniz Eşek, Ötekiniz Öküz, Eşek, Eşegi Deneyen Adam,
Eşegi de Kurbana Say, Sen Büyür Yine Eşek Olursun, Ya Şöyle Desem?, Hastalık,
Eşek Ne Diyor?, Eşek Arkadaş, Semer, Eşek Çiftesi, Marifetli Eşek,
Seni Önce Dövseydim..., Eşek Tüccarı, Eşegi Böyle Boyarız, Benim Eşek Ağa Tabiatlı,
Amerika'dan Mühendis Getirirdik!, Eşegin Hangi Yanı, Eşek İnat Olunca, Eşek Boyama,
Eşek Borsası, Bebek, Eşek ile Katır, Aslan ile Yaban Eşegi, Aslan ile Eşegin Avlanması,
Seninkiler Bir Eşek İçin Küçük Sayılmaz mı?,
Hangisini İçer?, Akıllı Eşek, Yol Vergisi

NASREDDİN HOCA FIKRALARI 125

Eşege Neden Ters Binmiş, Ağır Ağır Giden Eşek Koşan Attan Daha Sağlamdır,
Pazarlık, Tam Alışmışken, Eşegin Akli, Sen Yine Yemini Suyunu Ver,
Eşegin Başı, Senin Eşegin Odur, Düşmeseydim İncecektim, Turşu,
Elin Ağzı Torba Değil ki Büzesin, Son Ümit, Eşegin Acele Bir İşi Çıktı,
Eşege Merhamet, Dünyanın Ortası, Eşek de Okur, Eşek ve Su Kuşları, Doğru Göle...,
Subaşının Eşegi, Sen Beğendin!..., Nasreddin Hoca ile Timurlenk, Bıraktığın Yeredesin,
İnadın Sonu, Eşegin Gittiği Yere, Altın Senin Olsun, Nasıl Ağlamasın?,
Eşegin Biri Nerede?, Bir Koca On Eşege Bedeldir, Şükür

IV. BÖLÜM

FABL VE MASALLAR 143

İnsanlık mı? Eşeklik mi?, Biraz İnsanlık, Biraz Eşeklik, Biraz Köpeklik, Biraz Maymunluk,
Kurt ile Eşek, Kuyudan Su Çeken Eşek, Saf Köylü ve Yankesiciler, Kurt ile Eşek,
Kral, Münecim ve Eşek, Eşeğin Şarkısı, Çalışkan Eşek, Keçi ile Eşek,
Eşek ve Başkanlık Seçimi, Bela Ona Gelecek, Deve ile Eşek,
Eşek ile Öküz, Şarkı Söyleyen Eşek, Şeddeli Eşek, Eşek Gitti, Esas Eşeklik, Satılık Eşek,
Put Taşıyan Eşek, Tuz Yüklü Eşek ile Sünger Yüklü Eşek, Aslan Postu Giyen Eşek,
At ile Eşek, Yaşlı Eşek, Hayvanların İnsanlardan Şikâyeti, Eşek, Tilki ve Aslan,
Eşeğin Gölgesi Davası, Bremen Mızıkacıları, Yirmi Yıllık Bir Yaşamın Anıları,
Uluslararası Eşekler Cemiyeti Olağanüstü Toplantısı, Uyanış, Eşek Bayramı,
İyi Yürekli Eşek, Dilektaş, Kendimizi Eşek Yerine Koyalım

V. BÖLÜM

ŞİİRLER 227

Şeyhî, Harnâme (Eşek Kitabı)
Hüseyin İrkad, Eşekler Arka Bulunca
Hasan Şen, Ne Güzeldir Hayvanlar
Şair Eşref, Jacques-Henri-Marie Prevert
Enver Gökçe, Sağda Gider
Ömer Hayyam, Rubai
Mahsuni Şerif, Eşek Gibiyim
Grisela
Şemsi Belli, Eşek
Barış Manço, Arkadaşım Eşek
Hüsamettin Bilgen (Bitlisli Baba), Geldik Eşek Kokusuna, Baktık Eşek Dağlarını...
Namdar Rahmi Karatay, Geçti Bor'un Pazarı Sür Eşeği Niğde'ye
Orhan Veli Kanık, Eşeğin Sözü
Perdahî, Eşek Destanı
Neyzen Tefik, Eşşoğlu
Gülşen Hizmetçi, Baba
Eşek
Erdem, Orta Direk
ATASÖZLERİ 245
DEYİMLER 248
VECİZ SÖZLER 249
BİLMECELER 251

EŞEKLERİ KORUMA DERNEKLERİNİN AMAÇLARI 253
TURİZM, REHABİLİTASYON VE EŞEK FESTİVALLERİ 255

EŞEKLERİ KORUMA DERNEKLERİNİN ADRESLERİ 256

TEŞEKKÜR

Bu eserin hazırlanmasında emeği geçen, Doç. Dr. Ali Güzelyüz, Doç. Dr. Ali Müslümov, Dr. Ahad Mortaz, Neval Güzelyüz ve Flora Müslümova'ya;

fotoğraf ve doküman göndererek katkıda bulunan, Andrea Thomson (Yeni Zelanda), Caroline Elfving (ABD), Crystal Ward (ABD), Dale McCall (ABD), David Thomson (Yeni Zelanda), Dawn Svendsen (İngiltere), Debbie Barrett (İrlanda), Desiree Eldering (Aruba), Diana Hulme (İngiltere), Doreen Fitchett (Kanada), Dr. Dilek Arsoy Başaran, Eldar İsmayılov (Azerbaycan), Elisabeth Svendsen (İngiltere), Ellen Dahlstet (ABD), Emma Woodward (İngiltere), Fahrettin Miralayev (Azerbaycan), Inga Kristensen (Danimarka), Jo-Anne Kokas (Avustralya), Joy Pritchard (İngiltere), Kelsey Edwards (Yunanistan), Kerrie Haynes-Lovell (Avustralya), Leah Evans (ABD), Leah Patton (ABD), Mandy Jo Huntington, Marcelo Bibiano (İtalya), Marilyn Dale (İngiltere), Mark S. Meyers (ABD), Marlene Byrd (İspanya), Marlene Malcher (Kanada), Marloes Berends (Hollanda), Mary Skinner (Kıbrıs), Nadir Eromi (Kanada), Pascal Kaumbutho (Kenya), Patricia Keating (Yeni Zelanda), Patrick Skinner (Kıbrıs), Paul Hutchins (ABD), Paul Starkey (İngiltere), Paul Svendsen (İngiltere), Peter ve Nora Lander (Portekiz), Petra Maurer (Almanya), Ruth Swann (İngiltere), Sam Wallace (İsrail), Sandra J. Pady (Kanada), Sandy Kokas (Avustralya), Sue Mistler (Avustralya), Susan Morgan (ABD), Sybil Sewell (Kanada) ve Zoë Norris'e (İrlanda);

eseri okuyup yorum ve görüşlerini bildiren, Vali Memduh Oğuz, Dr. Enver Ören, Prof. Dr. Cudi Tuncer Gürsoy, Acibe Elmas, Aydın Dündar, Bahar Başıbüyük, Begüm Mumcuoğlu, Celal Dursun, Cevat Abayt, Çiğdem Gedikli, Gülnur Mücahitoğlu, Halim Yalçın, Hulusi Turgut, İsmail Amasyalı, Kazım Yanç, Kerem Kamil Koç, Nihat Baytüzün, Rabia Yağcı, Rajiv Bahadur (Hindistan), Ruşen Mumcuoğlu, Selahattin Toker ve Zerral Ergül'e;

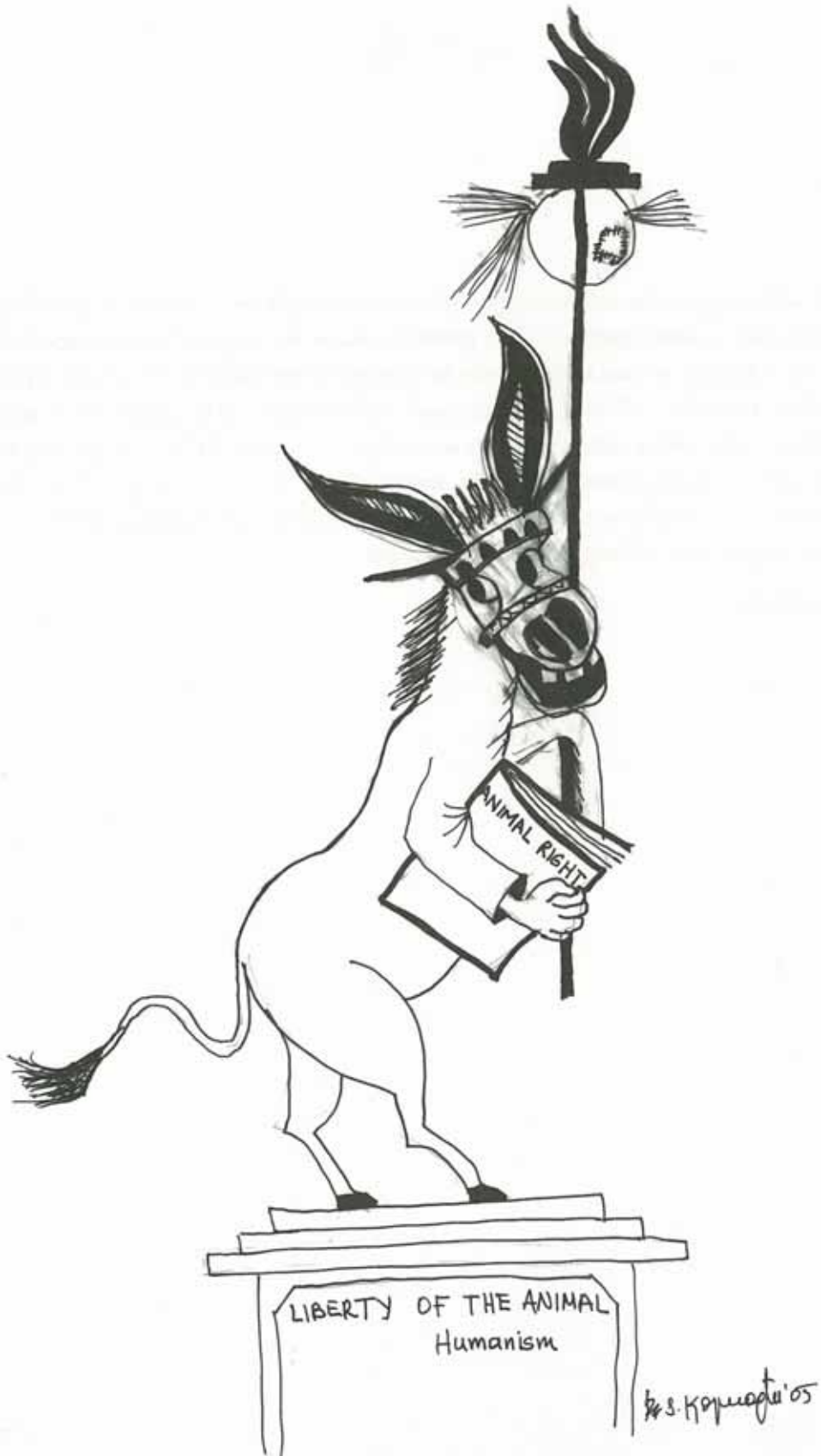
ve ayrıca emeği geçen bütün arkadaşlarıma can ve gönülden teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

ALİ POLAT

SUNUŞ

Medeniyetin başlangıcından itibaren insanoğlunun hizmetçisi ve dünyanın imarında yardımcı olan, fakat sürekli aşağılanıp hor görülen cefakâr ve çalışkan hayvanımızın bütün yönlerini ele aldığımız ve onu insanoğlula karşılaştırdığımız bu eser, kapsam ve çeşitlilik açısından dünyada tektir. Ülkemizde ve dünyada bu konuyu ele alan çeşitli eser ve makaleler yayımlanmıştır, ancak tatlısı, tuzlusu, acısı, ekşisi ve buruğuyla bu hizmetçimiz hakkında söylenen ve yazılan atasözü, fıkra, şiir, masal, hikâye, çizim, sosyal, güncel ve bilimsel konuları bütün renkleri ve tatları ile bir arada bulmak güçtür. Bu eserde kendi zevkinize uygun rengi ve tadı bulacağınızı ümit ediyorum.

Sağlık ve mutlulukla...

HAYVAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRİSİ

1. TÜM HAYVANLAR EŞİT DOĞAR VE EŞİT YAŞAMA HAKKINA SAHİPTİRLER.
2. TÜM HAYVANLARIN SAYGI GÖRME HAKKI VARDIR. BİR TÜR HAYVAN OLAN İNSAN, DİĞER HAYVANLARI YOK EDEMEZ. HAYVANLARI KENDİ ÇIKARI İÇİN KARŞILIKSIZ KULLANAMAZ.
3. HİÇBİR HAYVANA KÖTÜ VE ZALİMCE DAVRANILAMAZ. BİR HAYVANIN ÖLDÜRÜLMESİ ZORUNLU İŞE BU, BİR ANDA VE ACI ÇEKTİRİLMEYEN YAPILMALIDIR.
4. VAHŞİ HAYVANLAR KENDİ DOĞAL ÇEVRELERİNDE YAŞAMA VE ÇOĞALMA HAKKINA SAHİPTİR. EĞİTİM AMACIYLA BİLE OLSA VAHŞİ HAYVANLAR ÖZGÜRLÜKLERİNDEN MAHRUM BIRAKILAMAZ.
5. EVCİL HAYVANLAR, UYUMLU BİR BİÇİMDE VE ÖZGÜRLÜK İÇİNDE YAŞAMA HAKKINA SAHİPTİR. İNSANLARIN KENDİ ÇIKARLARI İÇİN EVCİL HAYVANLARIN YAŞAMA KOŞULLARINDA YAPACAKLARI HER TÜRLÜ DEĞİŞİKLİK, HAKLARA AYKIRIDIR.
6. EVCİL HAYVANLAR, DOĞAL YAŞAMA SÜRELERİNE UYGUN UZUNLUKTA YAŞAMA HAKKINA SAHİPTİR.
7. TÜM ÇALIŞAN HAYVANLAR (AT, EŞEK...) İŞ SÜRESİNİN SINIRLANDIRILMASI, İŞİN DAHA AZ YORUCU OLMASI, GÜÇLERİNİ ARTIRICI BİR BESLENME VE DİNLENME HAKKINA SAHİPTİR.
8. HAYVANLARA FİZİKSEL YA DA PSİKOLOJİK ACI ÇEKTİREN DENEY YAPMAK, HAYVAN HAKLARINA AYKIRIDIR.
9. BESLENMEK İÇİN BAKILAN HAYVANLAR BARINDIRILMALI, TAŞINMALI VE ÖLÜMLERİ DE KORKUTMADAN VE ACI ÇEKTİRMEYEN OLMALIDIR.
10. HAYVANLAR, İNSANLAR TARAFINDAN EĞLENCE AMAÇLI KULLANILAMAZLAR. HAYVANLARIN SEYRETTİRİLMESİ VE HAYVANLARLA GÖSTERİ YAPILMASI, HAYVAN ONURUNA AYKIRIDIR.
11. ZORUNLU OLMASIZIN BİR HAYVANIN ÖLDÜRÜLMESİ, YAŞAMA KARŞI İŞLENMİŞ BİR SUÇTUR.
12. ÇOK SAYIDA VAHŞİ HAYVANIN ÖLDÜRÜLMESİNE NEDEN OLAN SAFARİLER VE AV PARTİLERİ, HAYVANLARA KARŞI YAPILMIŞ BİR SOYKIRIMDIR. DOĞAL ÇEVRENİN KİRLETİLMESİ, YIKILIP YOK EDİLMESİ DE SOYKIRIMA EŞDEĞERDE ALÇAKÇA BİR DAVRANIŞTIR.
13. HAYVANLARIN ÖLÜSÜNE DE SAYGI GÖSTERMEK GEREKİR. HAYVANLARIN ÖLDÜRÜLDÜĞÜ ŞİDDET SAHNELERİ, SİNEMALARDA VE TELEVİZYONLARDA YASAKLANMALIDIR. AMA HAYVANLARA YAPILAN SALDIRILARI KINAMAK AMACINDA OLAN FİLMLERDE BU SINIRLAMA YOKTUR.
14. HAYVANLARI KORUMA KURULUŞLARI, DEVLET KATINDA TEMSİL EDİLMELİDİR. HAYVAN HAKLARI DA İNSAN HAKLARI GİBİ YASAYLA KORUNMALIDIR.

* Hayvan Hakları Evrensel Bildirisi'nin kabul edildiği 4 Ekim günü her yıl "Dünya Hayvanları Koruma Günü" olarak kutlanmaktadır.

I
GENEL BİLGİLER

DOĞUM TARİHİ: Kesin olarak bilinmemekle birlikte araştırmacıların büyük bir kısmı, eski belirtilere ve bulgulara dayanarak doğum tarihinin insanlığın doğumundan önce olduğunu ifade etmektedir. Bazı araştırmacılara göre ise doğum tarihi, ineğin doğum tarihinden de önceye dayanmaktadır.

DOĞUM YERİ: Ne yazık ki onun doğum yeri de doğum tarihi gibi kesin değildir. Araştırmacılar bu konuda da değişik görüşler beyan ederek her grup, onun ortaya çıktığı ilk yeri tanımlarken, kendi ülkelerinden uzak bir yer göstermeye çalışmışlardır. Sözlerini ispat etmek için de çeşitli kanıtlar getirmişlerdir. Ancak en yaygın görüşe göre onun ilk ortaya çıktığı yer Kuzey Afrika topraklarıdır. Her halükârda günümüzde onun ırkına köylerde, şehirlerde, caddelerde, ovalarda ve dünyanın her tarafında çokça rastlanmaktadır.

ERGENLİK VE EVLENME YAŞI: Dişisinde ayrı, erkeğinde ayrı olmak üzere yaklaşık otuz aydır.

BOŞANMA TARİHİ: Yoktur.

ÇOCUK SAYISI: Genellikle iki sığa doğurmakla birlikte, 10 sığaya kadar doğum yapanlar da vardır. Yavrularını tek veya ikiz olarak doğurabilir.

ÖLÜM TARİHİ: Ömrü, 20-25 yıl arasında değişir. Fakat onun ölümü de yaşamı gibi sadece olup ölüm tarihini kaydetmeye gerek yoktur. Çünkü ne miras bırakır, ne de sıpaları ve ailesi onun ölü leşinden onur ve kişilik kazanmak isterler.

ÖZGEÇMİŞİ: Yaratılıştta o da en az bizim kadar eskidir. On binlerce yıl özgür yaşadı. Sonraları atalarımız onu evcilleştirdiler. Evcilleştirme sırasında çok eziyet gördü, hatta ölenler bile oldu. Bu "evcilleştirme", daha doğrusu onun kültüründeki şekliyle bu "köleleştirme"den itibaren yaklaşık altı bin yıldır bizim emrimiz altında yaşıyor. Sırtına biniliyor, araba çekiyor, çok ağır şartlarda çalıştırılıyor. Peki o bunun için mi yaratıldı? Bazılarına göre evet. Ama o, buna kesinlikle katılmıyor. Onun başlangıçta çok onurlu ve huzurlu bir yaşantısı vardı. Hiç kimseye hizmet etmek zorunda değildi. İsteddiği yere gider, canı çektiği yemeği yer, arzu ettiği yerde istediği zaman yatar, istediği zaman kalkardı. Ne işine karışan vardı, ne de hesap soran.

Atalarımız onu köleleştirdiğinde, boynuna yular, sırtına semer vurup dar, karanlık ve rutubetli ahırlara tıktılar. Sabahtan akşama kadar çalıştırıp emeğinin karşılığı olarak da sadece bir avuç saman ve bir miktar arpa verdiler.

Aslında o; sütü ve huyu bakımından bize en yakın yaratıktır. Biz, onu sütü için beslemiş ve geliştirmiş olsaydık, teknoloji alanında daha fazla ilerleme kaydedeceğimizden eminim.

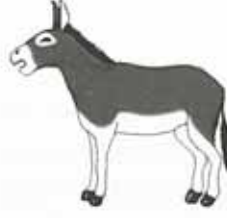
Evet, ifade ettiğimiz gibi o, binlerce yıldır bizimle birlikte yaşıyor, canla başla bize hizmet ediyor. Geçmişte hayatımızın ayrılmaz bir parçası idi. Onun çok sayıda bulunduğu yerlerde, aralarında bir karışıklığa meydan bırakmamak için her birisine ayrı isim veya numara vermemizde fayda var. Hatta bizim nüfus cüzdanlarımıza benzeyen, onla-

ra has özel kimlik kartları hazırlayabilir; bu kartların ön yüzüne, ait olduğu eşeğin adını veya numarasını, doğum yeri ve tarihini, annesinin ve babasının adını, sahibinin adı, soyadı, adresi ve telefon numarasını; arka yüzüne ise doğumundan itibaren geçirdiği önemli hastalıkların isimleri ve tarihlerini, onun çeşitli yetenek ve özelliklerini, gücünü, çalışabileceği saati, taşıma ve çalışma kapasitesini, o zamana kadar kaç sahip değiştirdiğini, önceki sahiplerinin isim, adres ve telefon numaralarını, onu satmalarının sebeplerini ve onun hakkındaki görüşlerini, onun sağlığıyla ilgilenen veterinerlerin ad ve adreslerini yazabilir ve bu kartları onların boyunlarına asabiliriz.

Bunun pek çok faydası vardır. Örneğin birisi kaybolduğu zaman, kimlik kartındaki bilgilerden faydalanarak sahibi kolayca bulunabilir. Hastalandığı zaman, önceki hastalıkları göz önünde bulundurularak ve eski veterinerleriyle görüşülerek tedavisi yapılabilir. Eşek satın almak isteyen birisi, kimlik kartlarını inceleyerek istediği özellikte bir eşeği kolayca bulabilir, ondan daha verimli bir şekilde faydalanır. Satın aldığı eşeğin özelliklerini ve huylarını bildiği için ona göre davranır. Böylece onunla sahibi arasındaki sorunlar en aza indirgenir ve aralarındaki dostluk güçlenerek sağlamlaşır. Onun arzularının başında bir kimlik kartına sahip olmak geliyor. Lütfen bunu ondan esirgemeyelim. Onun da kimliği belli olsun.

EŞEK KELİMESİNİN BAZI DİLLERDEKİ KARŞILIĞI

		Dişi	Erkek	Yavru
ALMANCA	Esel	Eselin	Esel	Fohlen
ARAPÇA	Himâr	Himâre	Himâr	Cahş
ÇİNCE	Lü	Ji.dong shi.gi zhong.ji	Lü	Ju sheng zai
FARŞÇA	Ulağ	Maçe her	Nerre her	Korre her
FRANSIZCA	Âne	Ânesse	Âne	Poulain
HİNTÇE	Gadha	Gadhi	Gadha	Gadha
HOLLANDACA	Ezel	Ezelin	Ezel	Veulen
İNGİLİZCE	Donkey	Jenny	Jack	Foal
İSPANYOLCA	Burro	Burra	Burro	Potro
İTALYANCA	Asino	Asino	Asino	Puledro
RUŞÇA	Osyol	Oслиha	Osyol	Oslыonok
YUNANCA	Gaidaros	Gaidara	Gaidaros	Gaidaros
TÜRKÇE	Eşek	Eşek	Eşek	Sıpa

EŞEK HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Eşekler, toynaklılar (tırnaklılar) grubundan memeli bir hayvan olup "equine genus" sınıfına aittir. Latince adı "asinus" olan eşek, ülkemizde merkep, uzunkulak, karakaçan gibi isimlerle anılır. Eşekler püsküllü kuyrukları, anırma sesleri, kısa düz yeleleri, farklı kemik ve taban biçimleri, uzun kulakları, farklı saç ve deri desenleri ve farklı kromozom sayıları gibi özellikleriyle atlardan ayrılırlar.

Eşeklerin bir evcil ve iki yaban türü vardır. Yaban türlerinden birincisi, eskiden evcilleştirilmiş olan, günümüzde ise tek tük topluluklar halinde yaşayan Asya yaban eşegidir. Bunlara Tibet'te "kiang", Moğolistan'da ise "kulan" adı verilir. Latince adı "equus heminous"tur. Yaban türlerinin ikincisi ise günümüzde yaşayan evcil eşeğin atası olan, Somali eşeği veya Nubya eşeği adı verilen Afrika yaban eşegidir. Bu türün Latince ismi "equus asinus"tur.

EŞEKLERİN FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ

Akıllı bir hayvan türü olan eşek son derece dayanıklıdır. Dağlık ve kayalık doğal yaşam alanlarında bir tehlikeyle karşılaştığında panik içinde bir yere kaçmaz, sorunlarını akıllı bir şekilde çözmeye çalışır.

Eşeğin kendine özgü diğer fiziksel özellikleri ise kumlu ve kayalık ortam için ideal olan sıkı tırnakları, onu soğuk ve sıcaktan koruyan yünlü tüyleri, etkin enerji kullanımına sahip, çok güçlü ve dayanıklı yağsız vücut hacmidir. Ancak eşeğin derisi su geçirmezlik özelliğine sahip değildir.

Eşeğe bir şey öğretirken, güç kullanarak veya korkutup tehdit ederek bir yere varılamaz. Bakıcısına güvenen ve inanan eşek, istenilene yaparak büyük işler başarabilir. Eşek, sahibinin gönlünü kolayca kazanır. Önemli olan ona güven ve eğitim verebilmektir.

Eşek, çok hareketli olan uzun kulakları sayesinde gelişmiş bir duyma yeteneğine sahiptir. Onun koku alma duyuları da çok güçlüdür. Geniş alnı sayesinde iki gözle yetmiş derecelik bir açıyla görme yeteneğine sahip olan eşeğin gözlerinin ölü noktası çok küçüktür. Eşek, başı öne doğru bir konumdayken, boynunu çevirmeden arkasında kalan bir metrekairelik bir alanı rahatlıkla görebilir.

Günde üç saat uyuyan eşeklerin uykusu insanlarınkinden farklıdır. Onların uyku

durumu, bilinçlerinin yarı kapalı olduğu durumdur. Eşekler ayak üzerinde veya yerde yatarak uyurlar.

Eşekler kendi türleri ile beraber olmayı tercih eden sürü hayvanlarıdır. Sürü halinde genellikle eşitlikçidirler. Eşeklerde hiyerarşik yapının atlardaki gibi sıkı olarak yerleşmiş olmamasına rağmen dişi eşeklerin çiftleşme dönemi geldiğinde dominantlık olayı gündeme gelmektedir. Eşeklerde harem sistemi vardır. Erkek eşekler, belli bir dişi eşekle çiftleşmek için kavga ederler. Çiftleşme dönemi sona erince, eşek sürüsü yeniden eşitlikçi düzene geri döner.

Eşekler, bölgesel olmadıkları için, çevrede dolaşmayı severler ve dar bir çerçeve içinde bağlı kalmazlar.

EŞEĞİN EVRİMİ VE EVCİLLEŞTİRİLMESİ

Eşeklerin milyonlarca yıldan beri yeryüzünde yaşadığı tahmin edilmektedir. Tarihte bilinen ilk eşekler, Nil kıyılarında çok büyük sürüler halinde, yabani olarak dolaşıyorlardı. Fakat Buzul Çağı döneminde, 10.000 sene önce, "equine" sınıfının üyeleri Afrika kıtasından kaybolmuş; bu sınıftan olup dünyanın diğer bölgelerinde hayatta kalabilenler, türün yaşamasını sağlamıştır.

Evcilleştirilen eşeğin atasının, Afrika yabani eşeğinin Nubya türü olduğu tahmin edilmektedir. Ancak eşeğin evcilleştirilme tarihi hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Bilinen en eski evcil eşek kalıntısı M.Ö. dördüncü bin yılda Aşağı Mısır'ın Ma'adi bölgesinde bulunmuştur. Eşeğin evcilleştirilmesi, Güneybatı Asya'da koyun, keçi ve sığırların M.Ö. sekizinci ve yedinci bin yıllarda evcilleştirilmesinden çok daha sonra gerçekleşmiştir. M.Ö. 4000 yılı civarında (günümüzden yaklaşık 6000 yıl önce) sığır yetiştiren Nubya insanları yük taşıma amacıyla ilk olarak vahşi eşekleri evcilleştirmiştir. Eşekler, temel yük hayvanı olarak öküzün yerini almıştır.

Eşekler, eski Mısır'da yük hayvanı olarak kullanılmalarının yanı sıra, Nil topraklarında tohumların ekilmesinde ve harman dövmek için de kullanılıyordu. Kısraklar ayrıca sütleri için de yetiştiriliyordu. Şeker ve protein bakımından inek sütünden daha üstün olan eşek sütü, cilt bakımında kozmetik ürünü olarak da kullanılıyordu. Ayrıca eşek etinden beslenme amacıyla faydalanılıyordu.

Nil vadisinde dağılmış olan eşekler zaman içinde yaşanabilecek diğer kıtalara yayıldılar. Eşekler M.Ö. 4000 yılı civarında Güneybatı Asya'ya, M.Ö. 1800 yılında ise eşek yetiştirme merkezi olan Mezopotomya'ya kaymıştı. Suriye'de farklı bir binek eşeği türü, bayanlar için zarif yürüyüşe sahip eşek türü ve tarla sürmek için dayanıklı bir eşek türü olmak üzere üç tür daha geliştirilmiştir. Arabistan'da geliştirilen güçlü ve açık renkli Muskat veya Yemen eşeği ise kervanlarda ve binek olarak hâlâ kullanılmaktadır.

Eşeklerin M.Ö. 2000 yılı civarında Etrüskler tarafından Akdeniz üzerinden Avrupa'ya getirildiği tahmin edilmektedir. Eşeğin Avrupa'ya getirilmesi muhtemelen bağ-

cılık ile bağlantılıdır. Yunan mitolojisinde eşekler, Dinosis (Suriye şarap tanrısı) ile ilişkilendirilmiştir. Yunanlılar şarap ve eşiği, İtalya, Fransa ve İspanya dahil olmak üzere Akdeniz'in kuzey kıyılarındaki sömürgelerine götürmüştür. Romalılar sonradan kendi imparatorluklarının sınırları içerisinde eşiğin yayılmasını sağlamıştır. Eski Yunanlılar ve Romalılar, bu hayvandan hem tarımda, hem de savaşlarda yararlanıyorlardı. Kuzey Afrika kökenli "Equus Africanus Atlanticus" türü eşekler, zamanında Romalılar tarafından çokça kullanılmış ve soyu tamamen tükenmiştir.

Ostia'da Terme alla Porta Romano'nun tabanındaki mozaikten detay: Romalılar döneminde katırların kullanımı ile ilgili hayli bilgi verici. (Kaynak: H.P.L'Orange-P.J. Nordhagen, "Mosaics", Methuen & Co Ltd., 1966.)

İmparatoriçe Poppe'nin her gün eşek sütüyle banyo yaptığı rivayet edilir.

Romalı tarihçi Plutharkhos'un ifadesine göre, Büyük İskender'in seferlere çıkan ordusunun silah ve yiyeceklerini taşıyan çok sayıda eşek ve katırı vardı. Roma İmparatoru Neron'un eşi İmparatoriçe Poppe, 500 dişi eşek besliyor ve her gün bunların sütüyle banyo yapıyordu. Roma İmparatorluğu'nda zayıf çocuklara ve hastalara, protein ve şeker bakımından inek sütünden daha zengin olan eşek sütü içiriliyordu.

Amerika kıtasında yaklaşık 10.000 yıl önce soyu tükenen eşek, Kristof Kolomb'un 1495 yılında gerçekleştirdiği ikinci seferi sırasında yeniden bu kıtaya girmiştir.

EŞEKLERİN BESLENMESİ

Eşek çok kanaatkâr bir hayvandır; az yiyecek ile yetinir, ancak fazla su içer. Eşekler ot, çalı, ağaç kabukları ve değişik bitkiler yemektedir. 170 kg ağırlığında bir eşek, günde 2-3 kg saman tüketir.

Eşeklerin gelişmesi için besin olarak taze otlar yeterli değildir. Bunun yanında yulaf ve arpanın bulunduğu kamışla beslenmelidir. Bir eşek, yaz aylarında taze otların yanında günde ortalama olarak 1.3 kg kamış yemelidir. Eşekler havuç ve zencefil bitkilerinden çok hoşlanır.

Eşeklerin gün içerisinde içtikleri su miktarı eşeğin gebe olup olmamasına, sıcaklık, rutubet ve gıdaların içindeki nem derecesine bağlıdır. Eşeklerin 10-35 litre arasında su içtiği söylenebilir. Eşekler, yedikleri 1 kg'lık gıdaya karşılık 1.2-2.6 litre su içiyorlar. Bu rakam atlarda 1 kg'lık gıdaya karşılık 2.2-2.5 litre sudur.

Eşek düzenli olarak çalıştırılıyorsa, ortalama iş yüküne göre ek gıda verilmelidir.

EŞEKLERİN ÜREMESİ

Erkek eşekler 12. aydan itibaren üretkenliğe başlar, fakat genelde 16-18 aylık dönemlerine kadar beklerler. Dişiler bir yaşlarında üretken duruma geliyor, fakat doğurdukları zaman iyi annelik yapamaz ve sıpalarını genelde reddederler. Çiftleşme sırasında erkek eşek, dişi eşeğin ensesini ısırır. Eşeğin uzun dişleri olması nedeniyle bu durum, dişi eşeğin ciddi bir şekilde yaralanmasına yol açabilir. Eşekler çiftleşmek istediklerinde üst dudaklarını yukarı doğru çekerek dişlerini gösterirler, dişiler erkeğin etrafında dolaşsalar da onlardan kaçmazlar, kuyrukları bacaklarının arasında değil, hafif yukarı kalkık bir pozisyonudadır. Sık sık idrar yapma eğilimindedirler. Ovaryumları tam bir fasulye şeklindedir.

Dişi eşeklerin gebelik süresi 11-14 ay arasında değişmekle beraber çoğunlukla bir yıldır. Genellikle bir, bazen de ikiz yavru doğururlar. Eşeklerin üremesi doğal yöntemlerle gerçekleşir. Daha küçük dişi eşeklerin üremesinde ise insan yardımı gerekebilir. Dişi eşek, doğumdan önceki 4-5 gün çok acı çeker ve ateşi yükselir. Dişi eşek, doğumdan 3 hafta sonra yeniden gebe kalacak duruma gelir.

Sıpalar doğduktan üç gün sonra ot çığneyebilirler. Dişi eşeğin yavrusunu emzirmek için iki memesi vardır. Anneler yavrularına altı ay süreyle günde yaklaşık iki litre süt verir.

EŞEK TÜRLERİ

Eşekler boylarına göre üç gruba ayrılmaktadır:

- a) Minyatür eşekler – boyları 91 cm kadar,
- b) Standart eşekler – boyları 91-140 cm arasında,
- c) Büyük (mamut) eşekler – boyları 140 cm'den daha fazla.

Akdeniz adalarından Sicilya ve Sardunya kökenli olan minyatür eşek, uysal ve yumuşak huyludur. Bu yüzden sirklerde kullanılır. Boyu 66-90 cm, ağırlığı ise 90-200 kg arasında değişmektedir. Ülkemizde minyatür eşeklere ilgi duyulmamıştır.

Minyatür Eşek: Bu eşeklerin ataları, Akdeniz adaları olan Sardunya ve Sicilya adalarından gelmişlerdir. Son derece akıllı, zeki, uysal, sadık, sevimli ve uzun ömürlü bir yaşam arkadaşlarıdır. İyi bir bakım ve besleme ile 25-30 yıl arasında yaşarlar.

Minyatür eşeklerin boyları 90 cm'nin altındadır. Ortalama ağırlıkları ise 90-160 kg

arasındadır. Bilimsel çalışmalar sonucunda boyları 65 cm'ye kadar indirilmiştir. Renkleri siyahla beyaz arasında her tonda olabilir. Fakat en ağırlıklı renk gridir.

Minyatür eşeklerin en önemli özellikleri sevecen kişiliklere sahip olmalarıdır. Onlar dikkat talep etmektedirler. Sahipleri ile ve diğer eşeklerle yakın bağlılık kurarlar. Minyatür eşekler oldukça sosyal hayvanlar olup ilgi, sevgi ve bakım isterler. Yalnız kalmaktan hoşlanmazlar, başka hayvanlarla, örneğin at, katır, keçi gibi hayvanlarla arkadaşlık etmeyi severler. Ayrıca minyatür eşekler rahat ve uysal oldukları için çocuklar, engelli ve yaşlı insanlar için mükemmel bir arkadaş ve ev hayvanıdır.

Oldukça güçlü, cesur ve sağlıklı olan minyatür eşeğe eğitim verilirse ev korumacılığı da yapabilir. Gelecekte daha geniş bir kullanılma alanına sahip olacağını ümit etmekteyiz. Büyük bahçesi olanlara tavsiye ediyoruz.

Mamut (Mammoth) Eşek: Mamut eşekler, büyük eşekler olup boyları 147 cm'den daha yüksektir. Fransız poitou eşeklerinin boyu ise 170-180 cm civarındadır. Geçmişte insanlar mamut eşekleri tarlanın bütün işlerinde ve savaşlarda kullanırlardı. Ancak makinelerin ortaya çıkması ve gelişmesi nedeniyle bunların çalıştırılma alanı azalmıştır. Boylarının büyük olması nedeniyle at yerine de kullanılırlardı.

BÖLGELERE GÖRE EŞEKLER

Poitou Eşegi (Fransa): En ünlü ve en olağandışı eşek cinslerinden birisidir. Son derece uzun ipeksi kürke sahiptir. Fransa menşeli olan Poitou eşeğinin kulakları da aşırı tüylü olup, boyu 135 ile 150 cm arasındadır. Birinci Dünya Savaşı sırasında kullanılmıştır. Dünyada 200 civarında temizkan Poitou eşeğinin varolduğu tahmin edilmektedir.

Beyaz Mısır Eşegi: En ünlü binek eşek cinsidir. Çok eski zamanlardan itibaren binek hayvanı olarak tanınmakla birlikte, çoğu zaman Mısır ve komşu ülkelerde yük taşımada da kullanılmaktadır. Tarihi ismi "Beyaz Şam Eşegi" olarak bilinmektedir. Firavunların mezarında da bulunan bu eşeğin Mısır'da üç cinsi vardır: Yukarı Mısır'da Sa-idi cinsi, binek hayvanı olan Hassawi cinsi ve aşağı Mısır'da Baladi cinsi.

Katalon ve Endülüs Eşekleri: Katalon eşegi, İspanya'nın Katalonya eyaletinden getirilmiş olup, 140-160 cm'lik yüksek boyu ile ünlüdür. Katalonya eşegi, İspanya'da tükenmek üzeredir. Endülüs eşegi ise, İspanya'nın Endülüs olarak bilinen kuzey kısmında yaşamakta olup M.Ö. 700 yılından itibaren yeni cins üretiminde kullanılmaktadır. İri cüsseli ve gelişmiş kemik yapısı ile tanınır.

Malta Eşegi: Kökeni Malta adası olan, ancak günümüzde orada nesli tükenmiş bulunan Malta eşeğinin boyu 145 cm veya daha kısadır.

Mallorca Eşegi: Akdeniz kökenli olup, bazen Katalon eşegi ile ilişkilendirilmektedir. Boyu 138-160 cm arasındadır. 10. yüzyıldan itibaren katır üretiminde kullanılmaktadır. Genellikle siyah renklidir.

Zamarano-Leones Eşegi: Zamora'dan (Batı İspanya) gelmektedir. Günümüzde çok az sayıda bulunmakla birlikte tarih boyunca katır yetiştirilmesinde büyük öneme sahip olmuştur. 320-360 kg arasında ağırlığa sahip olup, boyları uzundur.

Asya ve Afrika'da yaşayan bazı eşek türleri ise şunlardır:

İsrail Yerel Eşegi: 100-140 cm yüksekliğinde, gri, siyah ya da kahverengi renklidir.

İran Eşegi: Muskat eşegi, İran körfezinin güneyinde bulunur. Binek eşegi olup, zarif ve iyi yapılıdır. Hemedan'ın büyük eşegi de meşhurdur.

Kıbrıs Eşegi: Değerli, büyük, uzun ayaklı, iyi gelişmiş, kuvvetli, koyu renkli, 110-120 cm boyundadır.

Beyaz Arap Eşegi: Gelişmiş, binek türü bir eşektir.

Türk Eşegi: Küçük, akıllı olduğundan dolayı inatçı, siyah veya gri renklidir. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün bilgilerine göre 1960'larda 25 milyonun üzerinde olan eşek sayısı, 1991'de 944 bine, 2001 yılındaki istatistiklere göre ise 464 bine düşmüştür. Son on yılda yüzde elli oranında eksilen eşek sayısının 2030'lu yıllarda sıfırlanacağı tahmin edilmektedir.

Afgan Eşegi: Ufak gövdeli, geniş büyük kafalı, uzun kulaklı, 80-110 cm boyunda olup koyu renklidir.

Pakistan ve Hint Eşegi: Ufak, gri renkli, sıradan bir eşektir.

Çin Eşegi: Yerli eşekler koyu kahve, kırmızı ve kestane renginde olup 130 cm boyundadır. Geliştirilmiş cinsi Shantung eşegidir. Çin'de eşegin 4000 yıllık bir geçmişi vardır. Dünyada eşek sayısının en fazla olduğu ülke Çin'dir. 2002 yılı istatistiklerine göre Çin'deki eşek sayısı 920 bin olup bunların yaklaşık 400 bini dişidir.

Orta Asya Eşegi: Küçük ve genellikle koyu renklidir.

YABANI EŞEKLER

• Afrika eşegi yabancı halde Etiyopya, Nubya ve Kuzey Afrika'da Nil Nehri ile Kızıldeniz arasındaki bölgede bulunmaktadır. Bu eşeklerin, sonradan evcilleştirilen eşeklerin atası olduğu zoologlar tarafından tahmin edilmektedir. Günümüzde Afrika eşegi birkaç türe ayrılmıştır.

Atbara Nehri'nin her iki kıyısında, Doğu Sudan'da ve Nubya'nın güneyinde yaşayan Nubya eşeginin kendine özgü omuz şeridi vardır. Yabancı eşekler, tüm özellikleri ile evcil eşeklere benzemektedir. Temel farkları, daha yüksek hızları ve daha ince ayaklara sahip oluşudur.

Kiang eşeklerinin aksine, suya girmekten hoşlanmazlar. Kuzey Afrika sahralarında bulunan kuru otlarla beslenirler. Boyları 120 cm yüksekliğe varmaktadır. Yapıları, evcil hayvanların ataları olduğu görüşünü pekiştirmektedir.

• Encer (Onager) eşegi adı verilen vahşi tür ise çok az miktarda İran ve Suriye çöllerinde yaşamaktadır.

- Eşekler Avustralya'ya ilk defa 1800'lü yılların ortalarında ithal edilmiş ve sahrada nakliye amacıyla kullanılmıştır. Eşekler sıcak ve kuru iklime kolaylıkla uyum sağlamaktadır. Arabaların yaygın olarak kullanılmaya başlandığı 1930'lu yıllarda ise eşekler vahşi doğaya salıverilmiştir. Vahşi doğadaki eşekler çok çeşitli otlar ve çalı yemektedir. 20 sene öncesinde Batı Avustralya'da doğada yaşayan bir milyona yakın eşek vardı. Bu durum yerli vahşi hayvanlar ve çevre için sorun oluşturuyordu. Çünkü sürekli su kaynağına gidip dönen eşekler toprak erozyonuna neden olmaktaydı. Bazı durumlarda ise su kaynaklarını kirleten eşekler, diğer hayvanların su içmesini engellemekteydi.
- Eşeklerle aynı soydan gelen zebralar da yabancı bir hayat sürmektedir. Afrika kıtasında Güney Afrika'dan Somali'ye kadar uzanan alanda bulunan zebralar, bir erkeğin çevresinde toplanan birçok dişi ve yavrulardan oluşan sürüler halinde yaşamaktadır. Dişiler her dört yılda bir yavru doğurur.

EŞEĞİN EĞİTİMİ

Bir eşeğin eğitimi zor değildir. Onlar akıllı hayvanlar olup, ne istediğinizi anladıkları zaman çabuk öğrenirler. Eşekler vücut dilini kullanarak haberleşirler. Biraz gayret ile onların duruş ve tavırlarını anlamak mümkündür.

Eşeğin dört farklı duruş şekli "evet", "hayır", "ne" ve "korku" kelimelerini kolaylıkla açıklar.

1. Eğer eşek, başını kaldırıp kulaklarını ileri doğru uzatmışsa bir sorusu vardır. Yani, ne istediğiniz konusunda kendilerine bir açıklama yapmanızı isterler.

2. Eğer eşek boynunu rahat tutmuşsa ve gözleri sırt seviyesinin altında ise rahattır ve sizin ne istediğinizi anlar, bu duruş şekli ile istediğinizi yerine getirmeye hazır olduğunu bildirmek isterler.

3. Eğer eşek vücudunu ileriye doğru uzatmışsa, boynunu germişse, burnunu bir noktaya dikmişse, kulaklarını boynu istikametine doğru düzleştirmişse, kuyruğunu hışırdatırsa ve ayaklarını diretirse, isteksizdir. Başka bir ifadeyle, bu duruş şekli ile size, "Hayır" demektedir.

4. Eğer eşek, vücudunu geriye doğru değiştirmişse, boynunu ileriye doğru germişse, burnunu bir noktaya doğru uzatmışsa, kulakları geriye doğruysa, kuyruklarını aşağıya doğru sallamışsa, söylediğiniz her şeyden korktuğunu bildirmektedir. Bu durumda hiçbir şey duymazlar ve öğrenmezler. Dolayısıyla, rahat olmalısınız ve sakinleşmelerine izin vermelisiniz.

Eğer siz eşeği korkutacak şekilde vücut dili kullanırsanız, sizinle hiçbir şekilde işbirliği yapmaz. Örneğin, elleriniz belinizde ona yaklaşırsanız, onu korkutmuş olursunuz. Sizin vücut diliniz eşeğe yaklaşmak için çok önemlidir.

Bakışlarınızı ona diktiğiniz zaman onunla konuşuyorsunuz. Eşeğin boynu, onun fren pedalı, kalçası ise gaz pedalıdır. Eşekle yüz yüze olduğunuz zaman ona dur diyor-

sunuz, arkasında olduğunuz zaman git, yanında durup ileriye baktığınızda ise devam etmesini istiyorsunuz. Bütün bunları henüz sıpayken anneleri onlara öğretmiştir. Bunu, diğer eşeklerle haberleşmelerinde de kullanırlar. Eşeklere bunların yanında yeni şeyler öğretebiliriz. Bunun için aşağıdaki yöntemleri uygulamamız gerekir.

Eşeğin eğitimine hazırlık için bir eğitim alanı olmalıdır. Bu alanda etrafına dönebilecek şekilde, fazla büyük olmayan bir oda olmalıdır. Eğitim, hem eğitici hem de eşek için eğlenceli olmalıdır. Onunla iletişim kurmak için, eğitime, eşeğin bilmediği bir fikir ile başlanır. Başarılı bir eğitici, eşeğin yaptığı her şeyi önemle izleyerek, onu dinlemeye istekli olduğunu belli eder.

Eğitimin ilk günü, eğitici eğitim alanında eşeği hareket ettirir, yuları çıkarır ve bulunduğu yeni alanı incelemek için 24 saat serbest bırakır.

Eğitimin ikinci günü eğitici, eşeğin onun sesine alışması için eğitim odasının dışında oturarak, sürekli konuşur ve şarkı söyler. Daha sonra, hiçbir şey sormadan ot ve su verir. Böylelikle, eşeğin beyninde yeni durumu ile ilgili sorular oluşur ve bir dahaki eğitim süresinde konuşmaya istekli olur.

Eğitimin üçüncü günü, eğitici, eşeğe "ne?" sorusunu sormak için eğitim odasının içinde oturur, konuşmaya ve şarkı söylemeye devam eder. Bu sürede eşek ayağa kalkar ve eğitim odasında dolaşır, dışarıda başka bir eşeğin olmadığından emin olmak için dışarı bakar ve eğiticinin ona yaklaşmaması konusunda temkinli davranırsa, "ne?" sorusunu ifade eder. Böylelikle, eğiticinin vücut dilini gözlemler, eğiticinin rahatlamasıyla eşek de rahatlamaya başlar. Eğitici konuşmaya ve şarkı söylemeye devam eder ve eşek boynunu rahat tuttuğu zaman, gözleri sırt seviyesinin altında ise rahattır ve yeni eğitim basamağına geçme zamanı gelmiştir.

Güven oluşturmak ve eşekten istediğiniz davranışları göstermesini sağlamak için isteğinizi küçük adımlara bölünüz:

1. Eğitim alanında eşeğin, size bakmasını sağlamak,
2. Eğitimde, dolaştığınız zaman, eşeğin başını size doğru çevirmesini sağlamak,
3. Eşeğin size doğru adım atmasını sağlamak,
4. Eşeğe dokunulmasına izin vermesini sağlamak,
5. Eşeğin vücudunu okşamanıza izin vermesini sağlamak,
6. Eşeğin ayaklarının tutulmasına izin vermesini sağlamak,
7. İstenildiği zaman eşeğin durmasını sağlamak,
8. Eşeğin sizi takip etmesini sağlamak,
9. Eşeğin bir adım geri atmasını sağlamak,
10. Eşeğe yuları tanıtmak,
11. Eşeğe yular takmak,
12. Eşeğe binmek,
13. Eşeğin yalnız gelmesini sağlamak.

BİR ÇİFT EŞEK, AİLENİZİN GEÇİMİNİ SAĞLAR

İnsanlar arasındaki işsizlik oranı gittikçe yükselmektedir. Bunun sonucunda şiddetli bir geçim sıkıntısı başlamakta ve aile bireyleri arasında huzursuzluğa yol açmaktadır.

Oysa onlarda "işsizlik" diye bir sorun söz konusu değildir. Onlar için her zaman ve her yerde iş vardır. Çünkü onlar en ağır işlerde çalışmaya hazırdırlar. Ona iyi davranır ve sağlığına dikkat edersek, yaz-kış demeden en zor şartlarda bile yıllarca bize hizmet edebilir. Bakımı ise çok kolay ve masrafsızdır. Çok kanaatkâr bir hayvan olduğu için de emeğinin karşılığı olarak sadece barınacak bir ahır ve karnını doyuracak miktarda yiyecek ister. Yemini ve suyunu zamanında vermeseniz bile mahcubiyetinden dolayı sesini çıkarmaz, açlığa ve susuzluğa uzun süre dayanır.

Bir aile, sahip olduğu bir çift eşekle geçimini sağlayabilir. Örneğin, ücret karşılığında komşularının buğdaylarını değirmene taşıyabilir veya çeşitli yüklerini pazara götürüp getirebilir. Turistleri, özellikle çocukları eşeğin sırtında gezdirerek para kazanabilir. Hatta hiç zahmet çekmeden, eşeğini kiralamak suretiyle geçinen çok sayıda aile var.

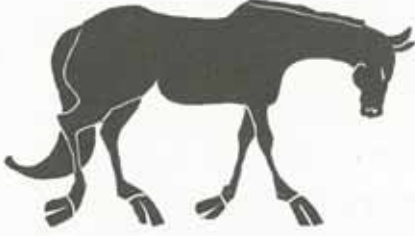
Ama onların da sizden bazı istekleri var. Açgözlü davranarak güçlerini aşan yükler yüklemeyin, arada bir dinlenmelerine izin verin, kiraya verdiğinizde kiracıların onlara nasıl davrandıklarını gözlemleyin, onları hor görmeyin ve horlanmalarına izin vermeyin, yürümelerini sağlamak için sopa, kırbaç ya da kaba kuvvet kullanmayın, onları tatlı dille ve şefkatle idare etmeye çalışın.

Çünkü onlar, başka hayvanların yapamadığı taşımacılığı yapabiliyor. Sırtına biniliyor, araba çekiyor. Diğer hayvanlardan çok daha fazla dayanıklıdır. En ağır şartlarda çalışmaya itiraz etmiyor. Traktörün geçemeyeceği dağlık alanlardan ve köy yollarından rahatça geçebiliyor.

Yaptıkları ağır işleri göz önünde bulundurarak bakımlarını iyi yapın. Aç ve susuz bırakmayın. Ahırlarının temiz, ferah ve aydınlık olmasına özen gösterin. Dinlendikleri zaman semerlerini sırtlarından indirmeyi unutmayın. Onlara yaptığınız bütün bakımların ve verdiğiniz bütün emeklerin size hizmet olarak geri döneceğini aklınızdan çıkarmayın. Sırtlarından geçindiğiniz eşeklerin değerini iyi bilin, onlara sevgiyle ve dostça davranın ve haklarını yemeyin.

Demek ki bir çift eşeği çalıştırmakla siz de ekmek bulma şansına sahip olacaksınız.

EŞEK VE HAYVAN DOSTLARI

EŞEKLER ATLARLA GEÇİNİR Mİ?

Eşekler atlarla iyi geçinir. Eşekler, atlara fazla yaklaşmamaları gerektiğini bildikleri için, aralarında genellikle pek sorun çıkmaz.

EŞEKLER KEÇİLERLE GEÇİNİR Mİ?

Eşekler keçilerle iyi geçinir. Ancak üremeye hazır yetişkin erkek eşeklerin, keçilerle aynı yerde bulunmasına dikkat etmek gerekir. Çünkü birbirleriyle oyun oynamaya alışkın olan yetişkin erkek eşekler, aynı oyunu keçilerle de oynamaya çalışabilir ve dişlerini keçinin boynuna geçiren eşek, ona zarar verebilir. Çiftleşme dönemleri dışında gayet iyi birer arkadaş olurlar.

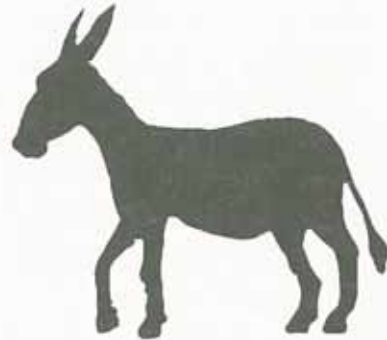
EŞEKLER KÖPEKLE GEÇİNİR Mİ?

Eşekler, köpeklerle pek güvenmezler. Ancak yeni doğmuş eşekler, köpeklerle bir arada büyürse, iyi geçinmeleri için mükemmel bir şans doğar.

EŞEKLER ZEBRALARLA GEÇİNİR Mİ?

Eşekler, zebra ile bir arada yaşayabilir, hatta birbirleriyle ilişkiye de girebilirler. Bunun sonucunda hem eşeğe hem de zebraya benzeyen melez bir yavru doğar.

EŞEK VE TIP

EŞEK DERİSİ VE İLAÇ YAPIMI

Çin, yabancı pazarlar için geleneksel Çin kuvvet ilacı olan eşek derisi jelatininin bileşenlerini analiz etmek için modern teknolojiyi kullanmayı planlamaktadır.

Eşek derisinden imal edilen ilaçlara genel olarak Ejiao adı verilir. Ejiao ve eşek derisinden üretilen diğer imalatlar, Çin'in Shandong ilinin Liao Cheng şehrinde yoğundur. Ejiao, eşek derisinin kaynatılması ve sonucun rafine edilmesi ile elde edilir. Elde edilen ürün kan-kuvvet ilacı olarak kullanılmaktadır. Tıbbi açıklaması daha önce yapılmamış olan bu ürün Çinliler tarafından kullanılıyordu.

Yabancı müşterilere eşek derisi jelatini ürünleri sunmak için Shandong Dong'e Ejiao Group tarafından bir araştırma projesi başlatılmıştır. Projede bu kuvvet ilacını analiz etmek ve çalışma mekanizmasını açıklamak için genetik, moleküler biyolojik ve modern klinik bilgiler kullanılmaktadır.

Araştırma ekibine Çin Bilimler Akademisi ve Qinghua Üniversitesi dahil 10 bilim merkezinden 30'dan fazla uzman dahil edilmiş ve ilerleme kaydedilmiştir.

Bilim adamları jelatinin beyaz kan hücreleri (lökosit) üzerinde uyarıcı işlevinin yeni eşek derisi jelatin ürünlerini geliştirmek için bilimsel taban oluşturacağını göstermektedirler.

2005 yılı sonunda tamamlanan araştırma projesi yabancı bilim adamlarının ilgisi- ni çekmiştir. Şirket sözcüsü, yurtdışında ortak araştırma merkezleri kurulması için çok sayıda teklif aldıklarını bildirmektedir.

Shandong Dong'e Ejiao Group, Çin'in eşek derisinden imal edilen jelatin ürün- lerinin %70'ini üretmekte olup, 2001 yılı satış gelirleri 520 milyon yuan'a (63 milyon dolar) ulaşmıştır.

İLACIN YAPIMI

Eşek derisi soğuk suya konur. 4 ila 6 gün süreyle suyun içinde bırakılır. Bu arada gün- de iki kez suyu değiştirilir. Ara sıra kontrol edilir. Kıllar deriden ayrılmaya, yani dö- külmeye başlayınca bir bıçak yardımıyla kıllar kazınır. İyiye temizlenen deri tekrar 2 ila 5 gün süreyle suda bırakılır. Daha sonra sudan çıkarılarak fındık büyüklüğünde parça- lara ayrılır. Deri parçaları üç gün boyunca kaynar suya atılarak haşlanır. Kaynayan su, koyu bir kıvama geldiğinde, deri parçaları sudan çıkarılıp su değiştirilir. Kaynatma iş- lemi 5-6 kez tekrarlandıktan sonra, deriler sudan çıkarılarak bir süzgeçle süzülür. İyi- ce süzüldükten sonra iki saat süreyle beyaz şarap içinde bekletilir. Doğrudan güneş al-mayan rutubetsiz ve serin bir yerde kurumaya bırakılır.

HANGİ HASTALIKLARIN TEDAVİSİNDE KULLANILIR?

Kansızlık (anemi), kanamayı durdurmada, yorgunluk, cerrahî hastalıklar, iktidarsızlık ve öksürük gibi hastalıkların tedavisinde kullanılır.

Çin'de piyasaya sürülen ilacın kullanma talimatı şöyledir:

"İlacın adı: Ejiao.

Saklama koşulları: Oda sıcaklığında serin, rutubetsiz, doğrudan güneş ışığı almayan yerlerde, ambalajında saklanmalıdır.

Kullanım şekli:

1) 3-9 gr. Ejiao, havanda ezilir. Bir fincanın içine bir miktar şeker ve kaynatılmış su katılarak karıştırılır. 5-10 dakika süreyle üstü kapalı olarak demlenir.

2) 250 gr. Ejiao havanda ezilir. 0.25 litre beyaz şarap ve 0.1 litre su katılır. Buharda 1/2-1 saat kadar demlemeye bırakılır. Demlenince, buzdolabında ya da güneş almayan serin ve kuru bir yerde kapalı bir kaptaki muhafaza edilir. Sabah-akşam birer kaşık (20-30 gr.) alınır."

Çin geleneklerine göre, misafirlige giderken hediye olarak bir paket eşek derisinden yapılmış ilaç götürmek bir alışkanlık haline gelmiştir.

GENETİK MÜHENDİSLİĞİ

Tarihte bilinen ilk genetik denemeler, eşek üzerinde yapılmıştır. M.Ö. 3000 yıllarında Mezopotamya'da erkek eşeklerle kısraklar ve atlarla dişi eşekler çiftleştirilerek katır adı verilen yeni bir tür oluşturulmuştur. Çiftleşmeye giren erkeklerin spermatogonleri tamamlanmamış olduğundan, meydana gelen bu melez hayvanlar kısırdır. Ayrıca atların 32 çift, eşeklerin ise 31 çift kromozomu olduğundan ve bu hayvanların birleşmesinden doğan katırların kromozom sayısının 63 olup eşit iki parçaya bölünemediğinden kısır oldukları ifade edilmektedir.

Çok nadir de olsa, erkek eşek ya da at ile ilişkiye giren bir katır döllenebiliyor. Bunun nedeni, 1973 yılında Bernishke tarafından saptanan "numaralanmamış X kromozomu" dur. Bu ilişkiden, erkeğin türüne göre ya at ya da eşek dünyaya gelmektedir. Son 500 yılda sadece 60 katırın doğduğunun kayda geçtiği belirtilmektedir.

İlk olarak Mezopotamya'da uygulanan bu çiftleştirme, sonraları Antik Yunan'a yayılmıştır. Yunan filozofu Aristoteles, *Hayvan Öyküleri* adlı eserinde, eşekleri kısraqlarla çiftleştirmek için, eşeğin burnuna dişi eşeğin idrarı bulaştırılmış bir mendil koyulmasını önermiştir.

Antik Yunan'da sık uygulanan melezleştirme, Romalılar tarafından bütün Avrupa'ya taşınmıştır. Ancak Romalı tarihçi Plutarkhos, bazı Roma imparatorlarının, at soyunun saflığını korumak amacıyla melezleştirme eylemini yasakladığını yazıyor. Ayrıca Yahudiler de uzun yıllar boyunca katır elde etme işlemine karşı çıkmışlardı. Yahudi olmayan kişilerin yetiştirdikleri katırları satın almakla yetiniyorlardı. 1807 yılında Napolyon, ordusu için Saint-Maixent'da bir katır yetiştirme çiftliği açmıştı.

Katırlar faydalı yük ve taşıma hayvanları olup, askeri ve özellikle yüksek engebeli bölgelerdeki sivil yerleşimlerinde özel öneme sahiptir. Katır, eşek ile atın bazı üstün özelliklerini bünyesinde barındırır. Katırın hızı, büyüklüğü ve ruhu ata benzer; hata yapmayan ayakları, dayanıklılığı, heyecanlanmama özelliği ise eşeğe benzer.

Katır üretimi üç aşamadan geçer: Damızlık olarak kullanılması için erkek eşek stokunun üretilmesi, kısrağın üretilmesi ve kısrağın eşeğin çiftleştirilmesi. Katır üretimindeki en önemli zorluklardan birisi de çabuk hizmet verecek üretken erkek eşeğin bulunmasıdır. Sadece üremeye hazır kaliteli kısraqlar yüksek kaliteli katır üretimi için seçilebilir. Katır üretiminde kullanılan kısraqlar herhangi bir belli türe ait değildir, büyüklük ve huylarına göre farklılık göstermektedir. Katırlar, genellikle yük çekmek amacıyla üretilirler.

Çekici katırlar 155-172 cm boylarında olup, ağırlıkları 150-650 kg arasında değişir. İdeal çekici katırın uzun kulakları, geniş alnı, geniş ve derin göğsü vardır. Boynu ise yoğun kaslıdır.

Günümüzde dünyada beş milyon civarında katır bulunmaktadır.

FAL VE RÜYA TABİRİNDE EŞEK

Anıran eşek: Anıran bir eşek görmemiz, değersiz bir kişi tarafından azarlanacağınız ve hakarete uğrayacağınız anlamına gelir. Ancak eşeğin anırdığını uzaktan duymuş iseniz, borçlarınızdan kurtulacak ve zengin olacaksınız demektir.

Eşeğe binmek: Eğer bir eşeğe bindiğinizi gördüyseniz, yabancı bir ülkeye yolculuk yapıp, çeşitli maceralar yaşayacaksınız.

Dişi eşek: Geçime, yardımcıya ve nesli çok kadına işarettir.

Büyük eşek: Rüyada büyük bir eşek görmek, gören kişi için yükseklik demektir.

Güzel eşek: Rüyada güzel bir eşek görmek, gören kişi için güzellik demektir.

Eşek eti yemek: Rüyada eşek eti yiyen kimse mal ve büyüklüğe erişir.

Eşekten düşmek: Eşekten düştüğünü gören, fakir olur.

Eşek sütü içmek: Eşek sütü içtiğini gören hafif bir hastalık geçirir ya da hastaysa iyileşir.

Eşekten inmek-Eşeği satmak: Rüyada eşekten inmek veya eşeği satmak fakirliktir.

Beyaz eşek: Rüyanızda beyaz bir eşek görmemiz, son derece büyük mal varlığı ve servete işarettir. Ayrıca gerçek aşkı bulacağınız ve rahat bir hayat süreceğiniz anlamında da yorumlanır.

Eşek üzerinde gitmek: Rüyada bir eşeğin üzerinde gittiğinizi gördüyseniz, eğlence-
li bir gezi yapacak ve yeni bilgiler kazanacaksınız demektir.

Eşeği dövmek: Rüyanızda bir eşeği dövdüğünüzü gördüyseniz, taşürekli olmanın pişmanlığını çekeceksiniz.

Eşeğin üzerinde çocuk görmek: Başarıya işarettir.

Başkasının eşeği sizin bahçeye girmişse: İşlerinizde başarıya ulaşacak veya mutlu bir evlilik yapacaksınız.

Öte yandan kahve falında çıkan eşek, sabırla kazanılmış başarılar anlamına gelir.

MEŞHUR EŞEKLER

DÜNYADAKİ EŞEKLERİN BAZILARI ŞÖHRET BULUP ÜN KAZANMIŞLARDIR. OYSA İNSANLARIN BÜYÜK BİR KISMI, ÇOK ARZULADIKLARI HALDE BU ŞÖHRETİN BİNDE BİRİNE ULAŞAMAMAKTADIR. BAZI EŞEKLER O DERECEDE ÜN KAZANMIŞLARDIR Kİ SAHİPLERİNİ GÖLGEDE BIRAKMIŞ VE SAHİPLERİ KENDİLERİ SAYESİNDE TANINMIŞLARDIR.

DÜNYANIN MEŞHUR EŞEKLERİ, BÜTÜN MİLLETLERİN EDEBİYAT, ŞİİR, ROMAN VE HİKÂYELERİNDE YERİNİ ALMIŞ, HATTA BAZI KUTSAL KİTAPLARDA DA ADLARI ZİKREDİLMİŞTİR. ONLARDAN GERİYE NİCE ÖĞRETİCİ HİKÂYE VE PİYES KALMIŞTIR. MEŞHUR EŞEKLERİN BAZILARI ŞUNLARDIR:

1. DECCAL'IN EŞEĞİ.
2. ANTİK DÖNEM ÇİN LİTERATÜRÜNDE YER ALAN "QİAN EŞEĞİ".
3. HZ. İSA'NIN EŞEĞİ.
4. PAÑÇATANTRA HİKÂYELERİNDE ANLATILAN EŞEK.
5. KELİLE VE DİMNE HİKÂYELERİNDE ADI GEÇEN EŞEK.
6. EZOP MASALLARINDAKİ KAHRAMANLARDAN BİRİ OLAN EŞEK.
7. LA FONTAİNE MASALLARINDAKİ KAHRAMANLARDAN BİRİ OLAN EŞEK.
8. MERVAN'IN EŞEĞİ.
9. MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN-İ RÛMÎ'NİN "MESNEVÎ" SINDE GEÇEN VE CARİYENİN İLİŞKİDE BULUNDUĞU EŞEK.
10. NASREDDİN HOCA'NIN EŞEĞİ.
11. İBN HALDUN'UN BEYAZ EŞEĞİ.
12. KELOĞLAN'IN EŞEĞİ.
13. APULEY HİKÂYESİNDE GEÇEN "KIZIL EŞEK".
14. GEORGE ORWELL'İN "HAYVAN ÇİFTLİĞİ" ADLI ROMANINDAKİ KAHRAMANLARDAN BİRİ OLAN EŞEK BENJAMİN.
15. MASAL KAHRAMANI GRİSELLA.
16. BORİDANOV EŞEĞİ.
17. ŞEYHİ'NİN "HARNÂME" SINİN (EŞEK KİTABI) KAHRAMANI OLAN EŞEK.
18. DON KİŞOT'UN YARDIMCISI SANÇO PANZA'NIN EŞEĞİ.
19. "BREMEN MIZIKACILARI" NDAKİ EŞEK.
20. COMTESSE DE SEGUR'UN "BİR EŞEĞİN HATIRALARI" ADLI ESERİNDE, ANILARINI KENDİ DİLİNDEN ANLATAN EŞEK.
21. AMERİKA'DA DEMOKRAT PARTİ'NİN AMBLEMİNE İLHAM KAYNAĞI OLAN EŞEK.
22. BALTHASAR'IN EŞEĞİ.
23. "SHREK" FİLMİNDE BAŞROLÜ PAYLAŞAN ANİMASYON KAHRAMANI EŞEK.

SİNEMA VE EDEBİYATTA EŞEK

BALTHASAR'IN EŞEĞİ

Eşeğin başrolü paylaştığı bu Fransız filmi, 1965 yılında çevrilmiştir. Dünya klasikleri arasında yer almış olup İstanbul'daki Fransız Kültür Merkezi'nde kopyaları bulunmaktadır.

"SHREK" FİLMİNDEKİ EŞEK

Başrollerden birini son derece geveze bir eşeğin oynadığı bu animasyon filmi, 2002-2003 yıllarında; bunun devamı olan "Shrek-2" ise 2004 yılında hazırlanmıştır. Bir bataklıkta kulübesinde tek başına ve huzur içinde yaşayan yeşil bir devin maceralarını ve Prenses Fiona'ya aşkını konu alan filmdeki renkli eşek karakteri izleyicilerin beğenisini kazanmıştı.

HOMEROS

Yunan edebiyatında eşekle ilgili ilk referansa Homeros'un *İliada* adlı eserinde rastlanmaktadır. Bazı hikâyelerde eşek, müdriklik,

akıllılık ve uyanıklığı (eşekler çoğu zaman tartışmalardan zaferle çıkardı) ve hatta önceden olayların gelişini tahmin edebilmesi ile betimlenmekteydi. Bazı hikâyelerde ise tam tersi olarak, ahmaklığı, inatçılığı ile (eşek bazen anıarak vahşi hayvanları kendine çeker ve onların kurbanı olur) meşhurdur. Örneğin, Homeros Truvalıların hücumu karşısında bocalayan Ajax'ın geri çekilmesini, küçük çocukların ısıkları ile mısır tarlasından çıkan eşeğin yavaşça geri çekilmesine benzetmiştir. Burada eşek gurursuzluk simgesi olarak kullanılmıştır.

TYTAEUS

Tytaeus, eserinde Spartalılar tarafından ezilen Messenyalılar'ı, ağır yük altında ezilen eşeklere benzetmiştir.

APULEY'İN "KIZIL EŞEK"İ

Eski çağ edebiyatında eşekler kullanılmıştır. Apuley, Roma edebiyatında özgün bir yazardır. Onun tarihe geçmesini sağlayan eseri "Kızıl Eşek" hikâyesidir.

Hikâye on bir bölümden oluşmaktadır ve ana eksenini tılsım üzerine kurulmuştur. Kitabın başında, hikâyenin kahramanı Lussi kendisini takdim etmektedir. Annesi Fessalyalı olup, baba tarafından Plitark'ın neslindedir. Ana vatanı Fessalya'yı ziyaret etmek için yola çıkar ve yolda iki yolcu ile görüşerek, kendi hikâyesini onlara anlatır.

İkinci bölümde, Fessalya eyaletine gelir ve burada Fotida isimli bir kişiyle tanışır. Fotida'nın ev sahibesi olan Patfila cadıdır. Lussi başına gelen maceraları Fotida'ya anlatır ve hanımından tılsım yapmayı ona öğretmesini ve söylediklerinin gerçek olduğunu kanıtlamasını ister. Fotida bu konuda söz verir.

Birkaç gün sonra, Fotida hanımının tılsım yapmasını gizlice izleyerek, tılsımı öğrenir. Lussi ona tılsım yapmasını ister ve Fotida bunu yaptığında Lussi bir eşeğe dönüşür. Lussi eşek görünümünde ama insan gözü ile birçok olaya şahit olur. Lussi'nin itirafına göre genç yaşında ihtiraslarının kulu olarak eşek şekline dönüşmüş, ihtiraslarından uzaklaştığında ise insan haline geri dönmüştür. "Kızıl Eşek" hikâyesinin teması Batı Avrupa yazarları tarafından işlenmiş ve Avrupa edebiyatında geniş bir etki bırakmıştır.

Masal ustası Ezop'u tasvir eden 1501 tarihli bir gravür.

EZOP HİKÂYELERİ

Eşek figürünün sıkça yer aldığı Ezop hikâyelerinin birisinde, ata verilen güzel yemekleri kıskanan bir eşek anlatılmaktadır. Diğer bir hikâyede ise, Malta kökenli küçük bir köpeğin sahibine patisini vererek oynadığını gören eşek, marifetin ayağını uzatmakta olduğunu ve bu işi kendisinin de yapabileceğini düşünür. Koca cüssesine bakmadan onu taklit etmeye çalışır: "Eşek, daha sevimli görünmek için efendisine / Gitmiş bir gün onu okşamaya / Ayağını kaldırmış eşek / İndirmiş adamın çenesine / En candan sevgiyle! / Sonra da anırmış o güzelim sesiyle / Daha da çok beğenilsin diye / Adamda ne kulak kalmış, ne çene / Çağırılmış efendi hemen seyisi / Bir güzel dövdürmüş eşeği / Şarkı o an kesilmiş / Komedi de böylece sona ermiş."

Türkçe baskıdan Marsivan'ın portresi.

İsa peygamberin Kudüs'e girişini tasvir eden Kore kaynaklı çizim. (Desen: Sadao Watanabe, "İsa'nın bir eşeği ödünç alışı".)

rine giysilerini yaydılar. İsa da sıpanın üzerine bindi."

(Kaynak: Kitabı Mukaddes, Matta, Bölüm 21, İsa'nın Kudüs'e girişi)

BORİDANOV EŞEĞİ

Edebiyatta "Boridanov Eşeği" olarak bilinen hikâyede eşeğin birbirine aynı uzaklıkta iki ot yığınının ortasına bağlandığı, eşeğin tam ortada durarak ilk önce hangi ot yığınının yiyeceğine karar vermek için düşünmeye başladığı ve henüz karar vermeden açlıktan öldüğü anlatılmaktadır. Yani mecazi anlamda kararsızlığın kötü sonuçlar doğurabileceğinden bahsedilmektedir.

ÇILGIN EŞEK MARSIVAN

Comtesse De Segur'un *Bir Eşeğin Hatıraları* kitabında anılarını okuduğumuz ele avuca sığmaz, zeki, kendini üstün gören, çok becerikli, kendini beğenmiş, yardımsever, zaman zaman da çok kötü bir eşek: Marsivan. "Bir Eşeğin Hatıraları", Güzin Sayar çevirisiyle İş Kültür Yayınları tarafından yeniden yayımlandı (2006).

İSA'NIN EŞEĞİ

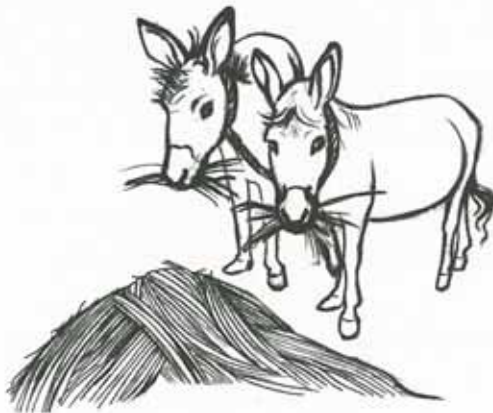
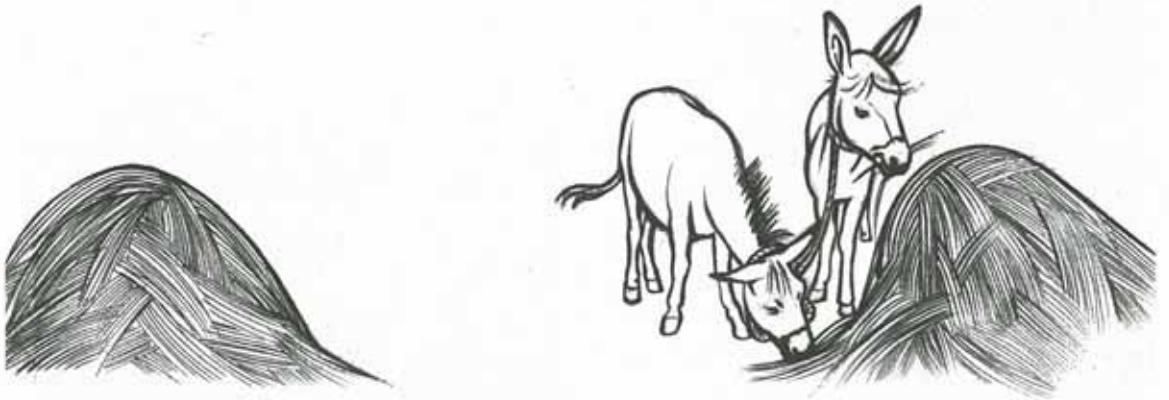
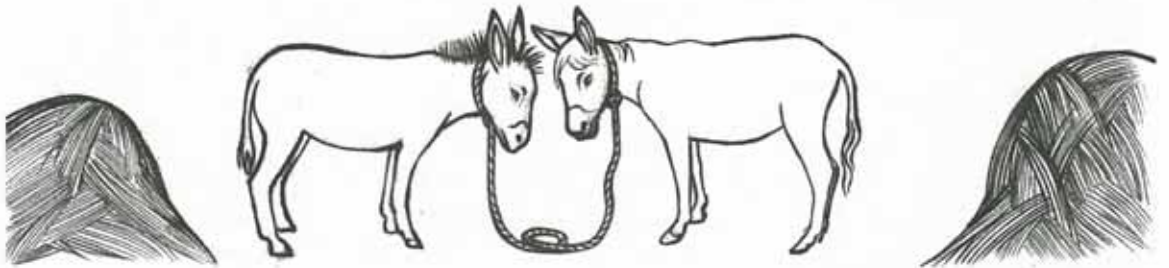
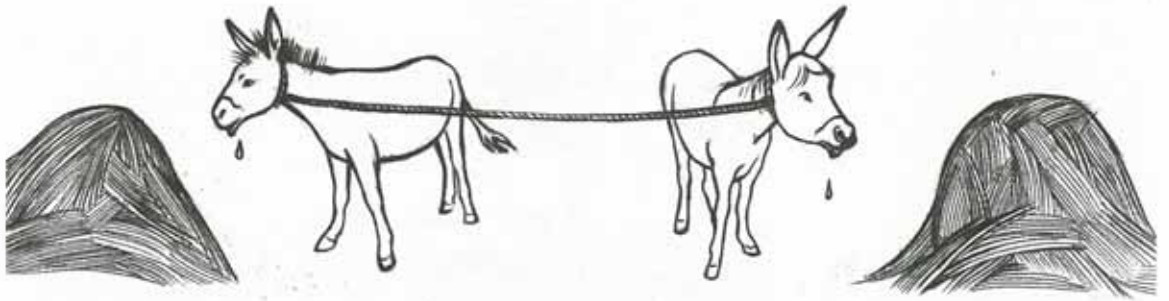
"Kudüs'e yaklaşıp Zeytin dağının yamacında bulunan Beytfacı köyüne geldiklerinde İsa, öğrencilerinden ikisini şu sözlerle köye gönderdi: 'Karşınızdaki köye gidin. Hemen orada bağlı bir dişi eşek ve yanında bir sıpa bulacaksınız. Onları çözüp bana getirin. Size bir şey diyen olursa, Rab'bin bunlara ihtiyacı var, hemen geri gönderecek, dersiniz.'

Bu olay peygamber aracılığıyla bildirilen şu söz yerine gelsin diye oldu:

'Siyon kızına deyin ki,
Bak, alçakgönüllü Kralın, bir eşeğe,
evet bir sıpaya,
bir eşek yavrusuna binmiş
sana geliyor.'

Öğrenciler gittiler, İsa'nın kendilerine buyurduğu gibi yaptılar. Eşekle sıpayı getirip üzerle-

BORİDANOV EŞEĞİ

DON KİŞOT

İspanyol yazar Miguel de Cervantes'in en ünlü eseri olan *Don Kişot*, idealist bir İspanyol soylusunun maceralarını anlatmaktadır. Şovalyelik konusunda çok fazla hikâye okuyunca, dünyadaki adaletsizliklerle savaşmak zorunda olan bir silahşör olduğuna inanır. Macera peşinde koşan Don Kişot, Rosinante adlı yaşlı bir ata binmekte ve başarılarını Dulcinea olarak adlandırdığı köylü bir kıza ithaf etmektedir.

Silahtarı olan eğitimsiz ve basit köylü Sanço Panza ile seyahat eder. Öksüzleri savunmak, dul ve bakireleri korumak, kimsesizlere yardım etmek gibi çeşitli görevler üstlenir. Değirmenleri dev, koyun sürülerini düşman ordusu ve köy hanlarını kale olarak hayal etmeye başlar. Elinde ise sadece eski, paslı bir zırh ve yaşlı bir at; yanındaki köylünün ise bir eşeği vardır. Hikâyenin özeti şöyledir: İspanya'nın köylerinden birinde Sanço adında bir köylü yaşardı. Sanço, eşeğini çalıştırarak geçimini sağlardı. Bu arada Endülüs'te yaşayan Don Kişot, dünyayı zulümden arındırmak için yola çıkacağını Sanço'ya anlatır. Beraber yolculuk etmeye karar verirler.

Bir süre yol aldıktan sonra, sancaklarında Sardunya eşeğinin amblemini taşıyan bir grup askerle karşılaşır. Askerler Don Kişot'un etrafını sarar ve ona saldırmak için ilerlemeye başlarlar. Bu arada Sanço, askerlerin sancaklarında Sardunya eşeğini görünce, "Bu askerler, eşek seven kişilerdir. Ben de hayatımı ve geçimimi eşeğe borçluyum. Demek ki ortak bir yakınlığımız var. Ben de onlar da eşeği seviyoruz," düşüncesine varır ve bu düşünce ile eşek gibi anırmaya başlar. Bunun üzerine askerler Don Kişot'u bırakarak Sanço'yu dövmeye başlarlar. Bu durumdan faydalanan Don Kişot, oradan uzaklaşır.

Sanço, orada onu bekleyen eşeğini görür. Ağrılarından mustarip olan Sanço, eşeğini bağına basarak, kendi sızılarını dindirmeye ve acılarını unutmaya çalışır. Gerçeklerin hayallerle gelmediğini düşünür.

Don Kişot'un etkisi sadece edebiyat alanıyla sınırlı kalmamıştır. Sinemadan tiyatroya, psikiyatriden resim sanatına birçok alanda Don Kişot yeniden yorumlanmış, yeni yapıtlara esin kaynağı olmuştur.

RESSAMLARIN ÇİZGİLERİYLE EŞEKLER

Gürcü ressam Niko Şahosmani'nin, eşeğinin üzerinde giden bilim adamı.

İspanyol ressam Pablo Picasso'nun bir erken dönem çalışması.

Rus ressam Marc Chagall'ın yeşil eşeği.

Meksikalı ressam Diego Rivera'nın, eşeğine yakacak odun yükleyen köylüsü.

EŞEKLERLE İLGİLİ TARİHİ VE MİTOLOJİK OLAYLAR

- Eşeklerin insanlık tarihi boyunca önemi sürekli olarak görülmektedir. Eşek bir taraftan kutsal hayvan olarak tanımlanmakta ve ona tapılmaktadır. Diğer taraftan ise bir aşağılama unsurudur; ahmaklık, inatçılık, terbiyesizlik, rezillik, kin, liyakatsizlik ve şehvet timsali olarak görülmektedir.
- Eski Atina'da eşek eti meşhurdu. Atina'da eşek etinin satıldığı özel bir pazar vardı. Köpek ve eşek etinden yapılan sosisler de satılıyordu. Tarihçi Herodot, zengin Perslerin doğum günlerinde kızartılmış eşek eti yediklerini yazmaktadır.
- Roma İmparatoru Neron'un eşi İmparatoriçe Poppe, 500 dişi eşek besliyordu ve her gün bunların sütüyle banyo yapıyordu. Eşek sütünün cildi yumuşattığı ve beyazlattığı inancı vardı.
- Roma İmparatorluğu'nda zayıf çocuklara ve hastalara, protein ve şeker bakımından inek sütünden daha zengin olan eşek sütü içiriliyordu.
- Romalı tarihçi Plutarkhos'un ifadesine göre Büyük İskender'in çok sayıda eşek ve katırı vardı. Bunlar büyük seferlere çıkan ordunun silah ve yiyeceklerini taşıyordu. Plutarkhos'un ifadesine göre Roma döneminde bazı imparatorlar, at soyunun saflığını korumak için katır üretimini yasaklamışlardır.
- Antik yazarlara göre eski Yahudilerin eşekle olan ilişkisi bir tapma ilişkisi olarak tanımlanmakta ve eleştirilmekteydi. Sonradan aynı suçlama, eşeği kutsal hayvan olarak gören Hıristiyanlara karşı yapıldı.
- Herodotos'un ifadesine göre, Darius'un Pers ordusunun içinde atlı İskit askerleri vardı. Yunanistan'da ilk defa eşeklerle karşılaşan bu atlar, onların anırmasını duyunca paniğe kapılmış ve binicileri olan askerleri atarak kaçmışlardı.
- Mitolojide, Dionysos'u devlerin saldırısına karşı uyaran, iki eşeğin anırmasıydı.
- Eski Mısır'da eşek resimleri M.Ö. 4000 yıllarından itibaren vardır. Firavunların mezarlarında eşek kalıntlarına rastlanmıştır. Eski Mısır'da eşek, güneşe tapma yöntemlerinden birisidir. Eski Babil'de Tanrı Ninib eşek şeklinde tasvir edilmiştir.
- Eşeğin kemiklerinden flüt yapılmaktaydı.

(Solda) Aculeia, erken dönem bir Hıristiyan kilisesini mozaik zeminindeki hayvan figürlerinden katır motifi.

(Sağda) Ostia'da Terme alla Porta Romano'nun tabanındaki mozaikten detay: Romalılar döneminde katırların kullanımı ile ilgili hayli bilgi verici. (Kaynak: H.P.L'Orange-P.J. Nordhagen, "Mosaics", Methuen & Co Ltd., 1966.)

"Kral Midas'ın kulakları eşek kulakları!"

■ Eski çağlarda eşekler bazı diğer halklarda da kutsal kabul edilmekteydi. Mitolojide, Mars ile Apollo'nun savaşında Kral Midas'ın zaferi Mars'a vermesi üzerine Apollo, Midas'ı eşek kulakları ile cezalandırmıştır.

■ Eşeklerin M.Ö. 2000 yılı civarında Etrüskler tarafından Akdeniz üzerinden Avrupa'ya getirildiği tahmin edilmektedir.

Eşekler ve başlarındaki çobanı gösteren Çin kaynaklı bir desen.

■ Eski Çin geleneklerinde de, eşekler ilahi hayvanlar olarak kabul edilmekteydi. İnsanın eşeğe dönüşebileceğine dair düşünceler söz konusuydu. Budist inanışında da eşek dünyayı terk etmenin sembolüdür.

■ M.Ö. 3000 yıllarında Mezopotamya'da erkek eşek ile kısırak ve at ile dişi eşek çiftleştirilerek katırlar üretilmeye başlanmış; daha sonraları bu çiftleştirme, Antik Yunan'a, oradan da bütün Avrupa'ya yayılmıştır.

■ Eski Yahudi geleneklerinde eşek, barış ve kurtuluş sembolü olarak görülmekte, ayrıca mahkemelerin, hükümdarların ve peygamberlerin kutsal hayvanı olarak kabul edilmektedir. Mahkeme kararına uygun olarak, suçlunun cezalandırılmasında eşek derisinden hazırlanan kemer kullanılmaktaydı.

Napolyon Bonaparte

George Washington

Antik dönem bir Yunan vazo resminde eşek.

■ Ünlü Fransız generali Napolyon Bonaparte, 1807 yılında Saint Maixent'da, ordusu için bir katır yetiştirme çiftliği kurmuştu.

■ 16. yüzyılda Orta ve Latin Amerika'yı baştan başa dolaşan İspanyol kâşifleri, özellikle And Dağları'nı geçerken, at ve eşekleri çiftleştirerek elde ettikleri katırlardan yararlandılar.

■ Moskova'da 17. yüzyılda törenleştirilmiş kilise geleneğine göre, törende başpapaz eşek yavrusu üzerinde bir devre gezmeliydi.

■ ABD'nin ilk başkanı George Washington, katırın yük hayvanı olarak kullanılmasıyla bizzat ilgilenmiş ve İspanya Kralı, 1787 yılında ona hediye olarak bir boz erkek eşek ile iki dişi eşek göndermiştir. Amerikan devrimi sırasında İngilizler'e karşı George Washington'la aynı saflarda savaşan Fransız devlet adamı Marquis de Lafayette de (1757-1834) ona "Malta Şövalyesi" adlı siyah bir erkek eşek ile birkaç dişi eşek göndermiştir. George Washington, bu iki ırkı çiftleştirerek ilk ABD'li eşek üreticisi olmuştur.

Meditasyon yapan bir Çinli bilge ve eşiği.

Urukagina Yasalarında Eşek

Sümer yerleşim birimi Uruk'un yöneticisi Urukagina'nın günümüzden 4350 yıl kadar önce kil tablet üzerine yazdığı kanunlar, günümüze kadar çözümlenebilmiş ilk yazılı yasa tableti olma özelliğini korumaktadır. Bu yasanın eşeklerle ilgili bölümleri şöyledir:

Kralın altında bulunan (yurttaşlardan) bir kişinin iyi bir eşiği doğarsa, onun yöneticisi ona "eşiği alacağım" derse, yönetici eşiği almak üzere iken, o (yurttaş) kişi, (yöneticiye) "gönlümü hoşnut edecek kadar gümüşü tart," derse; veya son gün, "eşiği vermeyeceğim," derse, yönetici, canı istediği gibi onu dövmesin!

Tarihçiler, aynı yasanın "toprak, öküz ve eşek" ile ilgili reformlarını aşağıdaki şekilde okumuşlardır:

Canının istediği en verimli tarlaları kendisine ayıran Yönetici'nin (Ensi) topraklarını sürmek için tanrılara ait tapınak öküzleri kullanılıyordu. Papazlar, eşek ve öküzlerin en iyilerini alıyorlardı. Papazlar buğdayları, Ensi'nin adamlarına dağıtıyorlardı; herhangi bir köyde, yoksul bir kadının bahçesindeki ağaçları kesiyor, meyvelerini topluyorlardı. Bir ölüyü mezarına koyduğumuzda papaz, yedi fıçı bira, 420 ekmek, 120 ölçü buğday, bir elbise, bir yatak, bir yastık alıyordu.

Altı bin yıl önceki Sümer toplumunda, verimli bir tarla ile bakır çapa, üç ağaç parçasından yapılan bir saban, bakımlı bir öküz ve güçlü bir eşek, çok büyük servetler olarak kabul edilmekteydi.

Hammurabi Kanunları'nda "Eşek" İle İlgili Maddeler

- Bir veteriner cerrah, bir eşek ya da bir öküz üzerinde ciddi bir ameliyat yapar ve tedavi ederse ücret olarak sahibi, cerraha bir şikelin altıda birini öder.
- Bir veteriner cerrah bir eşek ya da bir öküz üzerinde ciddi bir ameliyat yapar ve onu öldürürse sahibine değerinin dörtte birini öder.
- Bir kimse bir öküz ya da bir eşek kiralarsa ve bir aslan onu otlakta öldürürse zarar sahibine aittir.
- Harman dövmek için bir kimse bir eşek ya da öküz kiralarsa, kira yirmi ka mısırdır.
- Eğer bir adam ister gümüş, ister altın, ister erkek, ister kadın köle, ister öküz, ister koyun, ister eşek veya herhangi bir şeyi bir (hür) adamın oğlunun veya kölesinin elinden, şahitsiz veya senetsiz satın alır veya onu saklamak için alıkoyarsa, o adam hırsızdır ve öldürülecektir.
- Eğer bir adam, sığır, koyun, eşek, domuz veya bir gemi çalarsa ve bunlar tanrıya veya saraya aitseler (çaldığıнын) otuz katını verecektir; Muşkenum'a aitse on katını ödeyecektir. Eğer çalanın verecek hiçbir şeyi yoksa öldürülecektir.

Demokrat Eşegi

Andrew Jackson, 1828 yılında ABD başkanlığı için aday olduğunda, rakipleri onu, popülist görüşleri ve "insanlara yönetme şansı verin" sloganı için, "Jackass" (Erkek eşek) olarak adlandırmaya başladı. Ancak Jackson, bu durumu kendi lehine çevirerek, seçim propagandası posterlerinde eşek resimlerini kullanmaya başladı. Jackson'un başkanlığı döneminde, Merkez Bankası'nın yeniden faaliyete geçmesi için ruhsat vermeyi veto etmek için gösterdiği inatçılığı temsil etmek için eşek resmi kullanıldı.

Eşegin politik karikatürlerde Demokrat Parti'yi temsil etmek için kullanılması da Jackson ile ilgilidir. 1837 yılında başkanlıktan ayrılmasına rağmen, hâlâ kendini Demokrat Parti'nin lideri olarak gören Jackson, "Çağdaş Tanrı ve Onun Eşegi" adlı karikatürde, eşegini gitmek istediği yöne doğru yönlendirmeye çalışan birisi olarak tasvir edilmiştir.

İşin ilginç yönü, eşegin Demokrat Parti'nin simgesi olarak benimsenmesini sağlayan ünlü politik karikatürcü Thomas Nast, eşegin Andrew Jackson ile ilgisini bilmiyordu. Thomas Nast, ABD'ye 1840 yılında 6 yaşındayken ailesi ile birlikte gelmiştir. 1870 yılında *Harper's Weekly* dergisi için çizdiği resimde, eşegin ölü bir aslanı tekmelediğini

Thomas Nast

Andrew Jackson

tasvir etmiştir. Bu resimde, ölmüş aslan, o dönemde yeni ölmüş olan Savunma Bakanı Edwin M. Stanton'u, eşek ise savaş karşıtı grubu temsil etmek için kullanılmıştır. Nast, sonraları da demokrat gazeteleri ve editörlerini simgelemek için eşeği kullanmaya devam etmiştir.

Sonradan, "Caesarism" adlı portresinde Başkan Ulysses S. Grant'ın üçüncü dönem başkanlığına karşı Demokrat Parti'nin rahatsızlığını göstermek için eşeği kullanmıştır. 1880 yılında eşek, Demokrat Parti'nin maskotu olarak kullanılmaya başlandı. *New York Daily Graphic*'te, Garfield-Hancock'un kampanyası, Demokrat Parti adayının eşeğe binerek bir yürüyüşe öncülük ettiği gösteren karikatürle temsil edilmiştir.

Eşeklerin Savaşlarda Kullanılması

Eşeklerin bağırmasına anırma adı verilir. Eşekler, insanlarla ve diğer eşeklerle anırarak iletişim kurarlar. Her eşeğin kendine özgü bir anırma stili vardır. Bazılarının sesleri çok zor duyulurken, bazıları da gök gürültüsü gibi çok yüksek bir sesle anırırlar. Eşeğin anırması, birkaç kilometrelik bir alana yayılır. Eşekler, anırmak için burun deliklerini kapatarak, ağızlarıyla sesli bir şekilde solurlar. Eşeklerin anırmasını durdurmak için, anırmaya başlar başlamaz ağızlarını bastırmak gerekir. Yoksa anırmaya başlayınca en az yirmi otuz saniye boyunca devam eder. İşte bu durum savaşlarda kötü sonuçlara yol açıyordu.

Perslerin Yunanlılara Yenilmesi

Örneğin Pers Kralı Darius, Yunan seferine çıkarken Nevşehir'de bir süre kalmıştır. Bu süre içinde savaş için at ve eşek yetiştirmeye başlamışlar. Günümüzde Kapadokya olarak bilinen bu yere, eski Pers diliyle "İyi at yetiştirilen bölge" anlamında Kato-Pato-Kiya adı verilmiştir. Bu üç kelime zamanla birleşerek Kapadokya adını almıştır.

Darius daha sonra oradan Pers ordusuyla birlikte güneye inerek Yunanistan'a geçmiştir. Tarihçilerin ifadesine göre Pers ordusunda bulunan eşekler, savaştan önce Yunan ordusuna yakın bir yerde bilinmeyen bir sebepten dolayı anırmaya başlamışlar. Böylece Yunan ordusu onların farkına varmış ve Pers ordusu yenilgiye uğramıştır.

Bu olaydan sonra, savaşlarda ve keşiflerde eşeklerin anırarak düşmanları haberdar etme riskini önlemek için, eşeklerin burun delikleri çizilmeye başlanmıştır. Böylece burnu çizilen eşeklerin anırması tamamen önlenmiş olmaktadır.

Birinci Dünya Savaşı'nda da gece harekâtları sırasında, eşeklerin burun delikleri çizilerek anırmaları önlenmiştir.

Journal Humoristique ECHEQUE

(İstanbul'da Osmanlıca olarak yayımlanan mizah dergisi)

İstanbul'da Baha Tevfik tarafından yayımlanan haftalık mizah dergisi. İlk sayısı 16 Kasım 1910'da yayımlanmıştır. Eşekler aracılığıyla mizah yoluyla toplumu eleştiren bu dergi olağanüstü bir ilgi gördü. Birinci sayısı iki baskı yaparak 52. 000 tirajla döneminin rekorunu kırdı. Ancak kısa bir süre sonra kapatıldı. Bir süre *Yuha*, *Malum*, *O'dur*, *Alafranga Eşek* gibi isimlerle yayına devam ettikten sonra, yeniden ilk adıyla yayımlanmaya başladı. Ancak kısa bir süre sonra tekrar kapatıldı. Başlangıçta haftada bir gün yayımlanan dergi, sonraları haftada iki gün yayımlanmaya başladı.

Derginin ilk sayfasının üzerindeki yazıların tercümesi şöyledir:

Numero 12 – Üçüncü sene – 26 Temmuz 1328

Sahib ve muharrirleri (yazarları): Baha Tevfik, Ahmed Nebil

Müracaat: Her husus için sahib ve muharrirleri nâmına âtideki

(aşağıdaki) adrese müracaat olunur.

Posta adresi: İstanbul'da "Eşek" gazetesi.

Posta Kutusu numero: 27

Telgraf adresi: İstanbul'da "Eşek"

Abonesi: Seneliği Der Saadet'e (İstanbul'a) ve vilâyâta (illere)

posta ücretiyle birlikte 65 kuruştur. Altı aylığı yoktur.

Journal Humoristique ECHEQUE (EŞEK)

Ser muharrir (Baş yazar): Don Kişot. Hem saman yer, hem de ot.

Müdür-i Edebî (Edebiyat Müdürü):

Çemenderzâde Nâhik (Çimenlikoğlu Anıran)

Vekil-i Müdâfi' (Avukatı): Kıl Kuyruk

Ahır: Bâb-ı Âli civarında, Ebussud Caddesi'ndedir.

Erbâb-ı Müracaata: Bâb-ı Âli Caddesi'ndedir ahır.

Hiç sıkılma, iş düşerse gel anır.

Notamıza muvafık her nev'i anırtı kabul olunur.

Hey'et-i Tahririye (Yazı Kurulu):

Topal Eşek, Kır Eşek, Tırnağı Karıncalı, Kaba Kulak, Sudan Geçmez.

Telefon numerosu: 387 25 64

Nüshası 20 paradır.

Pazar ve Pencşenbe (Perşembe) günleri neşr olunur, insanlara ders-i edeb verir, mutî (itaat eden) ve mütehammil (yük taşıyan) hayvan gazetesidir.

صاحب و محرر لری :
بها توفیق ، احمد نبیل

مراجعت
مخصوص ایچون صاحب
و محرر لری نامه آینده کی
آدرسه مراجعت
اولتور .

پوسته آدرسه سی : استانبوله
« اشك » غزنه سی . پوسته
قوتلوسی نومرو : ۲۷

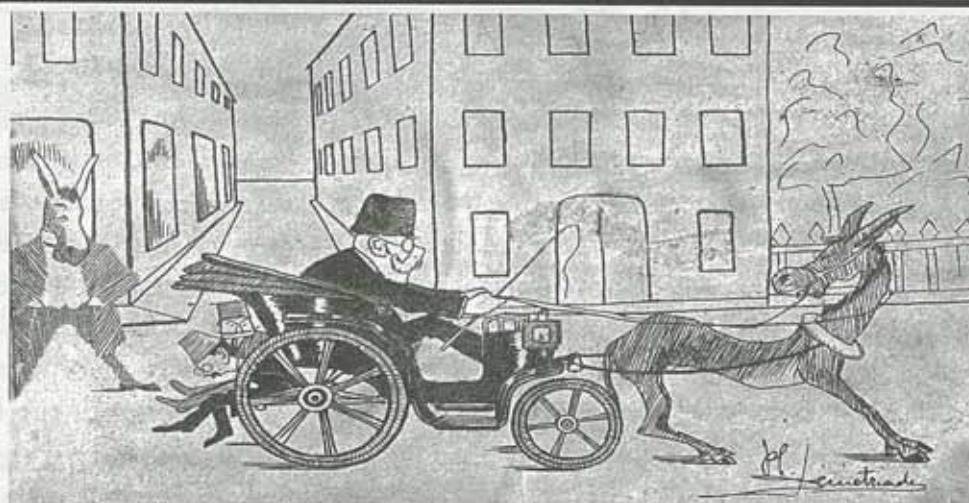
تلفراف آدرسه سی :
استانبوله « اشك »

آبونه سی
سنه لکی درس ادا تته وولایاته
پوسته اجرتیه هر لکده ۶۰
غروشدر . آلتی آیللی یوقدر .
Journal Humoristique
ÉCHÈQUE

سرمرر : دون کیشوت
مم صبان بیره ، ممدده اوت
مدرادی : چندرزاده ناهق
وکیل مدافع : قیل نوروق
آخیری :
باب عالی جوارنده ، ابوالسعود
جاده سنه ددر .
ارباب - اجنه
باب عالی جاده سنه ددر آخیر
هیچ صبقبله اینش دوشیرسه
(کل آکیر .
نوطه مزه موافق هر نوع
آخیری قبول اولتور .
هیئت تحریریه :
ملویال اشك ، فیر اشك ،
هایر ناغی قاریجه لی . قابا
قولاق . صودن پکمن .
تللون نومرو سی :
۳۸۷۲ ۵۶۴
نسخه سی ۲۰ پاره ددر .

بازار و بیخشنه کونلری نشر اولتور ، انسانلره درس ادب ورر ، مطیع و متحمل حیوان غزنه سیدر .

آرابه سی - یته آغر لاشدق . زوالی مرکب بردرلو چکه میور . . .
اشك - البته . . . چونکه سزک ارابه نك ایچیدن آتدق لیکر شیمدی آرقه نه یئدیله . . .

اشكك فرقه سی

فیائلر : ناظر قوتلوق ۱۵۰ ، والی سیتالی ۱۰۰
متصرف موقعی ۵۰ ، قائم مقام غلوریسی ۱۵
پیرادر .

BASINDA EŞEKLERLE İLGİLİ HABERLER

EŞEKLERİN NİKÂHI İzmir'in Çeşme ilçesindeki Eşek Adası'nda, 10 çift eşeğe nikâh kıyıldı. Çeşme Belediye Başkanı Nuri Ertan, adadaki 75 eşekten dişi olan 40'ının kış aylarında çalındığını belirtti. Ertan, bu yüzden cinsler arasındaki dengeyi sağlamak için adaya 10 dişi eşek getirerek, bunlara sembolik nikâh kıydıklarını söyledi. (1994)

PLAKALI EŞEKLER Brezilya'da at, eşek ve öküzlerin başıboş bırakılarak yarattıkları tehlikenin önlenmesi için hayvanlara plaka takılacak. Hayvanlar yüzünden çok sayıda trafik kazası meydana geldiğini ifade eden ilgililer, bundan böyle tek başına dolaşan at, eşek ya da öküzlerin sahiplerine 40 dolar ceza kesileceğini belirtiyorlar. (Ağustos 1995)

EŞEK KLİNİĞİ İngiltere'nin Sidmouth kentindeki bir klinikte, alkolik eşekler tedavi ediliyor. Alçakgönüllülükleri ve tahammülleriyle tanınan, sahiplerince içkiye alıştıırılan eşeklerin sarhoş olunca saldırganlaştığını belirten hekimler, klinikteki hasta sayısı hakkında bilgi vermedi. (Kasım 1995)

EŞEĞE ÖLÜM KARARI Şanlıurfa'nın Bozova ilçesinde, sahibini üzerinden atarak ölümüne neden olan eşek hakkında ölüm kararı verildi. Tarla dönüşü sırtına binen 61 yaşındaki Hasan Karaoğlan'ın can vermesine yol açan eşek, sahibinin yakınlarınca ölümüne mahkûm edildi. (Ocak 1996)

FİRAVUNLAR EŞEKLE SEYAHAT EDİYORMUŞ Mısır'da bir kazıdan elde edilen bulgular, firavunların, kölelerin taşıdığı tahtirevanlarla değil, eşekle seyahat ettiğini ortaya koydu. Mısır Tarihi Eserler Yüksek Konseyi Başkanı Zahi Havas, Amerikalı arkeologların kazı yaptıkları 5 bin yıllık bir kral mezarında 10 eşeğin kalıntılarının bulunduğunu, bunun firavunların tahtirevanla taşınmak yerine, seyahat etmek için eşekleri sıkça kullandıklarına işaret ettiğini söyledi. (Milliyet, 16 Mart 2004)

DAYAK YİYEN EŞEK, SAHİBİNİ YARALADI Çanakkale'nin Bayramiç ilçesine bağlı Muratlar Köyü'nde çiftçilik yapan Murat Kabak (72), huysuzluk yapan eşeğini sopayla dövdü. Dört gün sonra tarlasına gitmek üzere yola çıkan Kabak, dinlendiği sırada eşeğinin saldırısına uğradı. Sahibini çifteleyen eşek, çeşitli yerlerinden de ısırarak hastanelik etti. Yüzünden ve kollarından yaralanan Kabak'ın tedavisi hastanede yapıldı. (Hürriyet, 3 Nisan 2004)

MEŞHED HAYVANAT BAHÇESİ 1972 yılında, İran'ın Meşhed kentindeki hayvanat bahçesi müdürü, halkın ilgisini çekmek için bir aslanın birkaç saniye içinde bir eşeği

nasıl parçalayacağı konusunda bir gösteri yapılacağını İran gazetelerine ilan vererek açıkladı.

Gösteriden bir süre önce aslan aç bırakıldı. Kafese alınan eşeğin üzerine aslan salıverildi. Eşek aslana sırtını dönmüştü. Geniş alını sayesinde gözlerinin ölü noktası çok küçük olduğundan, başını çevirmeden aslanın geldiğini gördü ve beyninin en hassas noktasına bir çifte atarak ölümüne sebep oldu.

Aslanın ölümünden dolayı hayvanat bahçesi maddi zarara uğradı. Ancak bu sefer halk, aslanı öldüren eşeği görmek için hayvanat bahçesine akın etmeye başladı.

EŞEKLİ KÜTÜPHANECİ'NİN KİTABI *Eşekle Gelen Aydınlık*, bir kütüphanecinin romanı.

Meşhur "Eşekli Kütüphaneci"nin... 1940'larda bir depoda önünde duran kitapları seyreden Mustafa Güzelgöz, "Köylüler bunları okumalı," diye düşünmüştü. Eşeğe yüklediği gibi kitapları Ürgüp çevresindeki köylere taşımış. Daha sonra eşek ve katır sayısını çoğaltmış. Mustafa Güzelgöz'ün adı zamanla "Eşekli Kütüphaneci"ye çıkmış. Kitabı Tayfun Talipoğlu ve Aydın İleri hazırlamış. (*Milliyet*, 21 Şubat 2006)

İNGİLİZ EŞEKLERİNİN ÇALIŞMA HAKLARI VAR İngiltere'nin Blackpool kentindeki 200 kadar eşeğe çalışma hakları getirildi. Yetkililer, eşeklere günde 1 saat öğle yemeği molası verilmesi ve bunun gözetlenmesi kararını aldılar.

İngiltere'nin Blackpool kentinde, yazın sıcağında sırtlarında turistleri taşıyan eşeklerin çalışma hakları olması gerektiğini düşünen yetkililer, eşeklere günde 1 saat öğle yemeği molası verilmesi ve bunun uygulanmasının denetlenmesi kararını aldılar. Bundan böyle eşekler, sabah saat 10:00'dan önce işbaşı yapmayacak, akşam da 19:00'dan sonra ve cuma günleri çalıştırılmayacaklar.

Eşekler ayrıca, dişleri çürümesin diye diş muayenesinden ve yıllık sağlık kontrolünden geçirilecekler. Blackpool Kent Konseyi yetkilileri, yaza doğru eşeklerin 'izinlerini kullanıp kullanmadıklarını' incelemek için denetleme noktaları kurmayı planlıyor. Eşeklere verilen bu hakları 'saçma' bulan South Yorks'lu tatilci Steve Henderson, 'Bir sonraki istekleri ne olacak, eşeklerin burunları için güneş kremi mi?' diye tepkisini dile getirdi. (*Hürriyet*, 13 Mayıs 2005)

II

MAKALELER

TEKNOLOJİ

"Aslolan insandır. Teknoloji asla onun yerini alamaz."

MAHATMA GANDHI

İnsanların hayatını kolaylaştırırsa da teknolojinin hayvanlar, insanlar ve doğa üzerinde sayısız etkisi ve zararı vardır. Örneğin fabrika atıkları, doğal hayatı tehdit etmektedir. Doğa, geri dönüşü olmayacak bir şekilde yok edilmektedir. Denizlerde meydana gelen tanker kazaları, hem denizlerin kirlenmesine yol açmakta hem de sularında yaşayan canlıların yok olmasına neden olmaktadır.

Ozon tabakasındaki tahribatın büyümesi, ormanların ve su kaynaklarının gittikçe azalması, iklimlerin düzeninin bozulması ve çok sayıda canlı türünün neslinin tükenmesi de teknolojinin ve sanayileşmenin gelişmesinden kaynaklanmaktadır.

Teknolojinin, çocuklar üzerinde de olumsuz etkileri vardır. Örneğin eskiden evlerinin bahçelerinde top oynayan, ip atlayan, topaç çeviren, saklambaç ve misket oyunu oynayan çocuklar, şehirlerin betonlaşması sonucu evlerinde oturup televizyon seyretmek, atari ve bilgisayar oyunları ile oynamak zorunda kalıyorlar.

Eskiden ailelerin akşamlarına renk katan hoş aile sohbetleri vardı. Lezzetli ev yemeklerinden oluşan sofralar kurulur, bütün aile bireyleri birlikte yemek yerdi. Yemekten sonra sıcak çaylar yudumlanırken sohbetler koyulaşırdı. Günümüzde ise hayal dünyamızı elimizden alan televizyon, sohbetlerin de yerini aldı. O güzelim ev yemekleri de hazır yiyeceklere dönüştü. Dost ve akraba ziyaretleri ise gittikçe azaldı. Ayrıca teknolojinin gelişmesi ve makinelerin insan gücünün yerini alması, işsizliğin artmasına ve çok sayıda insanın işsiz kalarak perişan olmasına da neden olmuştur.

Tarım alanındaki teknolojinin gelişmesi; traktör, biçerdöver ve diğer tarım makinelerinin icadı her ne kadar eşekler, atlar ve sığırlar gibi bazı hayvanların işlerini biraz hafiflettiyse de, onların son derece ihmal edilmelerine yol açmıştır. Böylece sayıları gittikçe azalmakta ve soyları tükenmektedir.

Görüldüğü gibi teknolojinin eşeklere olduğu kadar insanlara da etkisi ve zararı vardır. Belki de yakın gelecekte eşeklerle birlikte insanoğlunun ve diğer canlıların da soyu tükenecektir. Bu yüzden insanoğlu teknolojinin sadece faydalı olanını geliştirmeye özen göstermelidir.

İnsanoğlu, eşekleri ihmal ederek soylarının tükenmesine yol açmaktadır. Örneğin çiftleşip çoğalma özgürlüğü, eşeklerin elinden alınmıştır. İnsanoğlu sadece bir eşeğe ihtiyaç duyduğu zaman, onların çiftleşmesine izin veriyor. Yoksa günümüzde hiç kimse zevk için sığa beslemiyor. Oysa eşekler, insanlara bedenleriyle hizmet etmek bir yana, aynı zamanda köylerde çocukların canlı oyuncağı ve vazgeçilmez eğlencesidir. Ama ne yazık ki artık köyler de modernleşerek makineleşmekte ve eşeklerin kullanım alanı giderek daralmaktadır. Bu da soylarının gittikçe azalmasına yol açmaktadır. Çünkü taşımada önceleri eşekten faydalanan köylü traktör alınca, sahip olduğu eşeği serbest bırakmıyor, aksine boğazlayarak etinden faydalanıyor.

Eşeklerin soyu tükenirse, dağlık bölgelerde ve köylerde yaşayan insanların eşeksiz hayatı düşünülemez. Suç işlediklerinde kime sığınacak ve suçlarını kime isnat edecekler? Birbirlerine hakaret ederken kimi örnek gösterecekler? Hemen hemen bütün insanlar "eşek" kelimesini değişik amaçlarla her gün defalarca kullanıyor. Birisine sinirlenince, ona "eşşek", "eşşek herif" ya da "eşşek oğlu eşşek" deyince rahatlıyorlar. Eşek ol-

mayınca ne yapacaklar, onun yokluğuna nasıl alışacaklar?

İnsanların dilinde eşeklerle ilgili olarak kullanılan yüzlerce atasözü ve deyim var. Bunlar gelecek nesiller için hiçbir anlam ifade etmeyecek ve belki de insanoğlu, değişik bir şekilde konuşmak zorunda kalacaktır.

Eşeğin soyu tükendikten sonra insanoğlunun gelecek nesilleri, bir zamanlar böyle bir hayvanın yaşadığını ve insanlığa büyük hizmetlerde bulunduğunu ancak kitaplardan öğrenebilecekler.

Eşeğin soyunu var eden insanoğlu değildir. Lütfen onu yok eden de insanoğlu olmasın ve göz göre göre yok olmasına müsaade etmesin. İnsanoğlu, eşeğe ihtiyacı olmadığını düşündüğü an, onu mezbalalara göndermesin. Boynundan yularını çözsün, sırtından semerini indirsin ve serbest bıraksın. Onlar da atalarının eski hayatına, insanlarla tanışmadan önceki hayata geri dönebilsinler. Özgürce yaşasınlar, otlasınlar, çiftleşerek çoğalsınlar. Onların ne insanlara ne de diğer canlılara zararı dokunur. İnsanoğlunun eşeğe yapacağı en büyük iyilik budur.

Teknolojinin eşeğin yerini alması, gelişimin gereğidir. Yalnızca eşek değil, at ve katır da aynı durumdadır. Hatta köylerde aile işletmeciliği konumunda olan hayvancılık, tavuk, yumurta, süt, yoğurt, tereyağı ve peynir gibi temel ihtiyaç maddeleri de giderek teknolojinin ve sanayileşmenin kurbanı olmaktadır. Çünkü insanoğlu giderek kendi boş zamanını satın almaktadır. Örneğin Fransa'da haftalık çalışma saati 35'e inmiş durumdadır.

Teknolojik gelişmenin bir diğer tarifi de "yaşamı konforlu hale getirmek"tir, yani daha az çalışıp daha çok tüketmek. Bunun sonucu sadece eşekleri değil, bütün doğayı ilgilendirir. İnsanoğlu, yeraltı fosil enerji kaynaklarını keşfettiği son iki yüzyılda devamlı olarak havaya yüksek miktarda karbondioksit, karbonmonoksit ve diğer gazları veriyor. Belki de yakın bir gelecekte havanın ideal bileşiminin (oksijen+azot ve % 1 oranında çeşitli gazlar) dengesi bozulacak, ekolojik dengesizlik tüm canlı yaşamını yok edecektir. Sonuçta insanoğlu, her zaman aşağıladığı eşekle aynı kaderi paylaşmış olacaktır.

İnsanoğlu para kazanmak için gözünü kırpmadan savaşlar yaratıyor. Üretilen silahların ve savaş makinelerinin satılması için bazı insanların ölmesi gerektiğine inananlar var. Ayrıca uyuşturucu ticaretiyle uğraşarak masum insanların ölümüne sebep olanları da bu masum hayvanla aynı kefeye koyamayız. Böyle kişiler, para ve makam için ruhlarını bile satıyorlar. Belki de bu pis işleri arzulamadıkları halde, para ve makam uğruna "görev" diye yapıyorlar. Oysa o makamdan vazgeçip amelelik yapsalar, belki daha az para kazanacaklar ama mutlu ve onurlu bir hayat süreceklerdir.

≈

EŞEK VE MÜHENDİSLİK

Le Corbusier'nin "Geleceğin Şehri ve Planlanması" adlı kitabından,
Eşeklerin Yol Yapımında ve Şehirlerin Kurulmasındaki Rolü Üzerine...

İnsanoğlunun göçebelikten yerleşik köy ve şehir hayatına geçmesinden itibaren oluşturulan şehirlerin büyüleyici sokakları tesadüf ve ihtiyaç gibi iki temel unsurdan oluşmuştur. Eşeğin bir yoldan yürüyerek patikalar yaratması, sonradan bu patikaların yollara dönüşmesine neden olduğu için tesadüf diyoruz. Ünlü mimar ve şehir planlayıcısı Le Corbusier, *Geleceğin Şehri ve Planlanması* adlı kitabında bu durumu aşağıdaki gibi alaylı bir şekilde ortaya koyar:

"Eşek dolambaçlı yolları takip ederek, dağınık beyninde oyalanmaya benzer biçimde, zikzaklar çizmeye başlamaktadır. Eşek bu dolambaçlı yürüyüş ile büyük taşlardan kaçınmayı, tırmanmasını kolaylaştırmayı ve gölge altına girebilmeyi amaçlamakta, kendisine en az direnç gösteren yolu seçmektedir. İnsan ise düz bir çizgi üzerinde hareket eder. Çünkü belli bir amacı vardır ve nereye gideceğini bilir. Önceden belli bir yere ulaşmak amacını koymuş ve oraya doğrudan gitmektedir.

Fakat insan, duygularına mantığı ile hükmetmektedir. İnsan, amacını göz önüne alarak kendi duygu ve içgüdülerini kontrol altında tutmakta ve bunları ikinci plana atmaktadır. Kendi vahşi doğasını, zekâsı ile idare etmektedir. Zekâsı, deneyim ürünü olan kurallar formüle eder; deneyimi ise yaptığı iş sonucu birikir. İnsan, varlığını sürdüreceği şekilde çalışır. Üretimin mümkün olabilmesi için kendini idare edebilmesi ve deneyim kurallarına uyması gerekir. İnsan, sonucu önceden dikkate almalıdır. Eşek ise kendisinden başka hiçbir şeyi düşünmez, sadece kendisine zarar verecek şeylerden uzak durur ve gideceği yere daha kolay kavuşmayı düşünür.

Şehirlere yerleşmede insanlar; su, hava ve tarım olmak üzere üç şeyi dikkate almışlardır. Eşeklerin yolu, maalesef Paris de dahil olmak üzere, her bir kıta şehrinin planında öne çıkmaktadır. Dalga dalga insanların yerleşimine açılan alanlarda, yerleşim planını tümsek, çukur, kayalıklar veya bataklıkların insafına bırakılmıştı. Dereler korkutucu birer engeldi. Bu yöntemle, yollar ve geçitler oluştu. Yol ayrımlarında ve nehir kıyılarında ilk kulübelere, arkasından ilk evler, ilk köyler inşa edildi. Evler geçitler boyunca, eşeklerin yolu boyunca dikildi. Sakinler, çevrede istihkâm duvarları yükselterek

içerisine idare binaları yaptı. Kanunlar koyarak, çalışarak ve her zaman eşek yoluna saygı duyarak yaşadılar. Eşek Yolunun şehre girdiği yerler şehir kapıları oldu ve gümrük büroları buraya kuruldu. Köy, sonradan büyük bir başkent haline dönüştü. Paris, Roma ve İstanbul 'Eşek Yolu' üzerinde inşa edilmiştir."

Le Corbusier'nin alaycı yaklaşımını göz ardı edersek, ortaçağın birçok şehir sokağının güzel olmasının arkasında eşek durmaktadır. Le Corbusier'nin Cezayir'de projesini kendisinin yaptığı inşaatın sokakları da, ortaçağdan kalma eğri yollar şeklinde yapılmıştı.

Modern teknoloji imkânlarının olmadığı eski ve ortaçağlarda, insanlar kendisini koruma içgüdülerine sahip olan ve yanlış yapmaması ile ünlü eşeklerin yollarını takip ederek, şehirler kurmuştur. Bu şehirler şaşırtıcı bir güzelliğe sahiptiler. Fakat zaman içerisinde modern teknolojinin gelişmesi ile insanların önünde kayalıklar, dağlar ve bu gibi diğer coğrafi engeller, sorun olmaktan çıkmış ve insan kendi yolunu kendisi düzenlemeye başlamıştı.

Fakat eşek yollarının şehre verdiği güzellik ve estetik halen mimarlar tarafından takdir edilmektedir. Eski dönemlere ait meydanlar üzerinde araştırma yapan Alman şehircilik mektebinin öncülerinden Zitte (19. yüzyılın ikinci yarısı), bu meydanların güzelliğinin meydanların yükseklik, genişlik ve uzunluğunun orantılı olmasından kaynaklandığını söylemektedir. Yapılar da, mimari yapıları ve biçimleri itibarıyla çeşitlidir ve birbirine benzemez. Benzer bir şekilde eşek yolları da, kendi benzersizliği ile kentin estetik güzelliğine katkıda bulunmaktadır. Tesadüfîlik güzelliği yaratmaktadır.

≈

* Le Corbusier; İsviçreli mimar ve şehir planlayıcısı. 1887 yılında İsviçre'nin La Chaux şehrinde doğdu. Betonarme kullanımlı işlevci mimarlığın önderlerindedir. Evi, "yaşamak için makine" kavramı olarak tanımlamıştır. 1965 yılında ölmüştür.

AŞK VE CİNSELLİK

*"Aşk, ateş gibidir. Olmadığı zaman evler soğuk ve karanlık olur.
Ama zamansız ve yersiz bir durumda ortaya çıkarsa,
hem evi hem de bütün ev halkını yakar."*

HIPPOLYTE TAINE

Biz çoğu zaman geçici arzu ve isteklerimizi aşk sanıyoruz. Bu da bizim aşkı bilmememizden kaynaklanıyor. Kısaca tarif edersek; "aşk", Arapça kökenli bir sözcük olup "aşake" adlı bir bitkiden türemiştir. Bu bitkiye Türkçede "sarmaşık" adı verilir. Sarmaşık, bedenine sarıldığı ağacı kolay kolay bırakmaz. Aşk da böyledir. Âşık olan birisi, maşukuna sarıldı mı onu kolay kolay bırakamaz.

Onlar da bizim gibi âşık olurlar. Bir eşek sevdi mi, ölesiye sever. Hiçbir güç onu sevdiğinden ayırmaya yetmez.

Bizde olduğu gibi onlarda da kıskançlık vardır. Sevgililerini başkalarıyla paylaşmazlar. Bu yüzden eşekler arasında sık sık kavgaların yaşandığı da olur. Onlar aşklarını da paylaştırmazlar, sadece sevgilileriyle yetinirler ve harem kurmazlar.

İnsan, anlaşılması çok güç bir varlıktır. Eskiden atalarımız harem kurardı. Birden fazla sevgilisi olanlar var. Sevgilisini terk edenler oluyor. Boşanmalar almış başını yürümüş. Bu yüzden intihar edenlerin sayısı gittikçe artmaktadır.

Sevdiklerine kavuşamayınca ya da evlenmek istedikleri kız, bazı bahanelerle kendilerine verilmeyince, onu öldüren insanlar var. Buna aşk demek mümkün mü? Ayrıca tarih boyunca nice âşık şairler, sevgililerinin beni, kaşığı, gözü için can vermiştir. Günümüzde ise insanların modernleşmesiyle aşk azalmaya başladı. Belki de gelecekte "Ferhat ile Şirin" veya "Leyla ile Mecnun" gibi aşk hikâyeleri yaşanmayacaktır. Ayrıca insanlar kadınları pazarlayarak, üstelik bunların hastalıklı ve AIDS'li olduklarını umursamayarak üç-beş kuruş para için birbirlerinin ölümüne neden oluyorlar. İnsanlar birbirlerine dost görünmeye, dostluk kelimesini sık kullanmaya çalışıyorlar. Oysa para ve makam söz konusu oldu mu düşman oluyorlar.

İnsanlar gibi eşeklerin de cinsel hayatı var. Dişi eşekler 3, erkek eşekler ise 4 yaşından itibaren çiftleşecek duruma geliyorlar. Bir erkek eşek, egemenlik alanında yaşayan bir dişiye aile reisliği yapıyor ve başka bölgelerdeki erkekler ona yaklaşmıyor. Aksi takdirde kavgalar yaşıyor ve bu kavgalar bazen ölümle sonuçlanıyor.

Eşekler ilişkiye girmeden önce biraz sevişiyorlar. Çiftleşme sırasında erkek eşek, dişi eşeğin ensesini ısıyor. Bu da bazen dişi eşeğin ciddi bir şekilde yaralanmasına neden oluyor. Ancak dişi eşek zevk duyduğu için, acı çektiğini hissetmiyor.

İnsanoğlu da bazen eşeklerle ilişkiye giriyor. Bu durum eşekleri çok üzer ve rencide eder. Bu tür insanlarda eşcinsellik eğilimleri oluşabiliyor. Eşekler ise insanoğlunu taciz etmiyor ve onunla cinsel ilişkide bulunmayı pek arzulamıyor.

Biz insanlar onlarla sık sık ilişkiye girdiğimiz halde, onlar hiçbir zaman bunu yüzümüze vurmuyorlar. Oysa sekiz yüz yıl önce meydana gelen bir olayı biz her gün konuşuyoruz.

Doğrusunu isterseniz onlar insanlarla cinsel ilişkiye girmekten hoşlanmazlar. Onları buna zorlayan, insanın kendisidir. Mevlânâ Celâleddin'in *Mesnevi*'sinde geçen "Cariye ile Eşek" hikâyesi, bu durumu açık bir şekilde göstermektedir.

CARIYE İLE EŞEK Bir cariye, aşırı şehvet ve hırsından dolayı bir eşeği kendisine alıştırmıştı. Eşek, ona yakınlaşmayı âdet edinmiş, insana yakın olmayı öğrenmişti. O cariyenin bir kabağı vardı. Eşek kendisine ölçülü yaklaşsın diye kabağı, eşeğin aletine takardı.

Eşek devamlı zayıflayıp duruyordu. Eşeğin sahibi olan kadın da "neden bu eşek böyle zayıflıyor," diye söylenip duruyor, ama işin aslını bir türlü anlayamıyordu. Baytarlara gösterdiyse de, onda hiçbir hastalık görünmedi.

Kadın bu işin aslını araştırmaya başladı. Eşeğin haline dikkat edip dururken, kapının yarığından o cariyenin eşeğin altına yattığını gördü. Bu duruma çok şaşırıldı. Eşek, erkeklerin kadınlara yakınlaştığı gibi ona yakınlaşmış, işini beceriyordu.

Kadın bu durumu görünce, bu işi denemeye heveslendi. Görmezlikten gelip ahırın kapısını vurdu. "A kız ne zamana kadar ahır süpürüp duracaksın?" dedi. Cariye hiçbir şey söylemedi; kabağı gizleyip kapıyı açtı. Eline sapı yıpranmış bir süpürge alıp ahır süpürüyormuş gibi yaptı. Kadın, cariyenin elinde süpürgeyle kapıyı açtığını görünce, dudak altından, "Seni usta seni, eline süpürgeyi aldın. İyi, ama yemeden içmeden kesilmiş eşeğin hali ne? İş yarıda kalmış, öfkeli, aleti oynayıp duruyor. Gözleri kapıda seni bekliyor," dedi. Sonra yüksek sesle: "Çabuk filan eve git benden selam söyle. Şunu söyle, böyle yap, şöyle et," dedi.

Eşeğin sahibi olan kadın cariyeyi gönderince hemen kapıyı kapadı, "oh" dedi ve kabağın formülünü bilmeden cariyenin yaptığını yaptı.

Alışmış eşek, cariyeye yaptığını kadına yapınca, kabağın olmaması, kadının ölümüne neden oldu.

SAĞLIK

*"Para, ilim, şöhret — hiçbiri sağlığın yerini tutamaz.
Sağlıklı olabilmek için zararlı olabilecek her şeyden,
özellikle şehvetten uzak durmalıyız."*

ARTHUR SCHOPENHAUER

Eşekler doğuştan, sağlıklarının değerini biliyorlar. Bunun için herhangi bir eğitim almalarına hiç gerek yok. Sıparaları için anaokulları ve ilköğretim okulları, gençleri için de liseler ve üniversiteler yok. Ama hayatın her sahasında uzmandırlar. Bu kültür, onların genlerinde kayıtlıdır.

Doğuştan sahip oldukları ellerini, ayaklarını, gözlerini, kulaklarını, dişlerini, kalplerini, böbreklerini ve diğer bütün organlarını hayatlarının sonuna kadar korumaları gerektiğinin bilincindedirler.

Örneğin dişleriyle sert şeyler kırarlarsa, dişlerinin harap olabileceğini; bozuk ya da bayat yemekler yerlerse midelerinin, bağırsaklarının, ciğerlerinin, böbreklerinin, kalplerinin zarar görebileceğini ve her türlü hastalıkla karşı karşıya kalacaklarını çok iyi biliyorlar. Ancak dişlerinin daha keskin olmasını sağlamak için ağaç kabuklarını sık sık kemirirler.

Onlar sadece vücut yapılarına ve dişlerine uygun olan yiyecekleri yerler. Yemekte hiçbir zaman açgözlü davranıp aşırıya kaçmaz, karınları henüz doymadan yemeği bırakırlar.

Oysa biz insanların bir kısmı yemeğe başladık mı doymak nedir bilmeyiz. Acı-tatlı, ekşi-tuzlu, soğuk-sıcak demeden her şeyi birbirine karıştırıyor ve mide denilen tencereye dolduruyoruz. Bazen de farkında olmadan bayat veya bozuk yiyeceklerle hem mide-mizi harap ediyor, hem de sağlığımızı bozuyoruz.

Bazılarımız ise birkaç dakikalık keyif için çeşitli uyuşturucu maddeler kullanarak çıkışı olmayan bir bataklığa sürükleniyor ve böylece hem kendilerinin hem de yakınlarının hayatını zehir ediyor.

Sigara tiryakisi olanlarımız, sigara dedikleri o meretin dumanını ciğerlerine kadar çek-

mekten ne zevk alıyorlar? O ciğerlerinin yedek parçası mı var sanıyorlar? Üstelik sigara dumanında dört bin çeşit kimyasal madde bulunmaktadır. Bu tiryakiler, sağlıklarının değerini ancak onu kaybettikleri zaman anlıyorlar.

Biz insanlar ömür boyu sağlık ve mutluluk arıyoruz. Ancak bunları herkes kendi içgüdüüne göre aradığı için, değişik sonuçlar ortaya çıkıyor; bu da dünyadaki zıtlıkların ve olumsuzlukların başlangıcı oluyor.

Sağlığımızı kaybettiğimiz zaman, bizim sağlığımızla ilgilenen çeşitli sağlık kuruluşları, değişik alanlarda uzmanlaşmış doktorlar, hemşireler, hastabakıcılar ve ebeler var. Örneğin dişimiz ağrıdığı zaman dişçiye, kadın olanlarımız doğum yapacağı zaman doğum uzmanına, ebeye vs. giderler. Her uzmanlık alanı için ayrı doktorumuz var. Bu doktorlar, hiçbir hayvanla ilgilenmez, sadece bizleri tedavi ederler. Rahatsız olduğumuzda da doktor bize rapor yazar, iyileşinceye kadar işe gitmeyiz. Oysa hayvanların tedavisi ile ilgilenen veterinerler, bütün hayvanlara ve bu hayvanların bütün hastalıklarına bakarlar. Yani bir eşek hastalanınca, ineklerin ve diğer hayvanların tedavi gördüğü veteriner kliniğine gidiyor. Ayağı kırılrsa da aynı yere gidiyor, zehirlense de aynı yere gidiyor. İnsanların küçümsediği bazı ciddi rahatsızlıklarda ise rapor almak bir yana, veterinerlere bile gidemiyor ve aynı tempoyla ağır şartlarda çalışmaya devam ediyorlar. Üstelik onların buldukları köylerin çoğunda veteriner bile yok. Şanslı olanlarıyla köyden birileri ilgileniyor.

İnsanlar, hayvanların tedavileri konusunda büyük ayrımlar yapıyorlar. Örneğin kedi ve köpeklerin tedavileri için verdikleri hizmet, eşeklerinkinden çok daha fazladır. Aşılmasını zamanında yapıyor, hasta olmasalar da devamlı kontrole götürüyor ve temizliklerini hiç ihmal etmiyorlar. Oysa eşeklerin insanlarla olan beraberliği, diğer hayvanlardan çok daha eski, hizmetleri de onlarınkinden çok daha fazla olduğu halde sadece kemikleri kırıldığı zaman, yani insana hizmet edemeyecek duruma geldikleri zaman veterinerlere götürülüyorlar.

İnsanlarda olduğu gibi, sadece eşeklere bakan, hatta eşeklerin değişik hastalıklarıyla ayrı ayrı ilgilenen farklı uzman veterinerlere sahip olmak, onların da en doğal hakkıdır. Dişleri ağrıdığı zaman diş veterinerine gidebilmeli, kırılan veya çürüyen dişlerinin yerine suni diş taktırabilmeli ve dolgu yaptırabilmelidirler.

Ayrıca dişi eşekler, doğum sırasında tamamen sağlıklı ortamlarda kaderlerine terk edilmekte ve çok acı çekmektedirler. Onlar da insanlar gibi doğumlarını, sadece eşeklerin doğumuyla ilgilenen doğum veterinerlerinin kliniğinde, steril ortamlarda gerçekleştirmek istiyorlar. Ayrıca doğumdan sonra sıpalarına çeşitli hastalıklara karşı aşılar yapılmalıdır.

≈

TEMİZLİK

İnsanlar, eşeklerin temizliklerine dikkat etmediklerini düşünüyorlar. Oysa bu konuda büyük bir yanlış içindeler. Hiçbir eşek, insanlar gibi elbise giymez. Bu yüzden çamaşır yıkama ve ütü yapma gibi bir derterleri de yoktur. İnsanların ise evde giydikleri kıyafetler ayrı, uyku kıyafetleri ayrı, gezi kıyafetleri ayrı. İç çamaşırları var, ayaklarına çorap ve ayakkabı geçiriyorlar. Onlar için milyonlarca hamam, sauna, kuaför, güzellik salonu var. Her gün tonlarca su, sabun, pudra, kolonya ve parfüm tüketiyorlar. Buna rağmen bazı insanlar kötü kokuyor.

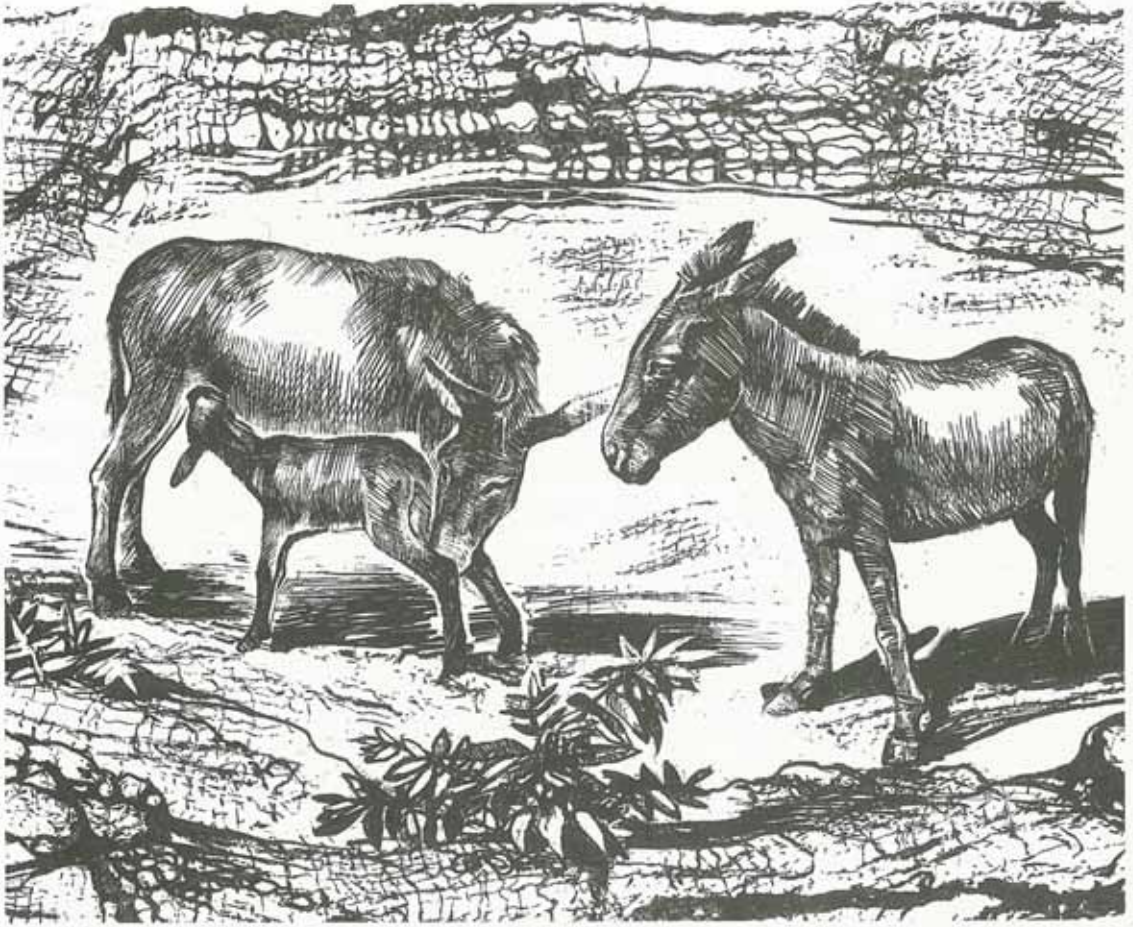
Eşekler ise temizlik için genellikle su yerine topraktan faydalanıyorlar. Nerede yumuşak toprak görseler, kendilerini üzerine atıyor ve yuvarlanıyorlar; toprak banyosu yaparak temizleniyorlar. Böylece hem vücutlarını pislikten arındırıyor, hem stres atıyor, hem de spor yapmış oluyorlar.

Eşekler gibi diğer birçok hayvan da bazı insanlardan daha temizdir. Onların sıpaları, hayatlarında bir kez olsun hamama ya da kuaföre gitmemiş olmalarına rağmen çok temiz ve sevimlidirler. Hatta insanlar onları gördüğü zaman okşar, sarılır ve öperler. Oysa onların çocukları beş-on yaşına gelinceye kadar altlarını ıslatıyor ve kötü kokuyorlar. Altları hemen kurutulup değiştirilmezse ve yatakları temizlenip havalandırılmazsa, pis kokudan dolayı odalarına girilmez. İnsanoğlu daha çok sevilme için daha temiz olmaya özen göstermelidir.

Eşekler için ne çöp arabaları, ne çöpçüler, ne elektrik süpürgeleri, ne tuvaletler, ne kanalizasyonlar ne de temizlik maddeleri var. Buna rağmen ahırları, bazı insanların evlerinden daha temizdir.

Örneğin insanlar beş-on kişi bir odada yattığı zaman, odayı temizleyip havalandırmadıkça oraya girilmez. Oysa çok sayıda eşeğin yaşadığı bir ahıra girmekten insanlar bile tiksiniyor. Onların yaşadığı ahırlar uzun süre temizlenmezse bile kokmaz ve çirkin bir görünüm arzetmez. Ama bir şehrin temizlik görevlileri birkaç gün grev yapsalar ve sokakları süpürüp çöpleri toplamasalar, kokudan ve pislikten o şehre girilmez ve çeşitli hastalıklar yayılır.

İnsanların küçümsenmeyecek bir kısmı kirli elbiseleriyle ve pis kokan vücutlarıyla do-

laşıyorlar. Oysa pisliklerden arınmaları çok kolay. Onların temizliği için su ve sabun yeterlidir. Bunların her ikisi de hemen hemen her yerde çok ucuza ve kolayca elde edilebilmektedir. Dikkat ederseniz, kediler bile yavrularını dilleri ile yalayarak temizliyorlar ve pis pis dolaşmalarına izin vermiyorlar.

Bütün dinler, insanları temizliğe ve güzel kokmaya davet eder. İnsanoğlu bu emirlere neden uymuyor ve ibadet yerlerinin temiz olmasına dikkat etmiyor?

İnsanlar isterlerse temizliği bedavaya getirebilir ya da maliyetini çok düşürebilirler. Örneğin evlerini, sokaklarını, kentlerini kirletmezlerse, her yer temiz kalır. Unutmasınlar ki, en kolay temizlik, kirletmemektir. Zaten eşekler de öyle yapıyor. Kirletmekten ve kirlenmekten kaçınıyorlar. Tuvalet kâğıdı kullanmadıkları halde, vücutlarının hiçbir yerinde zerre kadar gübreye veya bir damla sidiğe rastlanmaz.

Bunlardan da kötüsü, insanlar, fabrikaların her türlü zehirli atıklarını, çöplerini, pisliklerini, kanalizasyon sularını denizlere ve nehirlere atmakla hem suların kirlenmesine neden oluyorlar, hem de o sularda yaşayan ve hiçbir şeyden haberi olmayan masum canlıların hayatlarıyla oynuyorlar.

Ayrıca fabrikalarının ve evlerinin bacalarından çıkan pis dumanlarla havayı kirleterek hem kendi sağlıklarını bozuyor hem de kuşların ölmesine veya başka yerlere kaçmasına neden olurlar.

Üstelik arabalarının gürültüsüyle ve egzozlarından çıkan zehirli gazlarla çevreyi kirletiyor ve kentleri yaşanmaz hale getiriyorlar.

Oysa diğer hayvanlar gibi eşekler de çevreyi insanlar kadar kirletmiyorlar. Hatta onların gübreleri belli bir süre açık havada kaldıktan sonra toprağa verilirse, bitkilerin gelişmesi için çok faydalı oluyor; üstelik gübrelerini, insanlardan herhangi bir karşılık beklemeden onların kullanımına sunuyorlar.

Görüldüğü gibi kirliliğin en büyük etkeni insanın kendisidir. Doğal temizliğe önem vermeden kirleten yegâne varlıktır o.

İnsanoğlu, doğaya karşı acımasız davranmıştır. Kafeslerde, kümeslerde vs. yetiştirdiği hayvanların bakımını ve temizliğini yapmalıdır. Evcil olmayan hayvanların da dışkıları doğayı kirletebilir, ancak ekolojik denge ve dünyanın yazgısı, doğal yaşamda kirletme ve temizlemeyi art arda programlamıştır. Yağmur, rüzgâr, gel-git gibi doğal olaylar sonucu çürüme de bu yazgının püf noktasıdır. Düşünen tek varlık olarak insan, bu programın sorumluluğunu üstlenmeli ve doğanın göz göre göre harap olmasına müsaade etmemelidir. Yoksa dünyanın sonu felaket olacaktır.

≈

İYİ VE KÖTÜ ALIŞKANLIKLAR

*"İlk sigara içmeye başladığımızda,
sigara içmek çok önemli bir işmiş gibi etrafa hava atarız.
Ama ne yazık ki bu, bizim kötü bir alışkanlık edinmemize neden olur."*

RALPH EMERSON

Eşeklerde, insanlardakine benzer alışkanlıklar yok. Ne meşrubat, ne çay, ne kahve, ne de içki içerler. Sakız çiğnemek, sigara içmek gibi alışkanlıkları da yok. Eroin ve diğer uyuşturucu maddelerden nefret ederler. Ne gece hayatları var, ne kahvehaneye ne de kumarhaneye giderler. Bütün bu alışkanlıklar insanoğluna ait. Kahvehanelerde ve kumarhanelerde hayatının en güzel saatlerini, başkalarını üzme için boşu boşuna harcayan insanoğlu gözünü dört açsın, zamanın değerini bilsin, geçen günlerin hiçbir zaman geri dönmeyeceğini ve aslında mâlik olduğu tek nesnenin vakit, ya da başka bir ifadeyle kendi ömrü olduğunu aklından çıkarmasın.

Eşeklerin, insanlara göre kötü sayılabilecek bazı alışkanlıkları var. Nerede başka bir eşeğin sidik ya da dışkısını görürlerse koklarlar ve sanki sevgililerini kokluyormuş gibi zevk alırlar. Ama insanların da buna benzer bir alışkanlığı var. Örneğin uzakta bulunan bir yakınlarının resmine bakarak ona sarılır ve koklarlar. Ya da bazen uzaktaki sevgililerini hayal ederek karşılarında oturduğunu düşünürler. Yolda yürürken farklı cinsten birisini görünce, onu süzer ve içlerinden bazı hisler geçirirler. İşte eşeklerinki de öyle bir şey. Erkek eşeklerin kötü bir alışkanlığı daha var. Onlar evlenip yavruları olduktan sonra, yavrularını bırakıp giderler. Onlar da insanlar gibi poligamdırlar.

Öte yandan insanların binlerce kötü alışkanlığı var. Hatta bunların bazıları zararlı ve tehlikeli alışkanlıklardır. Onlar, bu alışkanlıklara bir defa tutsak oldular mı bir daha bırakamıyorlar, ya da bırakmak istemiyorlar. İş işten geçince, "Sağlığımız elden gitti", "Gençliğimiz elden gitti", "Servetimiz elden gitti" diye yakınanlar da oluyor.

İnsanlar bazen içki içer, sarhoş olur ve ayılınca pişman olacakları bir sürü şey yaparlar. Bazen uyuşturucu kullanır, sağlıklarını ve hayatlarını tehlikeye atarlar. Zaman zaman birbirleriyle kavga eder; yaralanan, sakatlanan veya ölenler olur. Konuşurken bazen sınırlarına ve dillerine hâkim olmaz, kötü sözler söyleyerek arkadaşlarını incitirler. Hakaret etmeyi şerefli ve güçlü bir davranış sananlar da var.

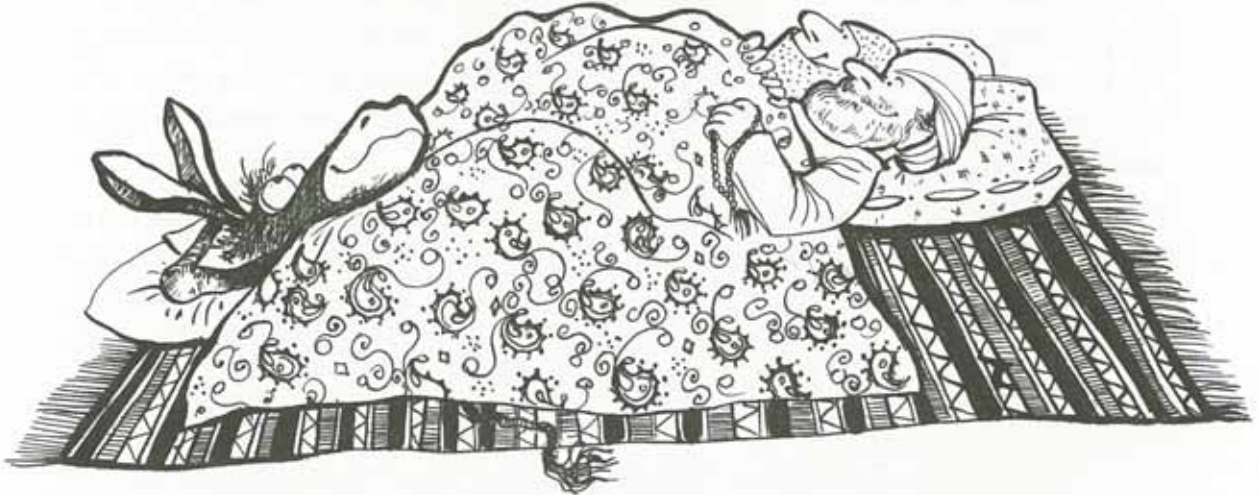
Bir de hiçbir zaman vazgeçemedikleri bir alışkanlıkları daha var: yalan söylemek. Çoğu

konularda en yakınlarına ve arkadaşlarına yalan söyleyerek onları kandırır veya aldatırlar. Yalanları ortaya çıktığında utanır, sıkılır ve rezil olurlar; ama yine de bu kötü alışkanlıklarını bırakmazlar. Bazıları ise kendi söyledikleri yalanlara kendileri de inanırlar. İnsanoğlunun, hiçbir eşekte bulunmayan daha bin türlü kötü alışkanlığı var.

Örneğin günün birinde Ankara'da, zamanın başbakanının müsteşarı Sabahattin Dilemre Bey'in misafiri oldum. Kalabalık bir grup vardı ve Sabahattin Bey yemeğe katılanların bir kısmını tanımıyordu. Bazıları arkadaşlarıyla birlikte davete katılmışlardı. Sabahattin Bey, onlarla tanışmak için, "Siz ne iş yapıyorsunuz?" diye sorduğunda, davetlilerden biri, "Ben sizin yasakladığımız her işi yapıyorum," diye cevap verdi mertçe!

Ama bir konuda insanların hakkını yememek lazım. Sekse daha düşkünderler. Seksi zevk haline getirenler, insanlar ve şempanzelerdir. Oral seksi icat edenler de insanlardır. Ayrıca bu arada insanın en kâmil yaratık olduğunu da itiraf edelim. Gülen, düşünüp üretebilen, gelişen ve geliştiren de insandır. Aslında eşekler ve diğer bütün hayvanlar insan kadar gelişmiş olsalardı, insanoğlunun edindiği bütün kötü alışkanlıkları muhtemelen onlar da edinirlerdi.

≈

MİRAS

*"Ahiret için harcadığın mal senin,
sakladığın mal ise mirasçılarındır."*

Hz. ALİ

Eşekler, sıpalarına tecrübelerini ve kültürlerini miras olarak bırakıyorlar. Zaten maddi olarak insanoğlunun onların sırtlarına koyduğu semerden başka hiçbir şeyleri yok. Üstelik bu semerler, onlar için yüküdür. Oysa miras denince insanların aklına mal ve mülk geliyor. Hayatlarını, mal toplamak ve mülk almak için harcıyorlar. Çoğu zaman helal-haram demeden ve yasal olmayan yollarla para kazanmaya çalışıyorlar. Bazen de para toplamak uğruna birilerine eziyet ediyor, onların hakkını yiyor ve böylece kendilerine günah depolamış oluyorlar. Kazançlarının vergi, sadaka ve zekât olarak vermeleri gereken kısmını veya hangi dine mensup iseler, o dinin mal için koyduğu talimatları nedense unutup ve bir türlü vermek istemiyorlar. Mal ve mülkleri arttıkça, mutluluk ve sevinçlerinin de arttığını zannediyorlar. Ama gözleri doymak nedir bilmiyor ve mallarına mal katmak için akıllarına gelen her şeyi yapmaktan çekinmiyorlar. Bu uğurda yakınlarını ve dostlarını kırdıkları ve malı onlara tercih ettikleri de oluyor.

Peki biriktirdiklerini, sağlıkları yerindeyken ve ihtiyaç duydukları an harcıyorlar mı? Ne yazık ki büyük bir kısmı harcayamıyor ve para hamalı haline geliyor.

Aslında insanların çoğu para biriktirirken ve mülk satın alırken, "Aman, çocuklarımıza iyi bir miras bırakalım da perişan olmasınlar!" diye düşünüyor. Onlara miras bırakayım derken, kötü ve yasaya aykırı hareketleri sayesinde, kendileri de günah bataklığına saplanıyorlar ve o günahlar, onların mutlu olmalarını engelliyor. Buna rağmen onlar mutlu olmak yerine mal sahibi olmayı tercih ediyorlar ve bunun cezasını her iki cihanda da çekiyorlar.

Oysa bıraktıkları miras, genellikle çocukları ve torunları tarafından bilinçsizce harcanıyor, onların tembelleşmesine neden oluyor ve en fazla iki üç nesil sonra tamamen tükeniyor. Bıraktığı miras, nesiller boyu devam eden tek bir insan göremezsiniz? Hangi kraldan ya da imparatorun çocuklarına kalan hazineler günümüze kadar gelebilmiştir? Büyük zenginlikler içinde olan bir Osmanlı ailesi gösterebilir misiniz? Örneğin son Osmanlı padişahlarından birinin torunu, yani bugün padişah olması gereken ki-

şı, Paris'te mezar bekçiliği yaparak yaşamını sürdürmüştür. Ya Rus Çarı'nın başına gelenlere ne demeli? Bunun gibi binlerce örnek var.

Pırlanta, mücevher, elmas ve diğer değerli taşlar için tarih boyunca nice savaşlar yapılmış, nice insanlar ölmüştür. Oysa bu taşlar için hayatlarını feda edenlerin hiçbirisi onları yiyememiş, aksine bunlar elden ele dolaşarak günümüze kadar gelmiştir. İnsanların, altına olduğu gibi değerli taşlara da sahip olma egosu vardır.

Ayrıca mirasyediler, kendileri zahmet çekmedikleri ve harcadıkları paraların nasıl güç şartlar altında elde edildiğini bilmedikleri için, mutlu anları çok az yakalıyorlar.

İnsanoğlunun bırakacağı en hayırlı miras; insanların ortak olarak faydalanacakları okul, kütüphane, hastane, çeşme, yol, köprü, kimsesiz çocukların ve yaşlıların barınaacağı yerler gibi fiziksel varlıkların yanında bilim, irfan, terbiye ve kültür olmalıdır. Böyle bir miras hem nesiller boyu devam eder, hem de onlara sevap kazandırır. Önemli olan doğru bir vakıf kurabilmek ve bu vakfın yıllarca insanlığa hizmet etmesini sağlayabilmektir. Vakıf kuran kişi, devletten ya da halktan hiçbir menfaat beklememelidir.

Vakıfçılıkta en gelişmiş toplum, Osmanlı Türkleridir. Osmanlılar'dan günümüze kadar gelen ve herkese hizmet eden çok sayıda vakıf vardır.

Çocuklarına miras bırakmak için çalışanlar da olabilir. Sadece insanda var olan egonun (şan, şöhret) hırsa dönüşümü iyiye yönelik ise, gelecek bütün nesiller için pozitif oluşumlara neden olmaktadır. Böyle bir hırsı teşvik ve takdir etmeye değer. Örneğin Edison'un hırsı olmasaydı, biz hâlâ kandil dönemini yaşıyor olabilirdik.

≈

AKIL VE ZEKÂ

*"Akıl bizi karanlıktan aydınlığa çıkarır ve
her türlü tehlikeden uzak tutar."*

JOHN LUBBOCK

Biz onu her ne kadar zekâsızlığın sembolü olarak bilsek de o bazı durumlarda zeki ve akıllı olduğunu ispatlamıştır. Örneğin yolda giderken her zaman kısa ve doğru yolu bulabilmektedir. Bu yüzden yol yapımında uzun yıllar "yol mühendisi" olarak kullanılmıştır. O, bir defa geçtiği yolu hemen öğrenir ve bir daha unutmaz.

Şimdiye kadar onun ya da sıpasının suya, ateşe düştüğü veya damdan aşağıya yuvarlandığı, birisinin ahırını kaybettiği, iki eşeğin kaza yaparak birisinin öldüğü, bir eşeğin veya sıpasının intihara teşebbüs ettiği, birisinin başka birisini güya terbiye etmek amacıyla dövdüğü ne duyulmuş ne de tarih böyle bir olaya şahit olmuştur.

Oysa –sayıları çok az olmakla birlikte– bu türden binlerce aptallık yapanlarımız var. "Bugün havuzda birkaç çocuk boğuldu", "Birkaç kişi damdan düşüp öldü", "Filan kazada şu kadar kişi öldü veya yaralandı", "Filan kişinin oğlu veya kızı intihar etti", "Şu kadar kişi evden kaçtı", "Başına gelen olaylar yüzünden şu kadar kişi delirdi" veya "Filan töreye göre şu kadar kişi öldürüldü," gibi olayları her gün gazete ve dergilerde okuyor, radyo ve televizyonlarda duyuyoruz.

Bazılarımız bu tür rezaletleri hemen hemen her gün ve her yerde yapıyor. Biz insanlar için yüzlerce akıl hastanesi var. Bizim aptallığımızı gösteren yüzlerce kitap, binlerce dosya ve belge olduğu halde, yine de aptallığı ona yakıştırıyoruz.

Dünyada hiç kimse, deli bir eşek ya da eşek sıpası görmemiştir. Bir eşeğin aynı çukura iki defa düştüğünü, bir erkek eşeğin âşık olduğu dişi eşeğe kavuşamayınca intihar ettiğini hiçbir tarih kitabı yazmaz.

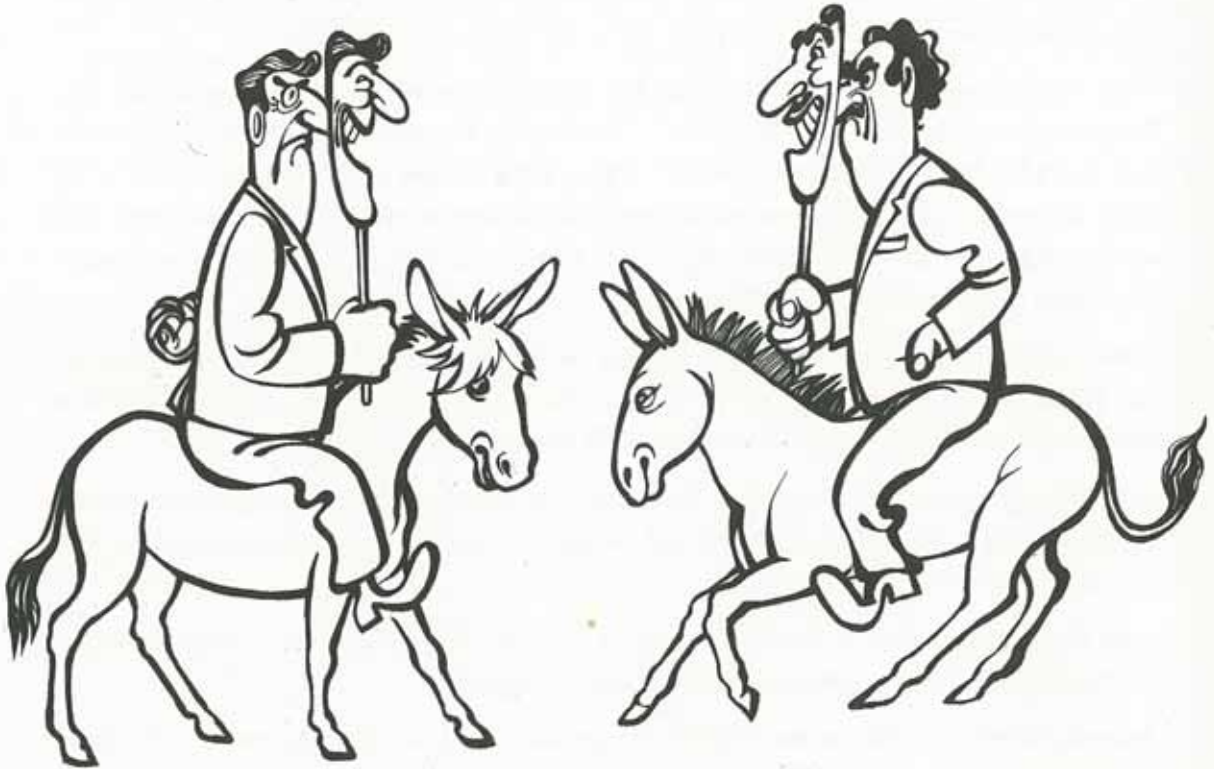
Leyla ile Mecnun, Veys ile Ramin, Yusuf ile Züleyha, Kerem ile Aslı ve benzer yüzlerce örneğin tek birini onlarda görmek mümkün değildir.

Gelişmiş ülkelerde zekâ kavramı; beyin çalıştırmak, teknolojiyi geliştirmek, icât etmek ve üretmek anlamındadır. Oysa az gelişmiş bazı ülkelerde bu kavram, kötü amaçlarla

kullanılmaktadır. Örneğin bazı kişiler, kendilerinden daha üstün birisini geçmek veya toplumun haklarını korumak amacıyla konulmuş bazı yasaları kendi şahsi menfaatleri doğrultusunda çığnemek için kullanırlar bu zekâyı. Buna zekâdan çok, kurnazlık ya da kötü zekâ demek daha doğru olur. Çünkü artık kurnazlar zeki olarak kabul edilmeye başlandı. Oysa kurnazların sahip olduğu zekâ negatiftir. Pozitif zekâ ise toplumun yararına kullanılan zekâdır, yani yaratıcılıktır, yoktan var etmektir.

Kurnazlık, uzun vadede toplumun dengesini de bozacaktır. Çünkü başkaları da o kurnazları örnek almaya çalışacak, iş yapılmayacak, herkes tembelliğe alışacaktır. Televizyon, fotoğraf makinesi, uçak ve diğer bütün teknolojileri bulanlar ve geliştirenler, pozitif zekâyı sahip olan kişilerdir. Kurnazların, toplumun faydası için herhangi bir şeyi geliştirdikleri görülmemiştir. Onlar zekâlarını sadece şahsi menfaatleri için kullanıyorlar.

≈

ÇALIŞKANLIK, TEMBELLİK YARATICILIK

"İnsanın mutsuzluğu bilgisizlikten değil, tembellikten gelir."

DALE CARNEGIE

Eşekler doğuştan tembel olabilir ve çalışmak istemeyebilirler. Ama isteksiz de olsalar çalışmak zorundadırlar. Çünkü biz onları zorluyor ve kapasitelerinden fazla çalıştırıyoruz. Onların yorgunluklarını hissetmediğimiz için de dinlenmelerine pek fırsat vermiyoruz ve böylece güçlerinin azalmasına ve ömürlerinin kısalmasına neden oluyoruz. Kısa vadede fazla kazanmamıza rağmen sonuçta onları kaybediyoruz.

Hiç kimse tembelliğin zararsız olduğunu iddia edemez. Özellikle tembelliğin yanında uyumsuzluk da varsa, o zaman daha korkunç ve daha vahim bir durum ortaya çıkar. Böyle özelliklere sahip kişilerin zararı, başta kendileri olmak üzere bütün aile bireylerine, topluma, ülkeye ve genel olarak da insanlığa dokunur. Oysa çalışkanlığın hem kişisel hem de toplumsal faydası vardır. Ancak çalışmanın faydalı olabilmesi için, bu özelliğe sahip kişinin aynı zamanda zeki de olması gerekir. Yoksa çalışkanlık, zekâyla birlikte olmazsa kötü sonuçlar doğurabilir. Çalışkan demek, kendini hiç geliştirmeden, hiçbir şeyi sorgulamadan eşek gibi çalışan demek değildir.

İnsanları ise çalışkanlık konusunda dört gruba ayırmak mümkündür. Birinci gruba girenler; zeki, akıllı ve çalışkan olanlardır. Bunlar, meslekleri ne olursa olsun, beyinlerinin vermiş olduğu emirle karınca gibi çalışırlar. Toplumun yükünü sırtlarında taşıyanlar, bu tür insanlardır. Bunlar en faydalı insanlar olup günlerini, güçlerinin elverdiği şekilde çalışmakla geçirmek isterler.

İkinci gruba girenler; şartlar elverdiği sürece çalışmak isterler. Ancak şartlar elvermiyorsa, çalışmamakla birlikte başkalarına da yük olmazlar. Üçüncü gruptakiler ise, sadece kendi ihtiyaçlarını karşılayacak kadar çalışır, bunun dışında boş geçirirler zamanlarını.

Dördüncü gruptaki insanlara gelince; bunlar toplumun en zavallı kişileridir. Hiç çalışmak istememeleri bir yana, başkalarının binbir güçlük ve zahmetle kazandıklarını çeşitli yollarla elde etmeye çalışırlar.

Birinci ve ikinci gruptaki insanların ortak çalışması sonucu yaratıcılık meydana gelir. Basit bir topluğneden en karmaşık bir elektronik robota kadar yapılan bütün ürünler ve buluşlar, bu tür insanların gayretleri ve çalışmaları sonucunda gerçekleşmiştir.

Tembel ama aynı zamanda pozitif zekâya sahip olanların doğurduğu sonuç farklı; zeki ama negatif zekâya sahip olanların veya başka bir ifadeyle hem zeki hem kurnaz olanların doğurduğu sonuç farklıdır. Bunlar uzun vadede toplumun dengesini ve değerlerini değiştirerek büyük zararlar vermektedirler.

Bütün toplumlardaki sömürücüler, dördüncü gruba giren insan türündendir. Bunlar helal-haram demeden, yasal ya da yasal olmayan yollarla her türlü işi yapabilecek durumdadır. Başkalarını kendilerine köle ederek onların sırtından geçinmeye çalışırlar.

Bu tür kişiler yüzünden modern dünyada kölelik gittikçe artmaktadır. Örneğin, yapılan son araştırmalara göre, 21. yüzyılda dünyada yüz milyonlarca insan esaret altında yaşamaktadır. Bunların durumu, yaşadıkları ülkelerin yönetim sistemlerine göre farklılık arzeder. Bu insanlar, cüz'i bir ücret karşılığında çok çalışıp köle gibi yaşayanlar değil, yüzlerce yıl öncesinin insanları da değil. Bunlar dünyanın her tarafında mal gibi para karşılığında alınıp satılan, esir edilen, şiddet gören ve sırtından para kazanılan insanlardır. Örneğin bu insanlar, tutsak edilerek ağır şartlarda çalıştırılan veya zorla dilencilik yaptırılan küçük yaştaki çocuklar ile pavyonlarda, otellerde veya genelevlerde çalıştırılan ve parayla alınıp satılan hayat kadınlarıdır. Günümüzde "insan ticareti" ve "köle kaçakçılığı" gibi sektörler gittikçe büyüyüp gelişmektedir. Bu tür insanlar Avrupa'da da mevcuttur. Ancak toplumun eğitimi ve kültürü, bunların sömürücü olmalarını asgariye indirmiştir.

Genellikle negatif zekâya sahip olan bütün bu insanlar, başkalarına zarar vermek pahasına zekâlarını sadece kendi menfaatleri doğrultusunda kullanıyorlar. Eğer toplum bu tür insanları dışlar ve kendi içinde barındırmazsa, yasalar da onların bu insanlık dışı davranışlarını engelleyecek şekilde düzenlenirse, şüphesiz onlar da başkalarını sömüremeyecek ve hayatlarını sürdürebilmek için çalışmak zorunda kalacaktır. Demek ki kânunlarda ve bireylerde ileriye yönelik bazı değişikliklerin yapılması gerekir.

≈

KURTARICIMIZ

Onların ismi ve sıfatı, bizim dilimizde "alay sözü" olarak kullanılmaktadır. Acaba onlarda da öyle midir? Yani kendi isim ve sıfatlarını "alay sözü" olarak kullanırlar mı? Yoksa bu sıfat onların hoşuna gidiyor mu? Bu sıfat, onlar için neler ifade ediyor?

Büyük olasılıkla bizim sıfatımız bizler için neyi ifade ediyorsa, onların sıfatı da kendileri için aynı şeyi ifade ediyordur. Biz kendi "insanlık" sıfatımızdan ne kadar hoşlanıyorsak, onlar da kendi sıfatlarından o kadar hoşlanıyorlar. Bizim sıfatımız olan "insanlık", kendi aramızda nasıl "alay sözü" olarak kullanılmıyorsa, onların sıfatı da kendi aralarında "alay sözü" olarak kullanılmaz. Belki de kendi aralarında hoşlanmadıkları hemcinsleri için kullandıkları ve bizim bilmediğimiz, "Ulan insan!", "İnsan oğlu insan!" veya "İnsanlaşma!" gibi özdeyişleri de vardır.

Onların sıfatı bizim dilimizde her ne kadar "alay sözü" olarak kullanılsa da, bu sıfat bizler için bir "kurtarıcı" niteliğindedir. Örneğin, çoğu durumlarda bir suç işlediğimiz zaman, "Ben bir eşeklik yaptım, sen yapma!" diye hemen onları örnek göstererek hatalarımızı onlara mal ediyor ve onların sayesinde ceza almaktan kurtuluyoruz. Halbuki onlar, kendi hatalarını bize mal etmiyorlar.

Çocuğumuz yaramazlık yaptığında, dövmek yerine onların adıyla hitap ediyoruz, onların lakaplarını yapııştırıyoruz. Böylece çocuğumuz da onların sayesinde dayak yemekten kurtulmuş oluyor. Ayrıca suç işleyen birisine öfkelendiğimizde veya onu cezalandırmayı düşündüğümüzde, bize, "Bırak onu, o zaten e...tir." dediklerinde hemen öfkemiz diniyor ve onu cezalandırmaktan vazgeçiyoruz.

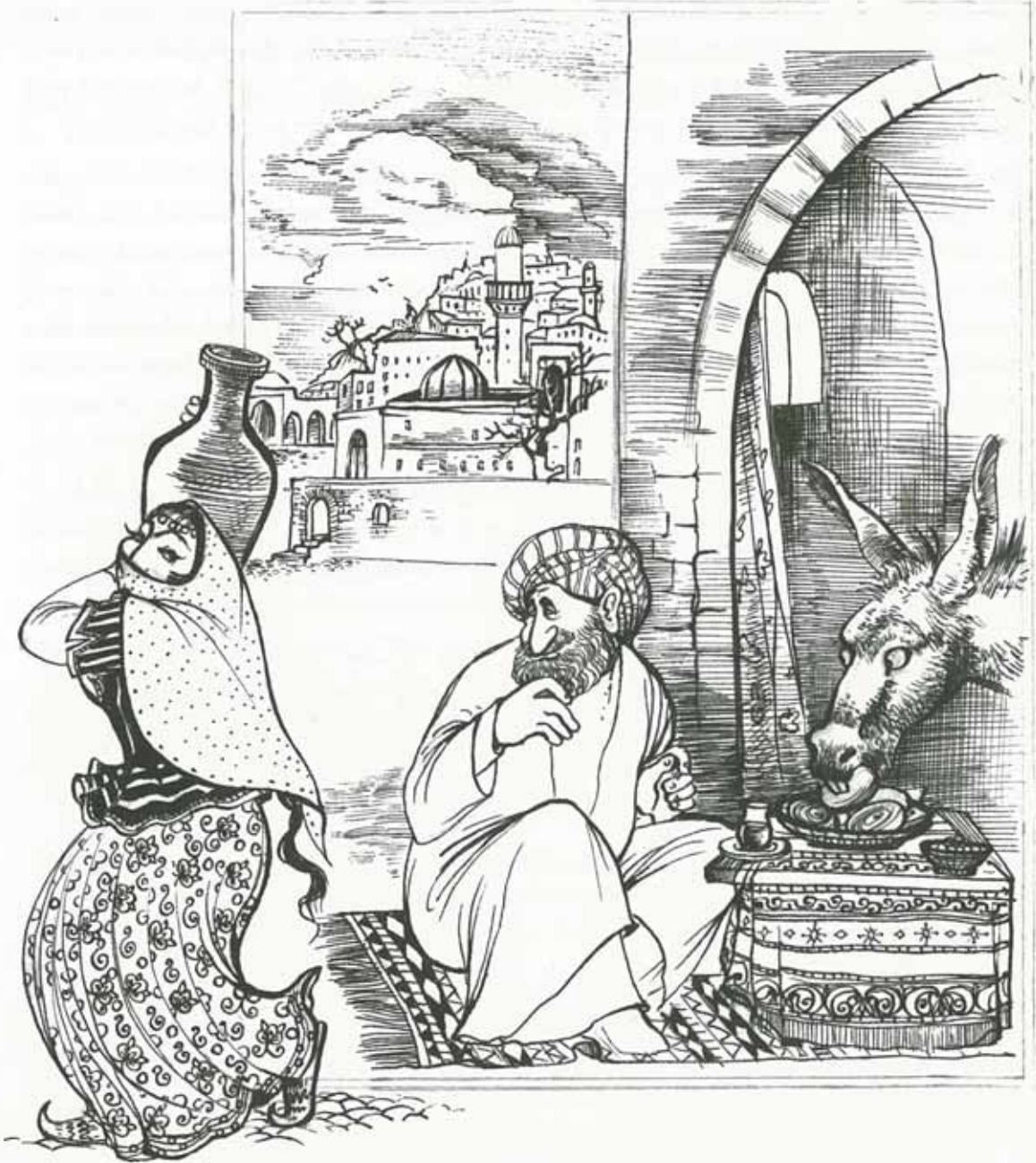
Onların sıfatına nispet edilen insanlar ceza almaktan ve dayak yemekten kurtulurken, o sıfatın gerçek sahibi olanlar ne yazık ki kurtulamıyor. Hoşumuza gitmeyen bir davranışlarını gördüğümüzde, onlara kendi isim ve sıfatlarıyla bağıracağımız yerde, çoğu zaman sopayı sırtlarına indiriyoruz.

Onlar kendi sıfatlarından memnundurlar. Nefret ettikleri hemcinsleriyle alay etmek için hiçbir zaman bizim veya başka hayvanların isim veya sıfatını kullanmazlar. Bundan böyle biz de nefret ettiğimiz insanlarla alay etmek için onların sıfatını kullanmamaya özen gösterelim. Onlar, kendi sıfatlarından değil, sadece isim ve sıfatlarının kötü in-

sanlara lakap olarak verilmesinden rahatsız oluyorlar. Çünkü onlar, bu kişilerin yaptığı kötü davranışları hiçbir zaman yapmıyorlar.

Aslında onların sıfatı ile bizim kullandığımız sıfat arasında çok fark var. Çünkü onların ismi anıldığında, insanın aklına genellikle kendileri geliyor. Oysa o ismi çift "ş" ile kullandığımız zaman akla biz geliyoruz. "Ş" harfini vurgulamakla, bu sıfatı verdiğimiz yaratıkların gerçekte onlardan daha "eşş..." olduğunu belirtmiş oluyoruz.

≈

YALNIZLIK

"İnsanoğlunun en büyük korkusu yalnızlıktır."

HORACE HOLLEY

Hiçbir canlı yalnızlıktan hoşlanmaz ve hepsi de genellikle topluluklar halinde yaşama-ya çalışır. Örneğin maymunlar en az on beş, yirmi kişilik gruplar halinde yaşarlar. Karıncalar ise çok daha kalabalık gruplar halinde yaşar ve bütün işlerini birbirlerine yardım ederek yaparlar. Filler, aslanlar, ceylanlar, kuşlar, balıklar da öyledir. İyi ve kötü günlerinde birbirlerinin yanında olur, birbirlerini desteklerler.

Bizler de kendimizi tek başımıza yetersiz hissettiğimiz için yalnızlıktan hoşlanmayız ve her zaman ailemizi, akrabalarımızı ve dostlarımızı yanımızda görmek isteriz. Özellikle çocukluk ve gençlik dönemimizde yaşlılarımızla bir arada olmaktan büyük mutluluk duyarız. Ancak biz büyüdükçe, içimizde bir sır gibi saklı olan bencillik ve nefret de artıyor. En sevdiğimiz dostlarımızı, başarılarından dolayı kıskanmaya başlıyoruz. Kendimizi her zaman herkesten daha üstün görmek istiyoruz. Bu yüzden kendimizi yalnızlığa itiyoruz.

Köylerde, kasabalarda veya kırsal kesimlerde yaşayanlar, kahvehanelere giderek ya da köy meydanlarında toplanarak birbirleriyle dertleşiyor ve yalnızlıklarını unutmaya çalışıyorlar.

Büyük şehirlerde yaşayanlarımız ise bundan da mahrumdurlar. Yalnızlıktan kurtulmanın çaresini, kedi ve köpek gibi hayvanları beslemede arıyorlar. Sevgilerini onlara veriyorlar. Onlarla dertleşiyor, mutluluklarını onlarla paylaşıyorlar. Hatta aralarındaki ilişkinin bazen aşka dönüştüğü de oluyor.

Peki her zaman ahırlarda yalnız yaşamaya mahkûm ettiğimiz cefakâr dostumuz da yalnızlıktan hoşlanıyor mu? Böyle bir hayattan memnun mu? Yalnız kalınca neler hissediyor?

Onda da dostluk duygusu vardır. O, yalnızlığın acısını ve dostluğun değerini bizden çok daha iyi biliyor. Onu ahırda yalnız bıraktığımız zaman kendi güçsüzlüğünü hissediyor ve bir desteğe, bir dosta ihtiyaç duyduğunu anlıyor. Çünkü dost kişiye güç verir, onu hayata bağlar, canlı tutar. Kişi, kendisini dostlarının yanında güvende hisseder.

Ahırda yalnız kalınca, hapishanedeymiş gibi kimsesiz hissediyor kendisini. Canı sıkılıyor ve zaman geçmek nedir bilmiyor. Ama sesini uzaklara kadar duyurabilmesi, onun tek tesellisi oluyor. Anırarak, uzaktaki hemcinsleriyle dertleşiyor. Bazı zamanlar çevrede sesini duyuracak hiçbir hemcinsini bulamıyor. Anırışlarına karşılık verilmemesinin ona ne kadar acı geldiğini tahmin bile edemeyiz.

Biz bazen onu başka hayvanlarla birlikte aynı ahırda yaşamaya zorluyoruz. Yalnızlıktan canı sıkılınca, ahırını paylaştığı diğer hayvanlarla dertleştiği de oluyor. Ama atlar ve inekler, kibirli olduklarından mıdır nedir, onunla pek ilgilenmiyorlar ve hakaret gözüyle bakıyorlar. Onun halinden anlayan ve onunla rahatça anlaşılan tek bir hayvan varsa o da keçidir. Hem huyu onunkine benziyor, hem de çoğunun rengi onunki gibi karadır.

Bu yüzden huysuz bir hemcinsinin yanında olmaktansa, iyi huylu bir keçinin yanında olmayı veya topluluk halinde yaşayıp mutsuz olmaktansa, yalnız kalıp mutlu olmayı tercih ediyorlar.

Yalnızlık onun kaderidir. Bizim kölemiz olduğu için yalnız yaşamaya mecbur kalmıştır. Yoksa elinden gelseydi veya özgür olsaydı, ataları gibi o da topluluklar halinde yaşayarak hayatını sürdürürdü.

Aslında o, her ne kadar ailesi ve dostlarıyla bir arada yaşamayı arzu etse de, yalnızlığa alıştı. Issızlıktan korkmaz oldu. Onu karanlık ve rutubetli bir ahırda yıllarca tek başına bıraksak da hayatını sürdürebilir. Ama hiçbir zaman yalnızlıktan hoşlanmaz ve mutlu olmaz.

Onda kibir, nefret ve düşmanlık duyguları olmadığı için, evcil olmayan diğer bazı hayvanlarla da bir arada yaşayabilir; hatta zebralarla dostluk kurarak çiftleşebilir. Ancak bazı vahşi hayvanları, özellikle de kurdu gördüğü zaman tedirgin olur, ama yine de kaçmaz.

Gördüğümüz gibi hiçbir hayvan aileden veya sürüden kendi isteğiyle uzak kalmaz ve yalnız yaşamaz. Ailesinden ve dostlarından uzaklaşan ve kendisini yalnızlığa iten tek varlık insandır. Bu da onun bencilliğinden, nefretinden, kıskançlığından, toplumda bir sosyal ilişki kuramamasından kaynaklanıyor.

Aslında insanın geçmişine bir göz atarsak, çok önceleri yalnız yaşamaya çalıştığını ve diğer bazı hayvanlar gibi vahşi bir hayat sürdüğünü görürüz. Taştan yapılmış baltalarıyla avlanıyor, bazen de o baltalarla birbirlerini öldürüyorlardı. İnsanlar topluluklar halinde yaşamaya, diğer bazı hayvanlardan daha zor alıştılar.

Biz insanlar, ortak bir yol bulmak ve ruhsal olarak bize uygun kişiler bularak yaşamı daha güzel hale getirmenin çarelerini düşünmek mecburiyetindeyiz.

≈

SADAKAT

≈

*"Toplumda saygın bir yer kazanmak istiyorsan,
verdiğin sözleri tutmalısın."*

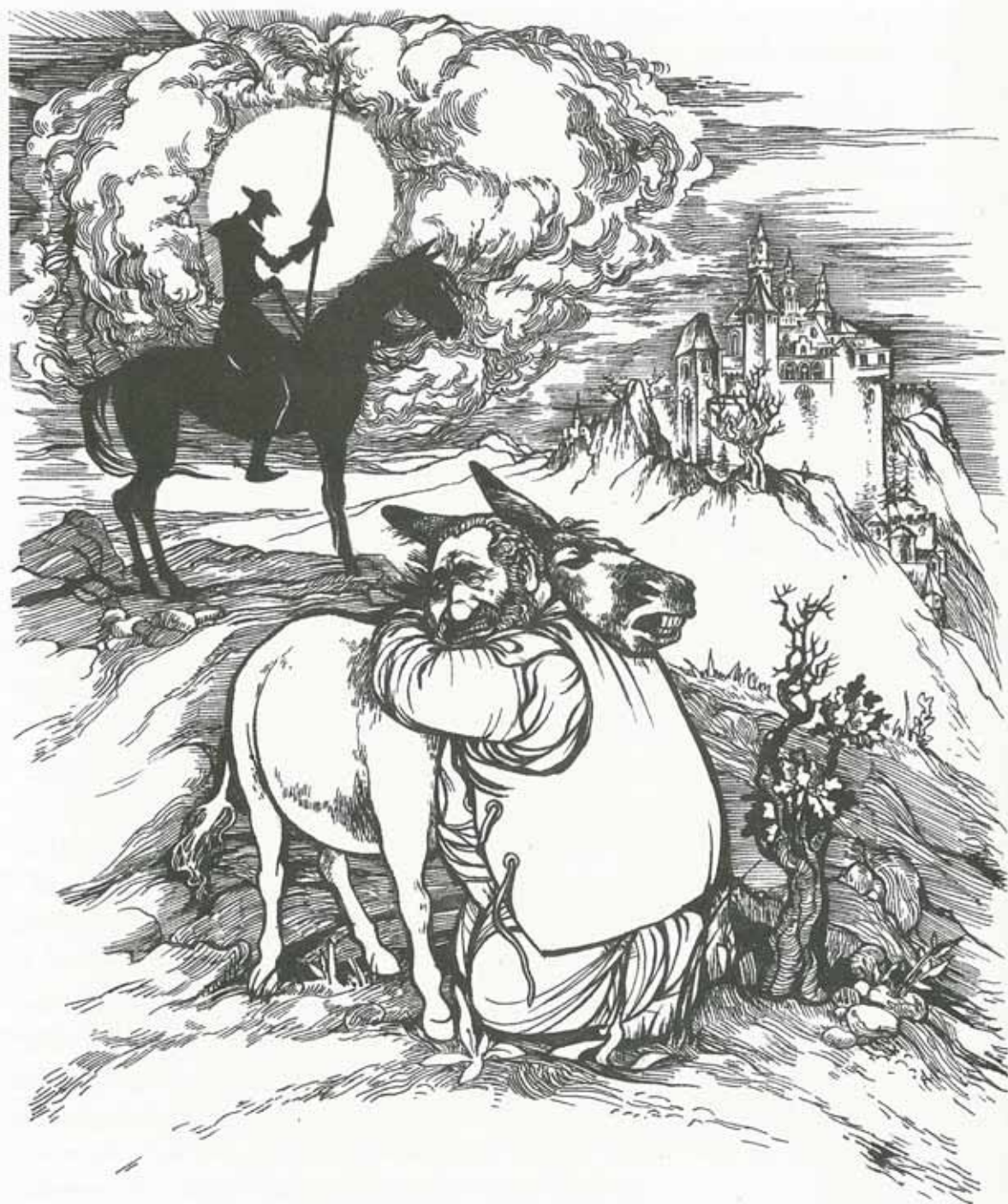
ALİ POLAT

Eşek sadık ve vefalı bir hayvandır. Hem de bize karşı, kendimizden daha sadık ve daha vefalıdır. Çoğu zaman sırtına, onu aşan yükler koyuyoruz; sesini çıkarmıyor. Her gün sabahdan akşama kadar çalıştırıyoruz; katlanıyor. Sırtına biniyoruz, araba çektiriyoruz; itiraz etmiyor. Bütün bunları, onun cinsinden olmayan başka bir hayvana yaptırabilir miyiz? Mesela bir öküzün sırtına binebilir miyiz? Bizi hemen düşürür. Bir aslanın sırtına semer vurabilir miyiz? Bizi hemen parçalar. Bunları bir insana bile yaptıramayız; hemen isyan eder. Gerçi sırtına binilen çok sayıda insan var. Ama biz böyle kişileri dışlıyor ve kendimize nispet etmiyoruz. Bu kişiler, toplumumuzun küçük bir bölümünü oluşturmaktadır.

Eşekler için kullandığımız iki emir var: "Yürrüüü!" anlamında "Deeehhh!" ve "Duuur!" anlamında "Çüşüş!". Birincisini kendi aramızda da fazla kullanmasak bile, ikincisini özellikle stadyumlarda çok kullanıyoruz. Bunlara itiraz etmiyorlar. Ama onlara "Deeehhh!" dediğimiz zaman zaten yürüyorlar. Peki bu sözü kullanırken niçin aynı zamanda kırbacı sırtlarına indiriyoruz? "Çüşüş!" dediğimizde ise onlar durdukları halde niçin yularlarını çekiyor, boyunlarını acıtıyoruz?

Anlayacağınız, onlardan daha sadık ve daha vefalı hiç kimseyi bulamayız. Şimdiye kadar semerden kaçan, sırtına binilmesine izin vermeyen, yüklediğimiz yükleri istediğimiz yere götürmeyen ya da önüne koyduğumuz yemegin cinsine itiraz eden, azlığından şikâyet eden, dar, karanlık ve rutubetli ahırını beğenmeyip başka yer isteyen eşek gördünüz mü?

≈

DOSTLUK, SEVGİ, SAMİMİYET, ŞEFKAT

*"Gerçek dostluklar, toprağın derinliklerine
kök salmış ağaçlara benzer, en güçlü fırtınalar bile
onu yerinden söküp atamaz."*

BARUCH SPINOZA

Eşegin dostluğu bizimkinden farklıdır. Çünkü onun eşek, at, zebra ve benzeri hayvanlardan başka dostu yoktur. Bu dostluk kişisel menfaat üzerine kurulmamıştır. Sadece aile bireylerine karşı sevgi ve şefkat beslerler. Örneğin, bir eşek sadece kendi sıpasına süt verir. Başka eşeklerin sıpalarına veya başka hayvanların yavrularına genelde süt vermez. Ancak bir yavru kuzu ondan süt içmek isterse, eşek ona şiddetle karşı koymaz ve süt verir. Oysa bazı insanlar, güzellikleri bozulacak diye kendi yavrularına dahi süt vermiyorlar. Aslında eşeklerin bu davranışı şefkat ve hoşgörü olarak da algılanabilir. Aynı şekilde diğer hayvanlarda da dostluk, sevgi, şefkat, samimiyet ve merhamet, insanlardaki kadar sağlam değildir.

Bütün yaratıklar için dünyada en değerli şey dostluk, sevgi, samimiyet ve şefkattir. Hayatın sırları sevgiyle keşfedilir. Gönlünü sevgiyle dolduran kişi, herkesle dostluk kurar, çevresine sevgi ve saygıyla bakar, şefkatle davranır, içini kin ve düşmanlıklardan arındırır. Gönlünde sevgi ve şefkat olmayan kişinin acıma duygusu da yoktur. Böyle bir kişi, başkalarına karşı her zaman kin, nefret ve düşmanlık besler; acımasız ve zalim olur.

En güçlü ve sağlam dostluk insanlarda vardır. Çünkü insan, en çok düşünen varlıktır. İnsanlar, yaratılışlarının ve doğanın gereği olarak genellikle birbirlerine dostça davranırlar, sevgi ve şefkat beslerler. Bazı anneler yavruları için ölümü bile göze alır. Bazı insanlar, dostları için can ve mallarını feda ederler. Ancak her şeyin olduğu gibi, bunun da doğal olarak istisnaları vardır.

Bazen yapılan en küçük bir iyilik dostluğa dönüşüyor ve bu dostluk kolay kolay yok olmuyor. Örneğin, Mısır'ın sıkıntıda olduğu bir dönemde İran şahını ziyaret eden Enver Sedat, Şah'ın yaptığı yardım ve iyilikleri hiçbir zaman unutmamıştır. İran'da devrim sonucu ülke dışına kaçmak zorunda kalan Şah kendisine sığındığında, başka ülkelerin bütün baskı ve ısrarlarına rağmen, eski dostluklarının hatırı için onu himayesi al-

tına almış ve o dostluğun bedelini canıyla ödemiştir.

Dostlarımızın çok olmasını istiyorsak herkese karşı güleryüzlü olalım, sevgi ve şefkatle davranalım, kimsenin kalbini kırmayalım. İhtiyacı olan birisi –bizi çekemeyen biri olsa dahi– yanımıza gelecek olursa, onun için çalışıp çabalayalım, elimizden geleni ondan esirgemeyelim. Belki bu iyiliğimizin sonucu o çekememezlik ve düşmanlık dostluğa dönüşür. Unutmayalım ki dost zor kazanılır, kolay kaybedilir. Malını ve mülkünü kaybeden kişi, bunları yeniden kazanabilir. Oysa sevgisini ve şefkatini kaybeden; onununu, insanlığını kısacası her şeyini kaybetmiş sayılır. Yeryüzünün en değerli varlığı insandır. İnsanın da en değerli özellikleri dostluk, sevgi ve şefkat olmalıdır. İnsan bütün yaratıklara karşı saygı duymalı, sevgi beslemelidir.

Dünyada ihtiyaç duyduğumuz en önemli şey dostluk, sevgi, şefkat ve hoşgördür. Dostlarımıza verebileceğimiz en güzel hediye tatlı bir dil ve küçük bir tebessümdür. Sevgimiz tek taraflı da olsa, karşılıksız da kalsa, yine de sevmeliyiz. En büyük düşmanlıklar bile zamanla dostluğa ve sevgiye dönüşebilir. Bu yüzden düşmanlarımıza da sevgiyle yaklaşmalıyız. Bize kötülük edenler olsa da, şu üç-beş günlük dünyada kimseye kötülük etmeyelim. Vicdanımız rahat, gönlümüz temiz olsun. Dostluğun ve sevginin tadını çıkaralım.

≈

YİYECEK VE İÇECEK

"Aşırı yemek ve fazla uyku, bedene zarar verir ve onu harap eder."

Hz. ALİ

Onlar sadece ham yiyecekler yerler. Bizim yediğimiz pişmiş yemeklerden asla yemezler. "Eşek hoşaftan ne anlar" sözü de bunu doğrulamaktadır. Hoşaf çok lezzetli olduğu halde, pişirilerek yapıldığı için eşekler onu beğenmez. Onları bizlerden ayıran önemli özelliklerden birisi de budur.

Onların en çok sevdiği yiyeceklerden birisi olan arpa çok faydalı bir tahıldır. Yüzde yetmiş beşi, yedek besin maddesi olan nişastadan oluşur. Yüzde onu, proteinden ibarettir. Ayrıca içinde selüloz, kül, yağ, kalsiyum ve fosfor da bulunur. Fosfor, beyin ve seks için çok faydalıdır. Bu özelliklerinden dolayı arpayı tercih ediyorlar. Çünkü onlara daha fazla enerji ve güç veriyor.

Arpa ile birlikte her çeşit sebze, yonca, taze ve kuru ot yerler. Yazın, insanların yediği karpuzların çöpe attıkları kabuklarına bile hayır demezler. Kışın patates, havuç ve pancar kabuklarına mideleri bayram eder. At ve ineklerin artıklarını yemekten de tiksmezler. Yiyecek bulamadıkları zamanlar ise sabrederler, açlıktan ölseler bile dilenmezler. Onlar aza kanaat eder, açlığa uzun süre dayanırlar.

İnsanlar ise yiyecekler arasında ayırım yapıyor. Bir yemeği yerken, daha lezzetlisini bulunca hemen onu bırakıp öbürüne başlıyorlar. Sağlıklarına zarar verip vermeyeceğine pek aldırıyorlar.

Otobur olarak yaratılan insan, dişleri ve midesi et yemeğe uygun olmadığı halde kendini etobur olmaya zorlamıştır. Etin içinde kan olduğu için rengi kırmızıdır. İnsanın midesi eti kabul etmediği için, ancak onu pişirerek yiyebiliyor.

Aslında eşekler gibi insanlar da arpayı çok seviyor. Ama dişlerine biraz sert geldiği için, daha çok suyunu içmeyi tercih ediyorlar. Arpa suyundan yapılan bira ve viski insanlar arasında çok fazla tüketiliyor. Yıllanmış bir şişe viski çok yüksek fiyatlarla satılıyor. Örneğin Londra Havaalanı'nda viski satılan bir mağazada 21. 000 pounda satılan şişeler bile var. Bu durumda bir şişe karşılığında çok sayıda eşek almak mümkündür.

Biz insanlar, arpadan yapılan bu içkileri tükettikçe, bazı ülkelerde eşekler arpa bulma-

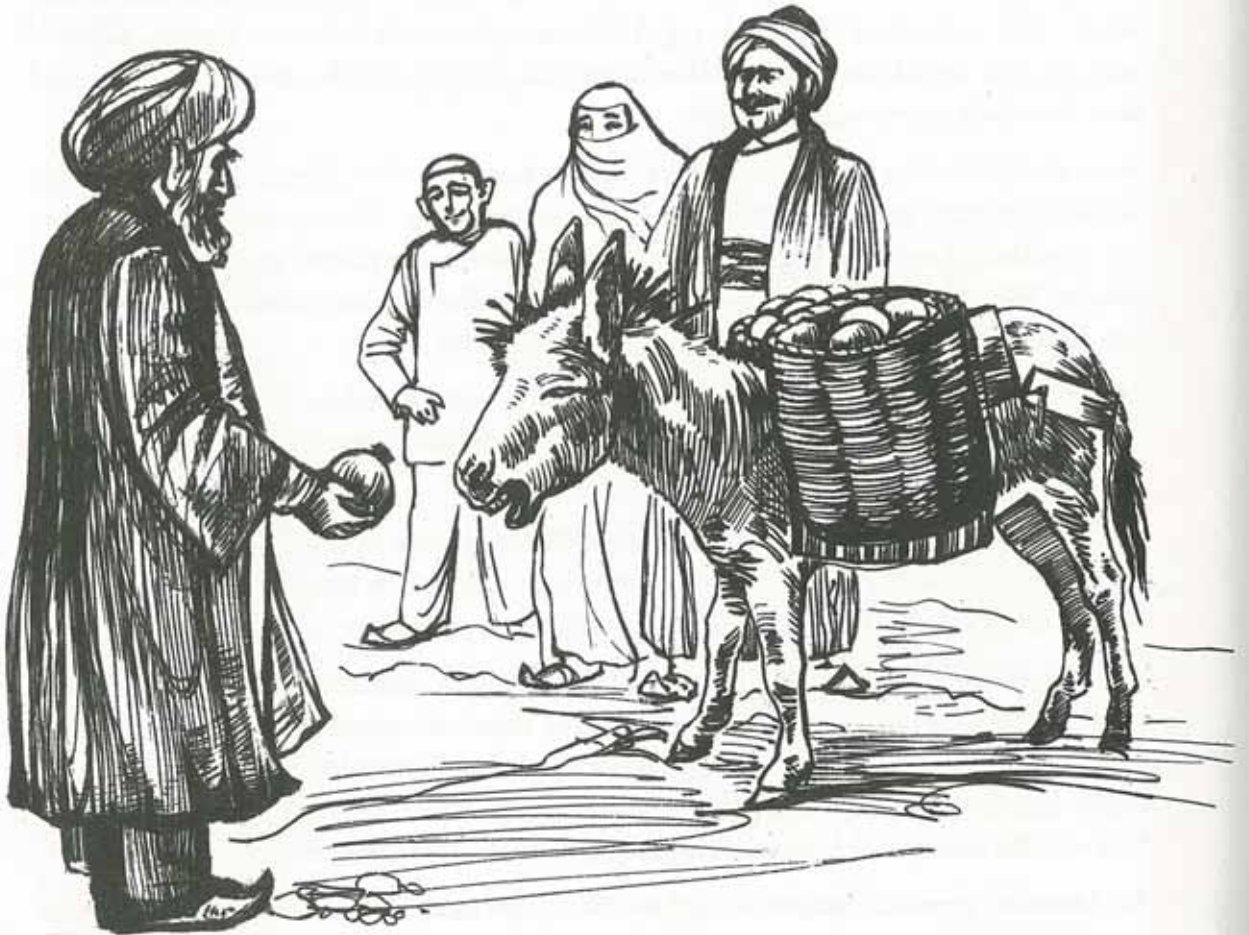
da sıkıntı çekiyor. Lütfen bundan böyle eşeklerin en sevdiği yiyecek olan arpadan onlara da, kendilerini memnun edecek miktarda verelim.

Miktarı veya dozu kaçırılan içkilerin bize faydadan çok zararı vardır. Üstelik içkiyi biraz kaçırıp sarhoş olduk mu, bazılarımız gerçek eşeklerden daha eşek oluyor; hiçbir eşeğin işlemediği çeşitli suçlar işleyerek kötü davranışlarda bulunuyor, aynı masada içki içtiğimiz yakın arkadaşlarımıza, "Sen sus ulan!" diye hakaret edebiliyoruz. Oysa hiçbir eşek alkollü içki içmez ve sarhoş olmaz.

Ayrıca onlar nişastayı çok az miktarda kullanıyorlar, proteini ise fazla tüketiyorlar. Bu yüzden vücutları çok güçlü oluyor. Bizler ise bunun tam tersini yaptığımız için vücudumuz zayıf kalıyor.

Aslında vücudumuzun ihtiyacı olan alkol zaten içeride üretiliyor. Ama mutlaka alkol almak istiyorsak, bunun formülü var. Vücut ağırlığının her bir kilosu için bir gram viski, rakı, votka veya diğer herhangi bir alkollü içecek yeterlidir. Bu miktar, rahatsız edici de olmaz.

≈

YARATILMIŞLARA SAYGI

*"Herkes'e karşı saygılı ve samimi olun.
Unutmayın, toplum size kişilik vermez. Sadece tüyleri güzel,
süslü kuşlar gibi sizin dış görünümünüzü değiştirir."*

GEORGE WASHINGTON

O, hiçbir yaratığa düşman gözüyle bakmaz. Farklı özellikleri sebebiyle kimseyi küçümsemez, hor görmez ve hakaret etmez. Kötülüğü dokunmadığı sürece, keyfi olarak hiçbir yaratığı incitmez ve eziyet etmez.

Otlaklarda diğer hayvanlarla birlikte kardeş gibi otlar, aralarında hiçbir sorun çıkmadan aynı ahırlarda yaşarlar. Oysa biz insanların bir kısmı, bırakın başka canlıları, kendi cinsinden olanlarla bile aynı sofraya oturduğunda, biraz daha fazla yemek alabilmek için birbirleriyle yarışıyor; hatta birkaç kişi aynı evde kaldığında, zaman zaman aralarında sorunlar çıkıyor, anlaşmazlıklar oluyor ve birbirleriyle kavgaya ediliyorlar. Onlar ise birbirlerine dostça davranıyor ve hiç kimseye düşman gözüyle bakmıyorlar.

Bazı insanlar, hayvanların düşmanıdır. Binbir hile ile çeşitli hayvanları tuzağa düşürüp öldürüyorlar; yiyebileceklerinden çok daha fazlasını telef ediyorlar. Yuvadaki yavrularına yiyecek aramak üzere dolaşan bir anne kuşu vurup yavrularının perişan olmasına sebep oluyorlar.

Dünyamızın dörtte üçü su olup denizlerde yüz binlerce çeşit yaratık yaşamaktadır. Bunların çok az bir kısmı bile avlanıp bilinçli bir şekilde kullanılırsa, yeryüzünde yaşayan altı milyar insanın gıdasını temin etmek için yeterli olacaktır. Biz denizdeki yaratıkları imha ederek yok etmeye çalışıyoruz. Üstelik bunu kendi menfaatimiz için değil, sadece hırslımızdan dolayı yapıyoruz. Ayrıca etinden ve sütünden faydalandığımız koyun ve inekler ile et ve yumurtalarından faydalandığımız tavuk, ördek, kaz gibi kümes hayvanlarını gözümüzü kırpmadan ve çoğu zaman ihtiyacımız olmadığı halde keyfi olarak boğazlıyoruz.

Eminim, "Biz bu hayvanların etini yemek için avlıyor ve kesiyoruz. Ayrıca karnını doyurmak için bazı hayvanları avlayan çok sayıda hayvan türü de var," diye itiraz edenleriniz olacak.

Ancak aklımızdan çıkarmayalım ki, biz etobur olarak değil, otobur olarak yaratıldık. Et yiyenlerin dişleri, bağırsakları ve mide yapısı tamamen farklıdır. Bizim sindirim sistemimiz et için uygun değildir. Ayrıca etin içinde kan olduğu için, insanoğlu et yiye yiye içindeki şiddet arttı ve kan dökmeye başladı. Hatta sadece hayvanların değil, kendi cinsinden olan insanların da kanını döker oldu.

Aslında et dışında bizim yiyebileceğimiz çok sayıda yiyecek var. Ama bu sadece bir bahanedir. Çünkü biz, etini yemediğimiz hayvanları da öldürüyoruz. Mesela dişleri için fillerin hayatına son veriyoruz. Peki bu dişler, süs ve gösterişten başka ne işimize yarıyor? Güzel koku elde etmek için ise güzelim ceylanları içi sızlamadan öldürenlerimiz var. Bazı hayvanları, derilerinden kürk ve ayakkabı yapmak için, bazılarını ise sırf kürklerini süs olarak duvara asmak için öldürüyoruz. Böylece bilerek ya da bilmeyerek çok sayıda hayvanın neslinin tükenmesine neden oluyoruz.

Doğrusunu isterseniz biz, diğer evcil hayvanlar arasında en çok eşeği hor görüyoruz. Aynı aileden geldiği atlara bile ondan daha fazla değer veriyoruz. Aslında onun hor görülüşü, belki de Afrikalı oluşundan kaynaklanmaktadır. Çoğunun da rengi bu yüzden karadır. Avrupalı ya da Amerikalı olsaydı belki de rengârenk cinsleri olacaktı. O zaman daha çok değer görür ve hor görülmekten kurtulurdu, diye düşünüyoruz.

Lütfen onu hor görmekten vazgeçelim, diğer evcil hayvanlara gösterdiğimiz ilgi ve sevgiyi ona da gösterelim. Ona daha iyi davranır ve dost olursak, bize daha iyi hizmet edeceğinden eminim. Aslında o bizden fazla bir şey istemiyor. Sadece diğer evcil hayvanlara, özellikle kedi ve köpeklere verdiğimiz değeri kendisine de vermemizi istiyor. Ailemizin bireyi gibi sayarak özen gösterdiğimiz kedi ve köpekler kadar onun da bize faydası var. O, ahırlarda yaşarken bunları evimize alıyor, banyomuzda temizliklerini yapıyor ve bizim oturduğumuz koltuklarda oturmalarına izin veriyoruz. Ayrıca hemen her gün parklarda gezmeye götürüyoruz. Oysa o zavallıyı, sadece çalıştırmak için ahırından çıkarıyoruz.

Ayrıca marketlerde satılan çeşitli lezzetlerde etli, tavuklu, balıklı ve sebze konserveler, mamalar, kemikler ve diğer birçok malzemeyi kedi ve köpeklere alarak daha güzel bir hayat geçirmelerine imkân veriyoruz. Tabii ki bu arada sokak kedilerini ve köpeklerini bu tür nimetlerden mahrum bırakıyoruz.

Üstelik her yıl 4 Ekim'de kutladığımız Dünya Hayvanları Koruma Günü'nde sadece evimizde beslediğimiz kedi ve köpekleri hatırlıyor ve onları çeşitli süslerle süsleyerek güzellik yarışmaları düzenliyoruz. Oysa eşeğin de gözleri ve kulakları en az bu hayvanlarınkı kadar güzel. Aralarında bağımsız bir jüri önünde bir güzellik yarışması düzenlersek, yarışmayı onun kazanacağından hiç kimsenin kuşkusu olmasın.

Ona eğitim verdiğimiz zaman, en az köpekler kadar iyi bekçilik yapabilir. Bir yabancı geldiğinde anıarak bize haber verir; hırsızları ve kötü niyetli insanları ısırarak ve çif-

te atarak engeller.

Avrupa'da yenen sosis ve sucukların bir kısmında genç eşek etinin kullanıldığını unutmayalım.

Hayvanların büyük bir kısmı gibi o da bütün yaratıklara saygı duyuyor, onların acımasızca kesilmelerine şiddetle karşı çıkıyor ve hiç kimseyi incitmemeye gayret ediyor.

Bundan böyle biz de onu kendimize örnek alalım, dünyanın bütün yaratıklarına eşit gözle bakalım, saygı duyalım ve sevgi besleyelim.

Onunla birlikte aynı ahırlarda yaşayan koyunlara ve ineklere de kendisinden daha fazla değer veriyoruz. O, ineklerin bize verdiği sütün daha iyisini ve daha sağlıklıasını verebilir. Sütünde şifa vardır. Bol miktarda protein ve antibiyotik içerir. Hasta çocuklarımıza güvenle içirebiliriz.

Eskiden eşek sütü, burun kanamasını önlemede ve sıtma, kolera gibi hastalıklara karşı kullanılırdı.

Eşek sütü, protein ve şeker bakımından inek sütünden daha zengin olup anne sütüne en yakın süttür. Bu durumu aşağıdaki tablodan izleyebiliriz.

Süt	Yağ	Şeker	Kazein	Albümin	Kül	Katı Madde	Su
İnsan	3.74	6.37	0.80	1.21	0.30	12.42	87.58
Eşek	2.53	6.19	0.79	1.06	0.47	11.04	89.03
İnek	3.68	4.94	2.88	0.51	0.72	12.73	87.27
Keçi	4.07	4.64	2.87	0.89	0.85	13.32	86.68
Koyun	7.90	4.17	4.17	0.98	0.93	18.15	80.71
Manda	7.51	4.77	4.26	0.46	0.84	17.84	82.16
Deve	5.38	5.39	3.49	0.38	0.74	15.38	87.13
Lama	3.15	5.60	3.00	0.90	0.80	13.45	86.55
At	1.14	5.87	1.30	0.75	0.36	9.42	90.58
Geyik	22.46	2.81	8.38	3.02	0.91	37.58	63.30
Köpek	9.26	3.11	4.15	5.57	1.49	23.58	77.00

Katı maddeler toplam hacmin yüzdesi olarak verilmiştir. Kaynak: Microsoft Encarta Encyclopedia.

≈

KISKANÇLIK, İFTİRA VE YALAN

*"Dünyada en kötü dertlerin başında kıskançlık gelir.
Kıskanç kişi, hayatı boyunca mutluluğu tadamaz.
Kıskanç kişi, körüklenen bir ateşin üstünde oturan biri gibidir."*

JEAN JACQUES ROUSSEAU

Kıskançlık, insanoğlunun yeryüzünde varoluşundan beri vardır ve gittikçe artarak günümüze kadar gelmiştir. Adem peygamberin oğlu Habil'in yaratıcısına sunduğu kurbanın kabul edilmesi, kardeşi Kabil tarafından kıskanılmasına ve nihayet öldürülmesine neden olmuştur.

Kıskançlığın çeşitli sebepleri vardır. Örneğin birisinin diğerlerinden mal, makam, güzellik veya başka herhangi bir nedenden dolayı daha üstün ve daha iyi koşullara sahip olması, diğerlerinin onu kıskanmasına yol açabilir. Ayrıca kişinin sevdiği bir şeye ya da âşık olduğu bir kişiye sahip olma isteği ve bunları başka birisinin sahiplenmesi korkusu da kıskançlığın sebebi olabilir.

Başkalarının yetenek ve becerilerinin bizde olmaması ve bizim bu yetenek ve becerilere sahip olma isteğimiz, kıskançlığın doğmasına neden oluyor. Bizim yirmi dört saatimiz var. Kimimiz bu yirmi dört saati kendi arzu ve isteklerini gerçekleştirmek için harcıyor; kimimiz ise oyun ve eğlenceye dalarak boşu boşuna tüketiyor zamanını. Bu sefer zamanını boşu boşuna harcayan, diğerlerini kıskanmaya başlıyor. Onları hedef görüyor ve sahip oldukları güç ve yeteneğe kendisinin sahip olmadığını düşünüyor. Oysa biraz gayret gösterse, kendisinin de en az diğerleri kadar yetenekli olduğunu anlayacaktır. Bu yüzden bizim yapacağımız en önemli şey, başkalarını kıskanmak yerine, tanrının bize verdiği gücü ortaya çıkarmaya çalışmaktır.

Yalan ve iftira da kıskançlığın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bazılarımız, kendilerinden daha üstün gördükleri kişileri kıskandıkları için, onlar hakkında çeşitli yalanlar uydurarak ve iftira atarak kötülelemeye çalışırlar. Örneğin cahiller, akıllıların bilgisini; fakirler, zenginlerin malını; işsizler, çalışanların işini; memurlar, âmirlerini; çirkin olanlar, güzel olanları; başarısız olanlar, başarılı olanları kıskanır, onları kötü-

lemeye ve kendilerini onlardan daha üstün göstermeye çalışırlar.

Aslında yeryüzünde iki kişi arasında meydana gelen en ufak bir kavgadan tutun, büyük devletler arasındaki savaflara kadar anlaşmazlıkların büyük bir kısmı kıskançlık, yalan ve iftiradan kaynaklanmaktadır.

Biz insanlar, birbirimizi çok az seviyoruz. Her gün birileri için kötü sözler kullanan ve küfür edenlerimiz var. Çocuklarımız ve hanımlarımızı da bu sözlere alıştırdık. Ama bunları ne amaçla kullandığımızı kendimiz de tam anlamış değiliz.

Biz genellikle kıskandığımız insanın güzel vasıflarını kabul etmiyor ve göreceği zarardan mutluluk duyuyoruz.

Başkalarının bizi kıskanmaması için başarılarımızı gizlemek veya çalışmıyormuş gibi davranmak da nankörlük olur. Başarılı kişileri kıskanmak yerine onları takdir etmek, sevgi ve saygı duymak, biraz da gıpta etmek daha doğru bir davranış biçimidir.

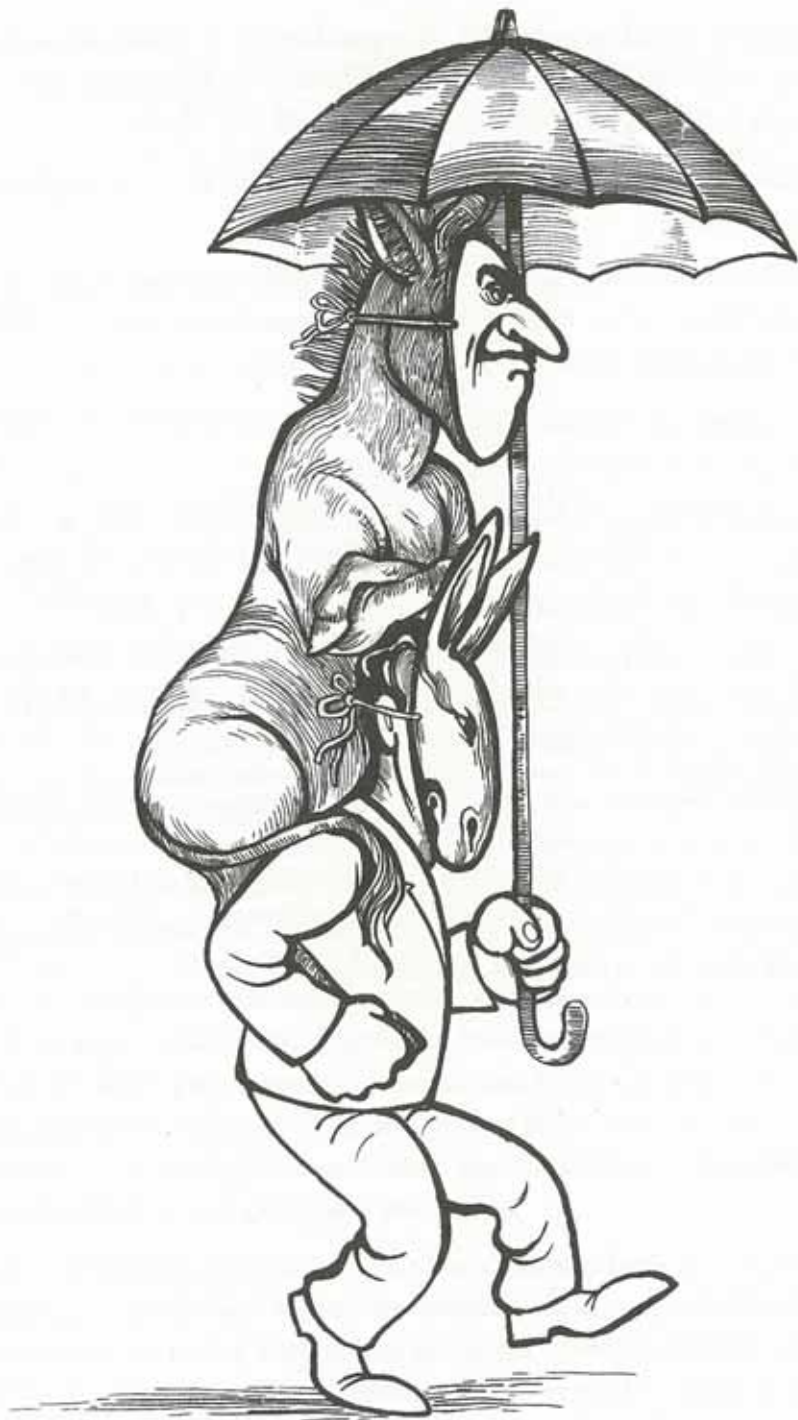
Gönlü temiz bir insan, kardeşinin başarısını kıskanmaz; ona destek olur ve başarılarını zevk alarak paylaşmaya çalışır.

Bizim sahip olmadığımız bazı şeylere sahip olanları kıskanmakla hiçbir şey elde edemeyeceğimizi hiçbir zaman aklımızdan çıkarmayalım. Onların bu üstünlüğü, tanrının kendilerine bir lütfudur. Kıskançlık, bize yarardan çok zarar getirir.

Cefakâr dostumuzda ise yalan ve iftira yoktur. Onun gözünde mal ve makamın hiçbir değeri olmadığı için kıskançlığı da çok sınırlıdır. Sadece sevgilisini başkalarına karşı kıskanır. Gerekirse onun yolunda canını bile fedâ etmeye hazırdır.

Aslında kıskançlıkla beğeniyi veya rekabeti karıştırmadığımız zaman, kıskançlığı bir motivasyon unsuru haline getirebiliriz. Örneğin, herhangi bir konuda rekor kırmış olan birisini, bir diğeri kıskanır ve onu geçmeye çalışırsa; kıskançlığı arzu etmek, gıpta etmek gibi görürsek ve daha fazla çalışırsak kendimize, dostumuza ve hatta varsa düşmanımıza bile iyi sonuçlar verebilecek hareketler yapabiliriz.

≈

İKİYÜZLÜLÜK, DÜŞMANLIK

"Düşmana duyduğun kini körükleme, yoksa sen de yanarsın."

WILLIAM SHAKESPEARE

Kibir, zulüm, saldırganlık, hırs ve açgözlülük gibi özellikler ikiyüzlülüğü doğurur ve düşmanlığa yol açar. Bu tür özellikler eşekte olmadığı için, onda ikiyüzlülük de yoktur. Düşmanlık ise asgari düzeydedir. O sadece kendisine eziyet edenlere ve kötü davrananlara karşı düşmanlık besler ve fırsat bulursa intikam alır.

Biz insanlarda ise şefkat, merhamet, fedakârlık, alçakgönüllülük, kanaat etmek, bağışlamak gibi ahlaki değerler asgariye inmiş, bunların yerini ikiyüzlülük ve düşmanlık almıştır.

İkiyüzlü insanları, yalakalar ve başkalarını kandırmak isteyen zekiler olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Bunların her ikisi de önce kendilerini aldatur ve değersiz kabul ederler. Her ikisinin de kişisel ve toplumsal şahsiyetleri gelişmemiştir. Bu yüzden kendilerine değer vermezler. Kendilerini satışa sunduklarının farkında bile değildirler. Bu durumlarını başkalarının da anlamadığını zannederler. Günümüzde bu tür insanların bazıları görünürde başarılı da olabilir.

Yalakaların başta kendileri olmak üzere hiç kimseye faydaları yoktur. Bunlar birileriyle konuşurken, o kişilerin istekleri doğrultusunda hareket ediyor gibi görünürler. Örneğin birisine saati sorduğunuzda, "Saat kaç olsun?" diyerek sizin arzu ettiğiniz saati söylerler.

Bazılarımız, başkalarının tepkisini toplamamak için gerçek yüzlerini gizlemeye ve olduklarından farklı görünmeye çalışmaktadır. Böyle kişiler, halkın sempatisini kazanmak için hangi toplumun içinde yaşıyorlarsa, o toplumun bireyi gibi görünmeye çalışırlar. Hırsızın yanında hırsız, katilin yanında katil, zalimin yanında zalim, dindarın yanında dindarmış gibi davranırlar. Böyle kişiler, her zaman ve her yerde kendi günlük menfaatleri için vicdanlarını satarlar, başkalarına zarar vermekten çekinmezler ve gösteriş yapmaktan utanmazlar. Bunlar yumuşak görünmek için koyun postuna bürünürler. Dillerini baldan tatlı göstermeye çalışırlar, kalpleri ise gerçekte taştan bile daha katıdır.

Bu kişiler, ahlaki değerlere gereken saygı ve özeni göstermedikleri gibi, bu değerleri kendi menfaatleri doğrultusunda araç olarak kullanmaktan çekinmezler. İkiyüzlü insanlar, dürüst ve iyi kalpli kişileri sevmezler, üstelik düşmanlık beslerler ve onları kötüleyip suçlarken yalan söylemekten çekinmezler. Kendi kişisel menfaatlerini düşünerek ikiyüzlü davrananlar, bu menfaatlerinden de mahrum olacaklarını unutmasınlar.

İkiyüzlülük, hiçbir zaman başarının ve mutluluğun yolu olmamıştır. İkiyüzlü davranan insanda ne onur ne irade ne de cesaret kalır. Bir insanın yüzüne gülüp onu takdir eden, gıyabında da aynı şeyi yapmıyorsa, ikiyüzlü davranıyor demektir.

Kaldı ki bazılarımız, menfaat gereği veya içinde bulunduğumuz şartların bir sonucu olarak, başkalarının kalbini kırmamak için ikiyüzlü davranırız. Bunlar bizim kişisel eylemlerimizdir. Bu davranışlarımız kimseyi incitmiyorsa ve kimseye zarar vermiyorsa, hiç kimsenin bunlara itiraz etmeye hakkı yoktur. Ancak başkalarını incitmek ve zarar vermek pahasına sahtekârlık yaparak ikiyüzlü davranıyorsak ve bu davranışlarımızı haklı göstermek için vicdanımızı tatmin edecek kılıflar uyduruyorsak, bu büyük bir hatadır ve bize birçok şey kaybettirir ve içimizdeki değeri sifıra indirir.

İkiyüzlülüğün başkalarına zarar verme pahasına kişisel çıkar için yapılmasına "aktif sui-istimal" diyebiliriz. Bunun bir de pasifi vardır, yani kişisel çıkar söz konusu değildir. Ancak, "Bana dokunmayan yılan bin yaşasın" özdeyişinde olduğu gibi, yanlışların hatta zulmün hoşgörülmesi vardır. Bu durumda yalalaklık da yapılmaktadır. Örneğin zengin ya da güçlü birisinin yanlış da olsa her yaptığıının alkışlanması, başkalarına zarar verme cesaretini de artırır.

Mevlânâ'nın ifadesiyle, ya olduğumuz gibi görünelim ya da görüldüğümüz gibi olalım. Hiçbir zaman ikiyüzlü davranmayalım ve ikiyüzlü insanlardan uzaklaşalım. Başkalarının bize dil uzatmasını istemiyorsak, biz de kimseye dil uzatmayalım. Birisi bizim ayıbımızı hatırlatırsa, hemen kendimizi o ayıptan arındıralım. Varsa düşmanlıkları hafızamızdan silmeye çalışalım. Herkese dostluk ve sevgiyle elimizi uzatalım.

≈

BENCİLLİK VE HIRS

"Akıllı insanlar utanılacak davranışlardan ve açgözlülükten uzak durmalıdır. Açgözlülük, kişileri kendi çıkarları uğruna zorbalığa yöneltir, bunun sonucunda da insanların bir kısmı zor durumda kalır. Esasen hırs, bütün cinayetlerin başlangıcıdır."

JOHN LAIRD

Bencillik ve fedakârlık konularında eşekler, insanlardan tamamen farklıdır. İnsanların bazıları birbirlerine karşı çok bencil davranıyorlar. Aslında bu özellik tarih boyunca onlarda var. Örneğin, insanoğlunun babası sayılan Adem peygamberin çocukları bencillik yüzünden kardeş kanı dökmüşlerdir. Böylece bencillik, başlangıçtan günümüze kadar gittikçe artarak ve yayılarak insanlığın baş belası olmuştur.

İnsanlar yeryüzünün nimetlerini bir ailenin fertleri gibi kardeşçe paylaşmayı başaramadılar. Bir ailedeki çocuklar, kendilerine verilen oyuncakları nasıl kardeşçe paylaşmayıp kavga ediyorlarsa, onlar da dünya malı için kavga ediyor ve birbirlerinin kanını döküyorlar. Sevgi, kardeşlik, alçakgönüllülük, hoşgörü, barış, eşitlik gibi güzel erdemler varken; nefret, açgözlülük, düşmanlık, kıskançlık, savaş, kavga, işkence, iftira gibi hoş olmayan şeylerin dünyada egemen olmasına neden oluyorlar. Bütün bunlar, onların bencillik ve cehaletlerinden kaynaklanmaktadır.

Ün, şan, şöhret tutkusu ve gösteriş merakı da bencilliklerinin işaretidir. Alçakgönüllü olmayan bencil insanlara herhangi bir yetki veya başkanlık görevi verildiğinde, bunu hizmet olarak değil de gururlarını tatmin etmek için kullanıyorlar. Böylece bazı kişiler, onların bencilliklerinin kurbanı oluyor ve haksız yere zarar görebiliyor.

Benciller, genellikle kendilerinden daha akıllı insanları çekemezler ve onları dışlamaya çalışırlar. Ortada bir sebep olsun veya olmasın, çeşitli bahaneler bularak ve yalanlar uydurarak onları kötü ve zararlı göstermeye gayret ederler.

Gördüğümüz gibi bencilliğin sayısız tehlikesi ve zararı vardır. Bencil olmakla başarılı olunmaz. Kişi, işine önem gösterirse ve onu en iyi şekilde yapmaya çalışırsa başarılı olur. Unutmayalım ki, yükselmenin yolu alçakgönüllü olmaktan geçer. Alçakgönüllü

olanlar, insanlar önünde şöhretli olmakla daha da mütevazı olurlar. Bencil olanlar ise insanlık için değil, kendileri için bir şeyler yaparlar. Bencillik, insanı hiçbir zaman başarıya götürmez. Zaten savaşların büyük bir kısmı kişisel gurur ve kibirden kaynaklanmaktadır.

İnsan, anlaşılması zor bir varlıktır. Çoğu zaman kendi çıkarı uğruna başkalarına acı çektiriyor ve onları kurban ediyor. Buna bencillik diyorlar. Bazen de başkalarının çıkarı uğruna kendisini feda ediyor. Buna ise fedakârlık diyorlar. Kendisine fedakârlık yapılan kişi ise çoğu zaman bunu anlamıyor. Oysa gerçek fedakârlık, yerinde yapıldığı zaman övünülecek bir davranıştır.

Eşeklerde ise bu özelliklerin ikisi de yok. Onlar ne kendi çıkarları için başkalarına eziyet eder, ne de başkalarının hayatını kurtarmak için kendilerini feda ederler. Arzuladıkları bir şeyi, başkalarına zarar vermeden yapmaya çalışırlar. Bunun da bencillikle hiçbir ilgisi yoktur. Eşekler, insanların bildiği türden fedakârlıkları ise hiç yapmazlar. Çünkü başkalarının hayatını kurtarmak için kendi hayatlarını tehlikeye atmak, onlara fayda değil zarar getirir. Bu yüzden sevdiği bir eşeğin yaşaması uğruna kendi hayatına son veren bir eşeğe hiç kimse fedakâr gözüyle bakmaz.

Onlar başkalarına zarar vermeden kendi çıkarlarını korumaya çalışırlar. Bu da bencillik sayılmaz. Bu konu, onların şuurlarının az geliştiğini gösterir. Başkalarının çıkarını gözetirken de kendilerine zarar vermemeye büyük özen gösterirler. İşte asıl fedakârlık böyle olmalıdır.

İçgüdü, eğer toplumun yararına olursa ve bütün yaratıkların menfaati doğrultusunda ise çok güzeldir. Bütün kâşifler bu gruba girerler. Örneğin Edison, Pasteur, İbn-i Sina gibi kişiler, hayatlarını başkalarına adanmışlardır.

İnsanda içgüdüsel ego vardır. Bencillik, bu içgüdüsel egonun üzerindedir. Çünkü insanlar bu egonun üzerine uygarlıklar kurmuşlardır. Bütün zaferlerin ve gelişimin temelinde ana dürtü budur. Bunun ne kadarının yanlış olduğuna ancak toplumun değerleri cevap verebilir.

≈

İNATÇILIK

"İnatçılığın sonu zarar ve ziyandır."

Hız. ALİ

Atalarımız, eşekleri evcilleştirme sürecinde onlara çok kötü davrandılar ve boyun eğmeye zorladılar. Onların inatçılığı, bu zulme karşı bir direnişten başka bir şey değildir. Yoksa onlar yaratılış bakımından kesinlikle inatçı değildir. İnatçılık, insanların ve keçilerin huyu olduğu halde, "Eşek gibi inatçı" deyimini sık sık kullanılır. Aslında keçiler de yaratılış bakımından inatçı olmayabilir. Belki de bizim emrimiz altına girdikten sonra inatçılaştırmıştır ya da inatçılığı biz onlara yakıştırmışızdır.

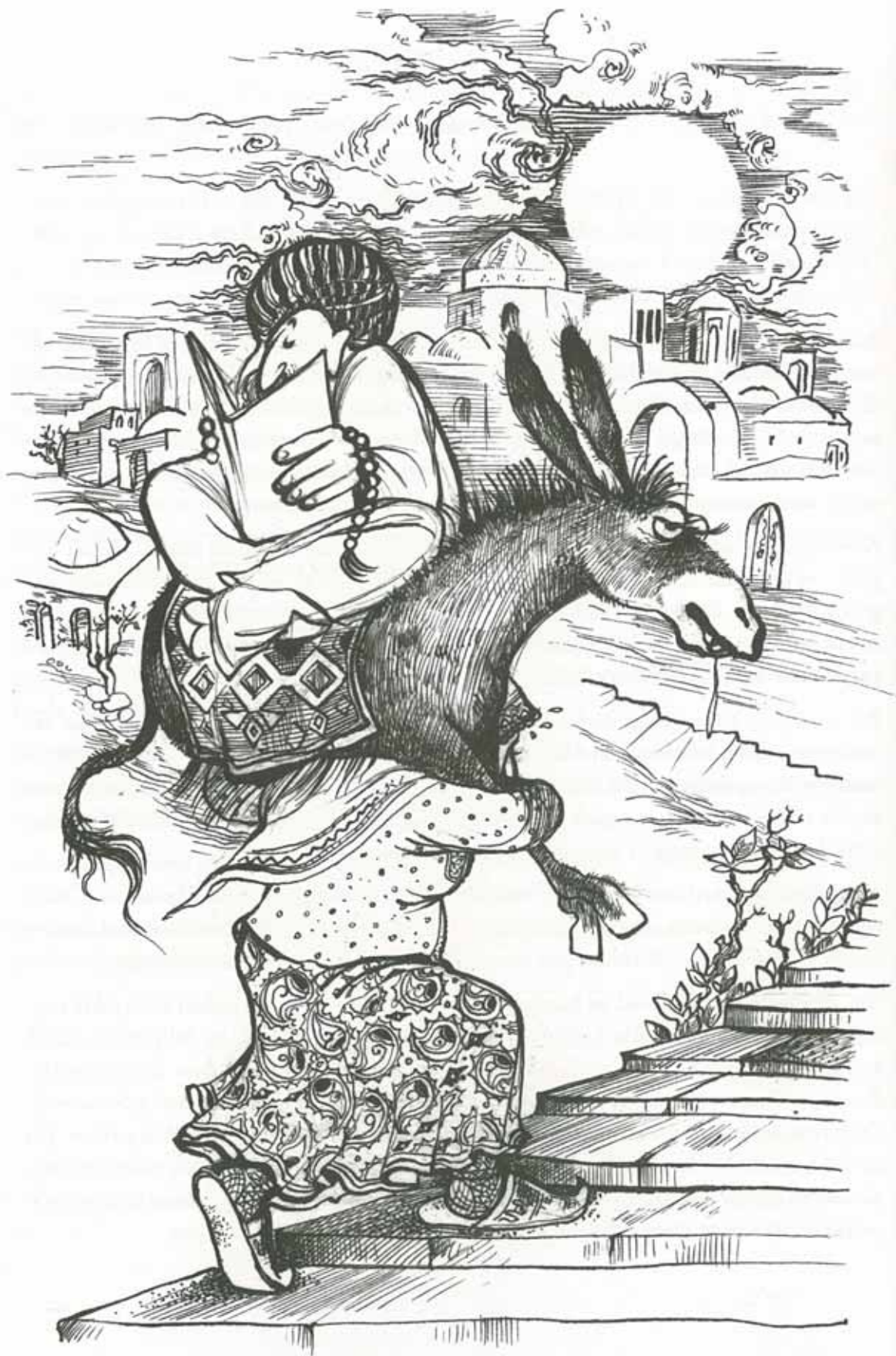
Kişinin, haklı olduğu bir konuda inatçı davranması, yani haklılıkta ısrarcı olması doğaldır ve güzel bir davranıştır. Örneğin Galileo, "Dünya dönüyor" ifadesini kullandığında haklıydı. Bu doğru olan düşünceye herkesin itiraz etmesi, Galileo'yu inatçılaştırmış ve ölümü göze alarak inadından vazgeçmemiştir. Oysa körü körüne haksız yere yapılan inatlar çok zararlı ve tehlikelidir.

Biz, eşeklerin zulme karşı direnişlerini inatçılıkla karıştırıyoruz. Bunlar birbirine tamamen zıt kavramlardır. Yani direniş –haklı olduğu durumlarda– iyidir. İnatçılık ise haksız yere yapıldığı zaman kötüdür, sayısız zararları ve kötü sonuçları vardır. Ortada hiçbir sebep yok iken, inatçılık yüzünden yıkılıp dağılan nice aileler vardır. Nice kişilerin hayatları sönmüştür inatçılıklarından dolayı.

Kavgaların ve savaşların büyük bir kısmının sebebi inatçılıktan kaynaklanmıştır. Tarih sayfalarını karıştırırsanız, bunun sayısız örneğini görürsünüz. Yöneticilerinin inatçılıkları yüzünden nice devletler yok olmuş ve adları bile hafızalardan silinmiştir.

Biz, eşeklerin ses algılarına ve hissiyatına sahip olmadığımız için onları inatçılıkla suçluyoruz. Onlar, inatçılıkla hiçbir şeyin halledilemeyeceğini çok iyi biliyorlar. Ancak kendilerine yapılan haksızlığı başka şekilde anlatamadıkları için böyle davranıyorlar. Biz de, onların düşünüp bir çare bulmak için harcadıkları zamanı kabul edemiyoruz. Onları anlayamamamız bundan ileri geliyor. İnatçılığın hiç kimseye faydası yoktur. Biz de daha mutlu bir hayat sürmek ve kötü sürprizlerle karşılaşmamak için inatçılığı beynimizden söküp atmalı, inatçılarla tartışmamalı, böyle kişilerin karşısında sinirlerimize hâkim olmalı ve biraz daha duyarlı ve iradeli davranmaya çalışmalıyız.

ŞANSLILIK-ŞANSSIZLIK

*"Başarılı olmak için çaba gösterirsen şans da senindedir.
Tembeller için şans diye bir şey yoktur."*

MONTESQUIEU

O da bizim gibi şansa inanıyor. Ona göre dünyanın en şanslı eşekleri, dünyadaki sayıları çok az olmakla birlikte, hiç kimsenin hükmü altında olmayan, hayatında semer, yular gibi şeyler görmeyen ve özgür bir hayat sürenlerdir. Yani Amerika'da, Avrupa'da veya hayvanlara saygı gösterilen ülkelerde doğan eşekler daha şanslıdır.

Ayrıca insafli bir sahibi bulunan ve sadece sahibine hizmet edenler de şanslı sayılır. Bunlar, sırtlarında sahiplerini ya da onların bazı yüklerini taşır, bu hizmetlerinin karşılığında ise ferah ahırlarda yaşar, yeterli miktarda yiyecek alır ve dinlenirler. Önlerinden su ve yiyecek eksik olmaz, fazla da yorulmazlar. En ufak bir rahatsızlıkta ise veterineri başuçlarında görürler.

Daha az şanslı olanlar ise, yine tek bir sahibi bulunan, ama sahipleri tarafından mevsimlik olarak başkalarına da kiraya verilenlerdir. Bunlar, kiracılar tarafından eziyet görmekte, ağır şartlar altında çalışmakta, zaman zaman aç ve susuz bırakılmakta ve küçücük bir ahırda bazen birkaç eşekle ya da başka hayvanlarla birlikte yaşamaktadır.

Tamamen şanssız olanlar ise, hiç durmadan ağır şartlarda çalıştırılan, doğru dürüst yemek yiyemeyen, sadece birkaç saat uyumak için ahırına giren ve ertesi sabah, henüz önceki günün yorgunluğunu üzerinden atamadan yeniden aynı tempoyla çalışmaya götürülen, yaşlanınca veya iş yapamaz duruma gelince de boğazlanmak üzere mezbahaya gönderilenlerdir.

Bildiğimiz gibi onlar, hayatlarının sonuna kadar aynı kişiye hizmet etmiyorlar; pazarlarda alınıp satıldıklarından, hem sahipleri hem de yaşam tarzları tamamen değişebiliyor. Örneğin insafli birisine hizmet eden ve çok güzel bir hayat süren bir eşek, sonraları acımasız ve insafsız bir insana satıldığında hayatı tamamen işkenceye dönüşebiliyor; sabahtan akşama kadar yük taşıyor, araba çekiyor, sopa yiyerek hasta ve yorgun bir şekilde ahırına gidiyor.

Aynı şekilde çok ağır şartlar altında çalışan bir eşek, daha sonraları sahibi değişince çok konforlu bir hayat sürebiliyor. Bu da onların şanslarının veya şanssızlıklarının sürekli olmadığını ve zamanla değişebildiğini göstermektedir.

Aslında biz insanlar çoğunlukla kendi şansımızı kendimiz yaratırız. Kişi çalışkan ve gayretli olursa, şansı da kendisine yardım eder. Şanssız insanlar ise genelde tembel ve asalak olan kişilerdir. Şansın insan yaşamındaki payı sanıldığından daha azdır.

Aynı zamanda insanların kaderlerinde de şansın önemli bir yeri var. Yaşadıkları zaman ve mekâna göre de şansları değişir. Örneğin bir ilkokulun bile bulunmadığı bir köyde, çok yoksul bir ailede doğan çocuk ile, her türlü imkânın bulunduğu büyük bir şehirde çok varlıklı bir ailede dünyaya gelen çocuğun şansı aynı değildir. Aynı şekilde şehirden şehire, ülkeden ülkeye de şanslar değişir. Filistin, Irak, Vietnam gibi ülkelerin insanıyla Avrupa'nın gelişmiş ülkelerinin insanı şans bakımından eşit değildir. Açlık tehlikesiyle karşı karşıya olan Afrika'nın bazı ülkelerinin halklarını, varlık içinde yüzen Kuzey Amerika halkıyla kıyaslamak da mümkün değildir.

≈

ASALAKLIK

Kendilerine ait bir yuvaları bulunmayan eşek arıları, her zaman eşeklerin kuyruklarının altında veya kulaklarının içinde yaşayarak sırtlarından geçinmeye çalışırlar.

Hayatı kendilerine zehir eden bu eşek arılarından kurtulmak için onların elinde hiçbir silah yok. Ona karşı kendilerini korumak için kuyruklarını ve kulaklarını kullanıyorlar. Bu hem yetersiz kalıyor hem de çoğu zaman eşek arısından çok kendilerine zarar veriyorlar.

Onların durumu, dünyanın birçok bölgesinde silahsız ve savunmasız olarak yaşayan ve bazı güçlerin bombardımanına hedef olan zavallı insanların durumuna benzer. Ama arada büyük farklar var. Eşeklere saldıran eşek arıları, onların cinsinden değildir. Oysa insanlara saldıranlar yine insanlardır.

Kaldı ki eşek arısının sadece eşeklere değil, diğer hayvanlara ve insanlara da zararı var. Onların kanını emerek ve etinden parçalar alarak hayatını sürdürüyor ve acı çektiriyor.

Üstelik eşeklerin sırtından geçinen –insanları hesaba katmazsak ve az sayıdaki mikro-organizmaları göz önünde bulundurmazsak– tek hayvan, eşek arısıdır. Oysa insanların sırtından geçinen ve onların saçlarında veya vücutlarında gizlenerek hayatlarını sürdüren bit, kene, pire gibi çok sayıda hayvan var. Onlar, bu tür hayvanlardan kurtulmak için çeşitli ilaçlar üretiyorlar.

Bir de insanların vücutlarında barınmayan ama sırtlarından asalak bir şekilde geçinen başka canlılar da var. Bu canlılar, diğer asalak hayvanlardan çok daha tehlikeli ve zararlıdır. Bunlar, onların hemcinsi olan insanlardır. Onların kanlarını o kadar sinsice emerler ki çoğu zaman farkına bile varmazlar. Bu gibi asalaklara ne ilaç etki eder ne de silah.

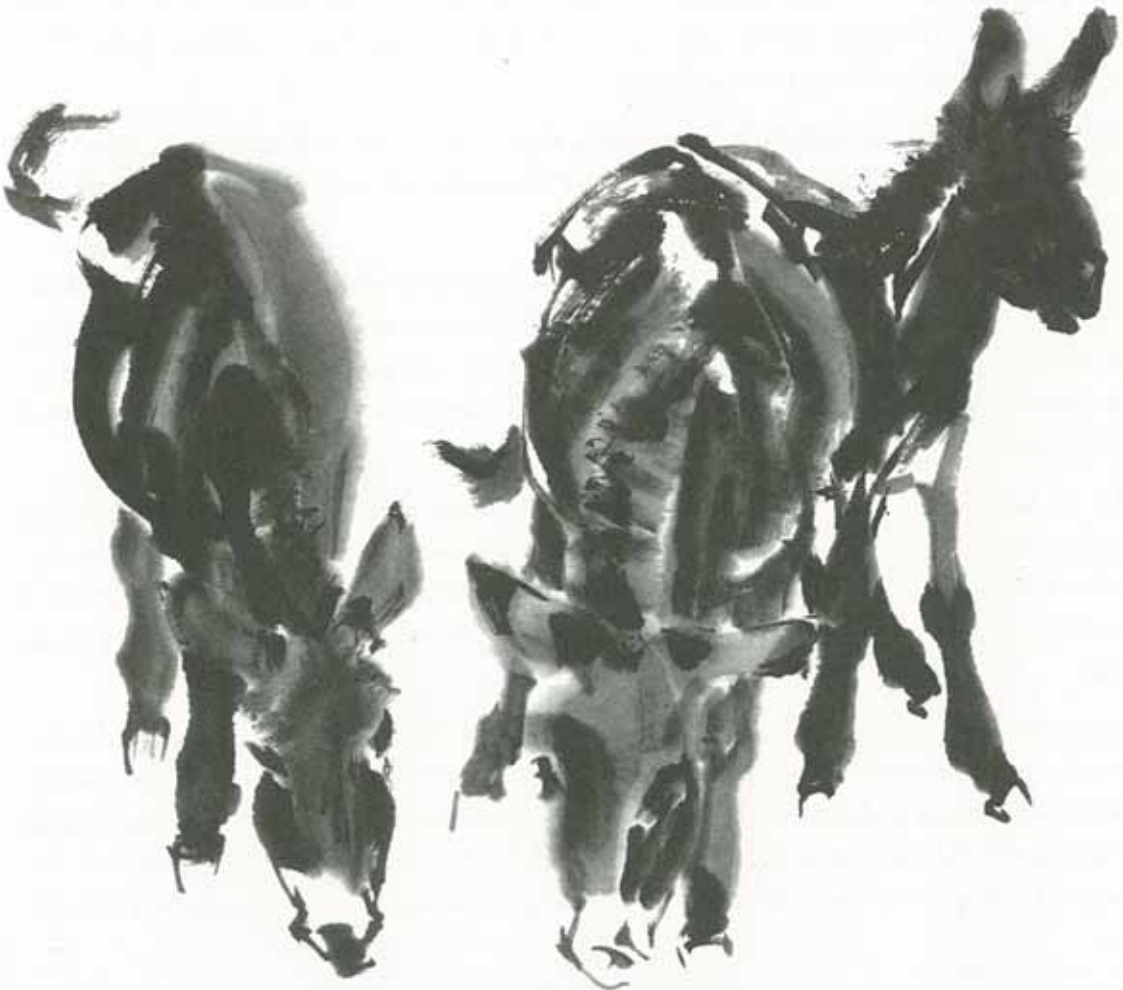
Ayrıca faiz yoluyla sömürülen nice aileler sönüp yok olmuştur. Bir de gizli işsizlik yoluyla beyin ve bedenini çalıştırmadan başkalarının sırtından geçinmeye çalışan nice insanlar var. Ancak asalaklık bazen faciayla sonuçlanabilmektedir. 20. yüzyılın başlarında Yahudilerin Alman ekonomisini sahiplenerek halkını soyup soğana çevirmesi ve sonuçta Hitler gibi bir delinin ortaya çıkarak faciaya yol açması, bunun en güzel örneğidir.

Tüketicileri sömürerek yaşayan asalaklar da vardır. Bunlar teşebbüs özgürlüğünü fırsatçılıkla karıştırırlar. Örneğin, sel baskınında bot karaborsacıları karşımıza çıkar; kar yağınca "kar zinciri" karaborsası oluşur. Üstelik bu karaborsacıların sattıkları malzemeler genellikle sahte ve kalitesizdir. Yani, koyun can derdinde iken kasap et derdinde olmaktadır.

Eşekler, insanları böyle sömüren asalakları görünce kendi hallerine şükrediyor ve eşeklikleriyle övünüyorlar. Çünkü kendilerini sömüren eşek arısı, onları sokup birkaç damla kan içti mi başka yere gider, başka hayvandan kan emer. Oysa insanların sırtından geçinen ve kanını emen asalaklar, durmak ve doymak nedir bilmezler. Hayatlarının sonuna kadar onlardan faydalanırlar.

Bu tür asalaklar gün geçtikçe çoğalıp artmaktadır. İnsanoğlu, gerçek aklını kullanarak, diğer asalak hayvanlara karşı aldığı tedbirler gibi bunlara da bazı çareler bulmalıdır.

≈

İNANÇ, HUKUK, KANUN

≈

*"Adaletin en önemli unsuru,
başkalarının haklarına tecavüz etmemektir."*

WENZEL KAUNTIZ

İnanç; kişinin varolduğunun farkına varması, düşündüklerinin doğru olduğuna inanması ve kendine güvenmesi şeklinde tanımlanabilir. İnsanlık tarihinde gerçekleştirilen bütün olumlu gelişmeler ve buluşlar, inancın eseridir. İncanın olduğu yerde olumsuzluk ve ümitsizlik olmaz. Tarih, inancı uğruna mahkûm olan hatta bu uğurda ölümü bile göze alan sayısız örneklerle doludur. Örneğin İtalyan gökbilimci Galileo, dünyanın döndüğü konusundaki görüşünü açıkladığı için mahkemeye çıkarılınca ayağını yere vurmuş ve "Eppur, si muove!" (Ama yine de dünya dönüyor!) diye haykırmıştır.

İnanç, dine bağlı bir şey değildir. Kişinin kendine, çevresine ve ülkesine sevgi beslemesine bağlıdır. İnançlı olabilmek ancak milli şuur, sevgi, samimiyet ve güvenin artmasıyla mümkündür. İnançlı bir insanı kandırıp yoldan çıkarmak güçtür.

İnanç, insanın olumsuz dış etkenlere karşı güçlü bir dayanağı ve kederli anlarında güvenilir bir sığınağıdır. Kısacası vicdan ve güvenin dayanışmasıdır inanc. İncancı olan insanlar birbirlerini daha çok sever, birbirlerine destek olur ve birbirlerinin iyiliğini isterler. İnsan teknolojidenden mutluluğa, başarıdan sevgiye, yaratıcılıktan modaya kadar yapmak istediği bütün olumlu ve güzel şeyleri ancak inanca başarır. Savaşlarda ancak inanc sonucu zafer kazanılır. Çeşitli hastalıklara karşı bulunan ilaçlar da inancın eseridir.

Thomas Edison'un yüzbinlerce deney yaparak bini aşkın buluşu gerçekleştirilmesi, Curie'lerin polonyum ve radyum elementlerini bulması, Edmund Hillary'nin Everest Dağı'nın zirvesine başarıyla tırmanması ve diğer bütün olumlu buluşlar ve keşifler inanc sonucu elde edilmiştir.

Osmanlılar, inancı sayesinde Bizanslıları askeri yönden yendiler. Fatih Sultan Mehmet'in gemileri karadan geçirerek İstanbul'u fethetmesi de inanc sonucu gerçekleşmiştir.

Toplumda inancın yerleşebilmesi için, inançlı ve başarılı kişilere imkânlar tanınmalıdır. Destek verilmediği için, inandıkları şeyleri gerçekleştiremeden ölüp giden nice insanlar vardır.

Ülkelerin önemi, o ülkelerdeki inançlı insanların sayısı oranında artar. İkinci Dünya Savaşı sona erdiğinde, dünya ülkeleri toplanarak savaşın sorumlusu olarak Alman devletini suçlamış ve onları tazminat ödemeye mahkûm etmiştir. Alman devleti ise bu tazminatı ödeyebilmek için bütün vatandaşların günde bir saat devlet için çalışmasını kararlaştırmış, Alman halkı da devlete olan inancı nedeniyle hiç kimsenin ummadığı kısa bir süre içinde bütün borcunu ödemiştir.

İnançlı insanlar din, dil, ırk ve renk ayrımı yapılmaksızın kardeşirler. Çünkü bu insanlar güzelliğe, dostluğa, samimiyete, yardımseverliğe inanırlar. Peygamberimizin, "Şüphesiz inananlar kardeştir," şeklinde buyurduğu gibi dinimizde de inanç kardeşliği vardır.

Bütün inançların son noktası haliyle tanrıya bağlanmaktadır. İnanıcı olmayan insanlar, çeşitli saplantılara girmektedir. Gerçek inançları olmayan bazı insanlar da inançlı gibi görünerek başkalarını sömürmektedir.

Güven, sevgi ve samimiyetin tükendiği an ümitsizlik başlar. Ümitsizliğin olduğu yerde inançsızlık vardır. İnançsızlığı, "tanrısızlık" şeklinde tarif etmek doğru değildir. Bizce inançsızlık, hayatın anlamını kavrayamamak, kişinin "Niçin yaşıyorum?" sorusuna cevap aramaması ya da bulamamasıdır. Bir kişi, evrendeki konumunu anlayamıyorsa ya da yaşamın farkına varamıyorsa, inançsız demektir.

Diğer insanlara karşı sorumluluk taşımayan, başka insanları kendisi gibi görmeyen kişide de inanç yoktur. Gerçeklerden kaçan insan, kendisini inançsızlığın kollarına atar. İnanıcı olmayan kişi, sürekli tedirginlik ve korku içindedir. İnançsızlık, insanı olumsuzluklara iten en önemli etkenlerden birisidir. İnsanın irade gücünü elinden alır ve gerçekleri görmesini engeller.

İnançsız bir insanın başkalarının haklarına da saygısı yoktur. Başka bir deyişle, kendisinden güçsüz ve zayıf olanların hakkını yemekten çekinmez. İş dünyasında bunun örneklerine sıkça rastlanmaktadır.

Birçok ülkede inanç uğruna konulmuş olan kanunları, inançlı olmayan bazı kişiler, başkalarının haklarını da hiçe sayarak kendi menfaatleri doğrultusunda kullanmaktadır. Örneğin, dünyadaki büyük firmaların hiçbirisinin sahibi yoktur. Bu firmaların gerçek sahibi, elindeki üç-beş kuruşu bu firmaya yatırarak ortak olan yüzlerce belki de binlerce kişidir. Bu ortaklar, yasalar karşısında eşit haklara sahiptir. O ülkelerdeki kanunlara göre belirli bir dönemin sonunda herkes kendine düşen payı alır. Bu firmaların hisselerinin büyük bir bölümü birisinin elinde bulunsa da, kanunlar onun, hissesi az olan ortakların haklarına tecavüz etmesini önlemektedir. Bu tür firmaların dün-

ya borsalarındaki hareketlerini izlemek mümkündür.

Oysa ülkemizde bir firmanın %51'i bir kişi ya da kuruluşta ise, o kişi veya kuruluş, kanunlardaki boşluklardan faydalanarak;

a) İnsanlığını unutuyor,

b) Dinini unutuyor,

c) Örf ve âdetlerini unutuyor ve azınlığın haklarına ömür boyu tecavüz ediyor.

Azınlığın ise ancak bir şekilde hakkını elde etme imkânı vardır. Bu yol, zorbalıktan geçmektedir. Kişi zorbalığa hazır değilse, hiçbir zaman hakkını elde edememektedir. Bu kanunlar, görünürde bazı insanları mutlu etmektedir.

Bu konuya toplumumuz açısından baktığımızda, insanların büyük bir kısmının firmalara güvenmediğini görmekteyiz. Bu güvensizliğin zararı bütün topluma dokunmakta-

dır. Sonuçta milyonlarca kişinin elindeki altı bin ton altın, yatırımsız olarak yastık altında kalmaktadır. Değeri 50 milyar doları aşan bu altının kimseye faydası yoktur. Bu durum uzun vadede, ülkemizde büyük firmaların oluşmasını engellemektedir. Yastık altındaki bu altın ve paralar işletilse, bundan hem ülkemiz hem de o altın veya paranın sahibi faydalanmış olacaktır.

Firmalarda hissesi az olan ortakların haklarına saygı gösterilmedikçe, ülkemizin, adını dünyaca duyuracak firmalara sahip olması imkânsızdır.

Azınlıkların haklarına saygı göstermeyen insanlar, aynaya baktıklarında yaptıkları haksızlıkları görmezlikten geliyor ve kendilerini yargılamıyorlar.

Böyle kişiler hangi dine mensup iseler, mensup oldukları din şüphesiz onların bu davranışlarını reddeder.

Bilindiği gibi son zamanlarda 15-20 firma, ülkemizi 40 milyar dolarlık zarara uğratmıştır. Bu firmaların inançsız yöneticilerinin ve onlara bu imkânı sağlayan bir avuç inançsız bürokratin sebep olduğu bu zararı hepimiz ödüyoruz.

Gelişmiş ülkelere ait hiçbir tarihi ya da sanat eseri başka ülkelere kaçırılmazken, ülkemize ve medeniyetimize ait çok sayıda tarihi eseri o ülkelerdeki müzelerde görmek mümkündür. Bu eserlerin yurtdışına kaçırılması da inançsızlığın bir sonucudur.

Bu bölümü okuyanların, diğer bölümlerdeki bilgilerden de ders alarak böyle haksızlıklara teşebbüs etmeyeceklerini ümit ediyoruz.

İnsanların mutluluğu yakalayabilmesinin tek yolu, dünyadaki inançlı kişilerin sayılarının çoğalması ve bu inançlı kişilerin, "Ben hiç kimsenin canına, namusuna ve malına tecavüz edemem," sloganını bir hedef olarak benimsemelerinden geçer.

Her zaman aşağıladığımız ve hor gördüğümüz eşeğin de inancı vardır. Onun inancı; çalışkanlığı, sabrı ve inatçılığındadır. O, gidip geldiği yolları çok iyi tanıdığı için, uçurum kenarındaki patikalarda bile inançla yol alır. Koşulmuş olduğu arabanın dizginleri bırakılmış da olsa, yolundan sapmadan arabayı gideceği yere götürür. Emin olduğu hiçbir yemeği yemez. Bir defa düştüğü çukura bir daha düşmez. Şimdiye kadar insanoğlunun hakkını yiyen hiçbir eşeğe rastlanmadığı gibi, eşeğin hakkı da insana geçer durur.

≈

VE BİZ

*"İnsanla hayvan arasındaki en önemli iki fark,
insanın konuşabilmesi ve yalan söyleyebilmesidir."*

ANATOLE FRANCE

Onun çok sade ve monoton bir yaşantısı var. Örneğin biz onu sabah erkenden kaldırırız; önüne koyduğumuz yiyecekleri yiyip suyunu içer. Sonra işe götürürüz. Genellikle akşama kadar çalıştırırız. Akşam üzeri ahıra döndüğünde yine yemeğini yiyip suyunu içer. Yorgunluğunu atmak için biraz uzanır, sonra uyur. Her gün aynı şey, her gün aynı şey. Biz onu böylesine sade bir hayata alıştırdık. Oysa kendi elinde olsaydı belki de farklı şeyler yapmak isteyecekti.

Farklı şeyler deyince, sakın bizim yaptığımız değişik hareketleri taklit edeceğini sanmayın. Çünkü o asla bizim gibi yatakta yatmaz, kendisine yük olan elbiselerden yani palandan da hoşlanmaz. Bizim yaptığımız değişik hareketler belki de ona aptalca geliyordur. Örneğin traş olmak, makyaj yapmak, süslenmek gibi alışkanlıklar onda yok. Bizim bu garip hareketlerimizi taklit edecek olursa, diğer hayvanlar bir yana, biz bile onunla dalga geçeriz.

Onun yemek yerken bir elinde kaşık, öbür elinde çatal tuttuğunu ya da yatarken başının altına yastık koyarak üzerini yorgan veya battaniye ile örttüğünü hayal bile edemeyiz. Yolda basit bir şey yüzünden arkadaşını yaralayan ya da öldüren ve güvenlik kuvvetleri tarafından tutuklanarak mahkemeye sevk edilen bir eşek düşünülemez. Yolun kenarında oturan ve mendil açarak para dilenen hiçbir eşek göremezsiniz. Onlar açlıklarından ölür, yine de dilenmek için ellerini uzatmazlar. Bazı insanlar gibi, çocuğuna dilencilik yaptırmak için doğurup sokağa atmazlar.

Aslında bizimle bazı ortak noktaları da var. Mesela o da araba kullanıyor, biz de. Ama onun sürücü belgesi olmamasına rağmen, trafik kurallarına bizden daha çok uyduğunu inkâr edemeyiz. Çünkü o, çektiği arabayla çok nadir kaza yapıyor; yaptığı kazaların büyük bir kısmının da sorumlusu biz oluyoruz.

Biz bazen insanlık dışı davranışlarımızı da ona nispet ediyor ve böyle davranışlarda bulunan kişilere onun adıyla hitap ediyoruz. Oysa bu davranışların hiçbirisi ona ait değildir. Sayıları çok az olmakla birlikte, içimizden bazılarının davranışları sadece insan-

lık dışı değil, aynı zamanda hayvanlık dışıdır. Örneğin araba kullanırken birisi bizi geçerse, bazen canavarlaşıyor ve onun önüne geçmek için hem kendimizi hem de başkalarını tehlikeye atarak aşırı hız yapıyoruz. Ya da arabamızla yolda giderken trafik sıkışınca devamlı kornaya basıyor, birbirimize kötü el ve kol hareketleri yapıyor, insanlığa yakışmayacak küfürler ediyoruz. Hatta bazılarımız arabalarından inerek birbirlerinin yakasına yapışıyor, yumruklar havada uçuşuyor, diğer sürücüler ve yayalar da sinema varmış gibi seyretmek için ortaya yığılıyor. Böylece trafik tamamen kilitleniyor.

Ayrıca stadyumlarda veya kahvehanelerde maç seyrederken bazılarımız canileşiyor ve hiçbir hayvanın yapmadığı rezillikleri yapıyoruz. Bizim eğlenmemiz ve hoş vakit geçirmemiz için yapılan konserlerde ise sanatçıyı yakından görmek ve ona biraz daha yakın olmak için diğerlerini ezerek öne doğru atılanlarımız oluyor. Böylece eğlencenin işkenceye dönüşmesine neden oluyoruz.

Tren, metro veya belediye otobüslerinde yer kapmak için, durağa veya istasyona bizden önce gelenlerin haklarını hiçe sayarak itişe kakışa binmeye çalışıyor, arada çocukların ezilmesine ve bazılarının düşmelerine neden oluyoruz.

Sinema veya tiyatro çıkışlarında büyük bir curcunayla diğerlerinden önce davranmaya çalışıyoruz. Oysa ilk çıkanla son çıkan arasında sadece birkaç dakikalık fark olmaktadır. Bütün bunlar bir makro ve mikro programa sahip olmamamızdan veya bu programın koordinasyonunun yapılamamasından ileri geliyor. Bu konuda hepimizin başvurduğu mikro program, baş belamız olmaktadır. Ayrıca bazı yerlerde ücretsiz ekmeğe, yemek veya diğer yardım malzemeleri dağıtılırken –belki de ihtiyacı olmadığı halde– açgözlü davranarak kendilerine fazla pay kapmak isteyenlerimiz oluyor.

Bir trafik kazası olduğunda, yangın çıktığında, denizde birisi boğulurken veya iki kişi kavga ederken, yardımcı olmak yerine çoğumuz seyirci kalıyoruz.

Seçim gösterilerinde veya mitinglerde "Yaşasın...", "Kahrolsun..." gibi sloganlar atarken duygularımız kabarıyor, karşı görüşten birisini gördüğümüzde gözümüz dönüyor ve karşı takımdan ya da partiden intikamımızı alırcasına o kişiyi dövüyor, yaralıyor veya öldürüyoruz. Bizim gibi düşünmeyenleri adeta düşman kabul ediyoruz. Halbuki ilerleme, karşıt fikirlerin birleşmesiyle oluşur.

Biraz düşünecek olursak, bunun gibi daha nice kötü davranışlarımız var. Onun üzerine attığımız bütün bu davranışları kendimiz yapıyoruz. Bu davranışların onunla veya diğer hayvanlarla uzaktan yakından hiçbir ilgisi yoktur. Lütfen bundan sonra kötü davranışlarımızı ona nispet ederek adını lekelemeyelim. Bu davranışlarımıza, mesela "marganda" gibi kendi adımızla ilgili bir isim bulmaya çalışalım.

Çünkü bizim, kötü davranışlarda bulunanlara "eşşek", "eşşek sıpası", "eşşek oğlu eşşek" gibi isimlerle hitap etmemiz onun hoşuna gitmiyor, aksine böyle hitapları duyunca utanıyor ve sıkılıyor. Biz bu hitapları, aptallar, nefret ettiğimiz kişiler, kötülük yapan-

lar, utanmaz ve kötü ahlaklı olanlar için kullanıyoruz. O, böyle kişileri kendi cinsinden kabul edemiyor. Çünkü böyle kişilerin özelliklerini taşıyor ve kendisine benzetilmelerinden nefret ediyor. Birbirimize onun adıyla hitap etmemiz, onu çok incitiyor. O, bu hakaretleri hak etmiyor ve mahşer günü bizi şikâyet etmeye kararlıdır.

Bazılarımız çifte atma ve ısırma konusunda da onu taklit etmeye çalışıyor. Onun "çifte atmak" dediğimiz hareketinin yerine biz tekme ve yumruklarımızı kullanıyoruz. Onun "ısırma" hareketinin taklidini ise dilimizle, sözlerimizle yapıyoruz. Onun ısırıklarının acısı kısa sürede geçtiği halde bizim dil ve sözlerimizle yaraladıklarımızın acısı uzun sürede geçmiyor ve genellikle kalıcı oluyor. Unutmayalım ki, dil yarası kılıç yarısından daha acıdır.

O hiçbir zaman şiddet amacıyla çifte atmaz ve kimseyi ısırmaz. Onun bu iki davranışı, kendisine eziyet eden kötü niyetli kişilere karşı kullandığı savunma aracıdır. O, kendi yaratılışının bir özelliği olan bu davranışını taklit ederek kötü amaçla kullanmamıza şiddetle karşı çıkıyor.

Her yaratığın kendine özgü bazı özellikleri var. Örneğin aslanın özelliği saldırmak, ceylanın ise kaçmaktır. Bunun aksi, yani ceylanın saldırması ve aslanın kaçması düşünülemez. Bu, doğaya aykırıdır. Bizim özelliğimiz de insan olmaktır. Eşeklik ise onun özelliğidir. Lütfen bundan böyle onu taklit etmekten kaçınalım, birbirimize onun adıyla hitap etmeyelim ve adam oğlu adam olmaya çalışalım.

Biz ayrıca, kendi isteğiyle başkalarına kul-köle olan ya da onun bile yapmadığı bir sürü yanlış ve kötü davranışlarda bulunan insanlar için de onun lakabını kullanıyoruz. Ama şunu hiçbir zaman aklımızdan çıkarmayalım ki, o kendi isteğiyle insanlara köle olmadı, aksine mecbur edildi. Bu nedenle kendi istekleriyle köle olanlar, ondan çok daha aşağılıktır. Ayrıca, kendisinin bile yapmadığı davranışları yapan o insanları da kendi cinsinden kabul edeceğini hiç sanmıyorum.

Ne yazık ki nal yerine ayakkabı, semer yerine elbise giyen, yular yerine de kravat takan ve bizim gibi iki ayak üzerinde yürüyerek aramızda yaşayanlar var.

Eskiden birisine baktığımız zaman, onun insan mı eşek mi olduğunu hemen anlardık. Günümüzde ise, hem ona hem de bize benzeyen bu yaratıklar yüzünden insanla eşiği ilk bakışta ayırt etmek güç, hatta bazen imkânsız bir hale geldi. Çünkü bakıyoruz, bizim gibi giyiniyorlar, iki ayak üzerinde yürüyorlar, konuşuyorlar, araba kullanıyorlar; kısacası dış görünüşleri bize benziyor. Davranışları ise bizden farklı. Peki onun gibi mi davranıyorlar? Kesinlikle hayır. Çünkü bu iki ayaklı yaratıkların yaptığı insanlık dışı davranışları hiçbir eşek yapmaz.

Bu eğitimsiz, kültürsüz yaratıkların, onun soyundan gelmediklerine eminim. Çünkü o, kendi soyundan memnundur ve bize ya da başka hayvanlara benzemek istemez. Onun soyundan gelmiş olsalar bile, böyle yaratıkları şiddetle kınar, tamamen dışlar ve

soyunun lekelenmesine müsaade etmezdi. Oysa onun birçok davranışını taklit ederek ona benzemeye çalışan çok sayıda insan var. Aslında bu kişiler, ona benzemeye çalışırken çok daha ileriye giderek onun yapmadığı ve asla tasvip etmediği davranışları yapıyorlar. Ama yine de onun lakabıyla anılıyorlar. Halbuki bu yaratıkların, onun soyuyla uzaktan yakından hiçbir ilgisi yok. Bunlar, bizim soyumuzdan geliyor. Biraz gayret göstersek, onların büyük bir kısmını eğiterek adam edebiliriz.

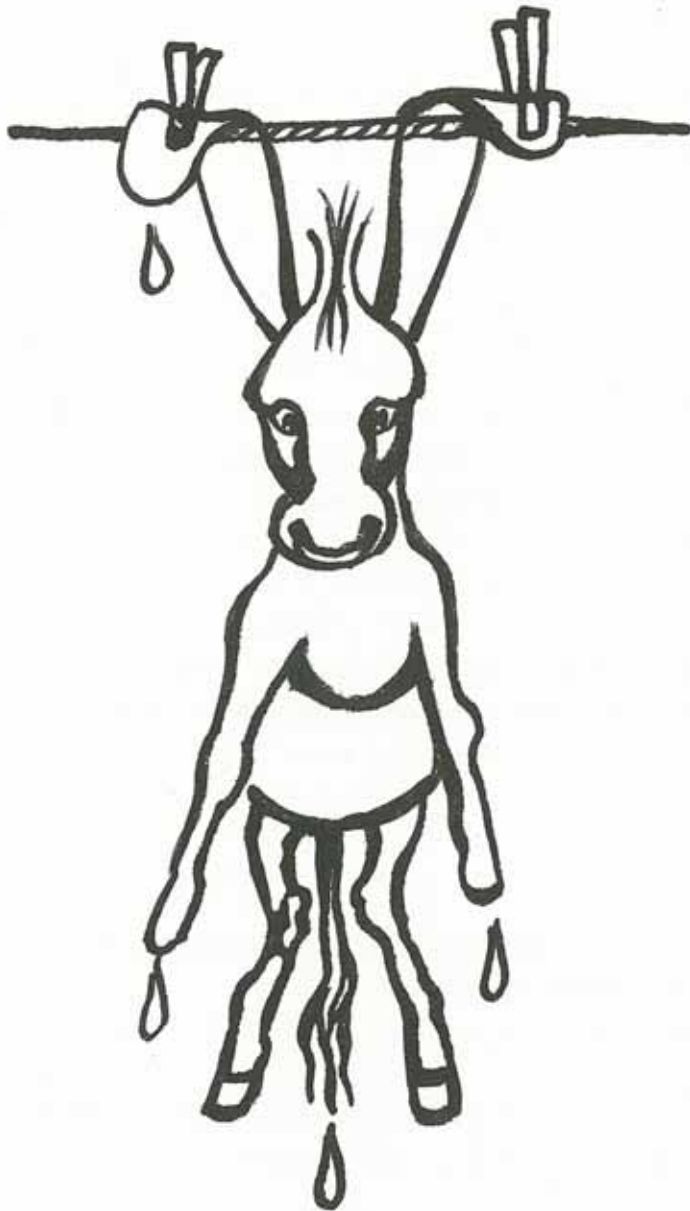
Ayrıca ne eşek ne de insan olan –ama insanla aynı soydan gelen– üçüncü bir yaratık türü daha var. Hiçbir eşek, onları kendi cinsinden kabul etmediği gibi, hiçbir insanın da onları kendi cinsinden kabul edeceğini sanmıyorum. Bunlar her zaman ve her yerde karşımıza çıkabilir: Bazen araba kullanırken bir mağanda olurlar ve kasıtlı olarak birilerinin hayatını söndürürler, bazen de gözü dönmüş bir katil olurlar ve seri cinayetler işlerler...

Bu yaratıklar, "canavarlaşmış insanlar" olup çok tehlikelidirler. Bunları adam etmek için büyük bir sabır ve gayret sarfetmek gerekir. Gelin, eşeklerle işbirliği yapalım ve bu tür yaratıklara karşı ortak cephe alarak, onları ya "eşek" ya da "insan" edinceye kadar mücadele edelim.

Kısacası o, bizim bu karışık hayatımızı ve hoş olmayan davranışlarımızı gördükçe kendi sade yaşantısına şükrediyor. Biz nasıl kendimizi en onurlu ve en iyi yaratık olarak görüyorsak, o da kendisini öyle görüyor. O, kendi adının başka yaratıklar tarafından kullanılmasını istemediği gibi, insanların veya başka hayvanların adlarının da kendisine verilmesinden hoşlanmaz. Ona göre, her yaratık kendi adıyla anılmalıdır.

≈

III
FIKRALAR

Kılıbık

Harun Reşid, bir gün yardımcısı Ebu Nüvas'a nasıl zengin olacağını sorar. Ebu Nüvas da kılıbık erkeklerin sayesinde zengin olabileceğini söyler. Bunun üzerine iddiaya girerler ve aralarında bir evrak imzalarlar. Ebu Nüvas, iddiayı kazanırsa Harun Reşid'den bir merkep alacaktır. Köyleri gezmeye başlar. Bazı evlerin kapılarını çalar. Ev sahibi kapıyı açınca, ona yüksek sesle güzel bir kız bulduğunu belirtir. Adam da karısının duymaması için alçak sesle konuşmasını söyleyince, bunun karşılığında ondan bir merkep ister.

Bir süre sonra bir sabah sarayın avlusu merkeple dolar. Herkes bu garip sesler üzerine uyanır. Halife, Ebu Nüvas'ı çağırır:

"Bu ne hal?" der.

Ebu Nüvas da:

"Sayenizde zengin oldum efendim," diye cevap verir ve yüksek sesle, "Basra'dan size çok güzel bir kız getirdim. Onu size hanım olarak alalım," diye bağırır.

Halife de:

"Sus! Alçak sesle konuş da Zeynep duymasın," deyince, Ebu Nüvas:

"Efendim, lütfen iki merkep!" der.

Neyse, Siz Geldiniz Ya!

Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa, İstanbul'a gidecek olan nedimi şair Nihat Bey'den dönüşte getirmesi için beyaz bir eşek istemiş. Nihat Bey, Mısır'a dönünce, Paşa haklı olarak sormuş:

"Nihat Bey, bizim eşek nerede kaldı?"

Şair şaşkınlıkla şöyle demiş:

"Vallahi unuttum Paşam, şimdi sizi gördüm de hatırıma geldi."

Paşa aldığı cevaba hiç memnun olmamış, ama yine de gülümseyerek şöyle demiş:

"Neyse siz geldiniz ya, artık lüzumu kalmadı."

Latife

Sadrizam Öküz Mehmet Paşa bir gün çadırdaki toplantı yaparken, o çevrede otlayan bir öküz, kafasını çadırdan içeri sokup böğürmüştü.

Çadırdakiler kendini tutamayıp gülmeye başlamışlar. Fakat Sadrazam, soğukkanlılığını koruyarak:

"Öküzün içeri bakması, beni tanımasından dolayı idi; böğürmesi ise bu kadar çok eşek arasında ne aradığımı sormak içindi," demiş.

Birbirine Karıştırdın

Bektaşî'nin bir uyuz eşeği ile besili bir ineği varmış... İnekten süt sağıp satıyor, kazandığı paranın yarısıyla uyuz eşeğe arpa alıyormuş. Eşek bir işe yaramıyormuş. Bir gün dayanamayıp dua etmiş:

"Ey yüce Allahım, beni şu eşekten kurtar!"

Ertesi sabah ahırın kapısını açmış ki ne görsün? İnek ölmüş, eşek kalmış...

Bektaşî o hırsıyla sokağa fırlayıp milleti başına toplamış:

"Ey ahali şu yerde yatan nedir?"

"İnektir!"

"Ya şu ayakta duran uyuz?"

"Eşektir!"

Bektaşî açmış ellerini yukarıya:

"Ey ulu Allahım, sana kırk yılda bir ricada bulunduk, onda da eşekle, ineği birbirine karıştırdın!"

Tebriz Eşekler Kahvesi

Tebriz'deki hazırcevaplar ve nüktedanlar, vakitlerinin bir bölümünü kendileriyle ve diğerleriyle dalga geçerek geçirirler. Kendi aralarında küçük gruplar oluşturur, bütün olaylara mizah gözüyle bakar ve birbirlerine laf atarlardı. Bu kişiler, yaklaşık 50 yıl önce Tebriz'in kapalı çarşısında bu konu için bir toplanma yeri tespit eder; burayı kahve ve çay merkezine çevirirlerdi. Bu mekâna "Eşekler Kahvesi" adı verilirdi.

Vilayetin her yerinden, kendisini hazırcevap olarak gören insanlar oraya akın ederdi. Oradaki nüktedanlar, kapıdan giren kişiye laf atarak söze başlarlardı. Laf atılan kişinin sinirlenip kızmadan taşı gediğine oturtması çok önemliydi. Yoksa birisi kızdı mı, hepsi çok sevinir ve onunla dalga geçerlerdi. Bunun birçok örneği vardır. Mesela kahveye ilk defa gelen birisi çay isteyince, ona bir tutam yonca ve büyük bir kova su getirirlerdi.

Biriniz Eşek, Ötekiniz Öküz

İki softa, Ramazan'da bedava yiyip içeriz diye bir Bektaşî köyüne misafir olurlar. Hoş beşten sonra, içlerinden biri tuvalete gider. Bektaşî, bu softaları denemek için odada kalana sorar:

"Senin arkadaşın nasıl bir adam? Bilgisi var mı, yok mu?"

O da kendini üstün göstermek için:

"Bırak şunu, eşeğin tekidir," cevabını verir.

Biraz sonra yalnız kalınca öteki softaya da aynı soruyu sorar:

"Senin arkadaşın nasıl bir adam? Bilgisi var mı, yok mu?"

Bu softa da öteki gibi:

"Bırak şunu, öküzden farkı yoktur," cevabını verir.

Akşam olunca iftar sofrası kurulur. Fakat tepsinin üzerinde arpa ile samandan başka bir şey göremeyen softalar hayretle sorarlar:

"Bunlar ne, erenler?"

Bektaşî gülerek cevap verir:

"Biriniz eşek, ötekiniz öküz. Sizin için bunlardan daha iyi azık olur mu?"

Eşek

Bir gün Kâmil Paşa, bir şikâyet üzerine şair Eşref'i vilayet makamına davet etmişti. Davete icabet eden Eşref vilayete geldiği zaman kendisine, valinin encümünde olduğunu ve biraz beklemesi icap ettiğini söylediler.

Valiyi bekleyen şair, bir ara konuşulanları dinlemeye çalıştı. O esnada valinin, münakaşa edilen bir mesele hakkında, "O kadar incelemeyin, millet eşektir, anlamaz," dediğini duydu.

Bu sözlerden fena halde üzülen şair, cebinden çıkardığı bir kâğıda şu kıtayı yazdı ve ordaki odacıya, valiye verilmek üzere bıraktı, sonra da çıkıp gitti...

"Reddolunmaz sözü ama eşşoğlu can sıkar
Millete eşek diyen eşek herif bilmez mi ki
Sadrazamlar da, valiler de milletten çıkar."

Eşegi Deneyen Adam

Adamın biri bir eşek alacakmış. Pazara gitmiş, bir tane bulmuş, denemek için evine getirmiş. Diğer eşeklerin arasına götürüp yemliğin başına bırakmış.

Eşek, diğer eşekler arasında en tembelini, en oburunu bulup onun yanına gitmiş. Adamcağız, hayvanın bir işe yaramayacağını anlayınca boynuna yuları geçirmiş, tekrar pazara götürüp sahibine iade etmiş.

Eşegin sahibi:

"Geri getiriyorsun, ama iyice denedin mi?" diye sorunca, diğeri:

"Denemeye gerek kalmadı. Ne eşek olduğu, seçtiği arkadaşından belli," diye karşılık vermiş.

Eşegi de Kurbanaya Say

Köylünün biri Ramazan ayında, ekinlerini ektikten sonra, tanrıya yakararak, "Mahsulüm bereketli olsun, bol yağmur yağsın!" gibi dileklerini iletmiş. Akşam olunca da gönlü rahat bir şekilde uykuya dalmış. O gece sağanak yağmur yağmış ve her tarafı sel götürmüştü. Köylünün tarlası da selden nasibini almış. Önceki gün ektiği bütün tohumlar, yağmur suları ile birlikte dereye doğru akıp gitmiş. Bu arada eşeğin yattığı ahırın tavanı yağmurun etkisi ile çökünce, hayvancağız da nalları dikmiş.

Sabahleyin, yağmurun dinmesinin ardından olan biteni gören köylü fena bozulmuş. Bir anda bütün ümitleri suya düşmüş. Akşama kadar orucunu bozmamış. Ancak iftara bir iki dakika kala bir sigara yakmış ve tüttürmeye başlamış. Sigaranın dumanını bir iki sefer ciğerlerine çektikten sonra başını yukarı kaldırarak tanrıya hitaben:

"Ağrına mı gitti?" demiş ve kafasını sallayarak sözlerine devam etmiş:

"Biliyorum, ağrına gitti. Eşegi de kurbanaya say."

Sen Büyür Yine Eşek Olursun

Adamın köy yerindeki lakabı eşekmiş... Eşek aşağı, eşek yukarı... Karısı bir gün adama:

"Ben bu eşek lakabından bıktım. Git ağaya söyle, senin lakabını değiştirsin!" demiş.

Adam gitmiş, bir süre sonra mutlu bir şekilde gelmiş, karısı merakla sormuş:

"Hayrola, ne yaptı, değiştirdi mi?"

"Evet, değiştirdi, lakabımı sıpa yaptı!"

Kadın yüzünü buruşturmuş ve içini çekmiş:

"Allah müstahakını versin. Sen büyür, yine eşek olursun!"

Ya Şöyle Desem?

Otobüste ayağına basan bir kadına "Eşek" dediği için Temel, mahkemede yargıç huzuruna çıkarılmıştı. Yargıç Temel'e altı ay hapis cezası verdi ve tecil etti. Temel, yargıca:

"Bir şey söylemek istiyorum yargıç bey! Bir hanıma eşek demem suç sayılabilir. Peki bir eşeğe hanım desem yine suç mudur?"

"Hayır, olmaz öyle şey!" dedi yargıç.

Temel, az ötedeki davacı kadına dönerek:

"İyi günler hanım, güle güle!"

Hastalık

Adamın birinin dişi bir eşeği varmış. Bir gün adam ahıra girdiğinde eşeğin yerlere yatarak sağa sola sürtündüğünü görmüş. Bu durumun bir hayvan hastalığı olabileceğini tahmin eden adam, eşeği traktöre attığı gibi soluğu veterinerde almış.

Adam başlamış durumu veterinerine anlatmaya:

"Yahu benim eşeğe bir haller oldu. Ahıra girdiğimde sağa, sola sürtünüp duruyordu. Acaba bir şey mi oldu?"

Veteriner ise: "Karşı köyü biliyor musun hemşerim?" demiş.

"Evet, biliyorum."

"Orada erkek bir eşek var, eşeğini ona götürürsen, o senin eşeği iyileştirir."

Bunu duyan adam, işin inceliğini anlamamış, ama eşeğini traktöre attığı gibi karşı köye, erkek eşeğin yanına götürmüştü. Dişi eşeği, erkek eşeğin yanına bırakmışlar. Erkek eşek, dişinin derdini anlamış. Bir süre sonra adam eşeklerin yanına gittiğinde ikisinin de sakin bir şekilde durduğunu görmüş ve kendi eşeğini alıp köyüne dönmüş.

Ertesi gün ahıra girince, bir de bakmış ki durum aynı. Hemen veterinerine gitmiş. Veteriner daha önceki sözlerini tekrarlamış:

"Sen onu bir daha götür erkek eşeğin yanına, o iyileştirir onu."

Adam eşeğini traktöre bindirip yine karşı köydeki erkek eşeğin yanına götürmüştü. İki eşeği tekrar ahıra koyduktan sonra dışarı çıkmışlar. Adam daha sonra ahıra girince eşeğin sakin durduğunu görmüş, alıp yine kendi köyüne dönmüş ve onu ahıra bırakmış.

Sabahleyin adam kalkmış, kahvaltısını yaparken:

"Hanım, git bak bakalım eşek iyileşmiş mi?"

Kadının ahıra gitmesiyle gelmesi bir olmuş, soluk soluğa kocasının yanına dönmüş. Adam, telaşlı dönen karısına:

"Ne oldu? İyileşmiş mi eşek?" diye sormuş. Yanıt şu şekilde gelmiş:

"Ne iyileşmesi bey? Traktöre oturmuş seni bekliyor."

Eşek Ne Diyor?

Ayrı milletlerden iki kişi birlikte eşekle yolculuk ediyordu. Bu milletten biri, diğerine "eşek" adını takmıştı. Bir ara eşek anırmaya başlayınca, arkadaşı ona:

"Bu eşek ne diyor? Sen onun dilinden anlarsın," deyince, arkadaşı:

"Yemek istiyor," diye cevap vermiş.

Tepeyi tırmanırken eşek osurmaya başlamış. Bu defa öbür arkadaş seslenmiş:

"Bak şimdi de senin dilini konuşuyor. Anlat bakalım ne diyor?"

Eşek Arkadaş

Adamın biri bir gün köyünün dışına çıkarken, yıllar önce büyük şehirlere gitmiş olan bir çocukluk arkadaşıyla karşılaşınca:

"Vay eşşek herif!" der. "Sen ha!"

Arkadaşı kızarak:

"Ayıp yahu! Onca yıldır görüşmüyoruz, bu söylenecek laf mı yani!" demiş.

Adam:

"Ne kızılıyorsun? Sana küçükken 'sıpa' diyorduk. Bak, şimdi büyümüş eşek olmuşsun maşallah!"

Semer

Yahudi bir antikacının yolu Türkiye'ye düşmüş, hayvan pazarının birinde geziyormuş. Birden, önünde ihtiyarca bir adamın durduğu, zayıf mı zayıf, hasta bir eşek görmüş; ancak dikkatini çeken, bu zavallı eşeğin üzerinde gördüğü, oldukça eski ve son derece değerli semermiş.

Antika kültürü olmayan bu zavallı ihtiyardan semeri son derece ucuza satın alabileceğini düşünerek pazarlığa başlamış. Sıkı bir pazarlıktan sonra, eşeği normal fiyatının dört-beş katına satın almak üzere anlaşmış. Milyonlarca dolar değerinde semeri, dört-beş eşek parasına aldığı için sevinmeye tam başlamışken, ihtiyar oradaki bir çocuğa seslenmiş:

"Oğlum, kalk da ahırdan yeni bir semer getir beyefendi için, bu eski semerle göndermeyelim onu!"

Antikacı tutuşmuş haliyle:

"Benim için sorun değil, zahmet etmeyin..." filan derken epeyce bir dil dökmüş. En sonunda bizim ihtiyar artık dayanamamış:

"Boşuna uğraşma beyim. Bu, bizim o semerle sattığımız on dördüncü eşektir!"

Eşek Çiftesi

Neyzen Tefik, arkadaşıyla bir meyhaneye uğramış. İçeriye girdiklerinde adamın biri yanına yaklaşarak bir tokat atmış. Bunun üzerine Neyzen hemen dışarı çıkmış. Arkadaşı da ardından gelerek:

"Yahu hiç utanmadın mı! Adam sana tokat attı, sen ise bir şey olmamış gibi dışarı çıktın!" demiş. Neyzen hiç bozmadan:

"Düşün ki bir ahıra girdin. Bir eşşek sana çifte atarsa ne yaparsın?" demiş.

Marifetli Eşek

Bir köylünün işe yaramaz bir eşiği vardı. Onu pazarda satması için tellala verdi. Tellal, eşiği satmak için şöyle bağırmaya başladı:

"Kendi kendine gider. Hiçbir kusuru yoktur. Yolda giderken onu kırbaçlamanız gerekmez..."

Eşiğin sahibi, bu sözleri duyunca hemen tellalın yanına giderek:

"Madem ki bu eşiğin bu kadar marifeti var, onu satmaktan vazgeçtim. Zaten benim de böyle bir eşiğe ihtiyacım vardı," dedi.

Seni Önce Dövseydim...

Bir gün Temel eşiğiyle köyüne dönerken yolda gördüğü elma bahçesindeki elmalardan tatmak ister. Bahçeye girer ve eşiğinin üstünde kolayca eriştiği elmalarla bir güzel karnını doyurur. Tam ayrılacağı sırada bahçe sahibi ikisini de görür ve yakalar. Önce bir güzel eşiği döver, ardından da köşede bekleyen Temel'i pataklar. Dayaktan sonra dayanamayan Temel sorar:

"Tamam dövdün, anladık da sana bir şey sormak istiyorum!"

"Sor bakalım."

"Neden önce beni değil de eşiği dövdün?"

"Seni önce dövseydim eşek kaçardı da ondan!.."

Eşek Tüccarı

Bundan bir süre önce hemşehrilerimizden biri bir sabah kalkınca, karısına:

"Yahu hanım bak kış geliyor, evde bazı eksiklerimiz var, işyerinden ikramiyeyi vermediler. Sen şu bizim karakaşanı pazara götür sat, parasıyla da nohut, mercimek, marna vb. gibi ihtiyaçlarımızı al," der ve evden çıkar.

Karısı eşiği ahırdan çıkarır doğru hayvan pazarına. İhtiyar olan eşek günün rayicinden düşük bir fiyatla satılır. O gün bir milyon etmesi gereken eşek sekiz yüz bine zor satılır. Neyse, kadıncağız sattığı eşiğin parasıyla evin ihtiyacı olanları alır eve gelir.

Akşam iş çıkışı adam ikramiyesini de almıştır. "Hele şu pazara gideyim, bizim hanım eşiği sattı mı satmadı mı bir bakayım," der.

Pazar yerine varır, hanım ortalarda görünmemektedir. Hoş pazarda çok kişi yoktur. Bir köşede eşiğini satmak isteyen birkaç kişi vardır. Bizimkisi satıcıların yanına varır, selamünaleyküm aleyküm selam, eşiği de gözü tutmuştur. Şurdan burdan derken eşiğin kaç lira olduğunu sorar.

Satıcı:

"Hemşerim, ben bir buçuk milyon istiyorum ama vakit iyice geçti, satın evime gitmek istiyorum, eğer alacaksan pazarlık yapmadan bir milyon iki yüz bin olur," der.

Adam elini cebine atar, aldığı ikramiye yetiyor. "Tamam," der, eşek önde adam arkada, adam önde eşek ardında eve gelirler. Adam eşeği ahıra bağlar, eve çıkar. Hanımına sorar:

"Hanım eşeği sattın mı?"

Hanım da:

"Zar zor sekiz yüz bine sattım, alacaklarımı da aldım geldim," der.

Adam:

"Hanım, bugün ikramiyeyi aldık, ben de pazara sana bakmaya gittim, orada bir eşek gördüm, eşek demeysin, adeta küheylan, küheylan," der.

Hanımınla beraber ahıra inerler inmesine de hanım eşeği görünce şaşkınlıkla sorar:

"Kaç liraya aldın bunu?"

Adam olayı anlatır. Kadın:

"Aman be adam ne yaptın, bu benim sabah sattığım eşek!" deyince hemşerimiz:

"Hanım, eşek o değil, benim ben!" der.

Eşeği Böyle Boyarız

Kayseri'ye yeni gelen yabancı, ayakkabısını boyatırken boyacıya takılmış:

"Siz Kayserililer eşeği boyayıp babanıza satarmışsınız. Nasıl yapılır bu iş?"

Boyacı, fırça sallamayı sürdürerek:

"İşte, demiş, eşeği böyle boyarız."

Benim Eşek Ağa Tabiatlı

Birisi ağa olan iki Kayserili arasında eşek iddialaşması varmış, ikisi de eşeklerinin cins, soylu eşek olduğunu söylemiş...

Bir gün bağa giderlerken, öndekinin eşeği aksamaya başlamış, arkadan yetişen ağa laf atmış:

"Hani eşegim yiğit derdin, sürsene!"

Öbürü hemen cevabı yapıştırmış:

"Benim eşek ağa tabiatlı, bastona dayana dayana yürür!"

Amerika'dan Mühendis Getirirdik!

Kayseri'nin bir köyünde imece yöntemiyle yol yapılıyor. Bunun için de eşekten yararlanılıyor. Eşek hangi yolu izlerse, orası genişletilip araba yoluna dönüştürülüyor...

Köye gelmiş olan Amerikalı barış gönüllüsü, ne olup bittiğini kavrayamadığı için sorar: "Ne yapıyorsunuz böyle?"

"Yol yapıyoruz."

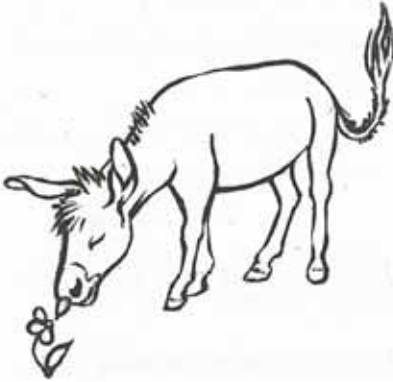
"Bu eşek ne için peki?"

"O, yolun mühendisidir. Yola uygun geçeneği o gösterir."

Barış gönüllüsü katıla katıla güler ve sorar:

"Ya eşek bulamasaydınız?"

"İşte o zaman Amerika'dan mühendis getirirdik!"

Eşegin Hangi Yanı

İki Kayserili ortak bir eşek satın almışlar. Eşegi sıra ile, bir gün birinin, ertesi gün diğerinin oğlu otlatıyormuş. Günün birinde eşegin inadı tutmuş bir türlü gitmiyormuş. Oğlan babasına:

"Baba eşek gitmiyor," demiş.

Babası:

"Vursana oğlum," demiş.

Bunun üzerine çocuk kendisinin de bildiği bu

işi niçin yapmadığını açıklamış: "İyi ama baba, eşegin hangi yanının bize ait olduğunu bilmiyorum ki!.."

Eşek İnat Olunca

1970'li yıllarda komşu illerden bir yolcu Kayseri'ye gelmiş. Pastırmanın çok methini duymuş, hatta birkaç sefer de yemiş. Ancak pastırma aleyhinde çıkan dedikodulardan da oldukça rahatsızmış. Tek problemi, eşek etinden pastırma satmayan bir dükkân bulup oradan almamış. Adamcağız şüpheli bakışlarla pastırmacılar çarşısını dolaşıp dükkânları inceleyip (şurası satar, burası satmaz, şurası daha temiz, burası pasaklı vb.) düşünürken, yazı tura atmak gelmiş aklına. Atmış yazı turayı, denk gelen dükkâna girmiş. Adamın şüpheli bakışlarla girip pastırmaları incelediğini anlayan Kayserili esnaf, adamın ne için bu kadar incelediğini de tahmin etmiş ve bir oyun oynamayı düşünmüş. "Buyur," demiş esnaf.

Adam yine tedirgin:

"Pastırma alacağım da... " diye kekelemiş korkarak.

"Tabii derhal, ne kadar?"

"İki yüz gram yeter. Çok severim de... Ama..."

Öbür tarafını diyememiş (Yani, "aman eşek eti olmasın," diyecek). Kayserili anlamış vaziyeti. Parçayı tarttıktan sonra satırla kıymaya başlamış:

"Hemşehrim bu niye bu kadar zor kesiliyor öyle..."

Kayserili hemen taşı gedğine oturtmuş:

"Sorma birader, bu namussuz eşek iken de böyle inattı."

Eşek Boyama

Çok cimri bir adam olan babalarından harçlık dahi alamayan üç kardeş aralarında konuşup karara varırlar. Babalarından bir yolunu bulup para sızdıracaklardır. Derken bir plan hazırlarlar. Evlerindeki eşeği kaybodu diye mahalleye duyururlar. Dolayısıyla bu haber babanın kulağına da gider. Adamın üzüntüden kalbi duracak gibi olur. Eşegini bulana mükafat vermeyi bile düşünür. Çocukları da aynı üzüntüyü paylaşır görünseler de, arkadaşlarının evine gizledikleri boz eşeği siyaha boyamakla meşguldürler. Nihayet eşeğin boyama işi biter. Eşeği arkadaşlarıyla hayvan pazarına gönderirken kendileri de babalarına koşarlar:

"Babacığım pazarda bir eşek gördük ki sorma, o kadar güzel. Hem de bizim kaybolan eşeğe o kadar çok benziyor ki şaşarsın. Sadece bunun rengi siyah."

Babaları buna sevinir ve "Kaç paraymış?" diye eşeğin fiyatını sorar. Çocuklar planın tuttuğunu görünce çok sevinir, değerinin altında bir fiyat söylerler. Babaları seve seve parasını verir. Böylece çocuklar eşeği babalarına satmış olurlar. Bu olay tüm yurttaki Kayserililere mal edilir.

Eşek Borsası

Köylü Ahmet, eşeğini satmaya karar vermiş. Kıymeti taş çatlasa 50 milyon lira eden eşek için pazarlık payı da ekleyerek 100 milyon lira fiyat koymuş. Komşu köyden acilen eşeğe ihtiyacı olan Mehmet 100 milyon ödeyip almaya razı olmuş.

Köylü Ahmet eşeğini satmış ama akşam da uykusu kaçmış. Düşünüp durmuş, "Mehmet 50 milyon liralık eşeğe niye 100 milyon lira verdi?" diye.

İçti rahat etmeyince ertesi gün eşeğini geri almaya karar vermiş. Pazara gittiğinde Mehmet'in eşeği 200 milyon liradan satışa çıkardığını görmüş. Sonunda 200 milyon liraya almak zorunda kalmış.

Aynı olay bu defa Mehmet'in başına gelmiş. O da ertesi gün eşeği geri almaya karar

vermiş. Bu alışveriş her gün fiyat arta arta devam etmiş. Birkaç gün sonra pazara bir başka köyden Hüseyin gelmiş. Hüseyin pazardaki kalabalığın arasına dalınca bir de ne görsün. "Al, al, al, sat, sat, sat" bağrıışmaları arasında bir yaşlı eşek ve bu eşeğin 1 milyar liralık satış fiyatı...

Yanındakine sormuş:

"Hemşehrim, bu yaşlı eşek bir milyar lira eder mi yahu?"

Adam hemen yanıtlamış:

"Valla grafikler ortada, bu eşeğin fiyatı 100 milyon liradan başladı, 950 milyon liraya geldi. Şöyle bir tekniğine bakarsan görürsün. Eşeğin fiyatı 1 milyardaki direncini kırarsa, 1.5 milyara kadar yolu var."

Bebek

Sibirya'da bir evde tanrı misafiri olarak yatıya kalan misafirin nerede yatacağını belirlemek üzere evin babası, oranın geleneğine göre sorar:

"Efendim bebeğin odasında mı yatmak istersiniz, yoksa salonda mı yatacaksınız?"

Bu soruya cevap olarak, rahatını düşünen misafir:

"Bebek odasında rahatsız olurum. Mümkünse salonda yatayım," der.

Misafir, salonda yatar. Sabah olunca yüzünü yıkaması için ayın on dördü gibi bir yüze sahip gencecik bir kız misafirin eline su döker. Bu güzelliği gören adam şok geçirmektedir. Bir ara kıza:

"Adınız nedir?" diye sorar.

Kız son derece tatlı bir sesle:

"Bebek," deyince, misafir asıl şoku o zaman geçirir. Ama iş işten geçmiştir. Bu kez kız ona ismini sorar. Misafir aptallığının acısını çıkarmak istercesine:

"Benim adım da eşşek, eşşek, eşşek oğlu eşşek," der.

Eşek ile Katır

Bir katırla bir eşeği yüklemişler, yola çıkarmışlar. İksinin taşıdığı da birmiş; eşeğe ne kadar yüklemişlerse katıra da o kadar yüklemişler.

Eşek kızmış bu işe;

"Katıra bana yedirdiklerinin iki katını yediyorlar, bari yükü de iki katı vursalar!" demiş. Gitmişler, gitmişler, eşekçi eşeğin pek yorulduğunu anlamış, onun sırtında ne varsa hepsini alıp katıra yüklemiş. Katır başını kaldırıp eşeğe bakmış, demiş ki;

"Şimdi söyle bakalım. Bana, sana yedirdiklerinin iki katını yedirmeleri doğru değil miymiş?"

Aslan ile Yaban Eşegi

Aslan ile yaban eşegi ava çıkmışlar. Aslan kuvvetli, tuttuğunu parçalıyormuş, yaban eşegi de hızlı koşar, gidip hayvanları çeviriyormuş. Akşam olunca aslan avları üçe bölmüş:

"Bir parçasını ben alacağım, çünkü ber kralım; ikinci parçayı da ben alacağım, çünkü birlikte avlandık; üçüncüsüne gelince, sen buradan hemen kalkıp gitmezsen o son parça senin başına bir bela getirir," demiş.

Aslan ile Eşegin Avlanması

Aslan ile eşek birlikte ava çıkmışlar. Bir mağaranın önüne gelmişler. İçeride yaban keçileri varmış. Aslan dışarıda pusu kurmuş, eşek de içeri girip keçilerin arasına dalmış ve başlamış sıçrayıp anırmaya. Keçiler korkup dışarı fırlamışlar, aslan da bir çoğunu yakalamış. En sonunda eşek de çıkmış, "Nasıl? Yiğitçe savaştım mı? Hepsini de korkutup kaçırmadım mı?" diye kurum kurum kurulmuş. Aslan da, "Doğrusu, senin bir eşek olduğunu bilmesem ben bile korkacaktım!" demiş.

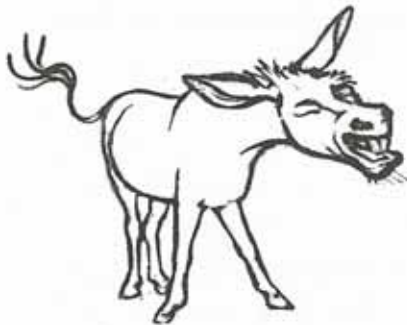
Seninkiler Bir Eşek İçin Küçük Sayılmaz mı?

Kulaklarının büyüklüğü ile ünlü Galileo'ya hasımlarından biri:

"Efendim," demiş, "kulaklarınız, bir insan için biraz büyük değil mi?"

Galileo:

"Doğru," demiş, "benim kulaklarım bir insan için biraz büyük ama, seninkiler de bir eşek için fazla küçük sayılmaz mı?"

Hangisini İçer?

Yeşilaycı bir profesör içkinin zararları konusunda konferans veriyormuş. Konuşmasının bir yerinde dinleyicilere sormuş:

"İki kovadan birine rakı diğerine su doldurup bunları bir eşegin önüne koyarsak, eşek hangisini içer acaba?"

Dinleyiciler hep bir ağızdan, "Suyu," demişler.

"Neden suyu içer?" diye sormuş profesör.

Neyzen Tefik hemen atılmış:

"Eşekliğinden..."

Akıllı Eşek

Tabiat konusunda uzman bir bilim adamı kırlarda gezinirken bir kuyuya yatay bir dolap bağlandığını, bu dolaba da bir eşeğin bağlandığını görür. Eşek kuyunun etrafında döndükçe dolap dönmekte böylece kuyudan su çıkarılmaktadır. İşin ilginç yanı, eşeğin boynunda kocaman bir çan bulunmakta, çevre ise tamamen ıssızdır. Bilim adamı yürümeye devam eder. Yakındaki tepeyi aşınca tarlada buğday eken bir çiftçiye rastlar. Çiftçiyle biraz sohbet ettikten sonra:

"Tepenin arkasındaki eşek senin mi," diye sorar.

"Evet benim."

"Güzel düzenek kurmuşsun, peki eşeğin boynuna o koca çanı niçin taktın?"

"Beyfendi benim burada çalışmam gerekiyor. Eşeğin orada dönmeye devam ettiğini, çanın sesinden anlıyorum. Çan sesi kesilirse eşeğin durduğunu anlıyorum, o zaman gidip eşeği dürtüklüyorum, o dönmeye devam edince ben gelip işime devam ediyorum."

Bilim adamı biraz düşündükten sonra:

"Peki ya eşek durup da durduğu yerde boynunu sallarsa ne yapacaksın?"

"Beyfendi, sizin kadar akıllı eşek nerede?"

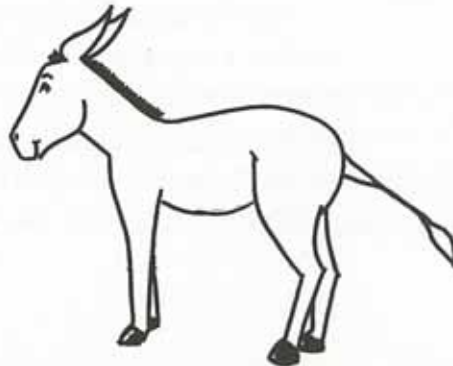
Yol Vergisi

İbik Dayı'nın yaşadığı yıllarda hayvan besleyen kişilerden sayım vergisi, yol yapmakla yükümlü olanlardan ise yol vergisi alınırdı. Sayım vergisi koyun, keçi, inek, öküz gibi hayvanlardan alınır, at ile eşekten alınmazdı.

Bir gün Aliuşağı Mahallesi'nden Çavuş Emmi hasta olan eşeğinden söz ederken:

"Eşek ölürse derisini yüzüp ineğin sırtına geçireceğim ki sayım vergisinden kurtulayım," der.

İbik Dayı da: "Sen o deriyi kendi sırtına geçir ki yol vergisinden kurtulasın," diyerek taşı gedğine koyar.

NASREDDİN HOCA FIKRALARI

NASREDDİN HOCA

Nasreddin Hoca, şöhreti bütün dünyaya yayılan bir Türk bilgesidir. 1208 yılında Sivrihisar yakınlarındaki Hortu köyünde dünyaya geldiği söylenmektedir. İlk eğitimini babasından almış, daha sonra Akşehir'e giderek devrin ilim adamlarından ders almıştır. Akşehir'de ve Sivrihisar'da hocalık ve hatiplik yaptığı söylenmektedir.

Bazı araştırmacılar, Nasreddin Hoca'yı, büyük İslam filozofu Nasireddin Tûsî ile özdeşleştirerek bunların aynı kişi olduğunu ifade etmektedirler. Doğum ve vefat tarihlerine baktığımızda ikisinin yakın tarihlerde yaşamış olduğunu görmekteyiz. Ancak kaynaklarda zikredilen doğum ve ölüm yerleri farklıdır. Nasireddin Tûsî'nin 1201 yılında Tûs'ta doğduğu ve 1274 yılında Bağdat'ta vefat ettiği; mezarının ise, yedinci İmâm Mûsâ el-Kâzım'ın türbesinin arkasında olduğu bilinmektedir. Hoca'ya ait olduğu anlaşılan bir mezar taşında ise onun 1284 yılında vefat ettiği yazılıdır.

Nasreddin Hoca, Türk dünyasında "Molla Nasreddin", "Hoca", "Hace", "Hoca Nasreddin" ve "Nasreddin Hoca" gibi adlarla anılmaktadır.

Nasreddin Hoca, zekâsı ve fıkralarıyla dünyaca tanınmış bir halk filozofudur. Hoca'nın hayat, doğa ve toplum içindeki insanı, keskin görüşler ve zeki söyleyişlerle karikatürize eden nükteleri, sadece bir millete değil bütün insanlığa hitap ettiğinden, bütün dünyaca tanınmış ve sevilmiştir.

Nasreddin Hoca, anonimleşmiş iki önemli göstergeye sahiptir: Eşeği ve kavuğu.

Eşek köylülüğün, kavuksa okuma-yazmanın ifadesidir. At yerine eşek kullanmasının sebebi vardır. At askerlerin, beylerin binek hayvanı, dönemi için soyluluğun, süratin ve zenginliğin göstergesidir. Eşek ise, zamanın daha yavaş aktığı köy yerinde yük ve insan taşıyan, dayanıklı, bakımı kolay, fiyatı düşük bir hayvandır. Hoca eşeğinden ayrı düşünülemez. Eşek onun taşıtı, bineği olduğu kadar belirli özellikleri olan bir arkadaş karakterini de simgeler. Hoca'nın eşeğine ters binmesi saflığından değil, değişiklik arayışındandır. Göle maya çalması ise büyük düşünmenin ve umut etmenin güzelliklerini anlatmak içindir.

Nasreddin Hoca adıyla çeşitli mizah dergileri yayımlanmıştır. Bunlar arasında Türkiye'de yayımlanan "Hoca Nasreddin" (1908), "Nasreddin Hoca" (1914-20, 1929), "Yeni Nasreddin Hoca" (1936), "Yeni Hoca Nasreddin" (1940) ve Azerbaycan'da yayımlanan "Molla Nesreddin" (1906-1920) anılabilir.

Eşeye Neden Ters Binmiş

Bir gün Hoca eşegine binerek, arkasına takılan bazı insanlarla birlikte, camiden eve dönerken birdenbire durur, hayvandan iner ve yüzü insanlara dönük olarak eşeye ters biner, yani semere ters oturur. Bunu görenler yaptığı hareketin nedenini sorarlar. Hoca şöyle der:

"Düşündüm taşındım, eşegime böyle binmeye karar verdim çünkü saygısızlığı hiç sevmem. Siz önüme düşseniz, arkanızı bana dönmüş olacaksınız; usulsüzlük saygısızlık olur. Ben önde gitsem, size arkamı çevirmiş olacağım ki bu da doğru değildir. Böyle ters bindiğim zaman ise hem ben önünüzden giderim, siz de ardımdan gelmiş olmazsınız; hem de karşı karşıya bulunuruz!"

Ağır Ağır Giden Eşek, Koşan Attan Daha Sağlamdır

Timur'un eşlerinden biri, Agalık köyünden genç ve güzel bir kızdır. Günlerden bir gün Timur onu, anne ve babasını görmek için Agalık köyüne gönderir.

Timur bir süre sonra karısını özleyince, onu getirmek için Nasreddin Hoca'yı eşeğiyle birlikte köye gönderir. Ama sonra pişman olur ve hızlı dönebilmeleri için at göndermediğine üzülür.

Ertesi gün Nasreddin Hoca, Timur'un karısını getirir.

Aradan zaman geçer. Timur'un karısı anne ve babasını özler, onları görmek için tekrar köye gider. Timur karısını özleyince, bu sefer onu getirmek üzere köye genç bir atlıyı gönderir. Genç adam, üç gün sonra Timur'un karısını getirir. Bu durumdan rahatsız olan Timur, Nasreddin Hoca'ya sorar:

"Senin yavaş yürüyen eşeğin, attan nasıl daha çabuk geldi?"

Hoca cevap verir:

"Bu atın veya eşeğin marifeti değildir. Bu iş için kimin gittiği önemlidir."

Pazarlık

Hoca, satmak üzere pazara götürmekte olduğu eşeğinin kuyruğunun çamura bulandığını görünce, kesip heybesine koyar. Pazarda adamın biri hayvana alıcı olur, bakar ki kuyruğu yok:

"Hocam! Kuyruksuz eşek neye yarar, nerede bunun kuyruğu?" diye sorar.

Hoca adama şu cevabı verir:

"Hele sen pazarlığı uydur, ötesi kolay, kuyruk yabanda değil!"

Tam Alışmışken

Nasreddin Hoca bir gün elinde bir tutam ot ile ahırdaki eşeğinin yanına gelir. Eşeğe, "Maddi durumum çok kötüleşti. Onun için yemini biraz azaltmam gerekiyor," der.

Ertesi gün Hoca, "Eşek yine aynı eşek" diyerek yemini daha da azaltır. Ertesi gün biraz daha, biraz daha derken bir gün ahıra gittiğinde eşeğin öldüğünü görür:

"Vah eşeğim vah... Susuz ve yemsiz yaşamaya tam alışmıştı, ecel müsaade etmedi garibime..."

Eşeğin Aklı

Sevmediği komşularından biri Hoca'dan eşeğini ister. Hoca da:

"Gidip eşeğe danışayım, gönlü varsa vereyim," der. Adamın hayretten iri iri açılan gözlerinin önünde ahıra gider, bir süre sonra döner:

"Kusura bakma komşu, eşeğin gönlü olmadı." Adamın ağzını açmasına meydan vermeden sözüne devam eder: "Beni başkalarına verirsen hem kulağıma vuruyorlar hem de sana sövüyorlar, diyor."

Sen Yine Yemini, Suyunu Ver

Hoca'nın eşeği inatçılık etmeye başlamış. Buna çok canı sıkılan Hoca, bir gün oğlunu ahıra çağırması ve yüksek sesle:

"Bundan sonra bu eşeğe bir daha yem ve su verme, açlıktan gebersin!" demiş.

Ahırdan çıkınca da oğlunun kulağına eğilerek, yavaşça:

"Korksun da bir daha inatçılık edip beni kızdırmayın diye öyle söyledim. Ben bilmemiş olayım. Sen yine yemini, suyunu eskisi gibi ver!" demiş.

Eşeğin Başı

Bir gün Hoca'nın eşeğinin yularını çalmışlar. Canı çok sıkılmış, sağına soluna bakınmış, aranmış ama görünürlerde kimsecikler yok. Çaresiz hayvanın kulağından tutup eve getirmiş.

Birkaç gün sonra yolda tesadüfen başka bir eşeğin boynunda görmüş yuları:

"Allah Allah! Bu eşeğin başı bizim ama, bedeni nasıl olmuş da değişmiş," demiş.

Senin Eşegin Odur

Adamın birinin merkebi kaybolmuş. Camide vaaz veren Nasreddin Hoca'ya, merkebinin bulunması için dua etmesini söylemiş. Hoca, birisine bir yular getirttikten sonra cemaate sormuş:

"İçinizde hayatı boyunca bitkilere, hayvanlara, paraya, mülke, kadına, Allah'a veya başka herhangi bir şeye âşık olmayan var mı?"

Cemaatin içinden birisi ayağa kalkarak, "Ben hayatım boyunca hiçbir şeye âşık olmadım," diye cevap vermiş.

Nasreddin Hoca, eşegini kaybeden adama dönerek:

"Al şu yuları, git o adamın boynuna geçir, senin eşegin odur," demiş.

Adam da mirasyediymiş. Çevredekiler:

"Şu adama bir eşek parası ver de kurtul, yoksa seni sürükleyip götürür," demişler. Adam, bir eşek parası verip o kötü durumdan kurtulmuş.

Düşmeseydim İnecektim

Hoca eşegin üzerinde akşam üzeri eve dönerken karakaçan aniden huylanarak havaya sıçrar. Hazırlıksız yakalanan Hoca tutunmayı başaramayınca eşegin üzerinden aşağı düşer. Civarda bulunanlar bu duruma kahkahalarla gülerken Hoca üstünü başını temizleyerek ayağa kalkar.

"Ne gülüyorsunuz bre komşular, düşmeseydim zaten inecektim."

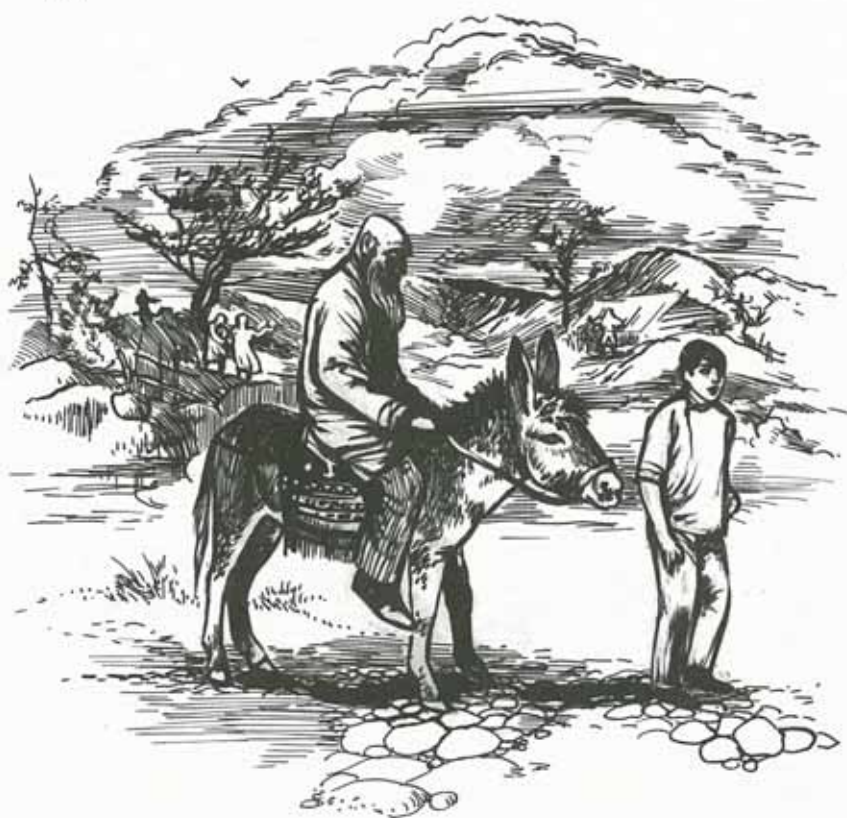
Turşu

Hoca bir ara turşu satmaya heves etmiş. Adamın birinden eşegini ve turşu kaplarını satın almış.

Hayvan önde, kendisi arkada başlamış sokak sokak dolaşmaya. Ancak Hoca daha ağızını açıp da "Turşuuu!" diye bağırmadan eşek anırmaya başlıyormuş. Hayvan, turşu alınan evleri tanıdığı için, oralara gelince yaygarayı basıyor, Hoca da rahat rahat bağırıyor.

Hoca bir sabretmiş, iki sabretmiş; olacak gibi değil. Eşek bir türlü Hoca'ya ağız açtırmıyormuş. Nihayet Hoca, kalabalık bir yerde son bir deneme daha yapmak için ağızını açacak olmuş. Fakat eşek yine uzun uzun anırmaya başlamış. Bunun üzerine Hoca dayanamamış, eşeğe dönerek:

"Arkadaş! Turşuyu sen mi satacaksın, ben mi?" demiş.

Elin Ağzı Torba Değil ki Büzessin

Bir gün Hoca, oğlunu eşeğe bindirip kendisi de arkadan ağır ağır yürüyerek köye gidiyormuş. Yolda onları görenler:

"Dünya tersine döndü galiba! Koskoca adam yaya gidiyor da bacak kadar çocuk, eşeğin üzerinde... Saygısızlığın böylesi görülmemiştir doğrusu!.." demişler.

Bu sözleri duyan Hoca, oğlunu indirip kendisi binmiş eşeğe. Çok geçmeden birkaç kişiye daha rastlamışlar. Bunlar da şöyle demişler:

"Allah Allah, bu sıcakta yaşını başını almış adam eşeğe binmiş de küçücük çocuğu kan ter içinde arkasından koşturuyor... Ne insafsız adam bu böyle!.."

Bu şikâyet üzerine de Hoca oğluna dönmüş:

"Gel, eşeğe beraber binelim!" demiş ve arkasına da çocuğunu bindirmiş.

Bir süre sonra yine bir köylü grubuna rastlamışlar. Gruptakiler yüksek sesle konuşmaya başlamış:

"Şu insanlar arasında ne merhametsizler var! Hayvanın beli neredeyse yere degecek. İki kişi birden şu çelimsiz hayvana nasıl da binmişler!.. Hiç Allah'tan korkmazlar mı bunlar?.."

Bunun üzerine Hoca, oğlunu eşekten indirmiş, sonra da kendisi yere atlamış. Hayvan da önlerinde yalnız başına seğırtmeğe başlamış.

Bu durumu görenler de garipseyerek şöyle demişler:

"Dünyada ne ahmaklar var?! Eşek oynaya zıplaya bomboş gidiyor da şunlar binmeyi akıl edemiyorlar!.."

Bu sözleri de işiten Hoca, oğluna dönmüş:

"Gördün mü oğlum, her kafadan bir ses çıkıyor. Şu insanları memnun edebilene aşkolsun!.. İyisi mi sen bildiğinden şaşma, elin ağzı torba değil ki büzesin!.."

Bu fıkra, bazı farklılıklarla La Fontaine ve Ezop masallarında da geçmektedir. Fıkranın bir versiyonunun sonu ise şöyle biter. Her defasında çevredekiler tarafından eleştirilen adam en sonunda eşeği sırtına alıp taşımaya başlar. Böylece başkalarının ne düşüneceğine fazla kıymet vermenin sonu ironik bir biçimde anlatılmış olur.

Son Ümit

Nasreddin Hoca'nın çok sevdiği eşeği bir gün kaybolmuş. Hoca, eşeği aramak için kır-
lara doğru açılmış. Bir taraftan da türkü söylemeye başlamış.

Böylece dolaşıp dururken bir tanıdığına rastlamış. Tanıdığı:

"Hoca, böyle türkü çağıra çağıra nereye gidiyorsun?"

Hoca merhum da eşeğini kaybettiğini, onu aramakta olduğunu söyler.

Ahbabı:

"Bu ne iştir Hoca efendi? Benim bildiğim, insan eşeğini kaybetti mi, üzülür. Sen
ise türkü söylüyorsun!"

Hoca, ona önündeki tepeyi gösterir.

"Bir ümidim şu dağın ardı kaldı. Eşeğimi orada da bulamazsam, o zaman siz din-
leyin bendeki feryadı!"

Eşeğin Acele Bir İşi Çıktı

Nasreddin Hoca eşeğe binmiş. Fakat o da ne, eşek birden parlamış. Hoca çüş demiş,
dur demiş ama eşek aldırmamış. Hoca'nın rüzgâr gibi geçtiğini gören komşusu:

"Hocam bu ne telaş, nereye böyle?" diye seslenmiş. Hoca da:

"Efendim bizim eşeğin acele bir işi çıktı oraya yetişmeye çalışıyoruz," deyivermiş.

Eşeğe Merhamet

Hoca, çarşıdan aldığı meyve ve sebzeleri heybesine doldurur ve sırtına vurduktan son-
ra eşeğine biner. Yolda bu durumu gören bir adam:

"Hoca! Heybeni neden hayvanın sırtına koymuyorsun da kendine eziyet ediyor-
sun?" der.

Hoca adama sinirlenir ve der ki:

"Sen de ne insafsız adamsın! Şu ağır vücudumla hayvana verdiğim ağırlık yetmiyor-
muş gibi bir de ağır heybemi mi yükleyeyim? Hayvana yazık değil mi?"

Dünyanın Ortası

Başka kentlerden gelen zamanın bazı ilim adamları Hoca'yı sınamak isterler. "Hocam
dünyanın ortası neresidir?" diye sorarlar. Nasreddin Hoca:

"Eşeğimin sağ arka ayağının bastığı yerdir," deyince herkes katıla katıla güler.

"Hocam olur mu öyle şey?" diye alaycı bir ifade takınan ilim adamlarına, Hoca:

"İnanmıyorsanız kendiniz bir ölçün," diye cevabı yapıştırır.

Eşek de Okur

Günlerden bir gün zamanın padişahı Timurlenk'ten korkan biri ona eşek hediye eder. Ahali eşeği öve öve bitiremez yok şöyle, yok böyle... Hoca'yı çekemeyenlerden biri, "Valla bu eşek bizim Hoca'nın eline geçse okur adam bile olur," der.

Bu söz kulağına giden Timurlenk, Hoca'yı çağırır ve: "Hoca bu eşeğin eti senin kemiği benim, sen bu eşeği okutmuşsun, okut bakalım," der.

Hoca sinirlenir ama belli etmez. "Emriniz, olur padişahım," der. Alır eşeği köyüne gider. Deriden 50 sayfalık bir kitap yapar. Her sayfa arasına arpa koyar ve eşeğe tek tek sayfaları açarak yedirir.

Gel zaman git zaman eşek de bu uygulamaya alışır. Arpa yemek istediği zaman kitabı aralar ve sayfaları tek tek açarak arparları bulur ve yer, olmadığı zaman da başlar "Aii aaii" demeye.

Hoca bu iş tamamdır der ve eşeği o gece aç bırakır, kitabın bir sayfasına arpa koyar ve bir sayfasını boş olacak şekilde ayarlayarak eşeği alır Timurlenk'in huzuruna çıkarır. Eşeğin önüne kitabı koyar. Eşek aç, haliyle hemen kitabı aralar ve arpayı bulunca yer, bulamayınca "Aiii aaii" diye anırmaya başlar...

Bunu gören halk Hoca'ya imrenerek bakar ve onu alkışlar. Ama Hoca'yı çekemeyen, "Valla bu eşek bizim hocanın eline geçse okur adam

bile olur," diyen sivri zekâlı gene ortaya atılarak, "Hoca, iyi hoş da eşeğin dediğinden bir şey anlaşılıyor," der. Hoca da bu işi başına saran kişiye dönerek:

"Be evladım, niye anlaşılmasın? Anlaşılır anlaşılmasına da anlamak için eşek olmak lazım," der.

Eşek ve Su Kuşları

Bir yaz günü, uzun bir yolculuktan dönerken Hoca'nın eşeği susuzluktan kırılır. Anırır, yürür, durur, tekrar yürür. Fakat bir ara eşek, uzaktan gördüğü bir göle doğru var gücüyle koşmaya başlar. Tabii Hoca da arkasından... Eşek o hızla koşarken karşısına çıkan uçurumun bile farkına varmaz, uçuruma yuvarlanmak üzereyken, göldeki bütün kurbağalar hep birden bağırmaya başlayınca eşek ürker ve olduğu yerde durur. Eşeği ölümden kurtulduğu için de Hoca rahat bir nefes alır; sevinerek elini kesesine daldırır ve bir avuç para alarak kurbağalara atar:

"Aferin size göl kuşları, aferin!.. Alın şu parayı da doya doya helva yiyin, helâl olsun!.." der.

Doğru Göle...

Hoca bir gün kırlarda topladığı çalı çırpıyı eşeğine yükleyip evine getirirken, "Acaba yaş çırpı da kurusu gibi yanar mı?" diye düşünür ve şeytana uyararak çakmağını çakar, alevi çalı çırpıya dokundurur.

Aralarında kuruları da bulunan çalı çırpı hemen alev alır. Eşekte bir korku bir telaştır başlar. Anıra anıra, çifte ata ata dörtlüyle koşmaya başlar. Hoca da arkasından...

Eşeğe yetişebilene aşkolsun!.. Hoca, hayvana yetişip kurtaramayacağını anlayınca arkasından bağırır:

"Hey, bana bak! Aklın varsa, doğru göle koş!.. Göle koş, göle!.."

Subaşının Eşeği

Eşeği kaybolan Subaşı, ateş püskürmüştü:

"Çabuk benim hayvanımı bulun, yoksa karışmam!" diye bağırırmaya başlamış.

Herkesi bir telaş, bir korkudur almış. Eşeği aramak için dört bir tarafa dağılan Akşehirli yolda Hoca'ya rastlamışlar:

"Aman Hocam, bize yardım et. Yolda sahipsiz bir eşek bulursan hemen yakala n'olur."

"Eşek kimin?"

"Subaşının," demişler.

Hoca da, "Peki ararım," demiş ve türkü söyleye söyleye yolunu sürdürmüştü. Karşısına çıkan bir köylü:

"Hocam, böyle türkü söyleyerek ne yapıyorsun?" deyince, Hoca:

"Subaşının kaybolan eşeğini arıyorum!" demiş.

Adam, yine sormuş:

"Peki, böyle türkü söyleyerek eşek mi aranır a Hoca?"

"El elin eşeğini elbette türkü söyleyerek arar. Hele eşek zorla aranıyorsa. Üstelik Subaşınınsa..."

Sen Beğendin!..

Hoca bir gün eşeğini kırdan otlamaya götürüp çayırlara salar. Aksi hayvan; taze, yeşil otlar dururken burnunu bir gübre yığınına sokar ve oradan da ayrılmak istemez. Bunu gören Hoca, yem torbasına gübreleri doldurduğu gibi geri döner. Akşam üzeri yem verme zamanı gelince, gübre dolu torbayı hayvanın boynuna takar... Eşek huysuzlanarak boynundaki torbayı atmaya çabalar. O zaman Hoca: "A aksi hayvan," der, "neden yemiyorsun?.. Kırdan sen beğendin de, ben toplamadım mı bunu?"

"Hoca Timurleng padişah ile yemek yediğinin resmidir."

Nasreddin Hoca'nın Timurlenk ile karşılaşmasını anlatan anonim taş baskısı desen.
(Kaynak: Gül Derman, "Resimli Taş Baskısı Halk Hikâyeleri", 1988, Ankara)

"Hoca eşeğin sırtından semeri alıp kendi sırtına vurduğudur."

Taş baskısı desen, anonim.

(Kaynak: Gül Derman, "Resimli Taş Baskısı Halk Hikâyeleri", 1988, Ankara)

Nasreddin Hoca ile Timurlenk

Hoca'yı elçi diye Timurlenk'e yollamışlar. Sultan ona tepeden bakıp sormuş:

"Senden başkası yok muydu da seni elçi diye gönderdiler?"

Hoca hiç durur mu:

"Benden başkası da var, ama herkese münasibini yolluyorlar."

Timurlenk bozulmuş. Bir ayağı topal olduğundan otururken uzatır, üstüne de minder örtermiş. Öfkeyle Hoca'ya sormuş:

"Senin ile eşek arasında ne fark var?"

"Bir minder var sultanım."

Bıraktığım Yerdesin

Hoca, ormanda kestığı odunları eşeğinin sırtına yüklediği gibi evinin yolunu tutmuş. Yolda canı sıkılarak yolunu değiştirmek istemiş. Abasını ve baltasını hayvanın sırtına yükleyerek; "Sen evin yolunu biliyorsun. Ben şöyle dağ yolundan dolaşacağım. Haydi, bildiğin yoldan doğru eve!" demiş ve hayvanın yanından ayrılmış.

Hoca güle eğlene evine varınca, karısına eşeği sormuş. Karısından, "Eve gelmedi!" cevabını alınca, eşeğini aramaya koyulmuş.

Geriye dönerek aramış ve sonunda eşeği bıraktığı yerde bulmuş. Bir de bakmış ki balta ile aba eşeğin sırtında yok.

Odunları hemen hayvanın sırtından indirmiş, semeri kendi sırtına vurup eşeğe de bir tekme savurmuş:

"Sen hâlâ bıraktığım yerde otluyorsun. Getir baltayla abamı, al semerini," demiş.

İnadın Sonu

Bahçenin bir ucundaki ahıra kadar gidip de eşeğe yem vermek Hoca'ya zor gelmeye başlar. Karısına:

"Bundan sonra hayvanın yemini sen ver," der. Kadın itiraz eder:

"Bütün gün evde koşuşturduğum yetmiyormuş gibi bir de eşek peşinde mi koşacağım? Sen ver hayvanın yemini..."

Verirsin, vermezsin... diye karı-koca adamakıllı kavgaya tutuşurlar. Hoca bunun çaresini şöyle bulur:

"Şu andan sonra ilk önce kim konuşursa, hayvanın yemini o verecek, kabul mü?"

Karısı bu teklife razı olur; biraz sonra da bir komşunun ziyaretine gider.

Öğleden sonra Hoca'nın evine hırsızlar girer. Fakat Hoca, konuşmamaya yeminli ya, adamları görünce ağzını bile açmaz. Hırsızlar, bakarlar ki ses eden yok, Hoca'nın

gözü önünde, evden bir hayli eşya alıp götürürler.

Akşamüzeri Hoca'nın karısı eve geldiği zaman odaların altüst edildiğini, birçok eşyanın yerinde olmadığını görür. Hoca da bir kenarda somurtup oturmaktadır. Kadıncağız telaş içinde Hoca'ya seslenir:

"Ne oldu? Nedir bu evin hali?.."

Hoca, hemen ayağa fırlar ve der ki:

"Hanım, iddiayı kaybettin! Git de eşeğin yemini ver. İnadın sonu böyledir işte."

Eşeğin Gittiği Yere

Bir gün Hoca çok huysuz bir eşeğe binmiş, ne yapsa ne etse faydasız, eşek almış başını gidiyormuş. Durumu görenler sormuşlar:

"Ne tarafa gidiyorsun Hoca?"

Hoca ister istemez şu cevabı vermiş:

"Eşeğin gittiği yere..."

Altın Senin Olsun

Hoca bir gün eşeğiyle değirmene buğday götürüyormuş. Yolda kendi kendine şöyle demiş:

"Ah, şimdi bu yük olduğu gibi altına

dönüşse ne iyi olurdu!"

Bir de bakmış ki çuval delinip buğday yere dökülmeye başlamış. Hemen başını göğe doğru çevirerek:

"Tanrım, senden bunu mu istedim? Peki, altının senin olsun, ama benim buğdayımı niçin döküyorsun?" demiş.

Nasıl Ağlamasın?

Hocanın eşeği ölmüş. Kapının eşiğine oturmuş, hüngür hüngür ağlarmış. Bir komşusu yaklaşarak:

"A Hoca geçende karın öldü ağlamadın. Bir eşek için ağlamak sana yakışır mı?"

"Nasıl ağlamam? Karım ölünce hepimiz eş, dost etrafımı aldınız; üzülme biz sana daha iyisini buluruz dediniz. Ama biri çıkıp da, 'Hoca ağlama sana daha iyi bir eşek alı- rız,' demedi."

Eşegin Biri Nerede?

Hoca bir gün değirmenden şehre inecekti. Kendisine:

"Nasıl olsa gidiyorsun. Şu on tane eşeği de götürüp falancaya teslim ediver!.." demişler.

O da kabul etmiş. Boş bir eşeğe atlamış, dokuzu un yüklü olan eşekleri de peşine takıp şehre yollanmış. Yolda aklına esmiş, "Şu hayvanları bir sayayım," demiş.

Bir de bakmış ki eşekler dokuz tane! Emanet mal bu, iyi korumak gerek.

Hoca telaşla hemen yere inmiş, hayvanları tekrar saymış. Garip şey! Bu sefer eşekler eksiksiz çıkmış, tam on tane. Hoca içi rahat bir şekilde eşeğe atlamış.

Az gitmiş, uz gitmiş; şeytan yine aklına girmiş, "Say şu hayvanları bir daha!" demiş. Sen misin sayan? Eşekler yine dokuz tane değil mi?

Hoca çıldırarak gibi olmuş. Yere inmeden onuncu eşeği aranıp durmaya başlamış.

O sırada oradan geçmekte olan bir adam, Hoca'ya telaşının sebebini sormuş; o da anlatmış.

Yolcu:

"Hoca," demiş, "bindiğin hayvanı hesaba kattın mı?"

O zaman Hoca'nın aklı başına gelmiş:

"Haklısın hemşerim," demiş, "aklımız bir yere takılmaya görsün!"

Bir Koca On Eşeğe Bedeldir

Fatma Teyze ile Zeynep kız küçük bir kulübede yaşarlarmış. Zeynep o kadar güzelmiş ki, Fatma Teyze onu her şeyden sakınır, gözü gibi korurmuş. Bütün işleri de kendisi yaparmış. Ormandan odun toplar, topladığı odunları da sırtına yüklenir, kasabaya götürüp satarmış. Kazandığı para ile de evin ihtiyaçlarını alır, kulübeye dönermiş. Gel zaman git zaman Fatma Teyze yaşlanmış ve hastalanarak yatağa düşmüş. Ölümünün yaklaştığını anlayınca, Zeynep'i yanına çağırıp üç altın vermiş ve şöyle demiş:

"Ben artık ölüyorum. Şu üç altınla kasabaya gidip kendine bir eşek alırsın. Bir yere gidip gelirken hem kendin binersin hem de eşyalarını yüklersin, böylece yorulmamış olursun."

Bunları söyledikten sonra da son nefesini vermiş. Zeynep bir süre sonra bir eşek almak için altınları yanına alıp kasabaya doğru yola çıkmış. Ama eşeği nasıl alacağını bilmiyormuş. Ne yapacağını düşünürken, karşısına kasabanın ileri gelenlerinden birisi çıkmış, "Ne arıyorsun burada Zeynep?" diye sormuş.

"Fatma Teyzem ölmeden önce üç altın verdi. Eşek alacağım. Ama nasıl alacağımı bilmiyorum."

"Eşeği ne yapacaksın?"

"Kasabaya gidip gelirken yük taşıyacağım."

"Fatma Teyzen sana yanlış öğüt vermiş. Şimdi sen beni dinle, git o altınlarla kendine güzel elbiseler, ziynet ve çeyiz al. Ondan sonra da sana bir koca bulalım, evlendiririm."

"Niye ki?"

"Eeee, bir koca on eşeğe bedeldir de ondan."

Şükür

Bir gün Hoca eşeğini kaybetmiş. Aramadık yer, sormadık insan bırakmamış ama ne olmuşsa olmuş, bulamamış eşeği. Oturup derdine yanacak yerde, bu hale de şükretmeye başlamış. Komşuları:

"Bre Hoca, canın sağ olsun ama, neticede eşekten oldun, şükredek ne var burada?" demişler.

Hoca cevap vermiş:

"A komşular, ben şükretmeyim de kimler şükretsin, ya ben de eşeğin üstünde olsaydım!"

IV

FABL VE MASALLAR

İnsanlık mı? Eşeklik mi?

Zamanın birinde bir köy varmış. Yoksulluklarından mıdır, henüz işbölümünün bilincine varmadıklarından mıdır bilinmez, bu köyün insanları yüklerini sırtlarında taşırlarmış. Akşamları öylesine yorgun düşerlermiş ki, değil mutlu olup olmadıklarını düşünmek, ağızlarındaki lokmalarını çiğneyemeden uykuya dalarlarmış.

Gel zaman git zaman, köyün sözü dinlenir bir ileri geleni, halkı toplayarak, "Ey Köylüler, biz eşek miyiz, yükümüzü sırtımızda taşıyoruz, gelin, eşeklik etmeyelim, aramızda para toplayıp köyümüze bir eşek alalım, yüklerimizi o taşısin," demiş.

Yetişkinler ve yaşlılar alkışlayarak onaylamışlar. Karara katılamayacak kadar küçük olanlar da büyüklerinden gerekli hayat dersini, belki de en önemlisini almışlar.

Demek oluyor ki insanlar kendi yüklerini, eşekler de başkalarının yüklerini taşımak için yaratılmışlar.

Derhal pazara varıp bir eşek satın almışlar ve köy meydanına bırakmışlar. Herkes kendince bir yük koymuş eşeğin sırtına. O kadarcık yükten ne çıkarmış ki, hem kendileri bundan daha ağırlarını taşımamışlar mıymış sırtlarında. Herkesten bir parça yük eşeğin sırtına. Eşek de olsa kaldırır mı bu kadar yükü, hem de bir eşekle işbölümü yapmak eşekliğin ta kendisi...

Üç beş gün geçmeden eşek yokuşun ortasında yere yıkılmış... Kime anlatsın halini, hem anlatsa da kim anlarmış ki. O sırada komşu köyün eşiği tırmanıyormuş aynı yokuşu, ama bizimki kadar yorgun olmadığı da belliymiş.

"Hayırdır eşek kardeş, bu halin ne?" diye sormuş.

"Ah kardeş, gel, eşek-eşeğe dertleşelim, acılar içinde ölmek üzere olsam da şu insanları anlamadan gitmek istemiyorum bu dünyadan. İnsanlar bir eşek için bir defa para ödediler mi ömrünce kullanmak istiyorlar."

"Tabii öyledir, insanlar her yük için yeni bir eşek satın almazlar," demiş Bilge Eşek.

"Peki mideleri hastalandığında tedavileri için para veriyorlar, böbrekleri hastalandığında yeniden, kalpleri hastalandığında da yeniden. Bir dava için ödediği ücretle başka bir davayı gördüremiyorlar. Her yeni aldıkları şey için de yeniden para ödüyorlar."

"Sevgili dostum, insanlar her defasında yeniden para ödenmek gerekliliğinin faziletine eriştikleri için değil, karşılarında senin gibi bir eşek bulamadıkları için yaparlar bunu".

"Ya? Peki, eşek kelimesini sarf ettiklerinde 'Afedersiniz, sözüm meclisten dışarı' diyerek özür diliyorlar, pişman olduklarında 'Bir eşeklik ettim' ve birbirlerini azardıklarında da 'Eşeklik etme' diyorlar."

"Bu konuda üzülme dostum. Bizim de onlardan aşağı kalır yerimiz yok. Duymasınlar ama biz de arkalarından konuşuyor ve çocuklarımıza, 'İnsanlık etmenin' iyi bir şey olmadığını söylemiyor muyuz? 'İnsanlık etme' diye kızmıyor muyuz? İşte örneği, onlar eşekliğini, sen de insanlığını göstermeseydin bu hale gelir miydin?"

"Demek ki insanlar paraya sahip olunca... Ya da bir eŖeęe bir defa para ödeyinca..."

"Yok, yok, öyle söyleme eŖek kardeŖ, sen yine parası ödenmiŖ eŖeksin, oysa benim sahibim benim için tek kuruŖ ödemedi. Ben sahibime babasından mirasım."

"Sadece taŖınmazların miras kaldığını bilirdim ben, eŖek de mi?"

"Hıh hıh... Hem de tümüyle. Kendisi için para ödenmemiŖ eŖekler de vardır."

"Bak, iŖte sahibin geliyor, seninle sohbet ne güzeldi."

"Üzülme, sohbeti de tadında bırakmak gerek. Belli ki sohbetimiz uzarsa seni bu yokuŖta sırtındaki yük değil, insanı tanımanın yükü öldürecek. Benim sahibim uçurum kenarlarından geçmez sırtımdayken, ya eŖeklięi tutar da beni ativerirse diye korkar. Eh, herkes kendi eŖeklięinin farkındadır ya, belki bir eŖekte hayvan da olsa intikam duygusu yeŖerebilir diye düşünür."

"İnsanları bu kadar yakından nasıl tanıyabiliyorsun?"

"Birbirlerinin arkalarından konuŖtuklarıyla ya da verdikleri sözlerin sadece sözlerde kalmalarıyla."

"KeŖke dünyaya eŖek olarak gelmeseydim."

"Aaa, sana tercih hakkını kullandırmadı mı Yüce Yaratıcı? Bu dünyaya göndermeden önce bana dedi ki, 'Ey varlık, seni dünyaya göndereceğim, insan olarak mı gitmek istersin, eŖek olarak mı?' İyi ki yanılıp da, 'İnsan olarak' dememiŖim. Hiç günahım olmasa bile bir eŖeęin hesabını nasıl vereceğimi düşünmekten insanlığını yaşayamazdım." Meğerse mesele iŖbölümünde imiŖ. İnsanlar insanlığını, eŖekler de eŖeklięini bildiği sürece mutsuzluk olmazmıŖ.

(Zehra Birsen Yamak)

Biraz İnsanlık, Biraz Eşeklik, Biraz Köpeklik, Biraz Maymunluk

Tanrı "eşeği" yarattığı zaman ona: "Sen güneşin doğuşundan, batışına dek durmak dinlenmek bilmeden çalışacaksın, sırtında ağır çuvalar taşıyacaksın, ot yiyip karnını doyuracaksın ve zekâdan yoksun olarak 30 yıl yaşayacaksın. Eşek olacaksın!" dedi.

Eşek cevap verdi: "Tanrım, ben eşek olacağım. Ama 30 yıl fazla, bana 15 yıllık bir ömür yeter."

Ve Tanrı eşeğe 15 yıl ömür verdi.

Tanrı atı yaratınca: "Sen yük taşımada, binicilikte ve savaşta insanlara yardımcı olacaksın, 30 yıl yaşayacaksın," dedi.

At cevap verdi: "Tanrım, ben at olacağım. Ama 30 yıl fazla, bana 15 yıllık bir ömür yeter."

Ve Tanrı ata 15 yıl ömür verdi.

Tanrı köpeği yaratınca: "Sen insanların evlerini bekleyeceksin, onların en iyi dostu olacaksın, önüne ne koyarlarsa onu yiyeceksin, 25 yıl yaşayacaksın. Köpek olacaksın," dedi.

Köpek cevap verdi: "Tanrım, 25 yıl çok, bana 10 yıl ömür yeter." Ve Tanrı köpeğe 10 yıl ömür verdi. Tanrı maymunu yaratınca ona:

"Sen daldan dala atlayacaksın, saçma şeyler yapacaksın, komik olacaksın ve 25 yıl yaşayacaksın," dedi.

Maymun cevap verdi: "Tanrım, 25 yıl yaşamak fazla. Bana 10 yıl ömür yeter."

Ve Tanrı onun da isteğini kabul etti.

Nihayet, Tanrı insanı yaratınca ona: "Sen insan olacaksın. Bu gezegenin yegâne akıllı yaratığı olacaksın. Aklınla hayvanları yöneteceksin. Dünyaya egemen olacak ve 30 yıl yaşayacaksın!" dedi.

İnsan cevap verdi: "Tanrım, ben insan olacağım. Ama 30 yıl yaşamak çok az. Neden eşeğin istemediği 15 yıllık, atın istemediği 15 yıllık, köpeğin istemediği 15 yıllık ve maymunun istemediği 15 yıllık ömrü benimkine ilave etmiyorsun?"

Tanrı insanın da isteğini kabul etti.

O zamandan beri insan, 30 yıl insan gibi yaşar, sonra yetişkin çağa girer ve 15 yıl eşek gibi çalışıp sırtında yük taşır, 15 yıl da at gibi koşturur. Çocukları evi terk edince 15 yıl köpek gibi yaşar, evini bekler ve önüne ne koyarlarsa onu yer. Sonra emekli olur ve 15 yıl maymun gibi yaşamaya başlar; evden eve sıçrayıp çocuklarını ziyarete gider, torunlarını güldürmek için çeşitli komiklikler yapar.

Eşek Yüklü At

Bir köylünün, bir atı ve bir de eşiği vardı. Yükünü onlara taşıtıyordu. Fakat yükünü eşit parçaya böleceği yerde, zavallı eşiğe taşıyamayacağı kadar yüklüyordu; at ise sırtındaki hafif yükü, hoplaya zıplaya gidiyordu.

Yine böyle bir gün, kasabadan köye dönerlerken, zaten birkaç gündür hasta olan eşek, yanında rahat yürüyen ata dedi ki: "Ne olur, sırtımdaki yükün bir kısmını aliver. Hastayım, sağlıksızım, bu yük beni öldürecek."

At, böyle şeylerle kendisini rahatsız etmemesini söyledi ve eşiğin yanından uzaklaştı. Birkaç yüz metre ancak yürüeyebilen eşek de, derin bir ah çekerek yol kenarına düştü ve öldü.

Eşiğin sahibi hemen eşiğin yükünü ve ölü eşiği atın sırtına koydu. Sırtındaki yükün birdenbire çok ağırlaştığını gören at, kendi kendine dedi ki:

"Ben bunu hakettim. Kötü huylu olmanın cezasını çekiyorum. Yol arkadaşımın sırtındaki yükün bir kısmını reddettim; ama şimdi sadece onun yükünü değil, leşini de taşımaya mecbur kaldım."

Kurt ile Eşek

Günün birinde eşek otlarken, otlak yerinden gittikçe uzaklaşmış. Ansızın karşısında aç bir kurt belirivermiş.

Eşek çok korkmuş. Bir yandan da kurttan kurtulmak için bir çare düşünmeye başlamış. İnceyerek arka ayaklarından birisini geriye doğru uzatmış ve:

"Hey kurt! Ayağıma diken battı. Rica etsem, beni yemeden önce onu ayağımdan çıkarır mısın?"

Kurt hayretle sormuş:

"Niçin çıkarayım? Zaten seni yiyeceğim."

Eşek cevap vermiş:

"Çünkü ayağımdaki diken bana çok acı veriyor. Beni bu halde yersen, diken senin boğazına batar ve nefes alamazsın."

Kurt, eşiğin haklı olduğunu düşünmüş ve ayağını tutup:

"Diken nerede? Ben bir şey görmüyorum," diyerek başını öne doğru uzatmış.

Eşek bu durumdan faydalanarak arka ayaklarıyla kurdun yüzüne güçlü bir çifte savurup bütün dişlerini dökmüş ve hızlıca oradan uzaklaşmış. Kurt ise eşiğin oyununa geldiği için çok öfkelenmiş.

Kuyudan Su Çeken Eşek

Bir çiftçinin büyük bir bostanı, bostanın ortasında da kocaman bir kuyusu vardı. Kuyunun dolabını bir eşek çevirirdi. Etrafını görüp aynı yerde döndüğünü anlamaması için, eşeğin gözlerinin her iki yanına siperlik takmışlardı.

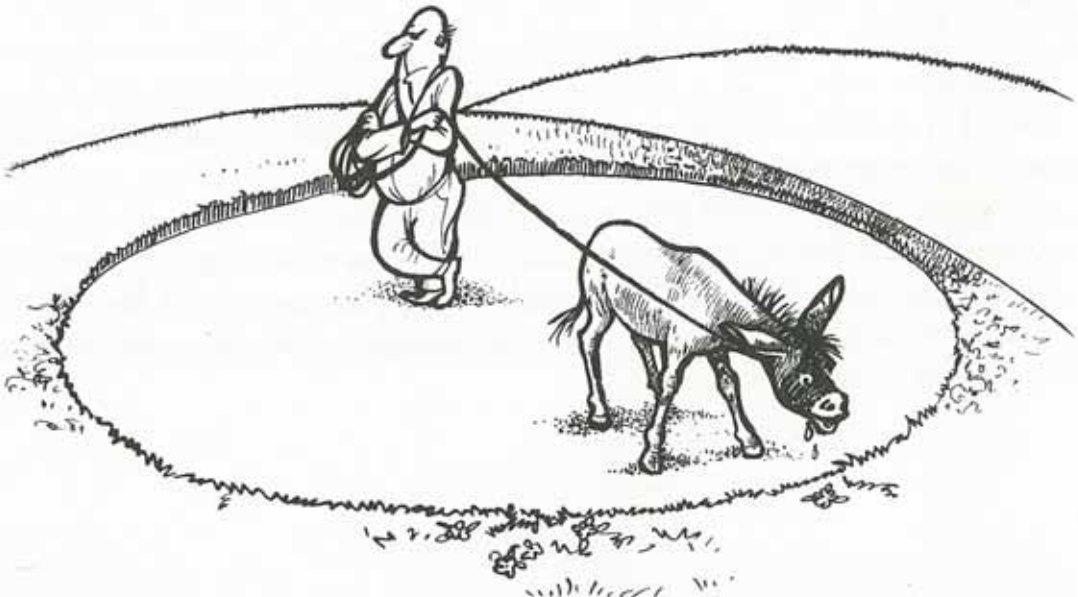
Eşek, sabahtan akşama kadar yol gittiğini sanıp dönerdi ve o döndükçe, kuyudan su çıkardı. Çiftçi kuyudan çıkan bu suyla, bostanda ekmiş olduğu domates, biber, patlıcan, kabak, fasulye ve bamyaı sulardı.

Eşeğin çıkardığı suyla büyüyüp gelişen bu sebzeler taze ve lezzetli olurdu. Eşek ise yol aldığını düşünerek kuyunun çevresinde dönüp dururdu. Çiftçi her sabah sebzeleri eliyle yoklar, olgunlaşmış olanları koparıp küfelere doldururdu.

Bu bostanda yetişen sebzeler o kadar güzeldi ki pazarlarda kapış kapış giderdi. Çiftçi paraları büyük bir keyifle sayıp cebine koyar ve eve dönerdi.

Çiftçi pazara gitmeden önce ev için bir miktar sebze ayırır, çürük olanları da eşeğe verirdi. Eşek bütün bu sebzelerin kendisinin çıkardığı suyla yetiştiğini bilseydi, belki de hakkını ister ve çürükleri yemekten vazgeçerdi. Ama çevresini görmediği için hiçbir şeyin farkında değildi.

Bir gün bostana uğrayan yaramaz bir çocuk, eşeğin gözündeki siperlikleri çıkardı. Çevresini görüp yıllarca aynı kuyunun etrafında dönüp dolaştığını anlayınca eşeğin canını sıkıldı, dönmekten vazgeçti. Eşek dönmeyince de sebzelere giden su kesildi, bitkiler solmaya başladı. Çiftçi bunu görünce, eşeğin sırtına vargücülle sopayı indirmeye başladı. Ama eşek tınmayınca, gözlerindeki siperlikleri birisinin çıkarmış olduğunu anladı. "Hangi eşek çıkardı bu siperlikleri," diye köpürüp bağırmaya başladı. Siperlikleri yeniden takıp eşeğin sırtına sopayı indirdiler. Eşek ise isteksizce dönmeye başladı. Çünkü artık her şeyin farkındaydı.

Saf Köylü ve Yankesiciler

Saf bir köylü, keçisinin boynuna çingirak takıp ipini eşeğin semerine bağlamış, kendisi de eşeğin sırtına binerek şehre gidiyormuş. Yolda ona rastlayan üç yankesici onun saf olduğunu anlamışlar. Yankesicilerden birincisi:

"Ben onun keçisini çalacağım."

İkincisi: "Ben onun eşeğini götüreceğim."

Üçüncüsü ise: "Ben de onun elbiselerini çalacağım," diye iddiaya girmişler.

Yankesicilerden birincisi, köylüyü takip etmeye başlamış. Tenha bir sokaktan geçerken keçinin ipini çözmüş ve çingırağı eşeğin kuyruğuna bağlayarak oradan hızla uzaklaşmış. Zavallı köylü, çingırağın sesini duyduğu için keçinin çalındığının farkına varmamış.

İkinci yankesici, köylünün karşısına geçerek:

"Sen ne kadar da aptal bir adamsın! Herkes çingırağı eşeğin boynuna bağlar, sen kuyruğuna bağlamışsın."

Köylü arkasına bakınca, keçinin çalındığını anlamış. Yankesici:

"Az önce yanında bir keçi olan bir adam gördüm, şu sokaktan gidiyordu," demiş.

Köylü, yankesiciye:

"Zahmet olmazsa şu eşeğime göz kulak ol da adamın peşinden gidip keçimi alayım," diye ricada bulunmuş.

Köylü diğer sokağa girince, ikinci yankesici eşeğe binerek oradan uzaklaşmış. Köylü ne kadar aradıysa da keçisini bulamamış. Çaresiz, eşeğini almak üzere geri dönmüş. Eşeğin de çalındığını anlayınca şaşkın bir halde yürümeye başlamış. Bir kuyunun yanından geçerken, üçüncü yankesici kuyunun yanına çömelip ağlamaya başlamış. Saf köylü, ona neden ağladığını sorunca, yankesici:

"Efendimin altınlarını küçük bir sandığa koymuş, götürüyordum. Ayağım kayınca, sandığı kuyuya düşürdüm. Sandığı kuyudan kim çıkarırsa ona yirmi altın vereceğim," demiş.

Saf köylü, bu sözleri duyunca çok sevinmiş ve sandığı çıkarmak için soyunarak kuyuya inmiş. Üçüncü yankesici de köylünün elbiselerini alıp kaçmış.

Köylü kuyuda ne kadar aradıysa da sandığı bulamamış. Yukarıdaki adama seslenmeye başlamış, cevap alamayınca binbir güçlkle kendisini kuyudan çıkarmış. Elbiselerinin de çalındığını görünce eline bir sopa alıp sağa sola sallamaya ve şöyle bağırarak sokaklarda koşmaya başlamış:

"Kimse bana yaklaşmasın! Bu şehrin insanların beni de çalmalarından korkuyorum."

Kurt ile Eşek

Kurdun biri öteki kurtlara başkan seçilmiş, hemen yeni bir yasa çıkarmış:

"Bundan böyle her kurt avda ne eline geçerse öteki kurtlarla paylaşacak, böylelikle hiçbir kurt açlık çekmeyecek, birbirimizi yemekten kurtulacağız," demiş.

Orada bunları dinleyen bir eşek varmış, hemen gelip,

"Senin bu yeni yasana doğrusu diyecek yok, çok güzel, yüreğinin yüceliğini gösteriyor. Ama sen dünkü avını götürdün inine sakladın, onu niçin ortaya çıkarıp diğer kurtlarla paylaşmıyorsun?" demiş.

Kurt utanmış yasayı geri almış.

Hakka, adalete uygun dediğimiz yasaları çıkaranların çoğu, o yasalara kendileri uymazlar.

Kral, Müneccim ve Eşek

Eski çağlarda bir kral, hava durumunu öğrenmek amacıyla bir müneccim tutmuştu.

Kral, günün birinde balığa çıkmaya karar verdi. Balık tutmak için en uygun yer, sevgilisinin oturduğu göl kenarıydı. Kral, sevgilisine güzel görünmek için yeni elbisesini giymek istiyordu. Ancak yağmur yağar da elbisesi bozulursa diye düşündü ve müneccime hava durumunu sordu. Müneccim:

"Hayır, majesteleri, bir damla bile yağmur yağmayacak, merak etmeyin," dedi.

Kral, gönlü rahat bir şekilde giyinip yola çıktı. Bir süre yol aldıktan sonra karşısına bir köylü çıktı. Yanında eşiği ile birlikte yürüyordu. Köylü, krala selam vererek:

"Aman majesteleri, güzel elbisenizin bozulmasını istemiyorsanız, hemen saraya dönün. Çünkü müthiş bir sağanak yağmur geliyor," dedi.

Kral:

"Nasıl olur? Az önce müneccime sordum, bir damla yağmur yağmayacağını söyledi. Bu iş için keselerle altın verdiğim adama mı inanayım, yoksa sana mı?" dedi.

Kral yoluna devam etti. Fakat çok geçmeden köylünün dediği oldu. Yağmur, bardaktan boşanırcasına yağıyordu. Zavallı kral sıırıslıklam olmuştu. Onun bu halini gören sevgilisi de kakkahayla güldü.

Kral saraya döner dönmez ilk iş olarak müneccimi kovdu, sonra da köylüyü bulup getirmeleri için emir verdi. Köylü gelince, kral onu müneccimbaşı tayin ettiğini söyledi. Fakat köylü boynunu bükerek:

"Ben müneccim değilim Efendimiz. Yağmur yağacağı zaman eşiğim kulaklarını indirir. Bu sefer de o kadar indirmişti ki, yağmurun sağanak halinde yağacağını anladım," dedi.

Eşegin Şarkısı

Bir köy ağasının hizmetinde çalışan bir eşekle bir deve varmış. Köy ağası çok kötü biriymiş. Onun bu kötülüklerinden bıkan eşek ve deve çiftlikten kaçmışlar. Uzun süre yürüdüktan sonra kendilerine çok güzel bir yer bulmuşlar ve buraya yerleşmişler. Bol yiyecek ve içecekleri varmış.

Yiyecek, içecek ve huzur dolu bir yerde ne yapılır? Tabii ki, şarkı söylenir. Zaten eşek de onu yapmış. İçinden şarkı söylemek gelince, başlamış bağıra bağıra şarkı söylemeye. Üstelik şarkısı da bir türlü bitmek bilmiyormuş.

Bu durumu gören deve telaş içinde eşegin yanına koşmuş:

"Aman eşek kardeş, sen aklını mı kaçırdın? Ne yapıyorsun böyle," demiş. Eşek de buna karşılık:

"Mutluluktan şarkı söylüyorum," demiş.

"Olur mu?" demiş deve. "Böyle otu, suyu bol bir yerde güzel güzel yaşayıp gitmek varken, şarkı söylemenin ne anlamı var?"

Eşek, deveye:

"Ne var yani?" diye sormuş. "Şarkı söylemek yasak mı? Hem sen de kim oluyorsun? Şarkı söylemek için bir de senden izin mi alacağız?" diye çıkmış.

Deve yine sakın bir tavırla:

"Düşündüğün gibi değil eşek kardeş. Dilediğini yapabilirsin. Ancak şu hiç aklına gelmiyor mu? Böyle yüksek sesle şarkı söylediğin zaman, ya bir insanoğlu sesimizi duyup da buralara gelir ve bizi başıboş görürse, hiç düşündün mü halimiz ne olur?"

"Ne olur?"

"Bizi yakaladıkları gibi götürürler. Yine sabahtan akşama kadar aç susuz çalıştırırlar." Eşek bu sözler karşısında anıra anıra gülmüş:

"Senin hiç korkun olmasın deve kardeş, sen hiç merak etme. Bu ıssız yerde hangi insanoğlu bizim sesimizi duyar da gelip yakalamaya kalkar?"

Böyle dedikten sonra yine başlamış bağıra bağıra şarkı söylemeye. Tam o sırada ormanda ağaç kesmeye gelen birkaç oduncu bu sesleri duymuş. Merak etmişler. Sesi takip ederek onların bulunduğu yere gelmişler. Başıboş eşekle deveyi gören oduncular önce şaşırılmışlar, sonra da sevinmişler. Deveyle eşeği kısıvrak yakalamışlar.

Ak sakallı oduncu, kara sakallı oduncuya:

"Bunları alıp köye götürürsek, ağamız bunları elimizden alır, kendisi sahiplenir," demiş.

Düşünmüşler ve sonunda eşeği ağanın oğluna rüşvet olarak vermeye

karar vermişler. Fakat köy çok uzakmış. Onca yolu yürürse eşeğin canının çıkacağını ve bu yüzden de ağanın oğlunun onu beğenmeyeceğini göz önünde bulundurmuşlar.

Ak sakallı oduncu:

"En iyisi eşeği devenin üzerine bindirelim," demiş.

Kara sakallı oduncu da bunu kabul etmiş. Eşeği binbir güçlkle devenin üzerine bindirmişler. Yolda giderlerken bir yanı ırmak, bir yanı uçurum olan bir köprüye gelmişler. Devenin aklına eşeğe ders vermek gelmiş ve birden köprünün üzerinde dans etmeye başlamış. Devenin dans ettiğini gören eşek sinirlenmiş:

"Ne yapıyorsun yahu? Zaten üzerinde zor durabiliyorum. Bırak şu hoplayıp zıplamay." Deve de burnundan soluyarak:

"Ne olurmuş yani? Dans etmek için senden izin mi alacağız? Sen şarkı söylerken benden izin mi almıştın? Sen şarkı söyledin, bırak ben de dans edeyim," diyerek hoplayıp zıplamaya devam etmiş. Sırtında tutunamayan eşek de uçuruma yuvarlanmış.

Çalışkan Eşek

Kutsal Mermor dağının (efsanevi bir dağ) zirvesinde bulunan altı köşeli bilgelik taşını bulmak için yola çıkan aylak şair, günlerden bir gün yolda yürürken bir çalışkan eşekle karşılaştı. Eşek epey uzunca bir kütüğün ucuna bağlanmıştı. Kütük de kütüktü hani! Uzun ve sağlam ağaçtan yapılmıştı. Kütüğün diğer ucunda kocaman yuvarlak bir taş vardı. Eşek hiç bitmeyecek gibi görünen büyük bir dairenin etrafında yürürken, koca yuvarlak taş da yeni biçilmiş buğday tanelerinin üstünde yorgun argın hareket ediyordu.

"İlkel bir değirmen," dedi aylak şair kendi kendine. Ama eşeğin duyamayacağı kadar yavaş bir sesle söyledi bunu.

"Merhaba eşek!" dedi aylak şair.

Eşek durdu ve şüpheli gözlerle aylak şaire baktı. Neden sonra;

"Merhaba! Ama beni meşgul etmeyi aklından bile geçirme, yapılacak çok işim ve gidilecek çok yolum var," dedi.

"Bunu görüyorum. Ter içinde kalmışsın."

"Sen ne iş yaparsın?" diye sordu çalışkan eşek homurdanarak.

"Şairim. Ben kutsal Mermor dağının tepesinde bulunan altı köşeli bilgelik taşını bulmak için yola çıktım," dedi şair.

"Bütün şairler aylaktır," dedi eşek.

"Ah! Evet sanırım öyleyiz."

Bu keşfinden memnun olan çalışkan eşek sevinçle anırdı. Açıkçası bu ses çok kaba ve kulak tırmalayıcıydı.

"Kutsal Mermor dağı yok, doğal olarak altı köşeli bilgelik taşı da yok," dedi tekrar anıarak.

"Peki ne var?" dedi şair.

"Böyle hayaller yerine daha gerçekçi şeylerin peşinde koşmalısın."

"Ne gibi?" diye sordu şair.

"Benim gibi gerçekçi amaçların olmalı. Ben de bir yere gidiyorum."

"Ah! Buna sevindim." dedi aylak şair. "Peki siz nereye gidiyorsunuz?"

"İçinde bitiremeyeceğim kadar bol saman olan eşek cennetine. Yolum çok uzun. On yıl boyunca yürürsem amacıma erişeceğim"

"Anlıyorum," dedi şair anlayışlı bir sesle.

"Anladığına sevindim. Şimdi beni meşgul etme de yoluma devam edeyim," dedi eşek.

"Tabii, tabii! Sizi meşgul ettiğim için özür dilerim. Kolay gelsin," dedi aylak şair.

Şair, kan ter içinde büyük bir dairenin etrafında dönüp durmakta olan eşeğe baktı. Aklından bir ara eşeğe aslında bir dairenin etrafında hareket ettiğini, düz bir yolda olmadığını söylemek geldi. Eşeğin kafasının iki yanındaki siperlikler bunu görmesine engel oluyordu. Aylak şair bunu görüyordu, ama eşek bunu göremiyordu.

"Yok, yok," dedi kendi kendine. "Feylesofun dediği gibi, 'Her gerçek her kulağa göre değildir.' Hele böyle büyük bir kulağa göre hiç değil."

Elleri cebinde ağır ağır yürüyen aylak şair, neşeli bir ırmak görünce ayaklarını suya daldırdı ve keyifle gökyüzüne baktı.

Altı köşeli bilgelik taşı bekleyebilirdi. Acele etmeye hiç gerek yoktu ve gülümsedi.

Kan ter içinde görmediği büyük ve ağır taşı çeviren eşek, "Ah! Bu aylak şairler. Ne bir işe yararlar ne de bir yere varırlar," diyordu kendi kendine.

(Mehmet Emin Arı)

Keçi ile Eşek

Bir adamın bir keçisiyle bir eşeği varmış. Keçi, "Ona daha iyi bakıyorlar!" diye eşeği kıskanmış. Bir kurnazlık düşünmüş. Eşeğe demiş ki:

"Ne olacak senin bu halin? Bir değirmen taşına koşarlar, onu çevirirsin; bir sırtına yük vururlar, onu taşırsın. Bir gün rahat ettiğin yok. Ben senin yerinde olsam ne yapardım biliyor musun? Bir hendeğin yanından geçerken hastaymışım gibi yuvarlanırım, belki birkaç gün dinlenmeme izin verirler."

Eşek de keçinin bu sözlerine inanmış, bir hendeğin yanından geçerken kendini atıvermiş, her tarafı yara bere içinde kalmış. Sahibi hemen bir veteriner çağırmış. Veteriner, eşeğin ötesine berisine baktıktan sonra:

"Bir keçi ciğeri bulup kaynatacaksın, suyunu bu hayvana içireceksin; iyileştirmenin başka çaresi yok," demiş.

Adamcağız da eşeği iyileşsin diye keçiyi gözden çıkarmış, kesivermiş.

Eşek ve Başkanlık Seçimi

Ormandaki hayvanlar her hafta içlerinden birini pazar alışverişi için kasabaya gönderirlermiş. O hafta sıra eşekteymiş, neyse, siparişleri almış; işte maymun beş kilo muz, aslan yirmi kilo et, ayı üç kilo bal vs. inmiş kasabaya.

Siparişleri almak için çarşıya indiğinde bir bakmış, kalabalık bir insan topluluğu; birisi çıkmış yüksek bir yere bağıra bağıra konuşuyor, kalabalık "Bravoooo! Bravooo!" diyerek alkışlıyor. O hafta kasabada belediye başkanlığı seçimleri varmış. Eşek merak etmiş, kalabalığa doğru yaklaşmış, seyretmeye koyulmuş.

Eşek bu ya, anıracağı tutmuş, başlamış anırmaya. O muhteşem kalabalık dönmüş eşeğe, başlamış eşeği alkışlamaya, "Bravoooo! Bravooo!

Başkan!" Tutmuşlar eşeği başkan seçmişler. Gel zaman git zaman eşeğin başkanlığında beş yıl geçmiş ve eşek ormana dönmüş.

"Ya eşek kardeş, bir pazara indin, nerede kaldın be kardeşim!" demişler.

Eşek sakın tavırlarla olanları bir bir anlatmış...

"Tamam eşek kardeş de senin eşek olduğunu anlamadılar mı?"

"Anladılar anladılar da beş sene geçti..."

Bela Ona Gelecek

Adamın biri Hz. Musa'ya gelerek: "Ya Musa, ne olur dua et de hayvanların dilinden anlayayım. Bundan kendime dersler çıkarır, iyi insan olurum," dedi.

Hız. Musa: "Git işine bak, bu halin senin için daha hayırlıdır, kaldıramayacağın bir yükün altına girmeye çalışma," diye cevap verdi. Fakat adam dinlemedi ve ısrar etti.

"Ya Musa, ne olur hiç değilse kapımdaki köpekle horozun dilinden anlayayım," diyordu. Sonunda Hz. Musa dua etti ve adam sevinerek evine gitti. Ertesi sabah, hizmetçisi sofrayı kurarken bir parça ekmek fırlayıp düştü. Horoz koşup hemen kaptı.

Köpek: "Be horoz, yaptığın doğru mu? Sen buğday da, arpa da yiyebilirsin. Bense ekmekten başka bir şey yiyemiyorum. Ne için benim rızkıma kapıyorsun?" diyerek horozu kızdı.

Horoz: "Haklısın ama tasalanma, yarın bizim efendinin eşeği ölecek, sen de böylece bir güzel karnını doyurursun," dedi.

Adam bunu duyunca hemen eşeğini sattı. Ertesi gün, ne konuşacaklar diye köpek-

le horozu dinlemeye koyuldu. Köpek horoza sitem ediyordu:

"Hani eşek ölecekti, ben de karnımı doyuracaktım."

Horoz: "Eşek öldü ama başka yerde öldü. Fakat hiç merak etme yarın at ölecek, o zaman daha büyük bir ziyafete konacaksın," dedi.

Adam hemen atını da sattı. Hayvanların dilini anlayabilmenin onun için çok kârlı olduğunu düşünüyordu. Ertesi gün köpekle horozu dinlemeye gitti. Köpek horoza sitem ediyor, yalan söylemeye başladığından şüpheleniyordu.

Horoz: "Ben yalan söylemedim. At ölecekti, sahibimiz sattı. Fakat sen merak etme yarın sahibimizin en çok değer verdiği kölesi ölecek, o zaman onun hayrına yemekler verilecek, hepimiz doyacağız," dedi.

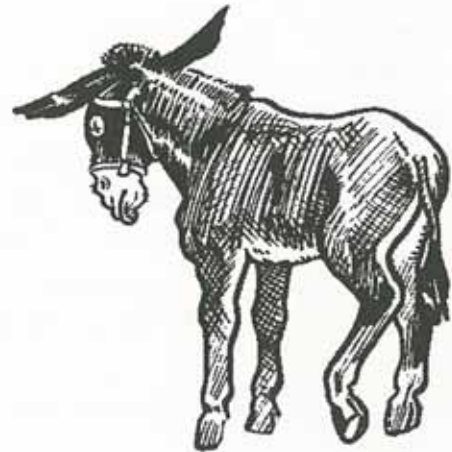
Bunu duyan adam kölesini de sattı. Ertesi gün yine konuşmalara kulak kabartmak için gitti. Bu sefer köpek çok kızgındı. Günlerdir yalanlarla avutulduğunu söylüyordu.

Horoz: "Ben yalancı değilim ve yalan söylemem," diye itiraz etti. "Köle de öldü, ama başka yerde... Çünkü sahibimiz onu da sattı. Fakat hiç iyi etmedi. Zira ilkin kaza eşeğe gelecekti, böylece sahibimiz kaza ve beladan kurtulacaktı. Onu sattı, ata geldi. Atı sattı, köleye geldi. Köleyi de sattı, şimdi bela kendisine gelecek. Sıra onda, yarın sahibimiz ölecek, böylece doyacağız," dedi.

Bunu duyan adam akılsız başını dövmeye başladı ama iş işten geçmişti.

İnsanlar başlarına gelen istemedikleri bir şeyi hayra yormalı, onun daha büyük bir belayı def ettiğini, belalara kalkan olduğunu düşünmelidirler. Evet, perdenin arkasında neler olduğu ve hadiselerin hikmeti her zaman bilinmeyebilir. İnsan sık sık sadaka vererek belaları def etmelidir. Her şeyin sadakası vardır. Servetin, ilmin, iyi niyetin, sıhhatin, kuvvetin, zamanın...

(Kaynak: Mevlânâ, *Mesnevî*)

Deve ile Eşek

Bir kervanda görev yapmakta olan deve ile eşek iş yapamaz hale gelince, kervancı tarafından bir çöle terk edilir. Bunlar çölde bir müddet gezdikten sonra, uzaktan bir kervanın sesi duyulur. Uzun müddet yük taşımak canlarına tak etmiş olduğundan, görünmemek için bir kum tepesinin arkasına gizlenirler.

Kervan ise gelip geçmektedir. Ancak daha kervan ayrılmadan eşekliği tutan eşek deveye şöyle der: "Deve kardeş, benim anırasım geldi. Anıracam." "

Deve korku ve heyecanla: "Sen ne yapıyorsun, şimdi sırası mı! Eğer bizi duyarlarsa tekrar kervanın başına koyarlar," derse de, eşek eşekliğini yapar ve anırmaya başlar.

Kervancılar çölün ortasında böyle bir ses duyunca bir yandan şaşırır, bir yandan da sevinirler. Bunları bulup getirirler. Diğer hayvanların sırtlarındaki fazla yükler alınarak, bunlara yüklenir.

Ancak bir müddet sonra eşek yürüyemez hale gelince onu da devenin sırtına yüklerler. Kendi yükü kendisine yetmiyormuş gibi eşeğin ağırlığını da çeken deve, serzenişte bulunarak eşeğe şöyle der: "Ben sana anırma dememiş miydim? Bak başıma gelene ve çektiğime! Hem kendi yükümü hem de seni taşıyorum."

Eşek ise her yönüyle suçludur.

Deve yüksek bir tepeye geldiğinde eşeğe hitaben: "Eşek kardeş, benim oynayasım geldi! Oynamak istiyorum. Oynayacam," der.

Eşek her ne kadar "düşerim, yapma, etme" derse de deve dinlemez ve oynamaya başlar. Akıbet bellidir. Üzerinden düşen eşek parçalanır ve ölür.

Böylece eşek anırmasının cezasını hayatıyla ödemiş olur.

Eşek ile Öküz

Zengin bir çiftlik sahibinin büyük toprakları, çeşit çeşit hayvanları vardı. Çiftliğin bir köşesinde öküzle eşek hep yan yana dururlardı. Günlerden bir gün iki hayvan arasında ilginç bir konuşma geçti.

"Sana imreniyorum," diye öküz söze başladı, "az çalışıyorsun, çok dinleniyorsun. Bir de bakıcın var, sana yemen için en iyi besinleri, içmen için en temiz, en berrak suları veriyor. Ara sıra efendinin şu kısa gezintileri olmasa, senden daha rahat, daha talihlisi olmayacak. Bana gelince, ben öküz, bana bambaşka davranıyorlar. Senin durumun nice iyiye, benim durumum da onca kötü. Daha güneş doğar doğmaz beni bir arabaya ya da bir sabana koşuyorlar. Tüm tanrının günü gücüm bitene dek çalışıyorum. Üstelik işçibaşı beni hiç durmadan cezalandırmaktan geri kalmıyor. Geceleri de yiyecek olarak kuru ottan başka bir şey bulamıyorum. İşte sana neden imrendiğimi görüyor musun, amigo?"

"Sen ve senin cinsinden olanlar akılsız diye ünlenmişlerdir," dedi eşek. "İnsanla-

rın uğruna can verirler, karşılığında da bir çıkarları olmaz. Seni sabana koşarlarken neden bir iki boynuz sallayıp biraz da kükreyerek korkutmuyorsun onları? Neden kendini yerlere atıp, yürümeyeceğim işte demiyorsun? Benim öğüdümü tutarsan bak nasıl iyi olacağını görürsün. Sonra da bana teşekkür edersin."

Ertesi gün, tarla çalışanı işe çıkmak için öküzü almaya geldi. Ne var ki, öküz eşeğin öğütlerini tutuyordu. Korkunç kükremeler çıkarıyor, kendini yerden yere atıyor, durmadan saldırıp boynuzlarını gösteriyordu. Tarla çalışanı hayvanın hasta olduğunu düşünerek çiftlik sahibine haber vermeye gitti.

Çiftlik sahibi tarla işçisine öküzün yerine eşiği çıkarıp işe koşmasını söyledi. İşçi söyleneni yaptı. Eşek sabahtan akşama dek sabanı çekti, arabayı sürdü. Onca sopa, kamçı yedi ki, gece ahıra döndüğünde yürümeye dermanı yoktu. Gelir gelmez öküz onu karşıladı. "Verdiğin öğütler için çok sağol," dedi.

Eşek sesini çıkarmayıp düşündü, "Olanların bütün suçu benimdir. Nasıl da rahat, nasıl da mutlu yaşıyordum. Ama şimdi, gevezeliğim yüzünden, yaşamın tadını çıkarmak öküze kaldı. Bu

durumdan kurtulmak için bir çare düşünmezsem, bu gidişle nalları dikeceğim."

Sonra yorgunluktan yarı ölü durumda attı kendini samanların üstüne.

"Bundan sonra," diye sürdürdü konuşmasını öküz, "hep senin dediklerini yapacağım, amigo eşek. Her yaklaşanı boynuzlayacakmış gibi korkutacağım."

"Çok iyi," deyip içini çekti eşek, "ama sana şunu haber vereyim ki, sahibimizi konuşurken duydum. Senin çok hasta olduğunu, artık ayağa kalkıp çalışamayacağını sandığı için seni satacak. Yarın seni almaya gelecek. Etinden kıyma, pirzola, fileto, biftek yapacak."

Öküz bunları duyunca korkunç bir böğürtü çıkardı. Eşek anladı ki uydurduğu yalan işe yarayacak, o andan sonra her şey yine eskisi gibi olacak.

Ertesi gün akşama dek yatıp dinlenen kim oldu dersiniz?

(Kaynak: *Meksika Masalları*, çeviren: A. Cengiz Büker, Okyanus Yayıncılık, 1995)

Şarkı Söyleyen Eşek

Bir zamanlar fakir bir oduncu varmış. Ormandaki bir kulübede yaşar ve odun keserek hayatını kazanırmış. Bir gün kulübesinde yangın çıkmış ve bu yangın bütün ormanı kül etmiş.

O çevrede kimse ona güvenip iş vermeyince, çıkını alan oduncu, eşeğine binip yola koyulmuş. Ağaçların arasında yürürken birinin kendisine seslendiğini duymuş. Başını kaldırıncı konuşanın bir bülbül olduğunu görmüş. Bülbül ona, "Senin haline çok üzuldüm, şimdi öyle bir büyü yapacağım ki eşeğin çok güzel şarkı söylemeye başlayacak, sen de onunla gösteriler yapıp çok para kazanacaksın," demiş.

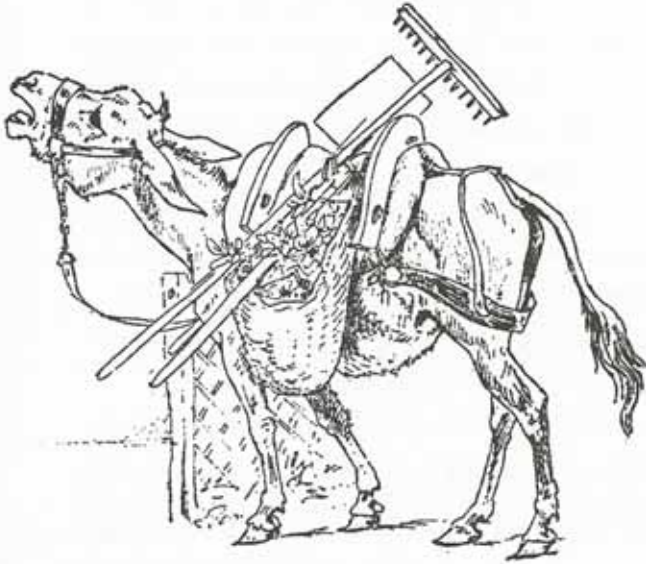
Gerçekten de eşek birbirinden güzel şarkılar söylemeye başlamış. Oduncu o şehir senin bu kasaba benim dolaşıp eşeğine şarkı söyletiyor ve herkes onları izlemek için birbiriyle yarışıyor.

Oduncu ve şarkı söyleyen eşeği bütün ülkede ünlenmişler. Bir gün yine bir gösteriye yetişmek için koştururlarken,

bülbülün yardım isteyen sesini duymuş oduncu. Bir kedi bülbülü yakalamış ve yemek üzereymiş. Öyle bir duraklamış ama gösteriye gitmemeyi, onca parayı kaçırmayı gözü yememiş, arkasına bakmadan kaçmış oradan.

Gösteri başladığında ise eşeği her zamanki gibi güzel şarkılar söylemek yerine sadece bir eşeğin çıkarabileceği sesleri çıkarmış. Oduncu kendisini şarlatanlıkla suçlayan izleyicilerin elinden canını zor kurtarmış.

İşte o zaman bülbül ölünce büyü'nün bozulduğunu anlamış.

Şeddeli Eşek

Bir varmış bir yokmuş, ülkenin birinde eşek çokmuş, her şey bokmuş, her yan kokmuş...

O ülkede yaşayan eşekler yönetimi ele geçirmişler... Bunlar bizim bildiğimiz gözleri sürmeli, bakışı hüznü eşekler değil, şeddeli olanlardanmış...

"Şeddeli eşek ne demek?" Eşek sözcüğündeki ş'yi iki kez okursan eşek, eşşek olur ki şeddeli eşşek, zararlı olanıdır. Nitekim bunlardan birisi günlerden bir gün ortaya atılmış: "Ey eşşekler!" diye söze başlamış. "Bizim düşmanımız çoktur, önlem almalıyız."

Şeddeliler sormuşlar: "Düşmanımız kim?"

Eşşeoğlu eşşek: "Ohooo," demiş, "herkes düşmanımız; kurt, çakal, yılan, sırtlan, domuz, köpek, aslan, kaplan, gergedan, timsah, kartal, atmaca... Her yanda düşmanımız var..."

Ortalığı korku sarmış... Sağdan bir düşman çıkacak, soldan bir başkası salacak...

"Peki ne yapalım?"

Şeddeli, hem eşekliğini, hem eşşeoğlu eşşekliğini kanıtlamak için: " Geyiklerden boynuz alalım..."

"Boynuzu ne yapacağız?"

"Herkes güvenlik için boynuz taksın..."

Bütün eşşekler kuyruklarını sallamaya, kulaklarını oynatmaya, çifte atmaya, anırmaya başlamışlar:

"Yaşşa, varol, işkembene bereket, çok doğru söyledin, boynuz takalım."

Eşşekler yemeyip içmeyip, biriktirdikleriyle geyiklerden eski boynuzları toplayıp kafalarına takmışlar... Kendilerini boynuzla donatmışlar.

Ancak gel zaman git zaman, eşşeklerin ülkesinde işler bozulmuş, boynuzlar pahalandıkça pahalaniyormuş... Yakınmalar başlamış... Bu kez bir başka eşşek kendini meydana atıp, ortalıkta anırmaya başlamış... Herkesi birbirine katmış:

"Ey eşşekler, kardeşlerim..."

Eşşekler toplanmışlar...

"Ülkede ahlak kalmadı..."

"Neden?"

"Neden olacak? Elinize birer ayna alıp baksanıza. Hepimiz boynuzlu olduk."

Eşşekler, doğru yandaki göle koşmuşlar, durgun suya bakınca anırmaya başlamışlar:

"Eyvah, bizi boynuzladılar! Rezil olduk..."

Ancak eşşeklerden birisi, daha aşağılık ve kurnaz bir yaklaşımla edepsizlenmiş:

"Eğer boynuzlarımızdan vazgeçersek, düşmanlarımız bizi yok ederler."

Tartışma başlamış, ama eşeklerin yüreğine kurt düşmüş... Doluya koyuyorlar almıyor, boşa koyuyorlar dolmuyor... Boynuzlanmayı da içlerine sindiremiyorlar.

"Biz dededen babadan eşşeoğlu eşşek iken nasıl da birer boynuzlu geyik olduk?"

Sonunda eşşekler ata başvurmuşlar. At onlara demiş ki:

"Kendi çiftesine güvenmeyip de geyiğin boynuzuna özenen eşşek, geyik olmaz, olsa olsa boynuzlu merkep olur."

(Kaynak: Cumhuriyet, 1990)

Eşek Gitti

Bir sofi yoldan gelip bir tekkeye misafir oldu. Eşegini götürüp ahıra çekti. Eliyle suyunu, yemini verdi. Sofiler çok yoksul kişilerdi. Merkebi satmaya karar verdiler. Hemen- cecik o eşekceğizi sattılar, yiyecek aldılar. Mumlar yaktılar. Tekkeye, bu gece yemek var diye bir velvedir düştü. O konuk da uzak yoldan gelmiş, yorulmuştu. O iltifatı, Sofilerin kendisini birer birer ağırladığını, güzel bir şekilde izzet ve ikram tavlasını oynamakta bulduklarını, kendisine olan meyil ve muhabbetlerini görünce, "Bu gece eğlenmeyim de ne vakit eğleneyim?" dedi.

Yemek yediler semaa başladılar. Tekke, tavanına kadar toza dumana boğuldu. Bir taraftan mutfaktan çıkan duman, bir taraftan o ayak vurmaktan çıkan toz, bir taraftan sofilerin iştiaq ve vecd ile canlarıyla oynamaları ortalığı birbirine katmıştı. Gâh el çırparak ayak vuruyorlar, gâh secde ederek yeri süpürüyorlardı.

Sema, baştan sona doğru varınca çalgıcı bir Yörük semai usulünce şarkı söylemeye başladı. "Eşek gitti, eşek gitti" demeye koyuldu. Bu hararetili usule hepsi uyup, bu şevkle seher vaktine kadar ayak vurup el çırparak "Ey oğul, eşek gitti, eşek gitti" dediler.

Konuk olan sofi de onları taklit ederek "Eşek gitti" diye bağırmaya başlamıştı.

O eğlence, o sema ve safa çağı geçip sabah olunca hepsi vedalaşıp gitti. Tekke boşaldı, sofi kaldı. Eşyasının tozunu silkmeye başladı. Nesi var, nesi yoksa odadan dışarı çıkardı. Eşeğe yükleyip yola çıkmaya niyetlendi.

Alelacele yoldaşlarına yetişip ulaşmak üzere eşeği getirmek için ahıra gitti, fakat eşegini bulamadı. "Hizmetçi suya götürmüştür. Çünkü dün gece az su içmişti," dedi. Hizmetçi gelince sofi, "Eşek nerede?" dedi.

Hizmetçi, "Sakalını yokla!" diye cevap verdi, kavga başladı.

Sofi, "Ben eşeği sana vermiştim onu sana ısmarlamıştım. Yollu yordamlı konuş, delil getirmeye kalkışma. Sana ısmarladığım eşegimi getir. Sana verdiğimi senden isterim. Onu iade et. Peygamber dedi ki: 'Elinle aldığını geri vermek gerek.' Serkeşlik eder de buna razı olmazsan mahkeme işte şuracıkta, kalk gidelim," dedi.

Hizmetçi, "Sofilerin hepsi hücum etti, ben mağlup oldum, yarı canlı bir hale düş-tüm. Sen bir ciğer parçasını kedilerin arasına atıyorsun, sonra da onu aramaya kalkış-yıyorsun. Yüz açın önüne bir parçacık eklemek atıyor, yüz köpeğin arasına zavallı bir ke-diyi bırakıyorsun!" dedi.

Sofi dedi ki: "Diyelim ki senden zorla aldılar ve benim gibi yoksul birisinin kanına girdiler. Ya niçin bana gelip de söylemiyor, biçare, eşegini götürüyorlar, demiyorsun? Eğer söyleseydin eşeği kim aldıysa ondan alırdım, yahut da parasını aralarında payla-şırlar, o paraya razı olurdu. Onlar o vakit buradaydılar. Yüz türlü çare bulunurdu. Halbuki şimdi her birisi bir tarafa gitti! Kimi tutayım? Kime gideyim? Bu işi başıma sen açtın, seni kadiya götüreyim de gör! Niçin gelip de, 'Ey garip, böyle bir korkunç zulme uğradın,' diye haber vermedin?"

Hizmetçi, "Vallahi kaç kere geldim, sana bu işleri anlatmak istedim. Fakat sen de

'oğul, eşek gitti' deyip duruyordun. Hatta bu nağmeyi hepsinden daha zevkli söylemekteydin. Ben de 'o da biliyor, bu işe razı, arif bir adam' deyip geri döndüm," dedi.

Sofi, "Onların hepsi hoş hoş söylüyorlardı, ben de onların sözünden zevke geldim. Onları taklit ettim, bu taklit beni ele verdi. O taklide iki yüz kere lanet olsun! Hele böyle ekmek için yüzü suyu döken saçma adamları taklide! Onların zevki bana da aksediyor, bu akis yüzünden gönlüm zevkleniyordu," dedi.

(Kaynak: Mevlânâ, *Mesnevî*)

Esas Eşeklik

Karagöz, yokluk zamanında eşeği ile birlikte komşu köylerin birine tarlada çalışmaya gidiyormuş. Öğle sıcağında susuz ve aç olduğundan, yürüyecek durumda değilmiş. Büyük zorluklarla sendeleye sendeleye bir köye geldiğinde, ilk gördüğü açık kapıdan, "Ben tanrı misafiriyim. Allah rızası için bir yudum su ve bir parça yiyecek," diye seslenmiş. Karagöz'ün sesine, içeriden yaşlı bir kadın cevap vermiş:

"Hayrola ne istiyorsunuz?"

"Ben tanrı misafiriyim. Saatlerdir yolda yürüyorum, aç ve susuz kaldım. Acaba, su ve biraz yiyecek bir şeyler verebilir misiniz?"

Yaşlı kadın:

"Elbette, lütfen içeri girin. İstediginizi verebilirim," diyerek Karagöz'ü içeriye almış, ilk önce soğuk su vermiş. "Ben yiyecek bir şeyler hazırlayayım. Siz biraz dinlenin, kendinize gelin. Yorgunluktan harap ve bitap düşmüşsünüz."

Gerçekten de kadıncağız kısa bir süre sonra birbirinden güzel yiyeceklerle gelmiş. Karagöz, kendisine getirilen yemekleri yemiş ve buz gibi soğuk suyu içmiş.

Yeterince dinlendikten sonra da evden çıkar çıkmaz kapı önünde eşeğini paylaşmaya başlamış. Eşeği döver gibi yaparken bir yandan da:

"Sen nasıl oluyor da bu torbadan benim yiyeceklerimi yiyorsun, oysa senin yemek torban diğeri. Hiç eşekler saman ve ottan başka yiyecekleri yer mi? Şimdi ben yolda ne yiyecek, ne içeceğim? Sen nasıl eşeksin!" gibi yüksek sesle konuşur. Bunun üzerine yaşlı kadın dışarı çıkar.

"Hayrola efendi, eşeği neden dövüyorsunuz? Bu sıcak havada hiç hayvanlar dövülür mü? Hayvanlara karşı biraz saygılı olmanızı rica ediyorum," der Karagöz'e.

"Elbette eşeğe sevgi göstermeliyim. Ama, eşek benim yolda yiyeceğim yemeğimi yemiş. Oysa ben ne ot ne de saman yiyebilirim. Benim yerimde olsanız siz ne yapardınız?"

Karagöz'ün bu söyledikleri karşısında yaşlı kadın:

"Efendi bu gerekçeyle hayvan dövülmez. Biraz beklerseniz, yolda yemeniz için size yiyecek bir şeyler getirebilirim."

Karagöz, yolda yiyeceği garanti altına aldıktan sonra:

"Hanımefendi, eşeklik dayak yiyende değil, esas eşeklik eşeği dövende..."

Satılık Eşek

Köylerin birinde, bir köylü ile eşeği varmış. Adamın evinde hiç yiyecek yemeği, ekecek buğdayı kalmamış. Bunun üzerine eşeğini almış karşısına ve şöyle demiş:

"Sevgili eşeğim, gördüğün gibi ne yemeğim ne de sana verecek samanım kaldı." Eşeği boynunu eğmiş, ağlamamak için kendini zor tutmuş. Adam devam etmiş;

"Bu yüzden seni götürüp yine pazarda satacağım." Eşek başını kaldırıp, korkan gözlerle sahibine bakmış.

"Senden istediğim şeyi unutmamışsındır umarım." Eşek cevap vermiş:

"Unutmadım sahip, gittiğim evin bağını bahçesini taşıyıp getireceğim," demiş. Sahip Adam:

"Aferin sana, her zamanki gibi gittiğin evde, herkes uyuduktan sonra malları toplama ve yuvana geri dön," demiş.

"Tamam," demiş eşek ve yola koyulmuşlar.

Pazar yerine vardıklarında, eşeği satın almak isteyen bir köylü gelmiş.

"Bana yükleri taşıyacak, işlerimi görecek bir eşek lazım," demiş.

"Tam istediğin gibi çalışkandır eşeğim, ama gönlünü hoş tutmak iyi bakmak gerek," demiş Sahip Adam.

"Tamamdır, eşek değil mi? Samanı suyunu eksik etmem, ağılda yeri hazır nasıl olsa," demiş köylü.

Derken binbir türlü pazarlıklar sonunda köylü eşeği alıp köyüne götürmüştü. Evine vardığında, eşeğin önüne biraz saman ve su bırakıp ağılın kapısını kapatmış.

Akşam aile hep beraber yemeklerini yerken yeni yardımcıları eşeğin gelişini sevinçle karşılamışlar. Sabah erkenden eşek ağıldan çıkartılmış. Dağa meyve bahçelerine doğru yola çıkmışlar.

Köylü, karısı ve çocukları meyve toplarken eşek de ırmaktan su içiyormuş. Bu arada ırmığın içindeki kurbağa eşeğe seslenmiş.

"Hey... N'aber eşek, yine mi geldin?"

"Hımm... N'olmuş. Sana mı soracağım ne zaman geleceğimi?" diye cevap vermiş eşek.

"Neyse ben karışmayayım. Bakalım burada ne yapacaksın?" diye vıraklayıp üç sıçrayışta kaybolmuş kurbağa.

Köylüler topladıkları meyveleri eşeğin sırtındaki heybeye yükleyip yola koyulmuşlar. Meyveleri pazara götürüp satmaya başlamışlar. Akşam eve döndüklerinde yine ağıla saman ve su bırakıp kapısını kapatmışlar.

Eşek ağılda tek başına kaldığında önce biraz eşelenmiş, tepinmiş. Arka ayaklarıyla ağılın kapısına vurup açmış ve meyve bahçelerinin olduğu yere gitmiş.

ırmaktan su içtikten sonra arka ayaklarıyla ağaçları tekmeleyerek meyveleri heybelerine toplamış. Yerlere dökülenleri de yiyerek karnını doyurmuş.

Doğruca sahibinin evinin yolunu tutmuş. Sattığı eşeğin geleceğini bildiği için ka-

pıda bekleyen sahibi eŖeğin heybesindeki meyveleri alıp:

"Aferin sana," diye eŖeğinin kafasını okşamış. EŖek mutlulukla anırmış.

Ertesi sabah eŖeğin kaçtığını gören köylü çok sinirlenmiş. EŖeği aramak için yola çıkmış. Bakkala, kasaba her gördüğüne sormuş ama kimsenin eŖeğinden haberi yokmuş.

Birkaç gün sonra yolda giderken, kısa boylu bir adamla yanında eŖeğini görmüş. Kendi eŖeğine benzetmiş. Sormuş:

"Bu eŖek senin mi hemŖehrim?"

Kısa boylu adam o gün pazardan aldığını söyleyince,

"Ben de daha önce pazardan böyle bir eŖek almıştım ancak kayboldu," demiş.

Bunun üzerine durumu sezinleyen köylü ve kısa boylu adam, eŖeği denemeye karar vermişler.

Kısa boylu adam da, köylünün yaptığı gibi ağıla saman ve suyu bırakıp ertesi sabah mısırları toplamak üzere eŖekle beraber tarlasına gitmiş. Ancak o gece eŖeği gözlemeye başlamışlar. EŖek ağıldan çıkıp doğruca mısır tarlasına gidip mısırları kefesine doldurmuş ve sahibinin evinin yolunu tutmuş.

Sahip Adam eŖeğinin peşinde kısa boylu adamı ve köylüyü görünce durumun anlaşıldığını görüp korkmuş. İki adam eŖeğin sahibini ve eŖeği bir güzel pataklayıp bir daha yapmaması gerektiğini izah etmişler. (Zeynep İlhan)

Put Taşıyan EŖek

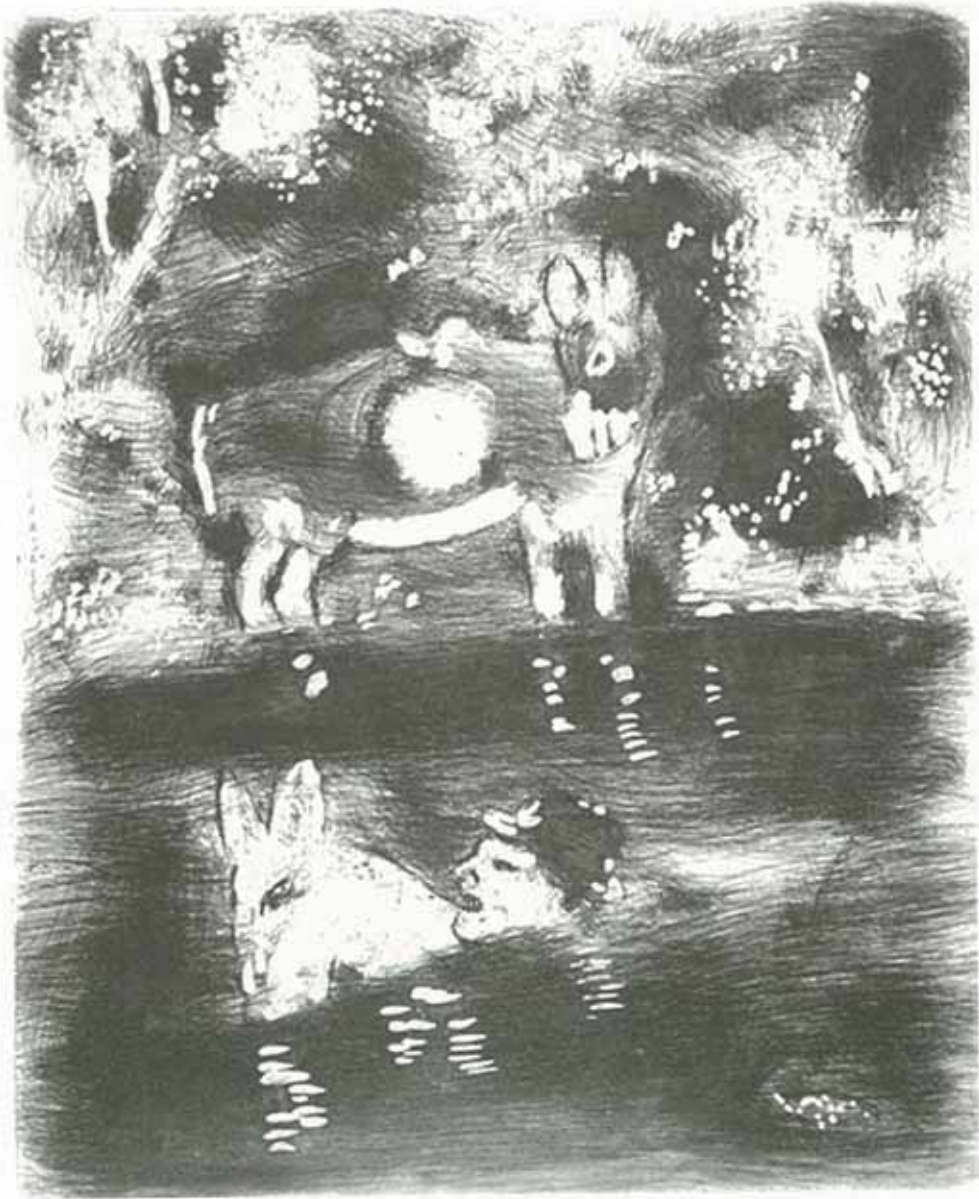
EŖeğin birinin sırtına bir put yüklemişler. EŖek yoldan gelip geçerken, herkes önünde saygıyla yere kapanıyormuş.

EŖek tabii ki işin aslını bilmiyormuş. Bütün bu saygının kendisine gösterildiğini sanmış, kasılmaya başlamış, "küçük dağları ben yarattım" diyen bir havaya bürünmüş.

Adamın biri işin farkına varmış, eŖeğin kulağına eğilerek şöyle demiş:

"EŖekliğini unutup bir aptallık yapma. Bütün bu saygı senin için değil, sırtındaki put içindir. Sırtından putu alırlarsa, eŖek oğlu eŖek kalırsın."

Cahil insanlar da böyledir. Rasgele bir makam sahibi olduklarında, gördükleri saygının kendi kişiliklerine gösterildiğini sanırlar.

Marc Chagall'ın 1952'de La Fontaine Masalları için yaptığı desen: Tuz yüklü eşek ile sünger yüklü eşek.

Tuz Yüklü Eşek ile Sünger Yüklü Eşek

Bir eşekçi elinde sopa
Bir imparator edasıyla,
Sürüyormuş koşucuları,
İkisi de uzun kulaklı.
Biri sünger yüklü, adeta uçuyor,
Ötekiyse, zorla gidiyor,
Şişeler taşırımı gibi,
Tuzla dolu ağır küfeleri.
Bizim yolcular dağ tepe aşmışlar,
Geçit veren bir ırmağa ulaşmışlar.
Her gün geçerlermiş oradan.
Neler gelmiş başlarına sonradan,
Eşekçi, sünger yüklü eşeğe binmiş,
Tuz yüklü olanı da önden sürmüş.
Öndeki eşek, ayağı kayınca birden
Suya yıkılıvermiş aniden
Çıkınca da, hafiflemiş
Koşup kaçmış ötelere
Çünkü tuzlar erimiş suyun içinde.
Bu sünger yüklü arkadaşına örnek olmuş,
Düşünmeden uzun uzun o da koşmuş,
Dalmış sulara,
Hafiflemek şöyle dursun,
Su çıkmamış mı boğazına,
Eşek, eşekçi ve süngerler içmişler suyu,
Sünger ıslandıkça ıslanmış,
İyiden iyiye ağırlaşmış.
Bu yükle, zavallı eşek,
Kıyıya nasıl erişecek?
Eşekçi sarılmış eşeğinin boynuna
Sonumuz geldi, demiş ona.
Yardıma koşmuş da birileri,
Son anda kurtarmış bizimkileri.

Değişiktir olayların etkisi her kişide,
İnsan kendine uygun olanı seçmeli gene de...

(La Fontaine)

Ezop Masalları'nın 1501'de yayımlanmış Steinhöwel edisyonundan "Aslan Postu Giyen Eşek" fabli için gravür. Anonim.

Aslan Postu Giyen Eşek

Aslan postuna bürünmüştü eşeğin biri,
Canına okuyacaktı dünyanın.
İnsafı da yoktu kâfir hayvanın,
Tir tir titretiyordu gökle yeri.
O ara kulağının ucu çıktı mı sana,
Bütün foyasını verdi meydana
Koştı değirmenci alıp değneği.
Dalgayı bilmeyenler, böyle değirmenciyi,
Aslanı önüne katmış görünce.
Düşüler hayret dolu bir sevince
Dünyada bir sürü kalpazan vardır,
Doğrusu pek benzerler buradaki eşeğe,
Aslında hepsi uydurma bahadır,
Adları çıkmıştır kahraman diye.

(La Fontaine)

At ile Eşek

Bir eşek, geçimsiz bir atla birlikte çıkmış yola.
Yalnızca koşumu varmış atın sırtında.
Zavallı eşekse yıkılıyormuş yükten,
Ata yalvarmış, yardım istemiş,
Yoksa kente varmadan ölecekmış.
"Bu dilek," demiş, "saygısızlık sayılmaz."
"Yükün yarısını, ne olur siz alın.
Çok bir şey değil, bakın."
At, "Hayır," demiş.
Üstelik kızmış, tepinmiş.
Ama yük altında ölünce arkadaşı,
Anlamış yaptığı yanlış:
Arabayı da çektirmişler ona,
Yüklemişler eşeğin postunu da sırtına. (La Fontaine)

Yaşlı Eşek

Yaşlı bir adam eşeğine binmiş gidiyordu
Sulak, çayırılık bir yerde durdu
Yuları çıkardı başından, eşeği saldı çayıra
Kara eşek keyifle girişti taze otlara
Bir yandan yiyor, bir yandan anıyordu
Yatıp kalkıyor, eşiniyor, çifte atıyordu
Keyf onun keyfi!
Derken ansızın, karşıdan göründü bir haydut kafilesi
"Eyvah eşkıyalar, çabuk kaç!" dedi ihtiyar.
"Neden?" dedi uzunkulak;
"O gelen iki palan mı vurur bana?
Dört çuval mı yükler?"
"Hayır, yüklemez," dedi kaçmakta olan ihtiyar.
"Madem öyle, bana ne," dedi kara eşek;
"Ha senin olmuşum, ha onun.
Sen kaç, bana göre hava hoş!
Hem de istersen
Sana açık söyleyeyim:
Sahibim kimse,
Düşmanım da o benim." (La Fontaine)

Hayvanların İnsanlardan Şikâyeti

Hayvanlar meclisi toplanmış, insanoğlunun kendilerine yaptığı haksızlıkları tartışıyorlar. İlk sözü kedi almış:

"Yahu bunlar ne ikiyüzlü şeyler. Hem severler, okşarlar hem de kendi aralarında birine nankör demek için beni kullanırlar."

Keçi: "Sormayın efendim. Etimden sütüme her şeyimi onlara veririm, gene de birbirlerine kızdıklarında, inatçı diye benim adımları kullanırlar. Benim nerem inatçı?"

Katır: "Tam yarama bastın keçi kardeş. O konuda ben ön sırayı alıyorum..."

Eşek: "Gene siz iyisiniz. Benim hem inatçılık, hem akılsızlık, hem de yozlukların olduğu her yerde adımları kullanılıyor."

Ayı: "Ne kadar kabalık, köylülük, beceriksizlik varsa benim adımları kullanıyorlar ama gerçekten şu insanları anlamak zor. Son yıllarda en değerli sandıkları insanlara da otel ayısı falan demezler mi? Artık gerisini siz düşünün..."

Koyun: "Akılsızlık konusunda galiba ben önde geliyorum."

Öküz: "Anlayışsız, kaba, budala, geri zekâli durumları da ben temsil ediyordum."

İnek: "Öküzün söylediği sıfatları, kadınlar için kullanırken benim adımları veriyorlar. Üstelik başarısız, boş çalışmalarda da kullanılıyor. Böylece iki defa geri zekâli olduğum vurgulanıyor."

Tavşan: "Ben korkakmışım."

Çakal: "Arsız ve kapkaççıymışım."

Baykuş: "Ben uğursuzmuşum."

Karga: "Hırsızmışım."

Akbaba: "Fırsatçıymışım."

Köpek: "Sizler gene uzaktasınız. Ben içlerinde, yakınlarındayım. Bütün özverilerime karşın, aldığım sıfat köpekleşmek."

Yılan: "Keskin dilim varmış ve beklenmedik zamanda onları sokarmışım."

Geyik: "Ah ah!.. Adamın karısı onu aldatırsa, kocası benim boynuzlarımı takarmış. Bu ne şerefsizlik! Benim boynuzlarım, benim yaşam silahım, çok da onurlu bir parçam. Doğrusu ağrıma gidiyor."

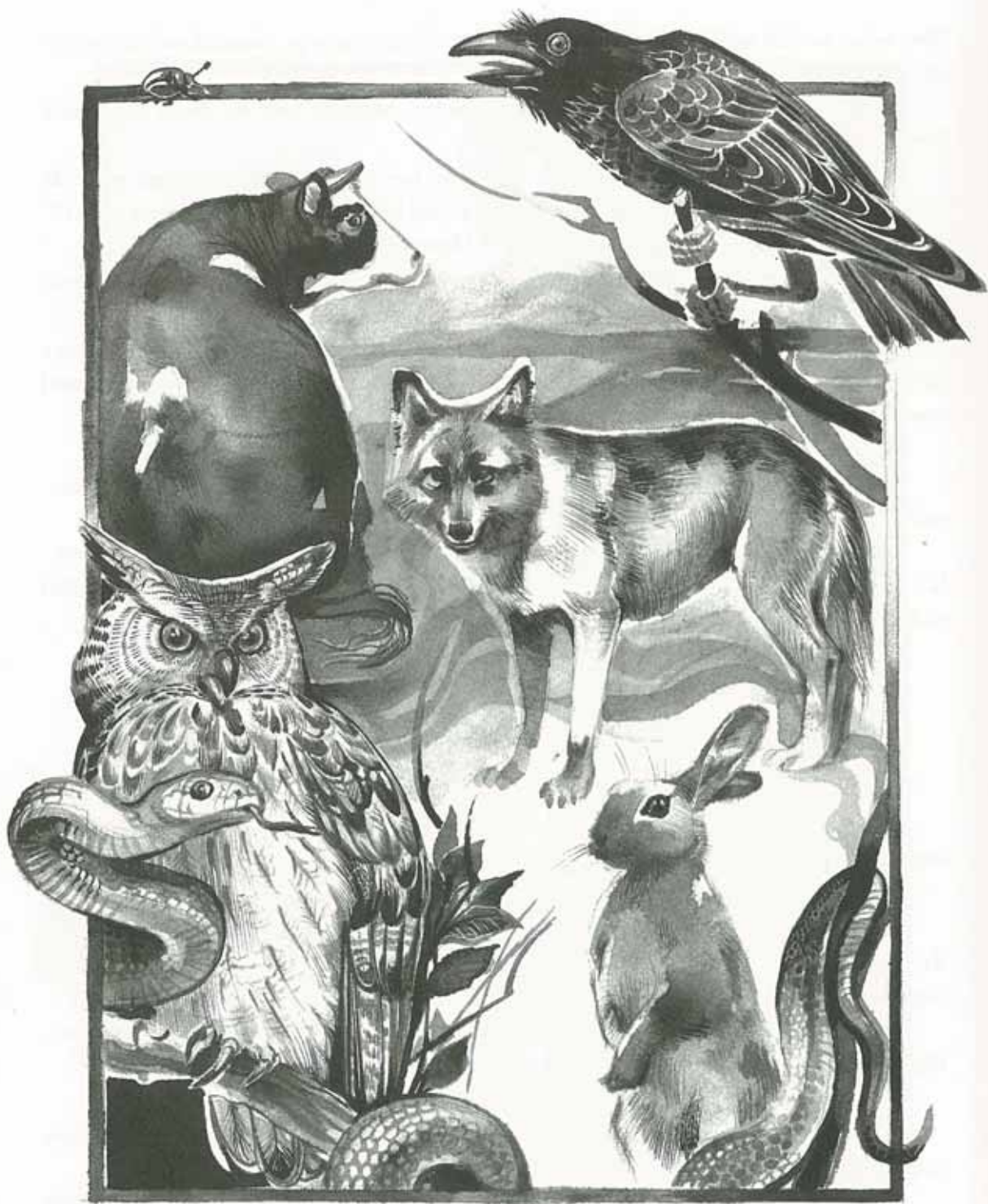
Domuz: "Ben eşimi kıskanmazmışım. Nereden çıkarıyor bunlar bu saçmalıkları. Biz dişilerimiz için ne büyük kavgalara tutuşuruz."

Ağustos böceği: "Ben cırcırmışım."

Papağan: "Bütün boş ve çok konuşmalar, benim renkli tüylerime ve omuzlarıma yükleniyor. Ben bu kadar yükü taşıyamam."

Aslan kükredi: "Yeter, yeter be!.. Bu kadar da haksızlık etmeyin. Bakın benim için aslan yürekli, tilki için kurnaz, karınca için çalışkan diyorlar."

Gergedan homurdandı: "Senin yürekliliğin savunmasız ceylanlara geçer. Yüreğin varsa, gel benim karşıma çık. Ben öyle yürekliliği ne yapayım."

Aslan gergedana ters ters baktı, sivri boynuzlarını görünce susmayı yeğledi.

Fil ortalığı yatıştırmak için: "Yakın zamanlara kadar rahattım. Ancak yeni bir hortumlama lafı çıktı ki, hortumumdan utanıyorum. Bankaları varmış, hortumlanıyormuş. Sizin anlayacağınız, büyük hırsızlıklarda benim şerefli hortumum kullanılıyor. Şaşkınlık içindeyim, vallahi ormanın bir köşesine çekilip intihar etmeyi düşünüyorum."

Bu söz üzerine, ortalığı derin bir sessizlik kapladı.

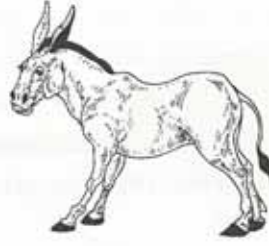
Tilki söz istedi: "Sayın üyeler, o ki ben kurnazmışım, bir öneri getiriyorum. Biz de insanlara bir sıfat yakıştıralım ve öcümüzü alalım. O ki bütün olumsuzluklarımızı kendilerine layık görüyorlar, benim teklifim, onlara: 'İnsanoğlu insan' diyelim. Böylece hepimize verilen aşağılık sıfatları, kendilerine iade etmiş oluruz."

Tilki sözünü bitirir bitirmez, mecliste çığlık ve alkışlarla karışık bir heyecan ve neşe dalgası yükseldi. Bütün hayvanlar koro halinde:

"İnsanoğlu insan, insanoğlu insan, insanoğlu insan..." diyerek, her biri yuvalarına giderken, büyük bir stresten kurtulmuş olarak, mutlu bir halde köşelerine döndüler.

Söylenen odur ki: Hayvanlar nerede bir olumsuzluk görürlerse, birbirlerine: "İnsanoğlu insan" diyorlarmış.

(Ahmet F. Yüksel)

Eşek, Tilki ve Aslan

Bir çiftçinin bir eşiği vardı. Beli yaralı, karnı bomboş, tamamı ile arık bir halde idi. Gündüzün, ta gecelere kadar otsuz kayalıklarda gıdasız, koruyucusuz, aç biilaç dolaşır dururdu. Civarda içecek sudan başka bir şey yoktu. Eşek gece gündüz yas, matem içindeydi. Oralarda bir orman vardı. Ormanda işi gücü avlanmak olan bir aslan yaşardı.

Aslan bir erkek fille savaşmış, yorulup hastalanmış, avdan kalmıştı. O zayıflıkla bir müddet avlanamadı. Öbür canavarlar da kuşluk yemeği yiyemez oldular. Çünkü aslandan artan artıkları onlar yerlerdi. Aslan hastalanınca onlar da dara düştüler.

Aslan, bir tilkiye, "Git, benim için bir eşek avla. Çayrılıkta bir eşek bulursan onu kandırıp buraya getir. Eşeğin etini yer, kuvvetlenirsem ondan sonra başka bir av tutabilirim. Birazcığını ben yiyeyim, geri kalanını siz yersiniz. Ben de böylece sizin gıdalanmanıza sebep olayım. Benim için ya bir eşek ara, ya bir öküz. Ne bulursan ona o bildiğin efsunlardan oku. Onu efsunlarla, güzel sözlerle aldat, buraya çek, getir," diye emir verdi.

Tilki aslana, "Emriniz baş üstüne. Hileler düzeyim, aklını başından alayım, istediğin gibi hizmette bulunayım. Hile ve efsun benim işimdir. İşim gücüm, masal söylemek ve halkı yoldan çıkarmaktır," dedi.

Dağ başından dereye doğru koşmaya başladı. Derken o yoksul ve zayıf eşiği buldu. Candan bir selam verip yanına gitti.

"Bu kuru ovada ne âlemdesin? Bu çorak kayalıklarda ne yapıyorsun?" diye sordu.

Eşek:

"Bana kismetimi veren Tanrı'ya şükrediyorum," dedi ve bir hikâye anlattı:

Bir saka vardı. Onun da bir eşiği vardı. Mihnetten çember gibi iki büklüm olmuştu. Sirtında ağır yükten açılmış yüzlerce yara vardı. Ölüm gününe adeta âşık. Ölümünü arayıp duruyordu. Arpa nerede? Kuru otu bile bulamıyor, onunla bile karnını doyuramıyordu. Bir yandan sirtında yara vardı, bir yandan da sahibi demir bir şişle onu no-dullayıp duruyordu.

Padişah onu görüp acıdı. Eşeğin sahibi ile dostluğu vardı. Ona selam verdi, bu eşek neden böyle dal gibi iki kat olmuş, diye sordu.

Adam:

"Benim yoksulluğumdan, benim taksiratımdan bu ağzı dili bağlı mahluk saman bulamıyor," dedi.

Padişah:

"Sen, bir süre onu bana ver de padişah ahırında kuvvetlensin."

Adam, eşeği o merhametli kişiye verdi. O da onu padişah ahırına bağladı. Eşek, her yanda tavlı, semiz, güzel Arap atlarını gördü. Ayak bastıkları yerler süpürülmüş, sulanmıştı. Saman da tam vaktinde geliyordu, arpa da tam vaktinde.

Atların tımarını da görünce başını göğe kaldırdı dedi ki:

"Ey ulu Tanrı, turalım eşeğim, senin mahlukun değil miyim? Neden böyle perişanım, neden sırtım yaralı, neden zayıfım? Geceleri arkamın acısından, karnımın açlığından her an ölümümü istiyorum. Bu atların halleri böyle mükemmel. Peki neden azap ve bela yalnız bana mahsus?"

Derken ansızın savaş koptu. Arap atlarına eğerleri vurup savaşa sürdüler. Onlar, düşmandan oklar yediler. Her yanlarına temrenler saplandı. Savaştan geri dönüp hepsi de perişan bir halde ahıra düştüler. Ayakları sağlam iplerle mükemmel bağlandı. Nalbantlar sıra sıra dizildi. Hançerlerle bedenlerini yarıyor, yaralardan temrenleri çıkarıyorlardı.

Eşek bunları görünce:

"Yarabbi ben yoksullukla süregeldim şu afiyete razıyım. O gıdadan da bizarım, o çirkin yaradan da."

Tilki:

"Tanrı emrine uyup helal rızık aramak farzdır. Bu âlem sebepler âlemidir. Sebepsiz hiçbir şey elde edilmez, şu halde mutlaka dilemek lazımdır. İstemeden ekmek vermek Tanrının âdeti değil."

Eşek:

"Can veren, ekmek de verir. Padişahlık ve zafer isteyen kişiye ekmek lokması az gelmez. Tuzak kurup av avlayanlarla yırtıcı canavarların hepsi rızık yemede. Bunlar ne kazanç peşinde dolaşırlar, ne de rızık kazanmaya çalışırlar. Rızık verici Tanrı, herkese kismetini verir. Herkesin kismetini, önüne koyar. Kim sabrederse rızık gelir yetişir. Çalışıp çabalama zahmetine düşmen senin sabırsızlığındandır," dedi.

Tilki:

"Tanrıya dayanma, nadir bulunur. Bu dayanmada mahir olanlar, pek az kimselerdir. Nadir şeyin etrafında dönüp dolaşmak, bilgisizlikten ileri gelir. Herkes nereden padişahlığa yol bulacak? Peygamber, kanaate hazine demiştir. Gizli hazineyi herkes elde edebilir mi? Haddini bil de yukarılarda uçma. Uçma da kötülük çukuruna düşme!"

Eşek:

"Bunu ters söylüyorsun," dedi, "bil ki kötülük, insana tamahtan gelir. Kanaatten hiç kimse ölmedi, hırsıyla da hiç kimse padişah olmadı. Tanrı, ekmeği domuzlarla köpeklerden bile esirgemiyor. Şu bulut ve yağmur, insanların kazancı değil ya. Sen nasıl rızka düşkün bir âşık, rızık da rızık yiyene öyle düşkün bir âşiktir."

"Bir zahit, Mustafa'dan, 'Herkesin rızığı Tanrı'dan gelir. Dilesen de dilemesen de rızık, senin aşkınla koşa koşa gelir, sana ulaşır' sözünü duyar. Denemek için sahralara düşer, bir dağın dibine varır, yatıp uyur. Bakalım, der, rızıkım gelecek mi? Şunu bir göreyim de bu husustaki inancım kuvvetlensin."

"Bir kervan yolunu kaybeder. Süre süre o adamın bulunduğu yere kadar gelir. Kervan halkı onu uyumuş görünce, birisi, bu adam neden böyle çölde yoldan ve şehirden uzak bir yerde çıplak bir halde yatıyor? Hiçbir kurttan, hiçbir düşmandan korkmuyor. Ölü mü acaba, yoksa diri mi? der."

"Kervan halkı gelip onu yakalar. O ulu er hiçbir şey söylemez. Ne vücudunu oynatır, ne başını. Ne de gözünü açar. Bunun üzerine, bu zavallı zayıf, açlıktan ölüm haline gelmiş derler. Ekmek ve bir kap içinde yemek getirirler. Boğazına dökmek isterler."

"Zahit rızık, insana çaresiz yetişip geleceği hakkındaki sözü iyice anlamak için inadına dişlerini sıkar. Kervan halkı ona acır. Bu zavallı, tamamıyla bitmiş, açlıktan ölüm haline gelmiş derler. Bıçak getirilir, ağzına dayayıp dişlerini zorla açarlar. Ağzına çorba döker, ekmek parçaları tıklarlar."

"Adam der ki: 'Gönül, susuyorsun ama sırrı biliyorsun da kendini naza çekiyorsun.' Gönülü cevap verir: 'Biliyorum ki canıma da rızık veren Tanrı'dır, tenime de. Bunu da mahsustan yapıyorum. Bundan fazla sına, deneme olur mu? Rızık sabredene ne güzel yetişiyor bak.'"

Tilki:

"Bu hikâyeleri bırak da az bile olsa elini kazanca at. Tanrı sana el vermiştir, bir iş yap. Kazan da bir dosta da yardımında bulun. Herkes bir kazanca yürümüştü, başka dostlarına da yardım ediyor."

"Bütün kazancı bir kişi elde edemez. Bir kişi hem dülger, hem saka, hem terazi olmaz ya. Âlemin kararı böyledir. Herkes yoksulluğundan bir işe sarılmıştır. Ortada be-dava yemek şart değildir. Sünnet olan yol, iş işlemek ve bir şey kazanmaktır."

Eşek:

"Ben Tanrı'ya dayanmadan daha iyi bir kâr bilmiyorum. İki âlemde de en iyi kazanç budur. Ona şükretme kazancının eşini göremiyorum. Tanrı'ya şükür rızık artırır."

Aralarında bahis uzadı. Nihayet sualden de kaldılar, cevaptan da.

Tilki, bundan sonra ona, "Nefislerinizi, ellerinizle tehlikeye atmayın" emrini söyledi. "Kuru ve kayalık bir sahrada sabretmek ahmaklıktır. Tanrının âlemi geniş. Buradan çayırlığa geç. Oradan ırmak kenarında yeşil otlar otlar. Cennet gibi yemyeşil bir çayırlık. Orada yeşillikler bitmiş, ta bele kadar büyümüş. Ne mutlu o hayvana ki oraya varır. Deve bile o yeşillikte kaybolur. Orada her yanda bir kaynak akmada. Orada hayvanlar amana kavuşmuş, hepsi rahattaydı."

Eşek, eşekliğinden, "A melun, sen oradasın da neden böyle zayıfsın? Nerede neşen, semizliğin, nerede nurun, ferin? Neden bu sıkıntılara düşmüş bedenini böyle zayıf? Bu açgözlülük, bu görmezlik, senin yoksunluğundandır, beylerbeyi olduğundan değil. Madem kaynaktan geldin neden kurusun? Madem misk ceylanısın nerede sende misk kokusu? Söylediğin anlattığın şeylerden neden sende bir nişane yok ey yüce kişi?" diyemedi.

Tilki eşeği alıp çayırlığa götürdü. Aslan, ona saldırıp paramparça edecekti. Eşek aslandan uzaktı. Eşeği görünce hırsından yaklaşmasına sabredemedi. Birden korkunç bir surette kükredi. Fakat kımıldayacak kuvveti yoktu zaten.

Eşek, uzaktan bunu görünce dönüp nalları kaldırdı, ta dağın eteğine kadar kaçtı.

Tilki dedi ki: "A padişahım, kavga zamanına neden sabretmedin? O sapık, sana yaklaşırdı hafif bir saldırıda ona üstün gelirdin. Acele, şeytanın hilesidir; sabır ve tedbir Tanrının lütfü. O uzaktaydı hamleni görüp kaçtı. Zayıflığını anladı, yüzünün suyunu döktü."

Aslan: "Kuvvetim yerinde sandım," dedi. "Bu derece halsiz olduğumu zannetmiyordum. Fakat açlık ve ihtiyacım haddini aştı. Açlıktan sabrım da kayboldu aklım da. Elinden gelirse bir kere daha onu baştan çıkar, buraya getir. Düzenlerle onu buraya getirmeye çalış. Sana pek minnettar olurum."

Tilki, "Tamam," dedi. "Tanrı yardım eder de körlükle gözünü bağlar, çektiği korkuyu unutursa ne âlâ. Bu da, onun eşekliğinden uzak değildir. Fakat onu yine kandırır da buraya getirirsem yine acele edip emeğimi yele verme."

Aslan dedi ki: "Evet, sınıadım anladım ki pek halsizim, bedenimde fer kalmamış. Eşek tamamı ile bana yaklaşmadıkça yerimden bile kımıldamam. Kendimi öyle uyur gösteririm."

Tilki yola düştü. "Aman padişahım sen bir himmet et de aklını bir gaflet bürüsün. Eşek her kötü kişiye kanmamak için Tanrıya tövbeler etmiştir. Onun tövbelerini hilelerimle bozayım. Biz aklın ve aydın ahdin düşmanıyız. Eşek başı çocuklarımızın topudur, eşek fikri elimizin oyuncağı," diyordu.

Tilki çabucak eşeğin yanına geldi. Eşek, "Senin gibi dosttan çekinmek gerek," dedi. "Ben sana ne yaptım da beni ejderhanın yanına götürdün? Bana kinlenmene sebep neydi? Yaradılışındaki kötülükten başka ne sebep vardı buna a inatçı?"

Tilki dedi ki: "O bir büyü, bir tılsımdı, senin gözüne aslan göründü. Yoksa ben beden bakımından senden zayıfım, öyle olduğu halde gece gündüz orada otlamaktayım. O çeşit bir tılsım yapmasalar da her obur, doğru oraya koşardı."

"Fillerle, ejderhalarla dolu aç bir dünya durup dururken hiç tılsım olmadıkça yazın, öyle yemyeşil durur mu? Ben, öyle korkunç bir şey görürsen sakın korkma diyecektim ama, gönlüm haline yandı, o derde daldım da aklımdan çıktı. Seni köpek gibi acıkmış, perişan bir halde görünce koşa koşa gelsin diye seğirttim. Yoksa sana tılsım anlatacak, sana bir hayal görünür ama aslı yoktur diyecektim."

Eşek dedi ki: "Hadi ey düşman, çekil önümden, çekil de çirkin suratını görmeyeyim. Seni kötü talihli bir hale getiren Tanrı, çirkin suratını da pek berbat bir hale soktu. Bana hangi suratla geliyorsun? Gergedanın yüzü bile bu kadar kalın derili değildir. Seni çayıra götürüyüm diye apaçık canıma kastettin."

Eşek bir hayli çalıştı, tilkiden korundu. Fakat köpek gibi acıkmıştı, açlık kendisine eş olmuştu. Hırsı üstün geldi, sabrı zayıfladı. Ekmek sevdası nice boğazları yırtmıştır.

Kendisine hakikatler keşfedilen peygamber, onun için "Az kaldı ki yoksulluk, küfür olayızdı", dedi. O eşek açlığa tutsak olmuştu. "Hileyse bile," dedi, "tut ki öldüm. Bari bu açlık azabından kurtulurum ya. Yaşayış buysa ölüm bence daha iyi."

Önce tövbe etmiş and içmişti ama nihayet eşekliğinden tövbesini de bozdu, andını da.

Tilkicik eşeği ta aslanın yanına kadar götürdü. Aslan, eşeği paramparça etti. O canavarlar padişahı, bu savaşta yoruldu, susadı. Su içmek üzere kaynağa gitti. Tilkiceğiz eşeğin ciğeriyle yüreğini fırsat bulup yedi. Aslan, su içip dönünce aradı, eşeğin ne ciğeri vardı, ne yüreği.

Tilkiye, "Ciğeri nerede, yüreği ne oldu?" dedi. Canavar, hayvanın bu iki uzvunu pek sever.

Tilki dedi ki: "Onda yürek yahut ciğer olsaydı hiçbir kere buraya gelir miydi? O kıyamet görmüş, o dağdan düşmeyi seyretmiş, o korkuyu tatmış, güç ile kaçmıştı. Ciğeri yahut yüreği olsaydı tekrar senin yanına gelir miydi? Bir gönülde gönül nuru olmadı mı o gönül, gönül değildir. Bir bedende ruh yoksa o beden, topraktan ibarettir."

(Kaynak: Mevlânâ, *Mesnevî*)

Eşegin Gölgesi Davası

Mesele, bütün büyük dünya olayları gibi, incir çekirdeğini doldurmayacak bir vesile ile başladı. Ataları gibi Megeralı olan Struthion adlı bir dişçi, yıllar önce Abdera'ya yerleşmişti. Mesleğinde belki de bütün ülkede tek kişi olduğundan, Güney Trakya'nın hemen her yerinden herkes onun yolunu gözlerdi. O da otuz millik mesafelerdeki küçük şehir ve kasabaların yıllık panayırlarını sırayla dolaşır, diş temizleme tozu ve sular yanında bazen de mide ve karaciğer hastalıklarına, göğüs daralmasına, kötü akıntılara karşı bazı binbir derde deva ilaçları, hem de oldukça yüksek fiyatla satardı. Bu yolculukları kocaman eşeğiyle yapar, hayvanın sırtına hem kısa boyu ve koca göbeğiyle kendisi biner, hem de ilaç ve yiyecek yüklerdi.

Tam Gerania şehrinin panayırına gideceği günün akşamı eşeginin doğuracağı tuttu. Bu durumda Struthion, ilk geceleyeceği yere kadar bir başka eşek kiraladı ve yola çıktı. Eşegin sahibi de hayvana bakmak ve onunla ilk konak yerinden eve gitmek için yanında yürüyerek geliyordu. Yol açık araziden geçiyordu, mevsim yazdı ve hava da müt-hiş sıcaktı. Kızgın güneşe daha fazla dayanamayan dişçi, biraz dinlenebilmek ve serinlemek için gölgelik bir yer arayıp duruyordu. Ama sağda solda ne bir ağaç, ne bir çalı, ne de başka gölge yapacak bir şey vardı. Nihayet başka çare göremeyince durdu, indi ve eşegin gölgesine oturdu.

"Hey, beyim!" dedi eşekçi. "Ne yapıyorsunuz, ne oluyor?"

"Biraz gölgeye oturuyorum, çünkü güneş beynimi yakıyor."

"Ama beyim, anlaşmamızda bu yoktu! Size eşeği kiraladım, ama gölgeden söz edilmedi."

"Şaka ediyorsunuz herhalde dostum!" dedi dişçi gülererek, "Elbette eşekle gölgesi beraber gider, bu böyledir."

"Hayır, allah aşkına!" diye eşekçi dikeldi, "Bu böyle değildir! Eşek başka şeydir, eşegin gölgesi başka şey. Eşek için şu kadar para verdiniz. Gölgeyi de kiralamak isteseydiniz, söylemeniz gerekirdi. Yani beyim, ya kalkar yola devam edersiniz ya da eşegin gölgesi için uygun bir para ödersiniz!"

"Ne!" diye bağırdı dişçi. "Eşek için o kadar para ödedim, şimdi de gölgesine para ödeyeceğim, öyle mi? Bunu yaparsam üç kere eşek olayım! Eşek bütün gün bana aittir; canımın istediği zaman, canımın istediği kadar gölgesine otururum, karışamazsın."

Sonunda bu sorunu ancak Yüce Abdera Adaleti'nin çözebileceğine karar verip Abdera'ya döndüler.

Mahkemedeki Duruşma: Raportör Yargıç Miltias'ın Raporu

Bu garip davanın karara bağlanacağı mahkeme günü gelmişti. Dava vekilleri dava ile ilgili son görüşlerini yazmışlardı ve dosyalar, Miltias adlı raportör yargıca teslim edilmişti. Ancak dişçinin muhalifleri, bu adamın tarafsız olmadığını iddia ediyorlardı.

Çünkü Miltias'ın, Dava Vekili Physignatus ile pek samimi olduğu inkâr edilmeyecek bir gerçektir. Bundan başka, Struthion'un pek güzel bir kadın olan karısının da, kocasının haklı davasını Miltias'a bizzat ve birkaç defa "pek yakından" anlattığı yüksek sesle söyleniyordu. Ancak bütün bu itirazlar hukuki delillere dayanmadığından ve soyut suçlamalardan ibaret kaldığından, ayrıca raportörlük sırası da onda olduğundan, görevde bir değişiklik yapılmadı.

Miltias, raporunda dava konusu anlaşmazlığın hikâyesini o kadar tarafsız bir şekilde, şüpheye yol açan ve hüküm vermeye zorlayan gerekçeleri de öylesine ayrıntılı bir tarzda kaleme almıştı ki, dinleyiciler uzun süre nereye varmak istediğini ve gerçek amacının ne olduğunu bir türlü anlayamadılar.

"Her iki tarafın da lehinde ve aleyhinde bazı noktalar olduğu açıktır," diye başlıyor ve şöyle devam ediyordu: "Asıl mal olarak bir eşeği kiralayanın, onun doğal parçası olan gölgesini de kendiliğinden kiralamış sayılması gerektiği veya böyle bir doğal sözleşme kabul edilmek istenmiyorsa, gölge, eşeğin vücudunu kendiliğinden izlediğine göre, eşeği kullanma hakkına sahip olmuş bir kişinin, onun gölgesinden de istediği gibi yararlanmasına kimsenin itiraz hakkı bulunmayacağı, zaten eşeğin de böyle bir durumda hayatına ve mevcudiyetine tecavüzde bulunulmadığı açıktır.

"Ancak, öte yandan şu husus da ikincil bir parça olarak düşünülmezse, bu yüzden eşeği kiralayanın, gölgesini de onunla beraber kendiliğinden kiralamak istediğini tahmin etmek asla mümkün değilse de, söz konusu gölgenin söz konusu eşek olmadan mevcut olabileceği asla düşünülmeyeceğinden, bir eşek gölgesi de aslında bir 'gölge eşek'ten başka bir şey olmadığından, canlı eşeğin sahibini, o eşekten kaynaklanan gölge eşeğin sahibi olarak görmek doğru olacaktır.

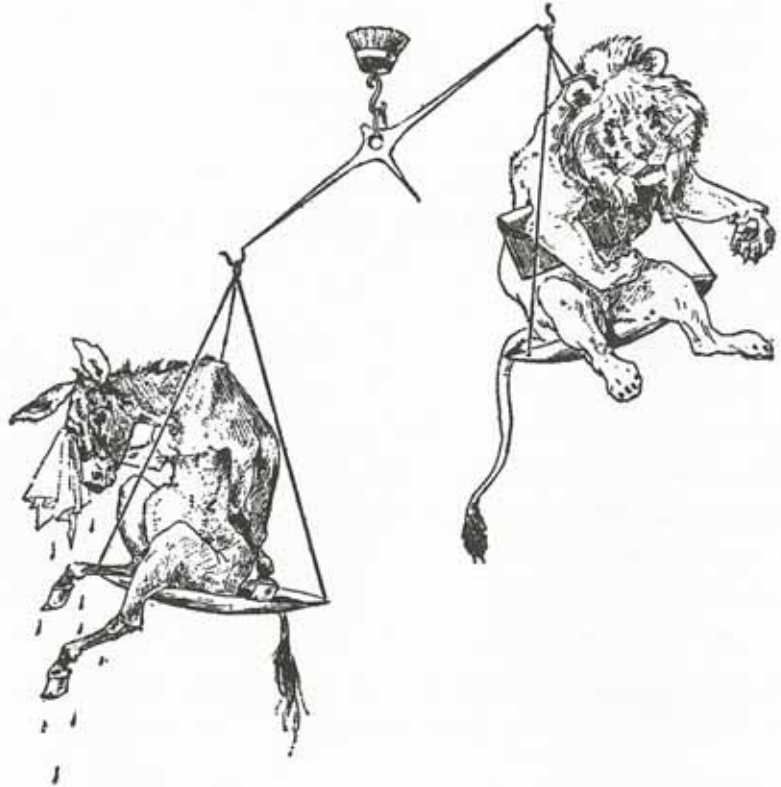
"Buna göre de bu sonuncu, birinciye kiralanmış olana bedelsiz olarak vermeye mecbur edilemez. Bunun dışında her ne kadar gölge, söz konusu eşeğin kendisinden ayrılmaz parçalarına dahilse de, kiracı, kira sözleşmesi vasıtasıyla eşekle ilgili her şeyi kullanma hakkını değil, sadece sözleşme konusunu, yani tasarladığı yolculuğu gerçekleştirmesini mümkün kılacak şekilde kullanma hakkını kazanmış olmakla, kendisine gölgeye sahip olma hakkı doğmamıştır. Ancak, konusu sözü edilen olaya benzer bir olay, Abdera yasalarının hiçbirinde açık seçik bir şekilde yer almadığından ve dolayısıyla bir hükme, ancak her iki dava vekilince de dikkate alınmamış veya onların sadece yüzeysel olarak değindikleri bir noktaya, şu soruya önem vermek lazım gelmektedir: Gölge diye isimlendirilen nesne, herkesin üzerinde aynı hakka sahip olduğu ortak şeylerden midir, yoksa sadece tek tek kişilerin yalnız başlarına sahip olabileceği veya kazanabileceği özel şeylerden midir? Açık seçik bir yasanın olmadığı yerde âdet ve teamüllerin böyle bir yasa gücüne sahip olduğunu kabul etmek yerinde olacağından, fakat bu genel kural gereğince nesnelere gölgeleri (sadece şahıslara ait değil, büyük topluluklara, hatta ölümsüz tanrılara ait olanlar da) her yerde kim olursa olsun herkesin serbestçe, engellenmeden ve bedava bir şekilde yararlanmasına bırakıldığından, bundan

söz konusu gölgelerin, hava, rüzgâr, fırtına, akarsu, gece, gündüz, mehtap, şafak ve benzerleri gibi, kendilerinden herkesin yararlanma hakkı bulunan, ancak söz konusu yararlanmanın belirli bazı şartlarda sınırlanma zorunluluğu ortaya çıktığında, ilk ele geçirenin geçici bir mülkiyet hakkı kazandığı ortak şeylerden olduğu sonucuna varılır.

"Bu önermeyi esas aldığımızda –bunu kanıtlamak için üstün zekâlı Miltias bir sürü deliller saydı ki, bunları anlatarak burada canınızı sıkmak istemiyorum– ancak şunları söyleyebilirim: Trakya'daki hiçbir eşeğin, buna göre bahis konusu davaya yol açan eşeğin de gölgesi, Athos dağının veya Abdera şehir kalesinin gölgeleri gibi, tek bir şahıs mülkiyetine ait olamaz. Bu nedenle, söz konusu gölge miras bırakılamaz, alınamaz, satılamaz; şu veya bu sebeple hediye edilemez, kiralanamaz veya herhangi başka bir şekilde vatandaşlar arasında bir sözleşme konusu yapılamaz. Anlatılan bu ve başka sebeplerden dolayı, eşekçi Anthrax'ın davalı dişi Struthion aleyhine, haksız olarak eşeğin gölgesi üzerine hak iddia ederek kendisinin zarara uğramasına sebep olduğu iddiasıyla açtığı davada, sonuçta: Davalı dişçinin, söz konusu gölgeyi kullanmaya ve ondan yararlanmaya yetkili bulunduğu; öte yandan davacının haksız taleplerinin ve itirazlarının reddedilerek, davalının maruz kaldığı kayıpları ve zararları karşılayacak ve mahkemece uygun görülecek bir tazminatı ve diğer bütün masrafları ödemeye mahkûm edilmesine karar verilmesi uygun olacaktır.

Saygılarımla."

(Kaynak: <http://listweb.bilkent.edu.tr/hukuk/2000/Apr/0001.html>)

Bremen Mızıkacıları

Bir zamanlar, yaşadığımız zamandan çok önceleri dürüst, çalışkan bir çiftçinin yaşlı bir eşegi vardı. Çiftçi eşegi çok gençken satın alıp çiftliğe getirmişti. O günden sonra eşek, çiftçi için çalışmaya başladı. Çiftçi, tarlasında bahçesinde ekip biçtiği ürünleri satmak için pazara giderken ona yükler, kışın diğer hayvanların otunu, arpasını ve kendi yiyeceğini, yakacak odununu ormanda keser ona taşıtırdı. Eşek sahibine yıllarca hizmet etmiş, kendisinden ne istenirse yerine getirmişti.

Aradan yıllar geçti, doğadaki birçok canlı gibi eşek de yaşlandı. Günden güne gücünden kuvvetten kesilmeye başladı. Artık eskisi gibi sırtına yüklenen yükleri taşıyamıyordu. Hemen hemen hiç işe yaramıyordu artık.

Gün geçtikçe, çiftçi onun iyice yaşlandığını ve artık eskisi gibi işine yaramayacağını anladı. Bu duruma da canı fena halde sıkıldı. Eşek hiçbir işine yaramıyordu, ama çiftçi onu hâlâ besliyordu. Eşeğe bakıp, beslemek gitgide ona ağır geldi. "Artık hiçbir işe yaramıyor. Boşu boşuna yem yiyor. Ne yapsam da bu eşekten kurtulsam," diye düşünmeye başladı. Yıllardır bu çiftlikte yaşayan ve sahibini iyi tanıyan eşek, onun kendisine bir kötülük yapmak istediğini sezmekte gecikmedi. Hatta bir gün pazardan dönerken kasapla konuştuğunu görünce çok korktu. Hemen o anda, gizlice çiftlikten kaçmaya karar verdi.

O akşam, çiftçinin başka işlere dalmasından yararlanarak usulca ahırdan çıktı. Çiftliğin bahçe kapısı açıktı. Hızlı adımlarla bahçeyi geçip sokağa çıktı. Kimse onun gittiğini görmedi. Eşek çiftlikten çıkar çıkmaz, Bremen kasabasına doğru yola koyuldu. Yolda giderken bir yandan da, nereye gideceğini, bundan sonra nasıl yaşayacağını düşünüyordu. "Sesim hiç fena değil. Bahçede, yolda beni anırırken duyanlar, hep ne gur bir sesim olduğunu söylüyorlardı. En iyisi ben Bremen'e gideyim. Orada müzisyenlik yaparım," dedi kendi kendine.

Artık karar vermişti. Verdiği karar onu canlandırdı. Bremen'e giden yolda hızla yürümeye başladı. Biraz gittikten sonra, yolunun üstünde bir köpeğe rastladı. Köpek, soluk soluğa yolun kıyısına kıvrılmış, yatıyordu. Bitkin bir görünümü vardı. Eşek, merakla köpeğin yanına yaklaştı. Köpeğe:

"Neden böyle soluk soluğasın arkadaş?" diye sordu.

Köpek: "Sorma arkadaş, hiç sorma başıma geleni!" diye sızlandı. "Yıllardır hizmet ettiğim, evini barkını koruduğum sahibim az kalsın öldürecek beni. Artık çok yaşlandığım, gücüm kalmadığı için hiçbir işine yaramadığımı düşünüyorum. Beni boş yere beslememek için öldürmeye kalktı. Eline koca bir sopa aldığı gibi üstüme yürüdü; baktım niyeti kötü, ben de tabana kuvvet kaçtım. Öyle de gücüme gitti ki sorma. Yalnız, şimdi de aldı beni bir düşünce, bundan sonra nasıl yaşayacağımı bilmiyorum..."

Eşek: "Üzülme kardeş," dedi. "Senin durumun da bana benziyor. Benim sahibim de, ona yıllarca hizmet ettikten sonra, yaşlandığım için beni kasaba vermeye kalktı. Ben de çiftlikten kaçtım. Şimdi de çalgıcı olmak için Bremen'e gidiyorum. İstersen sen

Jri Trnka'nın Bremen Mızıkacıları illüstrasyonu.

Eşek, köpek, kedi ve horozdan oluşan Bremen Mızıkacıları. Grimm Kardeşler'in "The Amazing Musicians of Bremen Playing Live, Bremen-Bremenhaven" kitabının kapak resmi.

de benimle gel. Birlikte bir müzik grubu oluşturur, böylece müzisyenlik yaparak yaşamımızı sürdürebiliriz."

Eşeğin bu önerisini köpek sevinçle kabul etti. Böylece ikisi birlikte Bremen'e doğru yola koyuldular. Hem yürüdüler hem de konuştular. Kendilerinin değerini bilmeyen sahiplerinden yakındılar.

Eşek ile köpek, böyle konuşa konuşa giderken, bir süre sonra karşılıklarına bir kedi çıktı. Kedi oldukça kötü görünüyor ve çok üzgündü.

Eşek: "Neyin var kedi kardeş?" diye sordu. "Yoksa hasta mısın? Çok üzgün ve keyifsiz görünüyorsun," dedi.

Kedi: "Ahhh, eşek kardeş, hiç sorma. Gerçekten çok üzgünüm," diye yanıtladı eşiği. "Hayatım tehlikede olduğu için üzgünüm. Hanımım az kaldı yakaladığı gibi suda boğuyordu beni. Yaşlanmışım, işe yaramıyordum da ondan. Doğru, artık fare peşinde koşacak halim kalmadı. Ateşin önünde kıvrılıp pineklemeden başka bir şey gelmiyor elimden. Ama, bunca yıl hanımıma hizmet ettim, hepsi unutuldu gitti. Talih yardım etti, elinden kurtulup kaçabildim. Ama bundan sonra yaşamımı nasıl sürdüreceğimi bilemiyorum."

Eşek, "Biz de senin durumundayız," diye yanıtladı kediyi. "Eğer istersen, bizimle Bremen'e gel. Biz çalgıcı olmak için oraya gidiyoruz da. Siz kedilerin mırıl mırıl güzel türküler söylediğini bilmeyen yoktur. Böyle güzel türküyü söyledikten sonra, neden aramıza katılmayacaksın?"

Kedi eşiğin bu önerisini sevinçle kabul etti ve onlara katıldı. Böylece eşek, köpek ve kedi Bremen'e gitmek üzere birlikte yürümeye başladılar. Bir süre sonra bir çiftliğin önüne geldiler. Bir horoz, çiftliğin bahçe kapısının üzerine çıkmış, uzun uzun ötüyordu. Üç arkadaş, hemen horozun yanına yaklaştılar.

Eşek, "Merhaba horoz kardeş!" diye bağırdı. "Ne kadar gür bir sesin var. Üstelik çok güzel ötüyorsun. Ama niye bu kadar bağıryorsun? Neyin var, biri boğazını mı sıkıyor yoksa?"

Horoz ötüşüne ara verip yakındı:

"Daha neyim olsun? Az önce hanımıma, yarın havanın güzel olacağını söyledim. Çamaşır yıkayıp kurutmak için elverişli bir gün olacak, dedim. Hanımımla hizmetçisi, bana bundan dolayı teşekkür edecekleri yerde, ne yapsalar beğenirsiniz? Beni kesmeye kalkışmasınlar mı? 'Yarın misafirimiz var. En iyisi şunu kesip, bir güzel pişirelim,' dediler. İşte onun için yanık yanık ötüyorum. Üstelik bu son ötüşüm olacak. Yarın beni kesip yiyecekler..."

Eşek hemen atıldı:

"Olamaz! Haksızlık bu! Eee, peki sen ne yapmayı düşünüyorsun? Öylece durup seni kesmelerini mi bekleyeceksin? Bak, sana bir önerim var. Biz üçümüz, müzisyen ol-

"Eşek, Köpek, Kedi ve Horoz" masalı için Helen Siegl'in yaptığı bir gravür.
(Kaynak: Barbara K. Walker, "The Art of the Turkish Tale," 2. Bölüm içinde.)

mak için Bremen'e gidiyoruz; eğer istersen sen de bize katılabilirsin. Kuşkusuz bizimle gelmek, burada oturup pişirilmeyi beklemekten daha iyidir. Birlikte bir grup kurar çalgıcılık yapar, yaşamımızı sürdürürüz... Kim bilir, belki de hep birlikte bir konser bile veririz. Kimimiz çalar, kimimiz söyleriz. Haydi sen de bizimle gel; Bremen'e gidip hep birlikte şansımızı deneyelim."

Horoz eşeğin önerisini sevinçle kabul etti:

"Burada pişirilmektense, sizinle Bremen'e gitmeyi isterim. Seve seve gelirim sizinle," dedi ve hemen çiftlik kapısının üstünden inip üç arkadaşın arasına katıldı.

Böylece eşek, köpek, kedi ve horoz hep birlikte yürümeye başladı. Dört arkadaş, uzun bir süre yürüdüler. Yorulduklarında oturup dinlendiler. Çevrelerinden yiyecek bir şeyler bulup karınlarını doyurdular. Uzun uzun sahiplerinden yakındılar. Bir yandan da Bremen'deki yeni yaşamlarına ilişkin hayaller kurdular, nasıl müzisyenlik yapacaklarını konuşular.

Dört arkadaş Bremen'e varmak için yürüdüler, yürüdüler, yürüdüler. O güne kadar görmedikleri yollardan geçtiler, dağları, tepeleri aştılar. Güneşin batmak üzere olduğunu anlayınca adımlarını sıklaştırıp, hızlı hızlı yürüdüler. Ancak ne kadar hızlı yürürlerse yürüsünler, güneş batmadan Bremen'e ulaşamadılar.

Güneş tepelerin ardında kaybolmuş, karanlık çökmüştü. Dört arkadaş bir süre aralarında konuştuğuktan sonra, ormana dalıp sabaha kadar orada uyumaya karar verdiler.

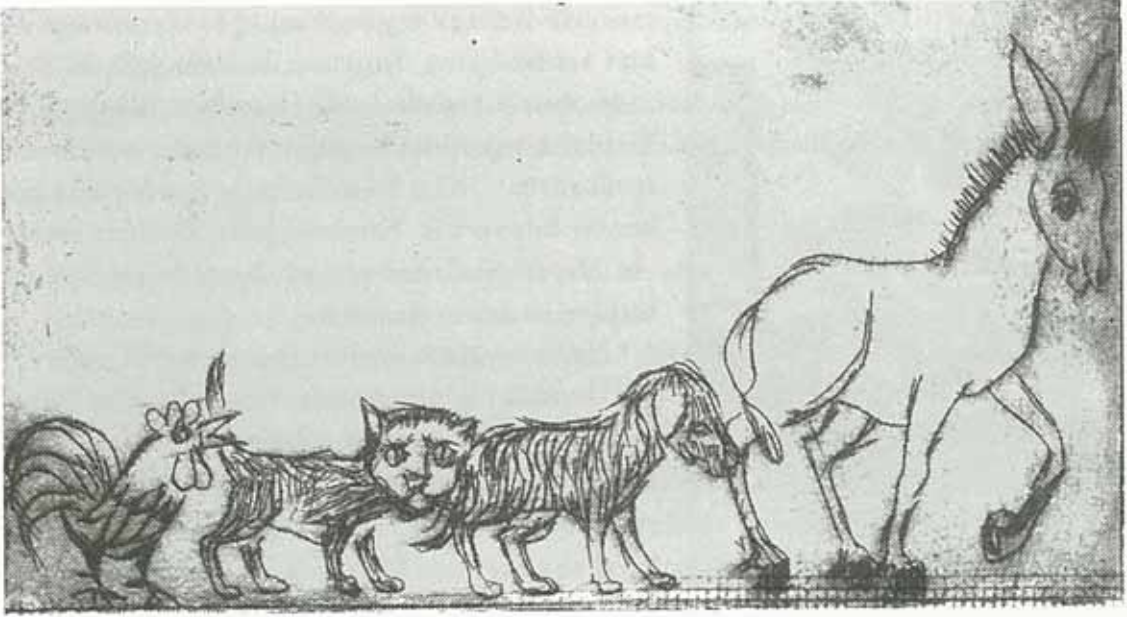
Ormanda güvenli bir köşe aradılar. Bir süre bakındıktan sonra, geceleme için iri bir ağacı seçtiler. Eşekle köpek uyumak için ağacın altında kaldılar, kedi bir dala tırmanıp kıvrıldı, horoz da uçtuğu gibi ağacın en tepesine kondu. Çünkü kendini orada güvenlikte hissediyordu.

Horoz her zamanki gibi uyumadan önce çevresine bakındı. Her şeyin dirlik düzenlik içinde olup olmadığını anlamak istiyordu. Ağacın tepesinden çevreyi gözleyen horoz ansızın karanlığın içinde ıslıl ıslıl parlayan bir şeyler gördü.

Horoz, ışığı görür görmez hemen arkadaşlarına seslendi:

"Karanlığın içinde bir ışık görüyorum," dedi. "Yakınlarda bir ev var galiba."

Eşek, yattığı yerden başını kaldırıp:

Gravür: Helen Siegl. (Kaynak: Barbara K. Walker, "The Art of the Turkish Tale", 2. Bölüm içinde.)

"Eğer gerçekten yakında bir ev varsa, hemen oraya gidelim," dedi. "Çünkü burada geceleme bizim için hiç de güvenli değil."

Köpek de söze karıştı:

"Evet, evet, gidelim oraya. Belki bir kemik, ya da bir lokma et buluruz."

Dört arkadaş, hemen kalkıp yola koyuldular. Karanlık ormanın içinde, horozun gördüğü ışığa doğru yürümeye başladılar. Sık ağaçların arasında biraz yürüdükten sonra, ormanın içinde bir düzlüğe vardılar. Artık gördükleri ışık büyümüş, genişlemişti, daha bir parlaklaşmıştı.

Bir süre daha yürüdükten sonra, karşısına güzel bir ev çıktı. Işık buradan geliyordu. Dört arkadaş heyecanla ileri atıldılar. Ama içerden sesler geldiğini duyunca hemen durdular.

Gerçekte burası hırsızların saklandığı bir evdi. Evden seslerin geldiğini duyan arkadaşlar içeriye bir göz atmaya karar verdiler. Eşek, arkadaşları içinde en uzun boylusuydu. Hemen pencereye doğru koşup içeriyi gözetlemeye başladı. Ötekiler meraklanmışlardı.

Horoz dayanamayıp: "E, eşek kardeş, ne görüyorsun, bize de söyle?" dedi.

Eşek: "Ne mi görüyorum?" diye karşılık verdi. "Bir masa görüyorum. Üzerinde çeşit çeşit yiyecek var. Odanın içi ise çalınmış eşyalarla dolu. Hırsızlar masanın etrafına oturmuş, karınlarını doyuruyorlar ve keyif çatıyorlar."

Horoz: "Demek öyle!" dedi. "Şu hırsızlar olmasaydı, bu ev ne güzel bir barınak olurdu bize!"

Kedi: "Onları kovalım," dedi.

Köpek de başını sallayarak, "Hırsızlar benden korkar. Onları kaçırıp bu eve biz yerleşelim," dedi.

Eşek: "Evet, ama," dedi, "önce içeri girmenin yolunu bulmalıyız."

Bunun üzerine, dört arkadaş kafa kafaya verip düşündüler, hırsızları evden nasıl kaçırabileceklerini tartıştılar. En sonunda güzel bir plan kurdular.

Eşek arka ayaklarının üzerine dikilip ön ayaklarını pencereye dayadı. Köpek, eşeğin sırtına çıktı, kedi de köpeğin sırtına. Horoz da uçup kedinin kafasına kondu. Hepsi hazır olunca, birbirlerine işaret verdiler. Sonra hep bir ağızdan türkü söylemeye başladılar.

Eşek anırıyor, köpek havlıyor, kedi miyavlıyor, horoz da avazı çıktığı kadar ötüyordu. Bir süre böyle hep birlikte bağırdıktan sonra, pencereyi kırıp odanın içine girdiler. Kırılan camlar yerlere saçılırken, dört kafadar korkunç sesler çıkartarak odanın içine dağıldılar.

Yiyecek dolu masanın başında yiyip içmekte olan hırsızlar neye uğradıklarını anlamadılar. Duydukları korkunç seslerin ardından, cam kırılıp da odaya birileri dalınca dehşetle yerlerinden fırladılar. Açılış konserinin ürkütmediği hırsızları bir korkudur aldı. Evlerini hortlaklar bastı sanarak, evden dışarıya çıkıp tabana kuvvet dört bir yana kaçtılar.

Hırsızlar sıvışıp da ortalık temizlenince, bizim dört kafadar hemen masanın başına çöktü. Masanın üstündeki, hırsızlardan arta kalan yemekleri atıştırmaya başladılar. Öyle acıkmışlardı ki, bir süre yemekten başka bir işle ilgilenmediler. Konuşmadılar bile. Yalnızca yiyip içtiler, masanın üstünde ne varsa silip süpürdüler.

En sonunda doyunca masanın başından kalktılar. Çok yorgunlardı. Bütün gün yol yürümüşlerdi, hemen lambaları söndürüp uyumaya karar verdiler. Her biri kendine göre bir yatak seçti. Eşek, bahçede gördüğü saman yığınının üzerine uzandı. Köpek, kapının önündeki halının üzerine yattı. Kedi, ocağın içindeki ılık küllerin önüne kıvrıldı. Horoz da tavandaki kırışlerden birinin üzerine tünedi. Öyle yorgundular ki, hemen seçtikleri yerlerde uyudular.

Onlar orada uyuyadursunlar, hırsızlar da uzaktan evi gözlüyorlardı. Gece yarısı olunca, baktılar ki, evdeki ışık söndü, ortalıkta çıt çıkmıyor. Bir süre gözetledikten sonra kendi aralarında tartışmaya başladılar.

"Evimizi bırakıp kaçmakta biraz acele mi ettik yoksa?" dedi birisi.

"İyi ama, içerde kalıp canımızdan mı olacaktık?" dedi bir başkası.

"Şimdi de evimizden olduk," diye söylendi bir başkası.

"Evide neler olup bitiyor acaba?" diye sordular birbirlerine.

Hırsızlar, böyle kendi aralarında bir süre konuşup tartıştılar. Sonra, içlerinden birinin eve gidip bakmasına karar verdiler. Ama hırsızlardan hiçbiri içeri girmeye yanaşmıyordu. Sonunda içlerinden en cesuru, eve kadar gidip neler olup bitiyor diye bakmayı göze aldı.

Gürültü etmemeye çalışarak, parmaklarının ucuna basa basa, usulca eve yaklaşip içeri baktı. Evin içinde çıt çıkmıyordu. Yavaşca kapıyı açıp içeri girdi. İçerisi karanlıktı, hiçbir şey görünmüyordu.

Hırsız doğruca mutfığa gitti. Bir mum yakıp çevresini görebilmek için, el yordamıyla kibrit aramaya koyuldu. O sırada, ocağın önünde yatmakta olan kedinin kor gibi yanan parıl parıl gözlerini gördü. Kedi hırsız içeri girerken uyanmıştı.

Hırsız, kedinin karanlıkta parlayan gözlerini, ocağın içinde yanan iki kömür parçası sandı. Mumu yakmak için elini oraya doğru uzattı. Uzatmasıyla birlikte de, neye uğradığını bilemedi. Hırsızın gözüne elini uzatmasına öfkelenen kedi can havliyle hırsızın üstüne atladığı gibi, sivri pençeleriyle adamın yüzünü, gözünü tırmalamaya başladı.

Hırsızın ödü patlamış, neye uğradığını şaşırılmıştı. Canını kurtarmak için kendini evin arka kapısına attı. Atmasıyla birlikte de, kapının önünde yatmakta olan köpek fırladığı gibi, dişlerini adamın bacağına geçiriverdi. Hırsız, deli gibi kendini evin bahçesine attı. Bahçeden kaçayım derken, gürültüyü duyup önüne çıkan çıkan eşekten de okkalı bir tekme yedi. O sırada horoz da gürültüye uyanmış, var gücüyle ötüyordu.

Hırsız, dehşet içinde kaçıp bahçeden dışarı fırladı. Soluk soluğa arkadaşlarının yanına vardı. Başından geçenleri arkadaşlarına anlatmaya başladı:

"Evi cinler, periler basmış," dedi. "Az kalsın korkudan ölecektim. Cadının biri o upuzun tırnaklarıyla yüzümü öyle bir tırmaladı ki! Ondan kurtulayım derken, bıçaklı bir adam bana saldırdı. Arka kapının yanında saklanmış, beni bekliyormuş. Bıçağını çektiği gibi bacağıma sapladı. Can havliyle kendimi bahçeye attım. Kapkara bir canavar ile burun buruna geldim. Kocaman kuyruğuyla beni yakaladığı gibi havaya fırlattı. Evin damından da reisleri, 'Gönderin şu serseriye buraya!' diye avaz avaz bağırıyordu. Artık bir daha o eve girmem."

Hırsızlar, arkadaşlarının anlattıklarından öyle korktular ki, o günden sonra bir daha eve yaklaşmaya bile cesaret edemediler. Bizim dört kafadara gelince evi öyle sevmişler, öyle benimsemişlerdi ki artık hep orada kalmaya karar verdiler. Belki de hâlâ oradadırlar...

* Bu hikâyenin farklı biçimleri "Dört Şarkıcı" vb. adlarla birçok yerde yayımlanmıştır.

Yirmi Yıllık Bir Yaşamın Anıları

Öykünün Kısa Bir Geçmişi

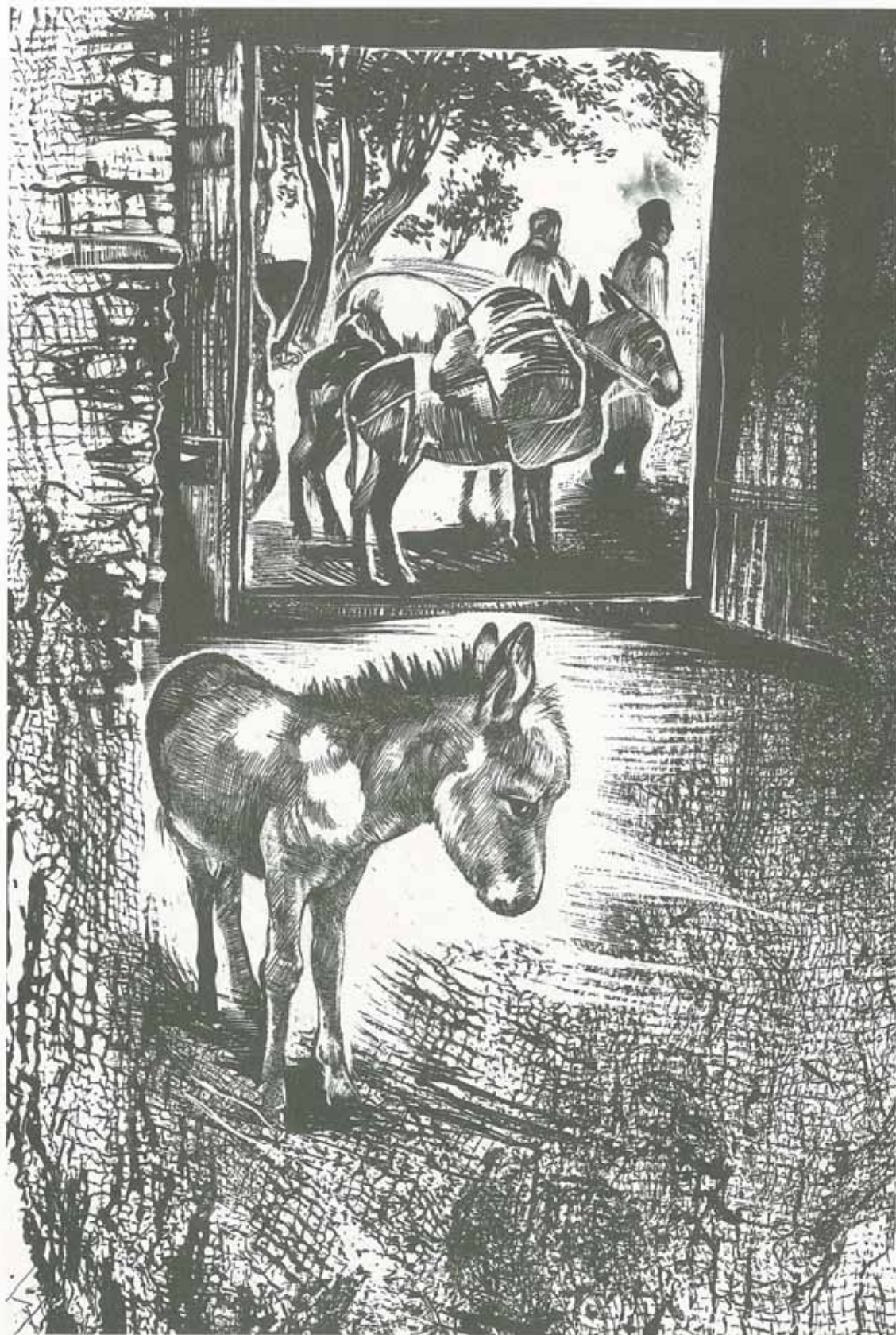
Fransız yazar Comtesse De Ségur'un *Bir Eşeğin Hatıraları* ("Memoires d'un ane", Paris: Libraire Hachette, 1920) adlı kitabı, bu anıları yazmada bize ilham kaynaklarından biri olmuştur.

De Ségur'un bu eseri Türkçe de dahil olmak üzere birçok dile çevrilmiştir. Türkiye'de Nejat Taşer tarafından yapılan çevirisi, "Bir Eşeğin Hatıraları" adıyla 1948 yılında yayımlanmıştır. Güzin Sayar tarafından yapılan çeviri ise yine aynı isimle 1970 yılında basılmıştır. Sayar'ın çevirisinin yeni baskısı Mart 2006'da İş Bankası Kültür Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Mirza Abdurrahim Talibov tarafından Azeri Türkçesine çevirisi ise *Kitap Yüklü Eşek* adıyla Azerbaycan'da yayımlanmıştır. Kaçar Padişahı Nasıruddin Şah zamanında İtimadu's-Saltana tarafından yapılan Farsça çevirisi de *Harname* adıyla İran'da defalarca basılmıştır.

Biz bu anılarda, Anadolu'da yaşamış bir eşeğin doğumundan ölümüne kadar bütün hayatını kendi dilinden anlatmaya çalıştık.

Bu anıları okuduktan sonra, eminiz ki, "Bir eşek gibi aptal", "Bir eşek gibi cahil", "Bir eşek gibi inatçı" sözleri yerine; "Bir eşek kadar kavrayışlı", "Bir eşek kadar bilgin", "Bir eşek kadar uysal" denilmesinin daha doğru olacağını anlayacaksınız.

Orta Anadolu'nun bir köyünde, varlıklı bir ağanın çiftliğinde dünyaya gelmişim. Hayatımın ilk yıllarını çok iyi hatırlamıyorum. Hatırladığım kadarıyla geniş ve ferah bir ahırda anne ve babamla birlikte mutlu bir hayat sürüyorduk. O zamanlar bana sıpa diyorlardı. Yemeğim ve suyum önümden eksik olmuyordu.

Ahırımız temiz ve ferah olmasına rağmen karanlık, soğuk ve ıssız kış gecelerinde özellikle gök gürlerken ve şimşekler çakarırken korktuğum da oluyordu. Böyle anlarda anneme sarılarak uyuyordum.

Annemle babamı her gün sabahın erken saatlerinde ahırdan çıkarıp sırtlarına semer vuruyorlar ve akşama kadar çalıştırıyorlardı. Birkaç defa ben de onlarla birlikte gittim. Ama çalışmak değil, sadece gezmek amacıyla.

Anne ve babamın sırtlarındaki semerleri ve taşıdıkları ağır yükleri görünce onlara acıyor, ama bir gün benim de aynı duruma düşeceğimi aklımın ucundan bile geçirmiyordum.

Ağanın çok sayıda torunu vardı. Zaman zaman yanıma gelip beni sever, okşar ve benimle oynarlardı. Bana "Uzunkulak" ismini takmışlardı. Benim asıl adım sıpa idi. Bana niçin Uzunkulak dediklerini bir türlü anlamıyordum. Aslında kulaklarımın o çocuklarınkinden çok daha uzun olduğu bir gerçektir. Ayrıca benim kulaklarım her zaman dimdik duruyordu.

Annem bana, sıpaların kulaklarının düşük olmaması ve her zaman dik durması için, doğduktan hemen sonra uçlarından yukarıya doğru kaldırılarak birbirine dikildiğini ve bir hafta süreyle dikili tutulduğunu anlatmıştı.

Uzunkulak isminin, eşeklere verilen değişik isimlerden birisi olduğunu sonradan öğrendim. Doğrusunu isterseniz başlangıçta bu isimden hoşlanmıyordum. Ama sonraları alıştım.

Çocukların biricik canlı oyuncuğu bendim. Benimle oynamaları hoşuma gidiyordu. Onların sayesinde ben de hoş vakit geçiriyor, annem ve babam işten dönene kadar yalnızlık çekmemiş oluyordum.

Ama aralarında çok yaramaz ve haşarı bir çocuk vardı. Bazen kuyruğumu çeker, bazen kulaklarımı birbirine dolamaya çalışır, bazen de karnıma tekme atarak canımı acıttırır. Ben ise bütün bu eziyetlere katlanıyor ve hakkımda kötü düşünmemeleri için onu ısırmaktan ve çifte atmaktan çekiniyordum.

Sıpalık dönemimin en güzel anları, akşamüzerleri idi. Çünkü akşam saatlerinde annemle babamın işten döner dönmez ilk işleri beni okşamak olurdu. Daha sonra beraberce yemeğimizi yiyip suyumuzu içer ve yere uzanarak birbirimizi seyrederdik. Zaman zaman anıarak sohbet ederdik. Derken uyku bastırır ve derin bir uykuya dalardık.

Ertesi sabah aynı curcuna başlardı. Annemle babam, güneş doğmadan önce işte olmak zorundaydılar. Bu yüzden çoğu günler uyandığında gitmiş oluyorlardı bile. Ba-

zen yemlerinin olduğu gibi durduğunu görüyor ve annemle babamın a a işe gittiklerine üzülüyordum.

Hemen hemen her gün alıŐıyordlardı. Sadece sağanak yağmurlu ve fırtınalı günlerde yanımda kalıyorlardı. Böyle günleri iple çekiyordum. Bu tekdüze hayata hepimiz alıŐmıŐtık.

Günler aynı Şekilde birbirini kovalıyordu. Bir süre sonra annem hastalandı. Günden güne zayıflamaya ve gücünü kaybetmeye başladı. Buna rağmen her gün işe gitmeye devam etti. Bir gün olsun dinlenmesine izin vermeden alıŐtırdılar. Yolda giderken biraz ağır yürüyecek olursa, sırtına sopayı indiriyorlardı.

Zavallı annem akşam ahıra geldiğinde çok bitkin bir durumda oluyordu. Çoğu günler yemini bile yiyemeden uykuya dalıyordu.

Annemin bu durumu beni ve babamı çok üzüyordu. Ama, ona acıyarak bakmaktan ve sarılmaktan başka elimizden hiçbir Şey gelmiyordu.

Bir sabah annemin durumu çok ađırlaŐmıŐtı. Sırtına birkaç sopa vurup zorla kaldırdılar ve işe götürdüler. Öğleye doğru, babamın çektiği bir arabayla ahıra geri getirdiler. Zavallının ayakta duracak gücü kalmamıŐtı. Birkaç kişi onu tutup indirdiler. Bir süre sonra veteriner geldi. Onu muayene ettikten sonra kalçasına bir iğne yaparak gitti. Annemin bu durumu birkaç gün daha sürdü.

Bir sabah uyandığımızda annem artık yaŐamıyordu. Babamla ben derin bir üzüntüyle onun cansız bedenini seyretmeye başladık. Kısa bir süre sonra birkaç kişi gelip onu götürdüler. Babamla ben birbirimize sarılarak ağlamaya başladık. Bir ara acı acı anırarak, babama: "Annemi nereye götürüyorlar?" diye sordum.

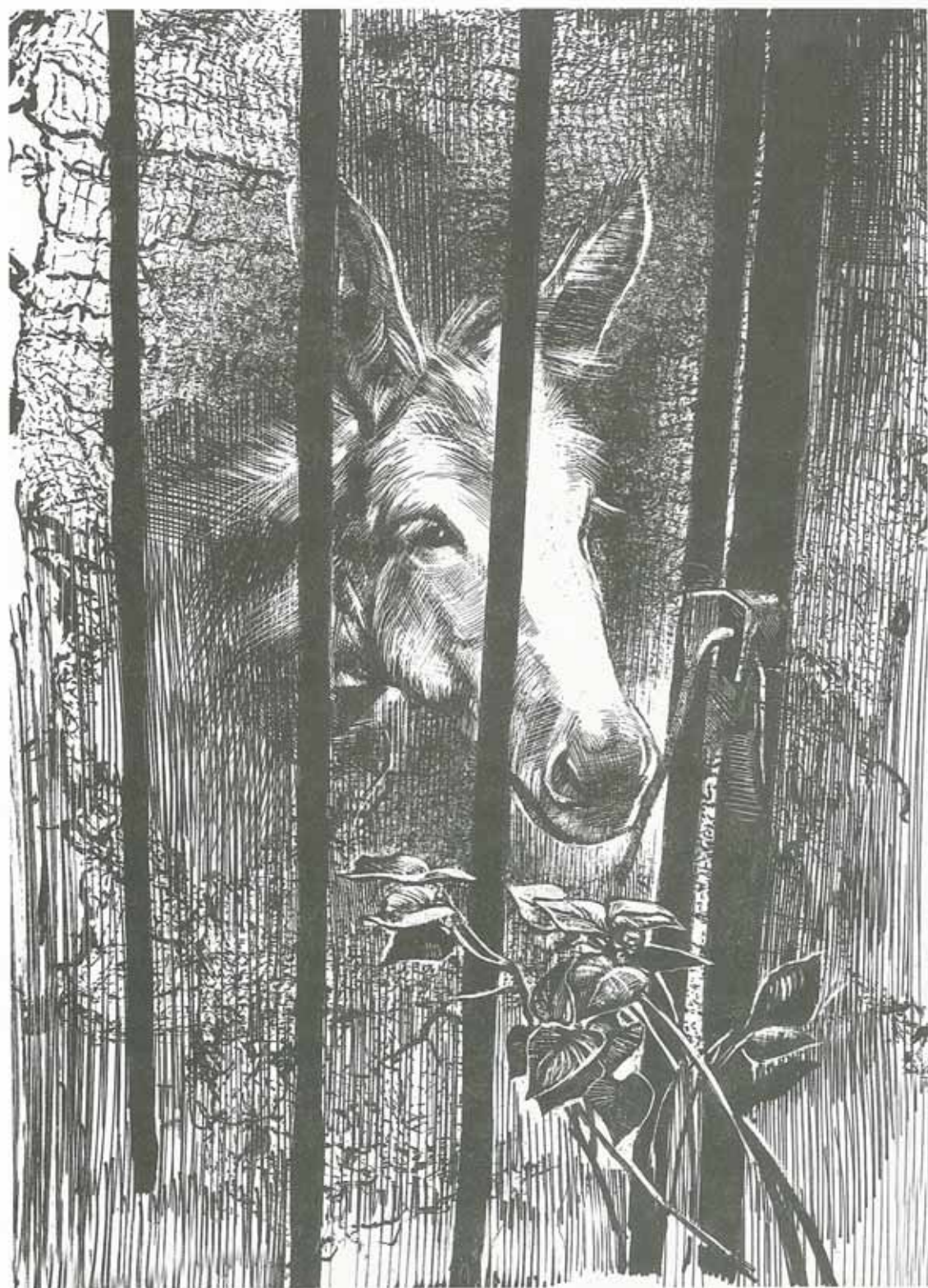
Babam da acı acı anırdı ve: "Annen artık yok. Onu eşekler cennetine götürüyorlar," diye cevap verdi.

Babamla ben biz bize kalmıŐtık. Artık ben ksz bir sıpaydım. Böylece birkaç gün geçti. Babam, kendi yüküyle birlikte annemin taŐıması gereken yükü de taŐıdıđından, akşamları ahıra daha bitkin bir halde geliyordu.

Bir gün babam iŐteyken ahıra yeni bir eşek getirdiler. Babamın yaŐlarındaydı. Bir süre birbirimize baktık. Sonra sohbet etmeye başladık. Bana yalnız olup olmadığımı sordu. Ona annemin bir süre önce öldüğünü, babamın da işte olduğunu, sabahtan akşama kadar çalıştığını anlattım.

O da bana bir köylüye yıllarca binek hayvanı olarak hizmet ettiğini, bazen de değirmene buğday taŐıdıđını, köylünün traktör aldığı için artık kendisine ihtiyaç duymadığını ve bu yüzden satmak üzere hayvan pazarına götürdüğünü, yeni sahibinin de para karşılığında onu satın aldığını anlattı. Bütün bunlar çok garibime gitti. Çünkü hayvanların para karşılığında alınıp satıldığını ve sahip değiştirdiğini bilmiyordum.

Yeni gelen eşeğe alıŐıp ısınmaya başladım. Bana adının Karakaçan olduğunu ve

kendisine Karakaçan Amca diye hitap edebileceğimi söyledi.

Akşama doğru babam işten döndü. Onu Karakaçan Amca'yla tanıştırdım. O gece geç saatlere kadar sohbet ettiler. Ben de can kulağıyla onları dinledim. Sohbetlerinden çok şey öğrendim ve eşekler hakkında geniş bilgi sahibi oldum.

Ertesi sabah ahırın kapısı erkenden açıldı. Annemin daha önce kullanmış olduğu semeri Karakaçan Amca'nın sırtına geçirdiler ve babamla birlikte işe götürdüler.

Bu arada ben de büyümüş ve dört yaşına yaklaşmıştım. Zaman zaman beni de onlarla birlikte götürüyorlar, ama sırtıma sadece küçük çocukları bindiriyorlardı. Böylece zaman akıp geçiyordu.

Bir gün sahibimiz olan ağa ahıra girdi. Yepyeni bir semer taşıyan iki işçiyi de arkasında görünce dünyam karardı. Yan gelip yattığım günlerin artık geride kaldığını ve bundan böyle babam ve Karakaçan Amca'yla birlikte sabahtan akşama kadar çalışmam gerektiğini anladım.

Semeri sırtıma yerleştirip bağladılar. İşçilerden birisi beni bahçeye çıkardı; sırtıma binerek çiftliğin çevresinde bir tur attı. Sonra ağanın yanına gelerek:

"Ağam! Bu sığa büyümüş, eşek olmuş. Artık onu da işe koşabiliriz," dedi.

O günden sonra ben de babam ve Karakaçan Amca'yla birlikte çalışmaya başladım. Çalışmak zordu, işlerimiz ağırdı, ama eşek zamanla alışıyor.

Çocuklar da benimle oynamıyorlardı artık. Sabahtan akşama kadar çalıştığım için beni hiç görmüyorlardı bile. Zaten onlar da büyümüş ve okula gitmeye başlamışlardı.

Önceleri okulun ne demek olduğunu bilmiyordum. Bir gün Karakaçan Amca, insanların bir şeyler öğrenmek için okula gitmeleri gerektiğini, eşeklerin ise doğuştan bilgili olduklarını ve okula gidip bir şeyler öğrenmeye ihtiyaç duymadıklarını bana anlatmıştı. Eskiden diğer çocuklara özenir ve onlar gibi bir insan olmayı arzularken, o gün ilk defa eşekliğimle övünmüştüm.

Yıllar birbirini kovalıyordu. Ben gittikçe olgunlaşarak güçleniyor, babamla Karakaçan Amca ise yavaş yavaş yaşlanarak zayıflıyor ve güçsüzleşiyordu.

Bir süre sonra işlerimizin gittikçe azaldığını ve yüklerimizin hafiflediğini hissetmeye başladım. Hatta bazı günler hiç çalışmıyorduk. Zamanımızın çoğu ahırda yan gelip yatmakla geçiyordu.

Bu durum hoşumuza gitmeye başladı. Bol bol yemek yiyor, ama bunun karşılığında çok az çalışmıyorduk. Önceleri haftada en az birkaç defa ahıra gelip bizi yoklayan ağa da artık pek uğramaz oldu.

Ağa çok yaşlanmıştı. Bir gün ağır hasta olduğunu ve ölüm döşeginde yattığını duydum. Birkaç gün sonra da ölüm haberi geldi.

Bir ara işçiler kendi aralarında konuşurken kulak misafiri oldum. Birisi:

"Ağanın çocukları çiftliği parselleyip yüksek apartmanlardan oluşan bir site yapı-

caklarımı," derken, bir diğeri de,

"Peki biz ne yapacağız? Nerede iş bulup çalışacağız?" diye dert yanıyordu.

Ben de kendi durumumuzu kara kara düşünmeye başladım. Biz ne olacaktık? Belki serbest bırakırlar, diye geçirdim içimden.

Ama düşündüğüm gibi olmadı. Birkaç gün ahırda başıboş kaldık. Hatta bazen suyumuzu ve yemeğimizi unuttukları da oluyordu. Bir gün ağanın büyük oğlu, yanında uzun boylu, iri yapılı bir adamla ahıra girdi. Adam, bizi tepeden tırnağa süzdükten sonra babamı ve Karakaçan Amca'yı göstererek:

"Bunlar benim işime yaramaz. Onları ancak kasap alır," dedi. Sonra elini başıma koyarak okşadı ve "Şunu alıyorum," diye ekledi.

Cüzdanından bir miktar para çıkarıp çiftlik sahibinin oğluna verdi ve el sıkıştılar. Sonra yularımı çözüp beni ahırdan çıkardı. Yaklaşık bir metre uzunluğunda bir sopa bulup eline aldı, sırtıma bindi ve "Deeehh!" diyerek sopayı sırtıma indirdi.

Beni çok zor günlerin beklediğini tahmin edebiliyordum. Adamın babam ve Karakaçan Amca için dedikleri, yol boyunca kulağımda çınladı: "Onları ancak kasap alır... Onları ancak kasap alır..." Zavallı babam! Zavallı Karakaçan Amca! Onları bir daha göremeyecek oluşumdan çok, sonlarının böyle acıklı olacağına üzülüyordum.

En az altı saat yol aldıktan sonra uzaktan bir köy gözüme ilişti. Kısa bir süre sonra da köyün içine girdik. Bazı evlerin bahçelerinde benim gibi eşekler görüyordum. Anıarak onlara selam veriyordum, onlar da aynı şekilde anıarak selamıma karşılık veriyorlardı.

Derken bir bahçeye girdik. Bahçede taş ve kerpiçten yapılmış iki katlı bir ev vardı. Evin altındaki küçük bodrumu ahır olarak kullanıyorlardı. Ahırın içinden aldığım koku, daha önceleri bir eşeğin burada yaşamış olduğunu anladım.

Yeni sahibimin karısı ve çocukları beni kapıda karşıladılar. Mutlulukları gözlerinden okunuyordu. Beni ahırın içine alıp yularımı yerde çakılmış bir kazığa bağladılar. Önüme su ve yiyecek koydular.

Ahır, karanlık ve rutubetliydi. Hayatımın geriye kalan kısmının burada geçeceğini düşünerek ağlamaya başladım. "Gelen, gideni aratır" derler ya. Aynen öyle oldu. Çiftlik hayatını büyük bir özlemle aramaya başladım. O geceyi zor geçirdim. Zavallı babamı ve en az babam kadar sevdiğim Karakaçan Amca'yı hatırladıkça da deli oluyordum. Acaba ne yaptılar onlara?

Ertesi sabah ahırın kapısı erkenden açıldı. Önüme su ve yiyecek koydular. Az sonra da sahibim gelip yularımı çözdü. Sırtıma binerek köyden yaklaşık bir-iki saat mesafedeki ormana götürdü. Ormanın güzelim ağaçlarını baltayla kesmeye başladı. Sırtıma aşırı derecede odun yükledi. Kendisi de odunların üzerine oturarak, beni yaklaşık iki saat mesafedeki bir kasabaya götürdü. Doğruca fırına gittik. Odunları orada indirdi. Fırıncıdan bir miktar para ve birkaç tane taze sıcak ekme aldı. Taze ekme mis gibi

kokuyordu. Canım çekti. Uzanıp, elindeki ekmekten bir parça kopardım; sopayı kafama indirdi.

Oradan doğruca semt pazarına gittik. Bir çuval un, bir çuval şeker, bir teneke yağ ve evin bazı ihtiyaçlarını alıp sırtıma yükledi. Kendisi de sırtıma binerek köye doğru yola koyulduk. Köye vardığımızda güneş çoktan batmıştı. Hayatımda ilk defa bu kadar işi bir günde yapıyordum. Ayakta duracak halim yoktu. Ahırda hemen yere uzandım ve yemeğimi bile yiyemeden uykuya daldım. Rüyamda, sıpa olduğum yılları gördüm. Sonra annemin ölümünü ve babamdan ayrılışımı...

Horozların ötüşüyle uyandım. Akşamdan önüme koydukları yemeği yiyerek suyum içtim. Daha sonra sahibim kapıyı açtı, önceki gün olduğu gibi yularımı çözüp işe götürdü.

Aynı şekilde tam dokuz yıl eşek oğlu eşek gibi çalıştım. Ne tatil, ne bayram vardı benim için. Çalışmamın karşılığı ise sadece beni ayakta tutacak kadar yiyecek ve içecekten ibaret idi. Kaç defa kaçmaya çalıştım, ama başarılı olamadım.

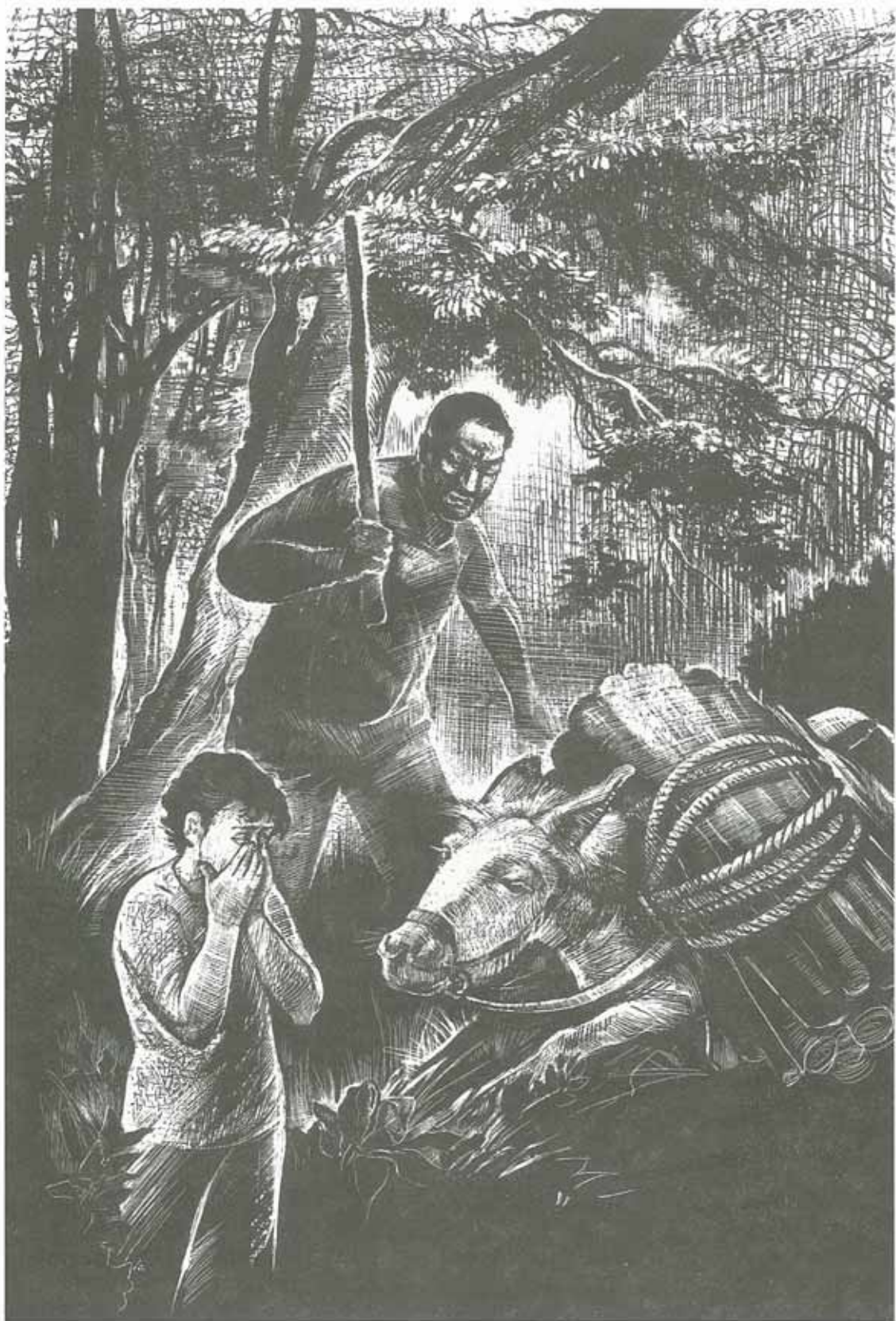
Her zamanki gibi sahibim yine bir gün erkenden beni ormana götürdü. Bu sefer oğlunu da yanına aldı. Yolda ikisi birden sırtıma bindiler. O gün akşama kadar, ormanın güzelim ağaçlarını baltayla kesti, bir tarafa yığıdı. Odunları gözümle tarttım. Her zamankinden çok daha fazlaydı.

Yorgunluğu üzerimden atmak için büyük bir ağacın gölgesinde uzanmıştım. Sırtıma indirdiği sopanın acısıyla ayağa fırladım. Odunları sırtıma yüklemeye başladı. İlk defa bu kadar ağır bir yük taşıyordum. Üstelik utanmadan o iri cüssesiyle kendisi de odunların üzerine oturdu ve oğlunu kucağına aldı. Sopayı ikide bir sırtıma ve karnıma indirerek "Deehhh!" diye bağırıyordu. Canımı çok acıtıyordu. Ne yapıp edip bu zalimden kurtulmalıydım.

Bir ırmağın kenarından geçiyorduk. Irmak yolun birkaç metre aşağısındaydı. Ciğerlerim susuzluktan yanıyordu. İrmaktan akan suyun şarılısı susuzluğumu bir kat daha artırıyordu. Ani bir hareketle çökünce, sahibim oğluyla birlikte ırmağa doğru yuvarlandı. Çocuğa bir şey olmadı, ama sahibimin yüzü gözü kan içindeydi. Çılgına dönmüş bir halde ayağa fırladı. Sopayı kaptığı gibi vargücüyle kaldırıp sırtıma, başıma indirmeye başladı. Yere yığılıp kaldım. Hareket edecek gücüm kalmadı.

Sahibim, benim öldüğümü sandı. Sopayı bir yana fırlatarak başımı okşamaya başladı. Kulağını karnıma dayadı. Nefes aldığımı görünce rahatladı. Odunları aceleyle sırtımdan indirdi. Koşarak ırmaktan bir avuç su aldı ve yüzüme serpti. Ayağa kalkacak gücüm olmadığını anlayınca, yardım çağırarak için oğlunu köye gönderdi.

Çok geçmeden, yardım için köyden birkaç adam geldi. Beni taşımak için bir de araba getirmişlerdi. Arabayı çeken eşek, sahibimin komşusunun eşeği idi. Benden daha gençti. Pek görüşmesek de her gün anırmalarımızla haberleşiyorduk. Beni görünce, içinin sızladığını gözlerinden okudum. "Geçmiş olsun abi!" dercesine bana bakıyor-

du. Sırtımdan indirilen odun yığınına görünce şaşkınlığını gizleyemedi. Bir odunlara baktı, bir bana. Sonra uzun uzun anırmaya başladı. Anırmalarını sadece ben anlıyordum. Şöyle diyordu:

"Zavallı eşek! Sahibi yüzünden ne kadar acı çekiyor?! Benim sahibim melekmiş meger. Şimdiye kadar sırtıma hiç binmedi. Çektiğim arabaya da hiçbir zaman aşırı yük koymaz. Ben şanslı sayılırım."

Beni kollarımdan ve bacaklarımdan tutarak kaldırdılar, arabaya bindirdiler. Sahibim odunları da yüklemek istedi, komşusu itiraz etti. Aralarında biraz tartıştıktan sonra odunları olduğu yerde bıraktılar. Yola koyulduk ve yaklaşık bir saat sonra köye ulaştık. Beni arabadan indirip ahıra aldılar. Sahibimin karısı ve çocukları beni o durumda görünce çok üzüldüler ve başımı okşamaya başladılar.

Kısa bir süre sonra, beni tedavi etmesi için bir veteriner getirdiler. Bana bir iğne yaptı ve bir hafta süreyle aynı iğneden her gün birer tane yapacağını söyledi.

Gece olmuştu. Önüme su ve yiyecek bırakıp çıktılar. O gece yularımı yerdeki kazığa bağlamamışlardı. Kaçmayı düşündüm. Bundan daha iyi bir fırsat olamazdı. Ama kaçsam, bu hasta halimle ne yapacaktım, nereye gidecektim? Derken uyku bastırdı.

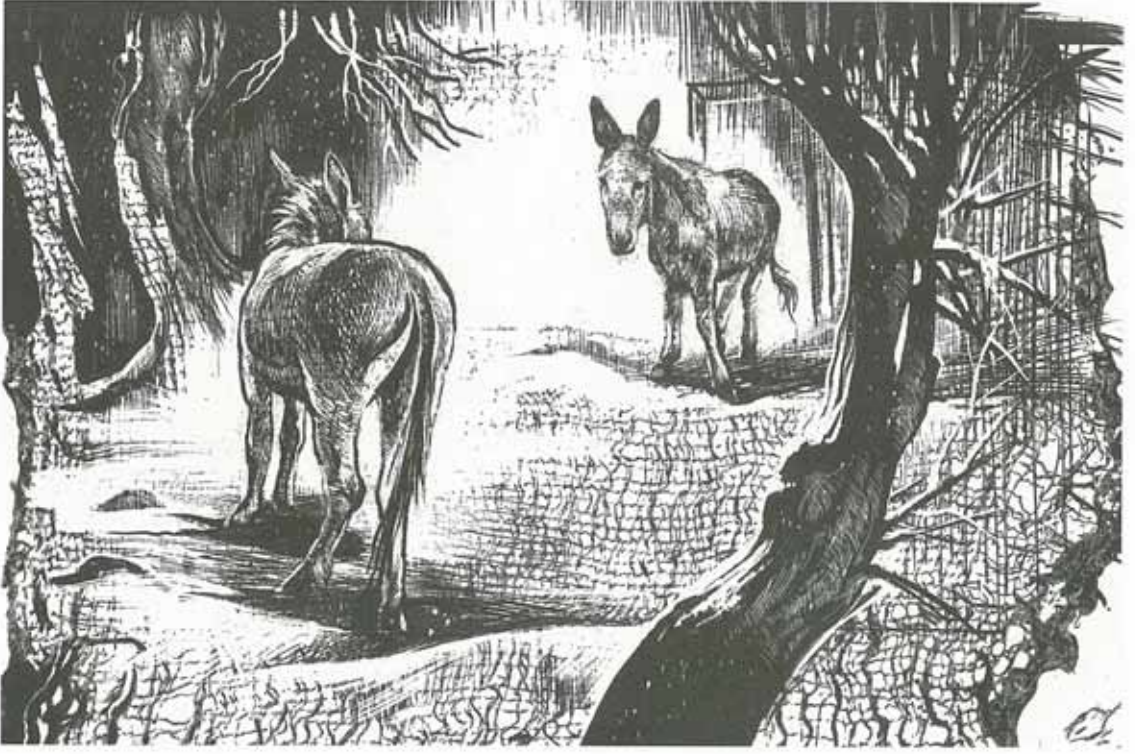
Uyandığımda, pencerenin kenarından ve kapının altından içeriye sızan güneş ışığından, sabahın çok geç bir saati olduğunu anladım. İşe götürmediklerine sevindim. Önceki günden daha iyiydim. Ama bunu kimseye hissettirmemeye kararlıyım.

Artık suyumu, yemeğimi önümden eksik etmiyor ve bana çok iyi davranıyorlardı. Her akşam da veteriner geliyor beni kontrol ediyor, sonra kalçama bir iğne yaparak gidiyordu.

Aradan bir hafta geçti. Artık tamamen iyileşmiştim. Ama beni bir daha işe götürmemeleri için bunu kimseye belli etmiyordum. Sahibim geliyor, beni zorla ayağa kaldırıyor, ben de gücüm yokmuş gibi hemen yere yığılıyordum.

Günler, haftalar birbirini kovaladı. Sahibim benden umudunu kesmişti artık. Bir akşam ahıra geldi, bana uzun uzun baktı. Sonra karısını çağırarak: "Şunun suyunu yemeğini ver. Kasapla konuştum, yarın erkenden götürüp satacağım. Başka çaresi yok," dedi.

Bu sözü duyunca beynimden vurulmuşu döndüm. Birden babamla Karakaçan Amca aklıma geldi. Hüngür hüngür ağlamaya başladım. Bu gece mutlaka kaçmalıyım. Yoksa sonum çok feci olacaktı. Vakit gece yarısını geçince ayağa kalktım. Vargüçümle kendimi kazıktan kurtardım. İki aydır yemeğimi, suyumu içiyor, yan gelip yatıyordum. Çok güçlenmişim. Bu yüzden kapıyı açarken pek zorlanmadım. Sessizce bahçeden çıkıp kaçmaya başladım. Köyden çıkınca rahat bir nefes aldım. Sabaha kadar yürüdüm. Artık köyden çok uzaklaşmışım. Hayatımda ilk defa güneşin doğuşunu seyrediyordum. Ne kadar da güzelmış! Özgürce otlamak, derenin suyundan kana kana içmek ne kadar da hoşmuş! Artık keyfime diyecek yoktu. Gündüzleri otlaklarda gönlümce otlanıyor, geceleri ise dağın yamacındaki sık ormana sığınıyordum.

Aylar birbirini kovaladı. Derken havalar soğudu ve yağmurlar başladı. Artık sığınacak kapalı bir yer aramalıydım. Ertesi sabah erkenden yola koyuldum. Saatlerce yol aldıktan sonra, benim gibi tek başına seyahat eden yaşlı bir katır gördüm. Selam verip hal-hatır sorduktan sonra beraber yürümeye başladık. Başımdan geçenleri ona anlattım. O da yıllarca bir köylüye hizmet ettiğini, ağır işler yaptığını, ama yaşlanıp iş yapamaz duruma gelince aç ve susuz bırakıldığını, daha sonra da kendi haline terkedildiğini, kışın sığınmak için kapalı bir mekân aramak üzere dolaştığını söyledi. Bir yer bulursak, tehlike anında birbirimize yardımcı olmak üzere beraber kalmamızı önerdim, kabul etti. Biraz yürüyüp dolaştıktan sonra, yüksek bir tepenin eteğinde bir mağara ilişti gözümüze. Yaklaşıp inceledik, içine girdik; mağara boştu. Tam aradığımız gibi bir yerdi. Orayı kendimize yer edindik. Yamaçlarda bulduğumuz kuru otları ve ağaçların kuruyup dökülen yapraklarını yiyerek karnımızı doyuruyorduk. Bir gün uyandığımızda her yer bembeyazdı. Lapa lapa kar yağıyordu. Artık yiyecek bir şey bulamaz olduk. Su ihtiyacımızı ise kar çiğneyerek karşılıyorduk. Birkaç gün sonra kendimizden geçmiş bir halde yere yığılmıştık. Yaşamdan umudumuzu kesmiş, ölmeyi bekliyorduk.

Bir gün kar fırtınasına yakalanan bir köylü mağarayı görünce oraya sığınmıştı. Bizi görür görmez, yırtıcı hayvan olduğumuzu düşünerek ürktü; ama eşekle katır olduğumuzu anlayınca yanımıza yaklaştı, ekmeğinden yedirdi, suyundan içirdi. Bir ateş yakarak ısınmamızı sağladı. Biraz kendimize geldik.

Köylü, iyi kalpli birine benziyordu. Fırtına dindikten sonra bizi de önüne katarak köye doğru yol almaya başladı. Birkaç saat sonra köye vardık.

Köylünün bahçeli bir evi, evin bitişiğinde de bir ahır vardı. Beni ahıra geçirip bağladı. Katırı ise başka yere götürdü. Bir daha katırı görmedim ve ondan hiç haber almadım. Sanırım onu hayvan pazarına götürüp sattı. Onu kasaplara satmış olabileceğini de düşündüm. Ama köylünün iyi kalpli oluşundan buna pek ihtimal vermiyordum.

Ahırda genç ve güzel bir dişi eşek vardı. Beni görünce heyecanlandı. Ben de içimde acayip şeyler hissediyordum. Annemin dışında hayatımda ilk defa bir dişi eşekle karşılaşıyordum. Gözlerimle onu süzmeye başladım; o da beni süzüyordu. Güneş gibi parlayan kara gözlerine hayran kalmıştım.

Bir süre sadece birbirimize sessiz sessiz baktık. Sonra bembeyaz dişlerini göstererek tatlı bir anırmayla sessizliği bozdu ve bana:

"Hoş geldiniz," dedi.

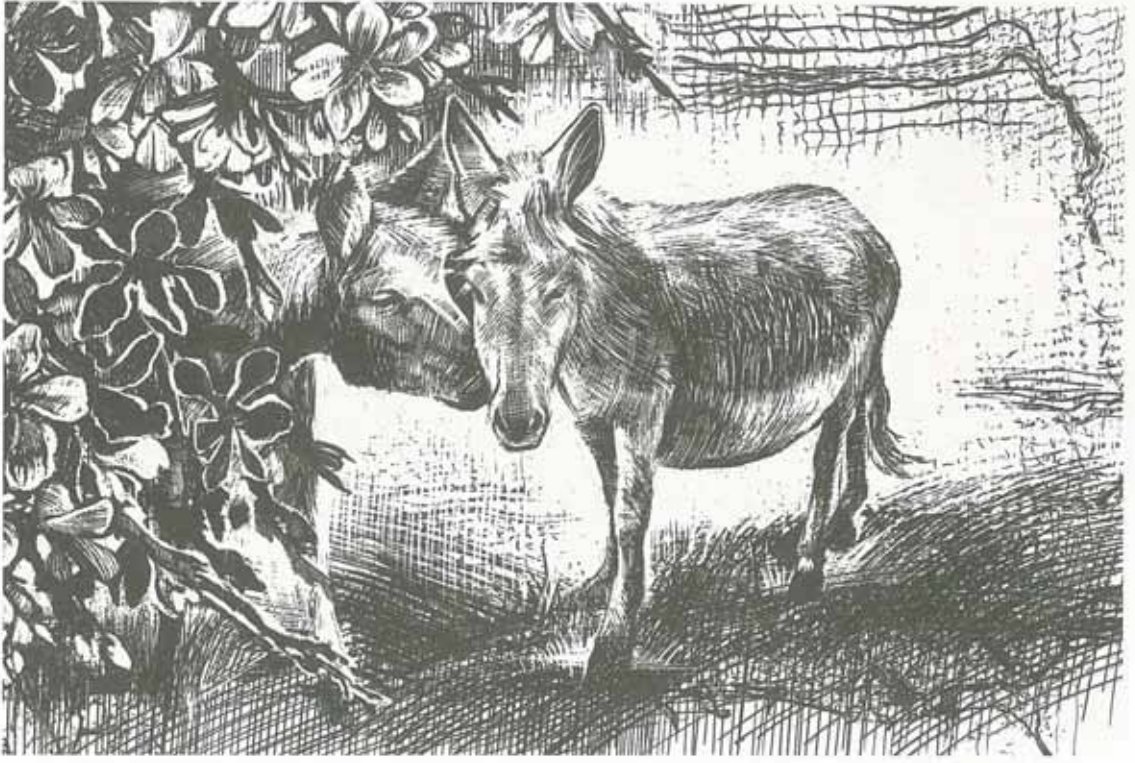
Derin bir uykudan uyanmış gibi başımı kaldırdım ve ahenkli bir anırmayla ona cevap verdim. Aramızda koyu bir sohbet başladı. Bana kim olduğumu ve nereden geldiğimi sordu. Ona başımdan geçen her şeyi anlattım. O da bana hayatını anlatmaya başladı. Bu ahırda dünyaya geldiğini, daha önce annesi ve babasıyla birlikte mutlu bir hayat sürdüğünü, babasıyla annesinin gittikçe yaşlandıklarını, önce babasını, kısa bir süre sonra da annesini kaybettiğini ve yaklaşık iki yıldır bu ahırda tek başına yaşadığını anlattı. Köyün dışına hiç çıkmadığını, sadece güneşli havalarda köyün yakınındaki otlaklara götürdüklerini, köyde çok az sayıda eşek bulunduğunu, köylülerin tarım işlerinde traktörlerden faydalandıkları için kendilerine de pek iş kalmadığını söyledi.

Aradan günler geçti. Gerçekten de dişi eşeğin dediği gibi, çok nadir işe götürüyorlardı beni. Yemeğim de önümden eksik olmuyordu. Bu yüzden toparlanmam fazla zaman almadı ve çok geçmeden eskisinden daha güçlü, yakışıklı ve delikanlı bir eşek olmuştum.

Dişi eşeğe, "Karagözlüm" diyorlardı. Ben de ona öyle hitap etmeye başladım. Ondan çok hoşlanıyor ve içimde ona karşı aşırı bir sevgi hissediyordum. "Aşk dedikleri şey bu olmalı," diye düşündüm kendi kendime. Onun da bana ilgi duyduğunu gözlerinden okuyordum. Ama birbirimize yakınlaşmaya cesaret edemiyorduk.

Bir akşam ahırda ikimiz uzanmış birbirimizi seyrediyorduk. Gözlerimiz buluştu. Bir süre öyle kaldık. Sonra ona yaklaştım. Heyecanım arttı, kalp atışlarım hızlandı, vücudumun ısındığını hissediyordum. Onda da aynı belirtileri gözlemliyordum. Ona yaklaşmamdan hoşlandığını anladım. Kokusunu alacağı bir yakınlıkta idrarımı yaptım. Amacım onu tahrik etmek ve cinsel arzularını uyandırmaktı. İdrarımı koklamaya başladığını görünce hemen ensesinden ısırardım. Çok acı çekmesine rağmen zevk alıyordu. Ben de böyle bir zevki hayatımda ilk defa tadıyordum.

Bir süre sonra her birimiz bir tarafa uzanarak mutlu bir şekilde uykuya daldık. Se-

vişmemiz günlerce devam etti. Bir gün sevişmemiz çok uzadı. Bir sıpa sahibi olmaya ilk adımı atmış ve bundan büyük bir zevk almıştık.

Günler haftaları, haftalar ayları kovaladı. Artık hayatın ikimiz için de bambaşka bir tadı vardı. Karagözlüm'ün karnının yavaş yavaş şiştiğini hissetmeğe başladım. O da sıpamızın karnındaki hareketlerini hissetmeğe ve bundan büyük bir mutluluk duymaya başladı.

Gebelik süresi yaklaşık bir yıl sürdü. Sonra birkaç gün süreyle acı çekmeye başladı. Ateşi gittikçe yükseliyordu. Doğum sancısıydı bunlar. Nihayet doğum anı yaklaştı ve Karagözlüm nur topu gibi güzel bir sıpa dünyaya getirdi. İkimizde de büyük bir mutluluk vardı. Ben artık bir baba olmuşum. Sıpa tıpkı benim küçüklüğüme benziyordu, ama dişiydi.

Sıpamızla birlikte mutlu bir hayat sürmeye başladık. Sıpa büyüdükçe güzelleşiyordu. Bu mutlu hayatımız yaklaşık üç yıl devam etti.

Sahibimiz olan köylü bir gün ahıra girdi. Hepimizi okşadı, sevdi ve sonra hal diliyle anlatmaya başladı:

"Sevgili eşeklerim, yıllardır yanımda yaşıyorsunuz. Elimden geldiğince sizi sevmeye ve eziyet etmemeye çalıştım. Çocuklarımla hepsi şehre taşındılar. Ben de artık yaşlandım. Onların yanına şehre gideceğim. Şehirde size bakmak çok zor, hatta imkânsız.

Bu yüzden sizi satmak zorundayım. Sizi bırakmak için dün bütün köylülerle konuştum. Kimsenin bir eşeğe ihtiyacı yokmuş. Yarın, yakındaki kasabada hayvan pazarı kuruluyor. Sizi oraya götüreceğim. Umarım bir kişi üçünüzü birden alır ve birbirinizden ayrılmazsınız. Beni anlayışla karşılayacağınızı umarım."

Gözlerinden yaşlar akıyordu. Sözlerini bitirir bitirmez ahırdan çıktı. Ben beynimden vurulmuşa döndüm. Yıllar önce çiftlikteki satılışımı ve babamdan ayrıldığım günleri hatırladım.

Ayrılığın ne demek olduğunu çok iyi biliyordum. Karagözlüm ise hayatın acı yönlerini hiç tatmadığı için, köylünün ne demek istediğini pek anlamamıştı. Sıpamız ise henüz üç yaşında olduğundan hiçbir şeyin farkında değildi.

O geceyi uykusuz geçirdim. Bir yanıma Karagözlüm'ü öbür yanıma da sıpamı alarak sabahladım. Sabah erkenden köylü bizi ahırdan çıkardı ve önüne koyarak kasabaya doğru yola koyuldu.

Kasabada her çeşit evcil hayvanın bulunduğu çok geniş bir pazar kurulmuştu. Köylü, pazarın bir köşesinde üçümüzü yan yana dizdi. Bazıları bizi tepeden tırnağa inceliyorlar ve köylüyle bir şeyler konuştuktan sonra gidiyorlardı.

Nihayet iyi görünümlü bir adam geldi, Karagözlüm'ü ve sıpamızı tepeden tırnağa süzdü, köylüyle pazarlık etti. El sıkıştılar. Köylü, beni de alması için adama ısrar etti. Ancak adam, bana ihtiyacı olmadığını belirterek köylüye bir miktar para verdi ve canım kadar sevdiğim Karagözlüm ile ciğerimin bir parçası olan biricik sıpamı alıp götürdü.

Onları bir daha hiç göremeyeceğimi biliyordum. Zavallı sıpamın annesinden ayrılmamış olması, benim tek tesellim oluyordu. Biraz yol aldıktan sonra sıpam arkasına baktı. Benim onlarla gitmediğimi görünce yanıma koştu. Onu tekrar yakalayıp götürdüler. Karagözlüm de bana uzun uzun baktı, sonra yeni sahibinin peşinden yoluna devam etti.

Çok geçmeden yaşlı bir kadın geldi. Beni incelemeye başladı. Çok suratsız biriydi. Köylüye bir şeyler söyledi, sonra bir miktar para vererek beni satın aldı. Sırtıma binecek yola koyuldu. Köylüye son bir defa baktım. Hayatımın en güzel yıllarını yaşattığı için başımı sallayarak ona teşekkür ettim.

Yaşlı kadın sırtımda olduğu halde saatlerce yürüdüm. Nereye gideceğimizi ve bundan sonraki hayatımın nasıl geçeceğini hiç tahmin edemiyordum. Köyleri, kasabaları, tepeleri aştık. Bir belirsizliğe doğru yürüyordum. Nihayet yüksek bir dağın eteklerinde birkaç evden oluşan bir köye vardık.

Kadının büyük bir tarlanın içinde küçücük bir evi vardı. Evin çok dar ve penceresiz bir odasını ahır olarak kullanıyordu. Beni o odaya soktu. Kısa bir süre sonra karanlığa alıştım. Önüme koyduğu kuru otları ve sebzeleri yedim, suyumu içtim.

Ertesi sabah beni erkenden dışarıya çıkardı. Sırtıma semeri yerleştirdi. Kocaman iki küfeyi semerin iki tarafına bağladı. Topladığı sebzeleri küfelere doldurmaya başladı. Bu kadar sebzeyi ne zaman topladığını anlayamadım. Sabahın köründe kalkmış olmalıydı. Küfeler dolduğu halde yerdeki sebzeler bitmedi. Küfeleri biraz sıkıştırdı, kalan bir miktar sebzeyi de semerin ön tarafına koydu, kendisi de semerin üzerine oturdu. Elinde, bir ucuna çivi çakılmış kalın ve uzun bir sopa vardı. İki de bir kalçama indiriyordu, çivinin etkisiyle kalçamın her tarafının yaralandığını hissediyordum. Ama yapacak bir şey yoktu.

Öğleye kadar yol gittik. Sonunda bir kasabaya vardık. Kasabanın girişinde büyük bir sebze ve meyve pazarı kurulmuştu. Beni bir ağaca bağladı, küfeleri sırtımdan indirdi ve sebzeleri satmaya başladı.

Vicdansız kadın benimle hiç ilgilenmiyordu. Bana ne yiyecek ne de içecek verdi. Açlıktan ve susuzluktan içim yanıyordu. Ayrıca aşırı yorgunluk ve kalçamdaki yaralar da bunun cabasıydı.

Sattığı sebzelerden gizlice bir miktar almak için uzandım, yetişemedim. Çevremde birkaç tane karpuz kabuğu atılmıştı. Çaresiz onları yedim ve yorgunluğumu atmak üzere ağacın altına uzandım, bir süre uyumuşum.

Çivili sopayı kalçama vurmasıyla irkildim ve ayağa fırladım. Güneş batmaya yakındı. Yaşlı kadın, sebzelerinin tamamını satmıştı. Pazar da yavaş yavaş dağılıyordu. Yaşlı kadın, köyüne geri dönmek üzere sırtıma bindi.

Dönüşte küfeler boş olduğu için daha hızlı yürüyebiliyordum. Ama yine de köye vardığımızda güneş çoktan batmış ve her yeri karanlık kaplamıştı. Beni yine o dar oda-

ya soktu. Önüme koyduğu yiyecekleri yedim ve derin bir uykuya daldım.

Ertesi gün yine küfeleri sırtıma yükledi ve başka bir pazara götürdü. En çok zoruma giden şey, akıllı akıllı yürürken çivili sopayı sırtıma indirmesiydi.

Yaşlı kadının hiç kimsesi yoktu. Evinde tek başına yaşıyordu. Birkaç defa onu ağır bir tekmeyle öldürmeyi ve kaçmayı düşündüm. Ama önceki kaçışımı ve soğukta çektiğim eziyetleri hatırlayınca bu fikrimden vazgeçtim. İki yıl sonra yaşlı kadın öldü. Kimsesi olmadığı için de köylüler beni mezbahaya göndermeye karar verdiler.

Mezbahada beni eşek, at, inek, koyun ve develer gibi çok sayıda hayvanın bulunduğu büyük bir ahıra götürdüler. Bu hayvanların kimisi yaşlı, kimisi sakat, kimisi ise genç ama cılız ve güçsüzdü. Hepsi de buraya ne için getirildiğinin farkındaydı. Kısa bir süre sonra insanların sofralarına yem olacaklarını çok iyi biliyorlardı.

Zayıf ve güçsüz, üstelik hasta olduğu her halinden belli annesinin yanında uzanmış küçücük bir sıpa gözüme ilişti. "Vay vicdansızlar! Bu minicik sıpayı da mı kesecekler?" diye geçirdim içimden. Ona acıyarak baktım; sıpalık yıllarımı hatırladım onu seyrederken. Sonraları acı çekmiş olsam bile sıpalık dönemimin çok güzel geçtiğini inkâr edemem.

Bunların hepsi sağlıkları ve güçleri yerinde iken insanlara hayatını adanarak hizmet etmiş, çalışamaz duruma gelince de kesilmek üzere buraya getirilmişti. Peki ben neden buradayım? Pek yaşlı sayılmam, üstelik sağlıklı ve güçlüyüm. Birçok insanın yapamadığı işleri yapacak güçteyim. Ama zalim felek beni de bu yaşlı, sakat ve güçsüz hayvanların arasına attı.

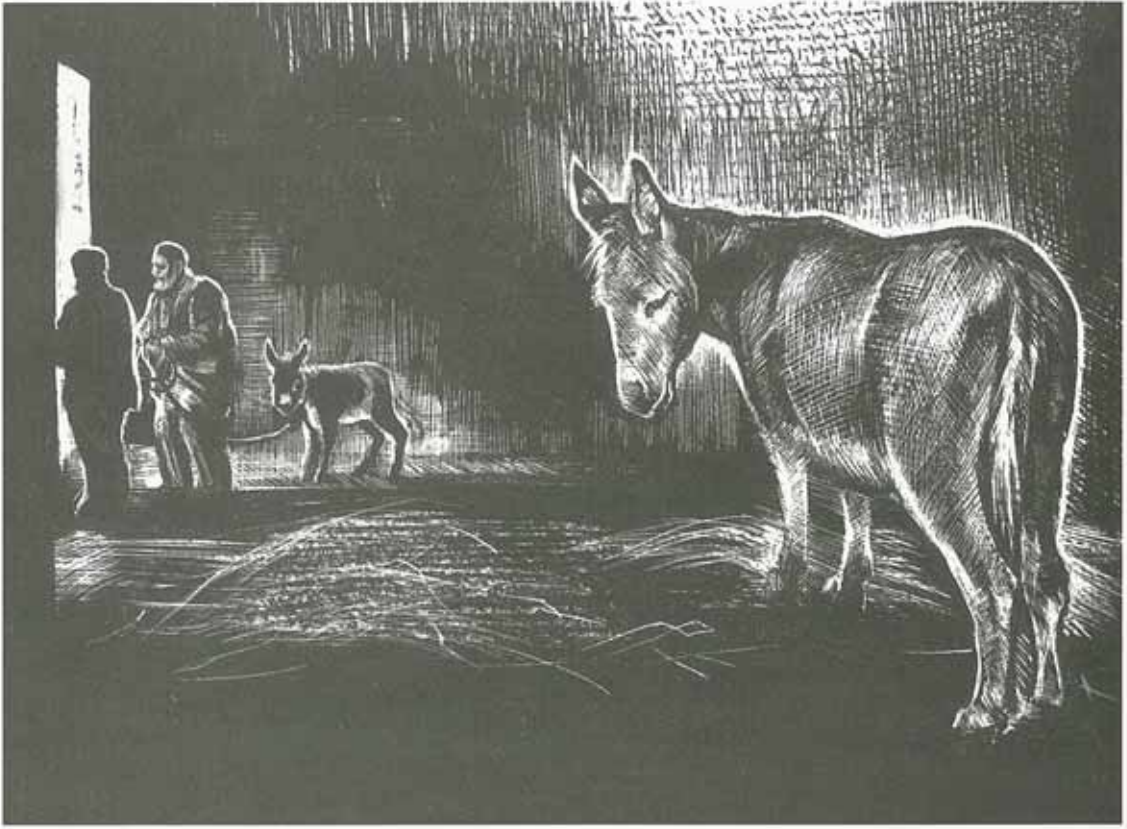
İnsanoğlu ne kadar da nankörmüş! Bütün bu hayvanların sonu böyle mi olmalıydı? Bütün emeklerinin karşılığı bu muydu?

Bütün hayvanların yüzlerinde ümitsizlik ifadesi vardı. Benim düşündüğümü onlar da düşünüyor olmalıydı.

Ahır zeminden tavana kadar inceledim. Çok sağlam yapılmıştı. Birkaç tane penceresi vardı, ama hem çok küçük hem de yüksekti. Kapıyı da demirden yapmışlardı. Kaçmanın imkânsız olduğunu anladım. Çaresiz ben de diğer hayvanlar gibi acı sonumu beklemeye koyuldum.

İkide bir kapı açılıyor, birileri gelip ahırdaki hayvanları birer ikişer alıp götürüyorlardı. Giden arkadaşlarımız, kaderlerine razı olmuş bir halde boynu bükük yürüyorlardı.

Gidenlerin boğazlandıkları yer yakın olmalıydı. Çünkü hepsinin acı acı bağırıları kulağıma geliyordu. Sonra bu bağırılar bir anda kesiliyordu. Son acıyı her hayvan kendi dilince ifade ediyordu. İnekler böğürüyor, atlar kişniyor, koyunlar meliyor, eşekler anırıyordu.

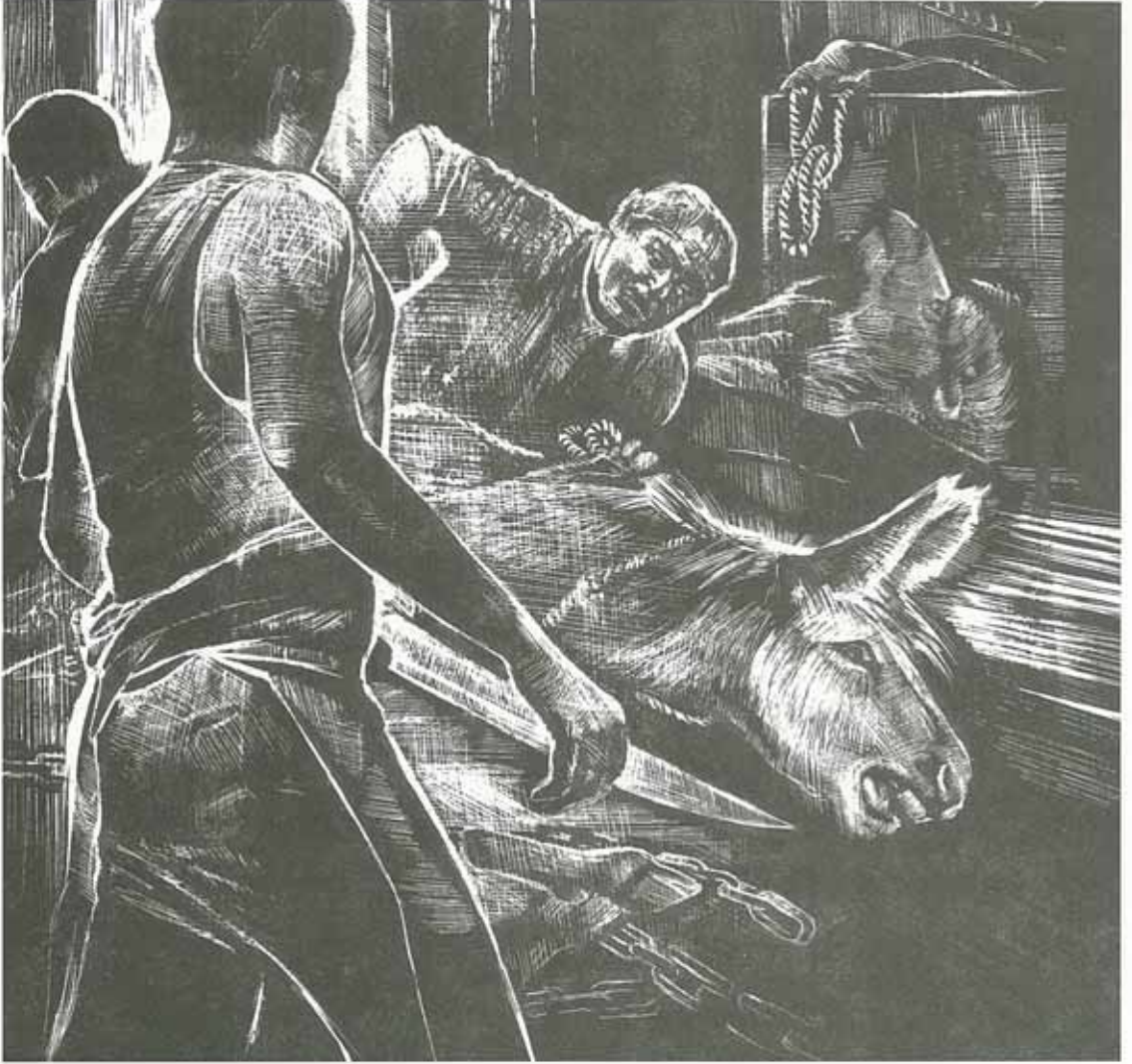

O küçük sıpanın annesine gelmişti sıra. Sıpa annesine acı acı baktı, annesi de onu son bir defa seyretti ve yaşlı gözlerle kaderine doğru yürüdü. Sıpa da ağlıyordu arkasından. Dışarıdan annesinin acı acı anırma sesini duyunca ben de gözyaşlarımı tutamadım, sıpaya yaklaştım ve onunla dertleşmeye başladım.

Yaşı küçük olduğu için onu kesmeyeceklerini ve başka bir yere göndereceklerini düşündüm. Anılarımı ve tecrübelerimi ona anlatmaya karar verdim.

İnsanların nankör olduğunu, bütün hayvanlar arasında onların en büyük yardımcılarının eşekler olduğu halde en çok eşekleri hor gördüklerini anlattım. Mezbahadan kurtulması halinde, diğer eşeklerle görüşerek bir eşekler toplantısının gerçekleştirilmesi için elinden geleni yapmasını, bu anılarımı da orada dile getirmesini rica ettim. Ayrıca eşeklerin haklarını korumak için, ya da en azından insanların diğer hayvanlara gösterdikleri değeri onlara da göstermelerini sağlamak için mücadele etmeleri gerektiğini söyledim.

Düşüncemde haklıydım. Çok geçmeden sıpanın boynuna bir ip geçirerek başka yere götürdüler. Kapıdan çıkarken yüzünü bana çevirdi ve son bir defa daha baktı. Gözlerindeki ifade, tıpkı benim yıllar önce babamdan ve Karakaçan Amca'dan ayrıldığım sırada gözlerimdeki ifadeye benziyordu. Yeni tanışmış olmamıza rağmen, birbirimizi bir baba-sıpa gibi sevmiştik. Bir anırmayla, emaneti yerine ulaştıracağını söyledi. Ben de anırarak kendisine dikkat etmesini anlattım.

Ahırdaki hayvanlar giderek azalüyordu. Artık sıranın yavaş yavaş bana geleceğini anladım. Ama en azından anılarımın benden sonrakilere ulaşacağını ve belki de dilden dile dolaşarak –ölümünden sonra da olsa– eşekler arasında adımın sonsuzluğa dek yaşayacağını düşünerek kendimi teselli ediyordum.

Nihayet kapı açıldı. İki kişi beni alıp götürdü. Hayatım, kısa bir film şeridi gibi gözümün önünden geçti. Kesim yaptıkları yer mahşere benziyordu. Her yer kan içindeydi. Bir köşeye bir deve kellesi atılmış, bir yana bir ineğin ayakları fırlatılmıştı... Bir tarafa çeşitli sandıklar dizilmiş, cinslerine göre hayvanların etlerini o sandıklara dolduruyorlardı.

Beni yere yatırdılar. İki kişi, ağırlık yapmak ve hareket etmemi engellemek için bedenimin üzerine çullandı. Eli bıçaklı bir cellat başucumda bekliyordu. Boğazımı ikiye ayıran bıçak, acı acı göğeyükselen anırma seslerimi de kesmiş ve hayatıma bir nokta koymuştu.

Uluslararası Eşekler Cemiyeti Olağanüstü Toplantısı

Sıpa büyümüş, delikanlı bir eşek olmuştu. Mezbahada kendisine verilen emaneti hiç bir zaman unutmadı. Gördüğü bütün eşeklere anlatıyor ve bir toplantı düzenlemeleri gerektiğini söylüyordu.

Toplantı konusu gittikçe yayıldı, sınırları aştı ve dünyanın bütün eşeklerinin dilinden düşmez oldu. Kendisinden de Çalışkan Eşek diye söz edilir oldu.

Nihayet dünyanın ileri gelen eşekleri gizli bir şekilde birbirleriyle haberleşerek uluslararası düzeyde bir Eşekler Cemiyeti kurdular. Cemiyette dil, din, ırk ve renk ayırımı yapılmadığı için, dünyanın her yerinden çok sayıda eşek üyelik için başvuruda bulundu. Üye sayısı çok kısa bir süre içinde bir milyonu geçti.

Artık cemiyet, uluslararası düzeyde ilk olağanüstü toplantısını yapmalıydı. Bu toplantı eşekler için çok önemliydi. Çünkü toplantıda kendilerinden bahsedilecek, haklarını güvence altına almak için çalışılacaktı. Toplantı için bir tarih kararlaştırdılar. Yer olarak da büyük bir ormanı tercih ettiler.

Davetiyeler hazırlandı ve kısa sürede dünyadaki bütün eşeklere dağıtıldı. Konuşmacı olarak katılmak isteyenlerin bildiri özetlerini göndermeleri istendi. Davetiyede toplantının önemi vurgulanarak, katılabilecek durumda olan bütün eşeklerin katılmaları ricasında bulunuldu. Çünkü katılım ne kadar yüksek olursa, o kadar güzel sonuç alınabilecekti.

Toplantı günü geldi çattı. Dünyanın her tarafından eşekler, kimisi semeriyle, kimisi yularıyla, kimisi çektiği arabayla, kimisi ise çıplak bir şekilde kararlaştırılan ormana doğru yol alıyordu. Konuşmacılar için büyük bir kürsü hazırlanmıştı. Ortada ne mikrofon vardı, ne de hoparlör. Çünkü seslerini duyurmak için bunlara ihtiyaçları yoktu.

Konuşmacılar birer birer yerlerini aldılar. Dinleyiciler de kürsünün karşısında boş buldukları yerlere gelişigüzel dizildiler. Kürsüde ilk sırada Çalışkan Eşek oturuyordu. Demek ki ilk konuşmayı o yapacaktı. Oturum Başkanı olarak da dünyanın en yaşlı eşeği seçilmişti.

Oturum Başkanı'nın ricası üzerine, görevde ölen ya da mezbahalarda boğazlanan eşeklerin anısı için saygı duruşuna kalktılar. Saygı duruşundan sonra bir süre koro şeklinde anırdılar. Herkes çok mutlu ve heyecanlı görünüyordu. Oturum Başkanı açılış konuşmasını yapmaya başladı:

OTURUM BAŞKANI: Saygıdeğer konuşmacılar ve siz sevgili misafirlerimiz, toplantımıza hoş geldiniz. Diğer yaratıklarla ve özellikle insanlarla aramızda olan her türlü kişisel ve toplumsal sorunlarımızı konuşmak, tartışmak ve bu sorunlara çözüm üretmek amacıyla burada toplanmış bulunmaktayız. İlk konuşma hakkını, cemiyetimizin kurulmasında en büyük katkısı olan Çalışkan Eşek'e veriyorum.

ÇALIŞKAN EŞEK: Değerli Başkan, sevgili dinleyicilerim. Böyle bir toplantıyı oluşturmak için yıllar önce bana tavsiyelerde bulunan, anılarını ve tecrübelerini sizlere aktarmamı rica eden eşek ağabeyimizi saygıyla anarak sözlerime başlamak istiyorum.

(Çalışkan Eşek, kendisine emanet edilen anıları özellikle de mezbahadaki acıklı sonu anlatırken eşeklerin hepsi duygulandı, bazılarının ise gözleri yaşardı.)

Evet sevgili kardeşlerim, bildiğiniz gibi atalarımız önceleri özgür bir hayat sürüyorlardı. Daha sonra insanoğlu bizi köle yaptı. Mutlaka özgürlüğümüzü yeniden elde etmek için çalışmalıyız.

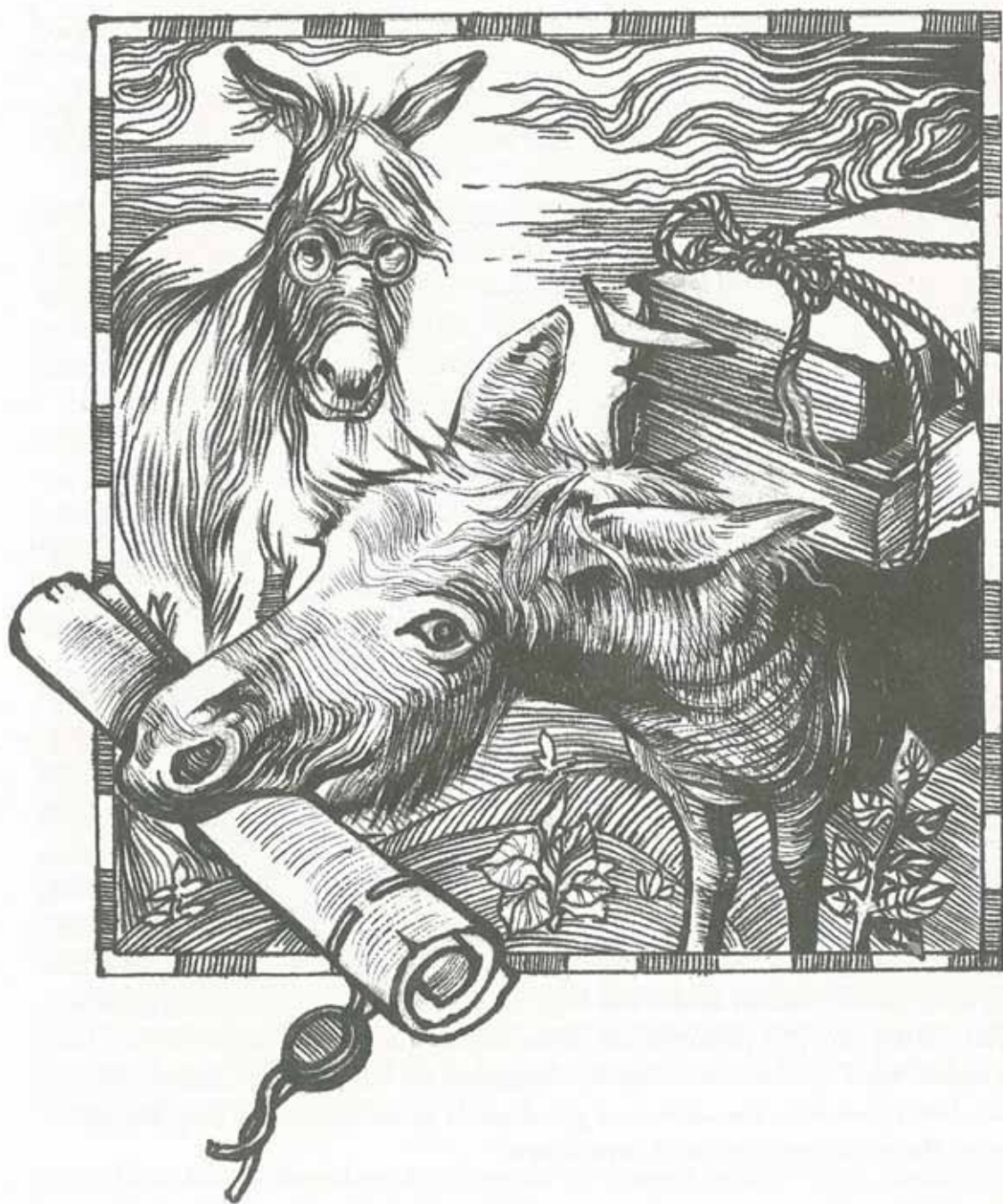
İnsanların yanında bir kedi, hatta bir köpek kadar değerimiz yok. Oysa onların en büyük yardımcıları biziz. İnsanların düşmanı olan aslan bile bizden daha fazla değer görüyor. Onu, cesaretin ve güçlülüğün simgesi olarak gösteriyorlar. Her tür aptallığı ise bize nispet ediyorlar. Hayvanlar arasında en çok bizi hor görüyorlar. Dünyadaki en büyük binalar, saraylar, manastırlar, kiliseler, camiler hep bizim sırtımızda taşınan malzemelerle yapılmıştır. Oysa hiçbirimizi oralara yaklaştırmıyorlar.

Gücümüz olduğu sürece insanlar bizi sabahtan akşama kadar çalıştırıyorlar. Ama yaşlanır ya da hastalanırsak, hemen kasaplara veya mezbahalara satıyorlar. Yıllarca süren emeğimizin karşılığı bu olmamalı. Sevgili kardeşlerim, insanlara köle olmaktan bir an önce kurtulmalıyız. Bunu başaramazsak bile, en azından bize biraz daha dostça davranmalarını ve diğer hayvanlara verdikleri değerleri ve tanıdıkları hakları bize de tanımalarını sağlamalıyız. Biz onlara büyük hizmetlerde bulunuyoruz, onlar da bunun karşılığını bize versinler.

EŞEK SIPASI (3-4 yaşlarında, toplantıya Avustralya'dan katılıyor): Efendim, özgürlüğümüze kavuşmamız gerektiği konusundaki görüşlerinize şahsen katılmıyorum. İnsanların bizi ağır işlerde çalıştırdıkları ve eziyet ettikleri doğru. Ama bunun karşılığında bize yiyecek ve kalacak yer veriyorlar. Özgür kaldığımızı varsayalım. Kışın soğukunda ne yapacağız? Kar yağınca nereye sığınacağız? Nereden yiyecek bulacağız? Dışarıda binbir türlü tehlikeyle karşı karşıya kalacağız. Yırtıcı hayvanların pençesine düşüp onlara yem olmamız işten bile değil. Bence insanlardan kurtulmaya çalışmamız büyük bir hata olur. Hem o insanlar sadece bize değil, kendi emrindeki insanlara bile eziyet ediyorlar, onları köle gibi çalıştırıyorlar. İsyan ederlerse ölümle cezalandırıyorlar. Daha biz eşekler nasıl isyan edelim? Başarılı olacağımızı hiç sanmıyorum. Başarılı olduğumuzu kabul etsek bile, size anlattığım gibi dışarıda çeşitli tehlikelerle karşı karşıya kalacağız. Bu tehlikelere karşı nasıl korunacağız?

ÇALIŞKAN EŞEK: Sevgili sıpa! Sen daha çok gençsin. Hayatın acı ve tatlı yönlerini bilmiyorsun. Yarın öbür gün sırtına semer vurdular mı anlarsın dünyanın kaç bucak olduğunu.

Bizim soyumuzdan gelen yaban eşekleri bile bizden daha akıllı çıktılar. Onlar ne

yapıyorlar? Topluluklar halinde yaşıyorlar. Bizim atalarımız da böyleydi. Bu yüzden hiçbir yırtıcı hayvan onlara saldırmaya cesaret edemiyor.

İnsanlar bizim soyumuzu kurutuyorlar. Evlenmemize izin vermiyorlar. Ben hiç evlenmedim, hayatımda bir dişi eşekle oturup sohbet etmedim bile. Yakında yok olup gideceğiz. Soyumuzu kurtarmak için kaçıp dağ yamaçlarına, ormanlara ve mağaralara sığınmalıyız. Yaban eşekleri ne yapıyorsa biz de öyle yapmalıyız.

Eşekler, insanların kölesi değildir. Özgür yaratıldık, yeniden özgürlüğümüzü elde etmeliyiz. Nereli olursak olalım birbirimize kardeşçe davranmalı, hemcinslerimize kin beslememeliyiz. Dünyanın bütün eşekleri kardeşlerdir. Lütfen yavrularınıza özgürlüğü aşılayınız. Örgütleniniz ve insanlara karşı isyan ediniz. Bu yolda ölenleriniz olabilir. Ama köleliğin ölümden daha beter olduğunu hiçbir zaman aklınızdan çıkarmayınız. Sizi saygıyla selamlıyorum sevgili kardeşlerim.

OTURUM BAŞKANI: Sayın Çalışkan Eşek, fikirlerinizle bizi aydınlattınız. Çok teşekkür ederim. Değerli misafirler, ikinci konuşma hakkını, toplantımıza Orta Anadolu'dan katılan Boz Eşek'e veriyorum.

BOZ EŞEK: Değerli başkan, saygıdeğer eşek kardeşlerim, sevgili sıpalar! İnsanlar, sözde bizim haklarımızı korumak için 4 Ekim 1978'de Paris'te 14 maddeden oluşan bir bildiri yayınladılar.

Evet sevgili arkadaşlar! İnsanların bizim ve diğer hayvanların haklarını korumak için koydukları maddelerdi bunlar. Peki onlar bu maddelere uyuyorlar mı? Ne yazık ki hayır! Zaten bu maddeleri koyanların bizimle hiçbir ilişkisi yok. Bizi çalıştıran insanların büyük kısmının ise bu maddelerden haberi yok. Değerli dostlarım! Ben, insanların bizi çalıştırmalarına karşı değilim. Ama onlardan sadece bu bildiriye uymalarını istiyorum.

Aslında bize ve diğer hayvanlara danışılmadan hazırlanan bu bildirin bazı eksik yönleri var. Örneğin ben, bu bildiriye sağlık sigortası ve emeklilik hakları ile ilgili bir maddenin eklenmesi gerektiğine inanıyorum. Sağlıklı ve güçlü olduğumuz sürece insanlar, bizi ayakta tutacak kadar yiyecek veriyorlar, sonra canımız çıkıncaya kadar çalıştırıyorlar.

Hastalandığımızda çoğu zaman umursamıyorlar, veterinerine götürmek bir yana, dinlenmemize bile izin vermiyorlar. Sakatlanıp işe yaramaz duruma gelenlerimizi ve yaşlananlarımızı ise hiç acımadan kasaplara satıyorlar, bizi acımasızca boğazlıyorlar.

Yıllarca çalışmamızın karşılığı bu olmamalı. Hayatı boyunca insanlara hizmet eden bir eşeğin sonu böyle olmamalı. Hastalandığımızda veterinerine gitme ve ahırda istirahat etme hakkımız olmalı. Ayrıca biz de insanlar gibi emekli olabilmeli ve hayatımızın son yıllarını güven ve huzur içinde geçirebilmeliyiz.

Böyle bir maddeyi hazırlayarak kabul ettirebilmemiz için at ve katırlarla işbirliği ya-

pabiliriz. Ne de olsa akraba sayılırız.

Değerli kardeşlerim, dünyada 190 ülkeden sadece 30-40 tanesinde bize tanınan haklar, az da olsa uygulanmaya başladı. O ülkelerde bizim için çeşitli dernek ve cemiyetler kurdular. Oradaki kardeşlerimize ulaşabileceğiniz adresleri, kitabımızın sonunda "Dünyadaki Eşek Cemiyetleri ve Dernekleri" adlı bölümde bulabilirsiniz.

Sevgili kardeşlerim! Bu konuda beni destekleyeceğinizi umar, hepimizi saygıyla selamlarım.

OTURUM BAŞKANI: Değerli konuşmaları için Boz Eşek'e çok teşekkür ediyor ve toplantımıza Yunanistan'dan katılan Karakaçan'ı, bildirisini sunmak üzere kürsüye davet ediyorum.

KARAKAÇAN: Sayın oturum başkanı, değerli eşekler, sevgili sıpalar! Boz Eşek kardeşimiz çok değerli bir noktaya değindi. Aslında ben de konuşmamı hazırlarken hemen hemen aynı konuları ele almışım. Boz Eşek kardeşimizin anlattıklarını tekrarlamayı gereksiz buluyorum. İzin verirseniz sadece birkaç önemli noktaya değineceğim.

"Hayvan Hakları Evrensel Bildirisi"nin 17. maddesinin biraz daha genişletilmesi gerektiğine inanıyorum. "İş süresinin sınırlandırılması..." diyorlar. Sadece sınırlandırılması yetmez. Arada tatilimiz olmalı, iznimiz olmalı. Haftanın bir günü mutlaka biz eşekler için tatil ilan edilmeli. Dinlenmek, gezmek, yeni yerler görmek ve akraba ziyaretinde bulunmak bizim de en doğal hakkımız.

("Akraba ziyareti" sözünü duyan dinleyiciler gülmeye başladılar.)

Tabii, "akraba" sözü size çok garip geliyor. Çünkü doğar doğmaz, bizi akrabalarımızdan ayırırlar. Hatta çoğumuz babasını bile görmez. Sadece anne sütüne ihtiyaç duyduğumuz sürece annemizin yanında kalırız. Biraz büyüdük mü, bizi ondan da ayırırlar. Örneğin beni annemden ayırdıkları zaman, daha bir yaşıma bile basmamıştım. Onu daha sonra hiç görmedim. Babamı ise hiç tanımadım.

Değerli arkadaşlar! Bu böyle olmamalı. Bunun hiçbir kitapta yeri yok. Bazı nedenlerden dolayı bizi ayırmak zorunda kaldıklarını varsayalım. En azından arada bir, birbirimizle görüşmeye izin versinler.

Şimdi annemin nerede olduğunu bile bilmiyorum. Acaba öldü mü, yaşıyor mu? Yoksa acımasızca boğazlanarak salam, sucuk, döner ya da lahmacun mu oldu? Bu konuda en ufak bir bilgi yok. Hatta aradan o kadar zaman geçti ki, annemi yolda görsem tanımam.

Evet, sevgili kardeşlerim! Haftada mutlaka bir gün iznimiz olmalı. O gün istediğimiz gibi gezmeli, eğlenmeliyiz. Kırlarda gönlümüzce otlamalı, nehirlerden kana kana içmeli, güneşin batışını özgürce seyretmeliyiz. Ayrıca yazın tatil yerlerine gidebilmemiz için en az iki-üç hafta yıllık iznimiz olmalı. İnsanlar unutmasınlar ki tatil yapan eşek, daha iyi çalışır. Ege Denizi'nde Eşek Adası diye anılan ve içinde 20-30 kadar eşe-

ğin özgürce hayat sürdüğü bir ada var. Bizim adımızla anılan bu adayı, eminim hiçbiriniz görmemişsinizdir. Bizim de denizlerde, göllerde ve nehirlerde yüzmeye; dağlara, tepelere tırmanmaya; kayak yapmaya ve daha birçok etkinliğe katılmaya hakkımız var. Kısacası biz diğer hayvanlardan ve insanlardan daha çok çalışıyoruz, tatile de onlardan daha çok ihtiyacımız var. Hepinizi saygı ve sevgiyle selamlıyorum değerli kardeşlerim.

(Toplantıya İtalya'dan katılan bir eşek söze karışır): Bu anlattıklarınız çok garibime gidiyor. Zaten çok az çalışıyoruz, çoğu günlerimiz boş geçiyor. Otlaklarda gönlümüzce otlanıyor, nehirlerden kana kana su içiyoruz. Ayrıca tatile ne gerek var?

KARAKAÇAN: Siz az çalışıyor ya da hiç çalışmıyor olabilirsiniz. İstisnalar kaideyi bozmaz. Ben genel için konuştum.

OTURUM BAŞKANI: Sayın Karakaçan, bildiriniz için çok teşekkür ediyorum. Değerli misafirler, toplantımıza Fransa'dan katılan Alafranga Eşek'i, bildirisini sunmak üzere kürsüye davet ediyorum.

ALAFRANGA EŞEK: Değerli konuklar! Ben doğdum doğalı Fransa'da yaşıyorum. Paris'te yayınlanan "Hayvan Hakları Evrensel Bildirisi"nin ne bize ne de diğer hayvanlara zerre kadar faydası var. Zaten bu bildiriye uyanların sayısı parmakla gösterilecek kadar az. İnsanların büyük bir bölümü bu kanunlardan habersiz. Bu maddeleri koyanlar, evlerinde kedi, köpek besleyen sadece birkaç hanımefendi ve beyefendiden ibarettir. Aslında bu bildiriye kediler ve köpekler için hazırladılar, ama hayvanlar arasında ayırım yaptıkları anlaşılmasın diye kısaca bizden bahsettiler.

Eğri oturup doğru konuşalım. İnsanlar bizim dostumuz değildir, baş düşmanımızdır. Onların oyununa gelmeyelim. Onlara boyun eğdiğimiz sürece bizi köle gibi çalıştırırlar. Hatta yaratılışımızın gereği olarak inatlaşırsak, eşek sudan gelinceye kadar döverler. Çalışkan Eşek'in dediği gibi özgürlüğümüzü elde etmeye çalışmalıyız. Ama isyan ederek değil. Çünkü isyan, bize ölüm getirir. İsyani edip kaçarsak, insanların bizi rahat bırakacaklarını mı sanıyorsunuz? Nereye gidersek gidelim, bizi hemen bulurlar. Teknolojinin bütün imkânlarını kullanıyorlar. Bizim özgürlüğümüz, insan neslinin tükenmesine bağlı. Peki bunu nasıl yapacağız? Aslında bizim bir şey yapmamıza gerek yok. Görmüyor musunuz birbirlerini nasıl yok ettiklerini? Bir savaş çıkarıyorlar, bir virüs yayıyorlar binlerce kişi ölüyor. Yakında soyları tükenecek. O zaman biz özgürlüğün tadını çıkaracağız. Peki biz bu arada ne yapmalıyız? Diğer hayvanlarla bir araya gelerek, insanların bulunmadığı bir dünyada nasıl barış içinde mutlu ve huzurlu bir hayat süreceğimizi konuşmalıyız. Bazı hayvanlarla anlaşmamız zor olsa bile, en azından bizi köle gibi çalıştırmazlar. Değerli arkadaşlar! İnsanların bulunmadığı bir ortamda yaşamamanın ne kadar zevkli olacağını tahmin edebiliyor musunuz? Artık sırtımıza semer

vurulmayacak, araba çekmeyeceğiz, kimse sırtımıza binemeyecek, boynumuza yular geçirilmeyecek, kazıklara ya da çengellere bağlı olmayacağız, karanlık ve rutubetli ahırlarda yaşamayacağız, kimse bizi akrabalarımızdan ve yavrularımızdan ayıramayacak...

(Bu arada toplantıya Kıbrıs'tan katılan Merkep bu konuşmalara dayanamaz ve Alaf-ranga Eşek'in sözünü keser): Sen hayal âleminde yaşıyorsun. İnsan soyu tükendiğinde, bizim ve diğer hayvanların sağ kalacağını mı sanıyorsun? O savaşlarda hayvanlar da ölüyor, o virüsler bizi de etkiliyor. Ayrıca insanların soyunun tükendiğini ancak torunlarımız ya da onların torunları görebilir. Tabii hayatta kalmayı başarırlarsa... Peki bizim özgürlüğümüz ne olacak? Özgürlüğümüze kavuşursak, insanların bizi rahat bırakacaklarını söylüyorsun. Topluca hareket edersek, hiçbir şey yapamazlar. Ben, Çalışkan Eşek'in görüşlerine katılıyor ve onu yürekten destekliyorum.

Toplantıya Çin'den katılan bir eşek söz alır: Bence özgürlüğümüzü elde etmeye çalışmaktan çok, insanların karşısında kendi haklarımızı aramaya ve korumaya çalışmalıyız. Biz onların her istediklerini yaptığımız halde bize her türlü eziyeti yapıyorlar. Ama bunun karşılığında hiçbir hakkımız yok. Kendi haklarımızı korumak için bir "Eşek Haklarını Koruma Mahkemesi" kurulmasını öneriyorum. Bizi savunacak avukatlarımız olmalı. Mahkeme, bizim diğer hayvanlarla ve insanlarla olan ilişkilerimizi ve olaylarımızı değerlendirsın. Yargılama sonucunda suçlu olanı cezalandırsın. Hepinize teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI: Çin'den katılan kardeşimize teşekkür ederim. Çok önemli bir noktaya değindi. Değerli misafirlerimiz, ilk toplantımız burada sona ermiştir. Toplantıyı değerlendirmek üzere konuşmacıların bir süre daha beklemelerini rica ediyorum.

(Oturum Başkanı ile konuşmacılar arasındaki müzakere sonucunda, ilk etapta "Uluslararası Eşekler Cemiyeti"ne bağlı olarak bir "Eşek Haklarını Koruma Mahkemesi"nin kurulmasına ve ilk celsede insanın yargılanmasına karar verilmiştir.)

Uyanış

I

Gezgin ve gölgenin türküsünün ardından, mağaranın içi gürültü ve kahkahaya boğulmuştu; misafirlerin hepsi bir arada ve hep bir ağızdan konuştuklarından, bu durumdan sebezlenen eşek de sessiz duramadığı için, Zerdüş'te misafirlerine karşı küçük bir tiksinti, ve küçümseme uyanmıştı: onların neşelenmelerinden hoşnut olsa bile. Çünkü bunu bir iyileşme işareti olarak görüyordu. Böylece sıvışıp dışarı çıktı ve hayvanlarına şöyle söyledi:

"Hani ne oldu şimdi sıkıntılarına?" dedi, deminki küçük tiksintisini atmıştı üstünden, "Anlaşılan, benim yanımda yardım çılgılığı atmayı unuttular!

"Ama ne kötü ki, çılgılık atmayı unutmadılar!" Ve Zerdüş kulaklarını tıkamak zorunda kaldı, çünkü tam o sırada eşeğin A-İH sesi, garip bir şekilde yüksek insanların çıkartmış olduğu gürültülerin arasına karışmıştı.

"Neşeleri yerinde," diyerek yeniden başladı söze, "kim bilir, belki de ev sahiplerinin zararına; gerçi, gülmeyi benden öğrenmişlerse de, yine de öğrendikleri benim gülüşüm değildir.

Ama ne önemi var ki bunun! Onlar ihtiyar insanlar: Onların iyileşmeleri kendilerine göredir, onlar kendi bildiklerince gülerler; kulaklarım çok daha kötü şeylere dayandılar da, yine de huysuzlaşmadılar.

Bugün bir zaferdir: ağırlığın ruhu, benim en eski düşmanım, nasıl da geri çekiliyor, kaçıyor! Öylesine boğucu ve öylesine kötü başlayan bugün, ne de güzel bitiyor!

Ve bitmek istiyor. Geliyor akşam: O usta binici, deniz üstünden koşturuyor atını bize doğru! Ne güzel sallanıyor eyerinin üzerinde, yuvaya dönmekle mutlu olan yolcu!

Gökyüzü berrak bakıyor ona; dünya derin. Siz ey bana garip gelmiş kişiler, benimle yaşamaya değer!"

Ve böyle söyledi Zerdüş. Ve mağarasının derinliklerinden yine yüksek insanların gürültüleriyle kahkahaları duyuldu: Zerdüş bunun üzerine yeniden başladı söze:

"Isırıyorlar, oltamın ucundaki yem gücünü gösteriyor, düşmanları onlardan da kaçıyor, ağırlığın ruhu. Şimdi kendi kendilerine gülmeyi öğreniyorlar: yanlış işitmiyorum ya?

Benim kuvvetli erkek besinim gücünü gösteriyor ve kuvvetli özdeyişlerim. Ve gerçek, karın şişiren sebzelerle beslemedim ben onları! Tam tersine, savaşçı besinleriyle, fatih besinleriyle besledim, onlarda yeni arzular uyandırdım.

Yeni umutlar belirdi kollarında ve bacaklarında, yürekleri ferahladı. Yeni sözler bulabiliyorlar, yakında korkusuzlukları daha da güçlenecek, neşe soluyacak ruhları.

Bu tür besin çocuklar için elverişli olmayabilir, özlem duyan ihtiyar, genç kadınlara elverişli olmayabilir. Onların bağırsaklarını kandırmak için, başka çareler bulunabilir; hekimleri ve hocaları değilim ben onların.

Tiksinti uzaklaşıyor şu yüksek insanlardan: pekâlâ! Bu benim zaferimdir. Kendilerini güven içinde hissediyorlar benim ülkemde ve aptalca utanmadan kurtuluyorlar; yüreklerini boşaltıyorlar.

Yüreklarının yükünü boşaltıyorlar, güzel saatler geri geliyor, bayram ediyorlar, geviş getiriyorlar, – kıymet biliyorlar, teşekkür ediyorlar.

Güzel bir belirti olarak sayıyorum ben bunu; kıymet biliyorlar. Kısa bir süre sonra yeni bayramlar kutlayacaklar, eski sevinçlerine anıtlar dikecekler.

Onlar iyileşme dönemindeki kişilerdir!" Zerdüşt kendi kendine böyle mırıldanırken uzaklara bakıyordu. Hayvanları yanına sokularak mutluluğuna ve sessizliğine saygı gösterdiler.

II

Fakat Zerdüşt'ün kulağı aniden irkildi: çünkü gürültü ve kahkahaya boğulmuş olan mağara aniden ölüm sessizliğine bürünmüştü; burnu tatlı bir tütsü kokusu almıştı; sanki koku, yanan çam kozalaklarından geliyordu.

"Ne oluyor? Ne yapıyorlar?" diye sordu, kendi kendine mırıldanarak; ve misafirlerini, kendilerine hissettirmeden gözetleyebilmek için, sessizce kapıya doğru yanaştı. Ancak şaşılmalı bir şey! Gözleri neler görse beğenirsiniz!

"Tümü yeniden dindar olmuş, dua ediyorlar, delirmişler!" dedi ve şaşkınlığını gizleyemedi. Ve gerçek! Bütün bu yüksek insanlar, sağdaki kralla soldaki kral, kötü büyücü, emekli papa, gönüllü dilenci, gezgin ve gölge, ruhun vicdanı, ihtiyar falcı ve en çirkin insan, – hepsi çocuklar ve dindar kocakarılar gibi dizlerinin üzerine çökmüş, eşeğe tapıyorlardı. İşte tam o anda en çirkin insan, acayip sesler çıkartarak, guruldamaya ve horuldamaya başladı. Öyle bir şeydi ki bu, sanki içinden bir şeyler dışarı çıkmak istiyordu; fakat sonunda, gerçekten aradığı sözleri bulunca; ki, şaşılmalı bir şey! taptıkları tütsülü eşeğe dindarcana methiyeler düzen, garip bir duaydı bu. Dua şöyleydi:

Amin! Tanrıma şükürler olsun, ve iyilik ve bilgelik ve övgü ve şan ve kuvvet ezelden ebediyete kadar Tanrımıza olsun.

– Eşek de buna karşılık olarak A-İH diyerek anırıyordu.

Yükümüzü o taşır, uşak kılığında dolanır, sabrının sonu gelmez, hiçbir zaman hayır demez; ve Tanrı sevgisiyle dolu olan herkes onu döver.

– A-İH diyerek anırmaya devam ediyordu eşek.

O konuşmaya yanaşmaz, o sadece kendi dünyasında A-İH diye anırır ve böyle över dünyasını. Onun kurnazlığı konuşmamaktır: böylece daha az yanılır.

– Eşek buna karşı da A-İH diyerek anırıyordu.

Kendi halinde mütevazı bir şekilde gezer dünyayı. Boz rengine bürünmüş faziletini saklar bedeninde. Ruhu varsa saklar onu; ama herkes onun uzun kulaklarına inanır.

– Eşek buna da A-İH diyerek anırıyordu.

Gizli bir bilgelik neden olsa gerek uzun kulaklı olmasına ve yalnızca A-İH demesi,

hiçbir zaman hayır dememesi ve her zaman için evet demesi için. O, dünyayı kendisine benzemesi için yaratmadı mı, yani mümkün olabildiği kadar aptal?

– Eşek buna da A-İH diyerek anırıyordu.

Sen eğri ve doğru yollardan yürürsün; pek önemsemezsin, bizler için doğru veya eğri olan şeyleri. İyi ve kötünün ötesindedir senin ülken. Masumiyetindir senin, masumluğun ne olduğunu bilememen.

– Eşek buna da A-İH diyerek anırıyordu.

Kimseyi kovduğun da yok yanından, ne dilenciye, ne de kralları. Küçük çocukların yanına gelmesine de karşı çıkmıyorsun ve bu yaramazlar sana bir oyun oynasalar A-İH dersin sadece.

– Eşek buna da A-İH diyerek anırıyordu.

Dişi eşeklere ve taze incire bayılırsın, yemek seçip küçümsemezsin de. Açlığında deve dikenine bile razı olursun. Bir Tanrı bilgeliği var sende.

– Eşek buna da A-İH diyerek anırıyordu.

Eşek Bayramı

I

Tam duanın bu kısmında, Zerdüşt daha fazla dayanamadı, eşeğin sesini fazlasıyla bastırabilecek bir şekilde A-İH diye bağırarak deliye dönmüş misafirlerinin arasına atladı. "Ey koca bebekler ne yapmaktasınız siz böyle?" diye haykırarak tapınmakta olanları yerden kaldırdı. "Sizi Zerdüşt'ten başka biri görseydi, yazık olurdu doğrusu.

Sizi yeni inancınızla gören herkes, tanrısızların en kötüsü, ya da kocakarıların en çilgını olduğunuza kanaat getirirdi! Hele sen, ey ihtiyar papa, bir eşeğe tanrı diye tapınmayı nasıl uygun bulursun kendine?"

"Ey Zerdüşt," diye cevapladı papa, "bağışla, ama tanrıyla ilgili konularda ben senden çok daha fazla aydınımdır. Böyle olması da doğrudur üstelik.

Tanrıya bu şekilde tapınmak, hiçbir biçimde tapınmamaktan çok daha iyidir. Bu özdeyişi geçiştirme, iyi düşün ey aziz dostum: Ve göreceksin ki, böyle bir özdeyişte gerçek ve bilgelik vardır.

'Tanrı bir ruhtur' diyen, inançsızlığa doğru en büyük adımını atmış oluyordu. Böyle bir özdeyiş kolay kolay düzeltilemez yeryüzünde!

Yeryüzünde hâlâ tapılabilecek bir şey olması ihtiyar yüreğimi hoplayıp zıplattıyor. Bağışla, bu ihtiyar ve dindar yüreğimi ey Zerdüşt!"

"Peki sen," dedi Zerdüşt gezgin ve gölgeye, "sen kendine özgür ruh mu diyorsun, öyle mi tanımlıyorsun kendini? Ve burda putperestlik, papazlık yapıyorsun ha?"

Senin burada yapmış olduğun, o esmer kızlarınla yaptığından çok daha kötü, ey ye-

ni inançlı kişi!"

"Çok kötü," dedi gezgin ve gölge, "sen haklısın Zerdüşt ama ne faydası var ki! Ne dersen de, eski Tanrı yaşıyor yine de.

En büyük suç, en çirkin insanda. Çünkü Tanrıyı uyandıran o. Bir zamanlar Tanrıyı öldürdüğünü söylese de, ölüm tanrılar için peşin bir hükümdür."

– "Peki sen," dedi Zerdüşt, "ey kötü ruhlu, ihtiyar büyücü, sen ne yaptın? Sen bile böylesi tanrısal bir eşekliğe inanırsan, ya sana kim inanır bu özgür çağda?

Yapmış olduğun büyük bir aptallıktır; şaşılası bir şeydir senin gibi bir kurnazın bu aptallığı yapması!"

"Ey Zerdüşt," dedi kurnaz büyücü, "sen haklısın, benim yaptığım aptallıktır; bu benim de çok ağrıma gitti. "

– "Hele sen," dedi Zerdüşt ruhun vicdanlısına, "bir düşün ve de parmağını burnuna götür! Vicdanına ters gelen, vicdanına dokunan bir şey yok mu burda? Senin ruhun, bu tapınmaya ve bu dindarlardan gelen kokuya dayanamayacak kadar temiz değil mi?"

"Bunda bir şey var," dedi ruhun vicdanlısı, elini burnuna götürerek; "bu oyunda öylesine bir şey var ki, vicdanımı bile tatmin ediyor.

Belki de ben tanrıya inanmaya yeterli değilim. Ancak şurası da bir gerçek ki, Tanrı bu şekilde bir tapınmaya daha uygunmuş gibime geliyor.

En dindar kişilerin tanıklığına göre, Tanrı ebediymiş: Bu kadar çok vakti olanın acelesi olmaz. Olabildiği kadar yavaş ve aptalca hareket eder, ama bu şekilde de hayli uzun yol alabilir.

Ve ruhu aşırılığa kaçmış biri, aptallığa ve çılgınlığa çok düşkün olabilir. Kendini düşünsene ey Zerdüşt!

Kendini, – bilgeliğinin fazlalığından sen bile eşekleşebilirsin.

En yetkin bilge bile eğri yollarda yürümeyi sevmez mi? Bakışından bu anlaşılıyor, ey Zerdüşt, senin kendi bakışından!"

"En sonunda sana gelelim," dedi Zerdüşt, ve elini eşeğe uzatmış halde (eliyle eşeğe şarap ikram ediyordu) hâlâ yerde yatmakta olan ve en çirkin insana dönerek; "söyle bakalım, ey anlatılmaz kişi, sen orda ne yaptın?"

Değişmiş bir şekilde görünüyorsun bana, gözlerin ışıldamakta, ululuğun örtüsü ise çirkinliğini örtmüştü: söyle sen orda ne yaptın?

Söyledikleri doğru mu, senin onu yeniden uyandırdığın? Peki neden? Haklı olarak öldürülüp, ortadan kaldırılmamış mıydı? Söylesene, ey anlatılmaz kişi, haketmiş miydi o bunu?

Sen de uyanmış görünüyorsun: ne yaptın, neden döndün, neden değiştirdin inancını? Söylesene, ey anlatılmaz kişi!"

"Ah Zerdüşt," diye cevap verdi en çirkin insan, "sen ne kurnazsın sen!

Tanrı sağ mı yoksa? Yoksa dirildi mi? Yoksa öldü mü tamamen? İçimizden hangi-

miz daha iyi bilir bunu? Sorarım sana.

Ama iyice bellediğim bir şey var, üstelik bunu senden öğrenmiştim bir zamanlar, ey Zerdüşt: Tamamen öldürmek isteyen, güler.

'Öfkeyle değil, gülmeyle öldürülür' böyle buyurmuştun bir zamanlar. Ey Zerdüşt, ey gizli kişi, ey öfkesizce öldüren, ey tehlikeli aziz, – sen ne kurnazsın sen!"

II

Böylesine kurnazca cevaplar karşısında büyük bir şaşkınlık geçiren Zerdüşt, mağarasının kapısına doğru fırladı ve misafirlerine dönerek gür bir sesle bağırdı:

"Ey deliler, ey soytarılar, ne demeye karşımda iki yüzlülük ederek kendinizi saklamaktasınız!

Hepinizin yüreği nasıl da oynuyor sevinçten ve kurnazlıktan ve de çocuklaştınız diye, dindarlaştınız diye, – en sonunda da çocuklar gibi tapınarak, el kavuşturup 'sevgili Tanrı' dediniz diye!

Ama artık çıkın bu çocuk odasından, bugün her türlü çocukluğun yerleştiği mağaramdan. Çocuksu yaramazlıklarınızı, yürek çarpıntılarınızı şurda, mağaranın dışında serinletin!

Elbette; çocuklar gibi olmadıkça, gidemezsiniz o cennete (Zerdüşt ellerini iki yana açarak yukarıyı gösteriyordu.) Ama biz asla cennete gitmeyi istemiyoruz: Bizler artık koca birer erkeğiz, – bu nedenledir ki, biz yeryüzünü istiyoruz."

III

Ve Zerdüşt yeniden konuşmaya başladı. "Ey yeni dostlarım," dedi, "ey garip kişiler, ey yüksek insanlar, şimdi sizler ne kadar da çok hoşuma gidiyorsunuz, – yeniden neşelendiniz diye! Gerçekten de hepimiz çiçek açmışsınız ve bana öyle geliyor ki, sizin gibi açan çiçeklere yeni bayramlar gereklidir,

– küçük ve korkusuz bir yaramazlık, gelişigüzel bir tapınma, eşek bayramı, herhangi kocamış biri, neşeli bir Zerdüşt – delisi, ruhunuzu ferahlatacak sert bir rüzgâr.

Ey yüksek insanlar, sakın ola bu geceyi ve eşek bayramını unutmayın! Sizler onu benim yanımda buldunuz, bunu iyiye yorumlanacak bir işaret olarak kabul ediyorum, – böyle şeyleri iyileşme dönemindeki kişiler bulur ancak!

Ve yeniden kutlayacak olursanız bu eşek bayramını, kendiniz ve benim hatırım için kutlayın!"

Ve böyle buyurdu Zerdüşt.

(Kaynak: Friedrich Nietzsche, *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, Gün Yayıncılık, Çeviri: Lale Sunay, 2005, s. 341-348.)

İyi Yürekli Eşek

Bir varmış, bir yokmuş. Bol bol süt içenlerin kentinde bir sütçüyle eşiği yaşarmış. Sütçü, çıkarını iyi bilen, çalışkan, gayretli ve kurnaz bir adammış. Sabahları gün ağarmadan uyanır, gider eşiğini uyandırır, neşeli türkülerle onu hazırlarmış:

*Güneş şimdi doğmadan
Dostum benim, gel uyan!
Kazanır daima çalışan
Dostum benim, gel uyan!*

Uykusunu bir türlü alamayan eşiğin gönlünü almak için çeşitli komiklikler yapar, ona şeker verir, sağrısını sıvazlarmış. Eşek bu ya, eşekliği nereden belli olacak?... İsteksiz isteksiz bir iki anırırmış. Uykusunu dağıtmak için gözlerini ovduka ovarmış. Ancak karnı bir güzel doyduktan sonra keyfi yerine gelirmiş. O da başlarmış sahibiyile birlikte türkü söylemeye:

*Sabah erken kalkmalı
İşimize bakmalı
Öğlen vakti olmadan
Şu sütleri satmalı*

Öyle bir gayretlenirmiş ki eşekçik, sırtına yüklenen süt güğümlerinin bile ağırlığını duymaz olurmuş. İki çalışkan arkadaş, horozlar kukkuriku diye bağırmadan, bebekler ınga ınga diye ağlamadan yola çıkar, evlere süt dağıtırlarmış.

"Süüüt!.. Sütçüüü!"

Eşek de sahibinden geri kalır mı? Başlarmış bağırmaya:

"Ai... Aaaaaiii!"

Böylece sahibiyile beraber süt satarmış eşekçik. Akşamlara kadar yorulmak nedir bilmezmiş. Sahibinin cepleri para ile dolduğa bir sevinirmiş, bir sevinirmiş ki, anlata mam. Her akşam yatarken, "Yarın olsa da işe çıksak, sahibimin cepleri yine parayla dolsa!" diye güzel güzel düşünürmüş. Boğaz tokluğuna çalışmaktan, sahibini mutlu kılmaktan başka bir şey akıl etmezmiş zavallıcık.

"Süüüt. Sütçüüü! Haydi, sütçünüz geldi!"

Derken, çalışmalarının karşılığını görmüş sütçü. Zengin olmuş. Adamlar tutmuş. Sütçülüğe çıkmayı bırakmış. Eşek bu duruma üzölmüş. Üzölmüş ama elden ne gelir? Katlanmış çaresiz. Asık suratlı bir adamla satışa çıkarken isteksiz isteksiz yürür, eski günlerini içinden acı acı anarmış.

"Hey gidi günler hey, ne mutluyduk o günlerde! Cepte ağırlığımızca paramız, altın yaldızlı koltuğumuz yoktu ama neşemiz, dostluğumuz vardı. Birbirimize sevgimiz vardı. Gülen yüzümüz vardı. Türkülerimiz vardı. Yarınları bekleyişimiz vardı. Canım, her şeyimiz vardı işte!"

Zengin oldukça gülmesini unutan asıl sahibi artık ne kendisini arar, ne de hal hatır sorar olmuş.

Bu vefasızlık iyi yürekli eşeğe pek dokunmuş. Öyle ki, gün geçtikçe sararıp solmaya, zayıflamaya başlamış. İnsan, o sıkıntılı günlerin sadık arkadaşını, dert ortağını, türkü arkadaşını unuttur mu? Bir türlü kabullenemiyormuş bunu...

Derken, sıskalıktan kaburgaları birbirine geçer olmuş hayvancığın. O kadar zayıflamış yani. Değil sabahtan akşama kadar dolaşmak, ayağını bile kımıldatamaz olmuş. Dünya hali bu. Hastalık, düşkünlük olmaz mı?

Ama asık suratlı adam aman zaman dinleyecek soyundan değilmiş. Eşek kırılıp dö-küldükçe, acıma dilendikçe basarmış tekneyi, sen misin tembellik eden diye. Üstelik ağır sözler söylemiş:

"Seni ucuz hayvan seni! Demek bütün niyetin sahibini iflas ettirmek. Geber de kurtulalım bari!"

Aman zaman bilmeyene hal anlatmak ne mümkün?.. İki gözü iki çeşme, öksürüp aksırarak, derdini anlatamadan bir köşeye çekilmiş kara yazgılı hayvan.

Asık suratlı adam dayaklar yetmezmiş gibi tutmuş eşeği sahibine şikâyet etmiş.

"Aman efendim, ne uyuz hayvan bu? Üstelik her gün hasta. Naz ediyor ama kime? Böyeleri her zaman zarar verir sahibine. Bana kalırsa, çalışmayana ekmek olmamalı. Satalım, başımızdan atalım, gitsin!"

Parasına para katmaktan başka bir şey düşünmeyen sahibi, eskisi kadar düşünceli, iyi huylu değilmiş. Üstelik bir sinirliymiş, bir sinirliymiş ki, ne söylene bağırır çağırırılmış! Adamını dinledikten sonra iri iri açılmış gözleri:

"Ne demek?" demiş. "Benim evimde para kazanmadan yan gelip yatmak, ha? Olmaz öyle şey! İşine gelmiyorsa, defolsun! Biz kimsenin bedava bakıcısı değiliz!"

Zavallı hasta eşek pencerenin altında sahibinin bu sözlerini duyunca yüreğine incekmiş nerdeyse.

"Yok, vallahi kalmam burda! Bu kadar vefasızlık sığmaz benim mantığıma," demiş kendi kendine, üzerinden güğümleri atıp ormana doğru kaçmış...

Tanrı bir kapıyı kaparsa bir kapıyı açar elbet. Eşek gözyaşları içinde söylene söylene yürüyedursun, yolda ufacak bir torbayı bile taşıyamayan ihtiyar bir çiftçiye rastlamış. Hani, insanlara bir daha yanaşmayacağına söz vermiş ama, yufka yüreği dayanamamış yine. Kendi hastalığını, halsizliğini unutup seslenmiş:

"Çiftçi baba, çiftçi baba, istersen torbanı yükle sırtıma. Kaldıracak halin yok belli. Sana yardım edebilirim belki."

Çiftçi o kadar sevinmiş ki, hayvanın boynuna sarılmış, torbayı sırtına atmış.

"Eşek kardeş, belli, seni Tanrı gönderdi... Sağolasın! Ama sen de ne kadar zayıfsın. Üstelik soluyorsun. Titriyorsun. Besbelli, hastasın. Ama yine de ben, senden daha hasta ve dermansızım."

İki bitkin yolcu konuşa konuşa bir kulübeye gelmişler. İhtiyar sırtından torbayı indirirken eşeğe teşekkür etmiş:

"Buyur," demiş. "Biraz dinlen. Belki gideceğin yol uzundur. "

Eşek üzüntüyle kafasını sallamış: "Gideceğim yer yok ki!"

"Ya evin barkın?"

"Yok. Yok."

"Eşin, dostun?"

"Yok dedim ya!"

Başlamış başından geçenleri birer birer anlatmaya. Sözlerini bitirirken,

"Tanrı kimseyi benim gibi düşürmesin" demiş. "Artık bundan sonra bir köşeye çekilip ölümümü bekleyeceğim."

Kafasını uzun uzun kaşımış sevimli ihtiyarcık:

"Doğrusu sevgili eşek," demiş. "Hikâyen pek acıklı. N'aparsın, dünyanın hali bu! Sen de fazla duygulusun. Belli. Bir dostun seni terk etti diye bu dünyayı terk etmeye değer mi? Gel, burada kal. Yemeğime ortak ol. Kıt kanaat geçinir gideriz. Üstelik, biz arkadaş değerini biliriz."

Pek sevinmiş eşekçik. Yüreğine su serpilmiş. Mutlulukla ihtiyarın evine yerleşmiş. Neşeli günler yaşamaya başlamışlar. Günler ayları, aylar yılları kovalamış.

Bir gün kentteki zengin sütçünün varlığını kaybettiği, yorgan döşek hasta düştüğü haberi ortalığa yayılmış. İhtiyar:

"Sana ettiğini buldu!" demiş eşeğe.

Ama eşeğin yüreği acıyla burkulmuş. Sormuş soruşturmuş. Eski sahibine kimsenin bakmadığını, pek zavallı bir durumda son günlerini saydığını öğrenmiş.

"Ne de olsa eski dost, varıp helalleşeyim. Bir yararım dokunur mu sorayım," demiş. Yola düşmüş.

Ölüm döşeginde bulmuş eski sahibini. Gitmiş, öpmüş ellerini.

Sahibi önce tanıyamamış. Ama, dikkatli bakınca sevinçle boynuna atılmış:

"Gel, benim eski dostum!" demiş. "Şu zavallı sahibini bağışla. Anladım ki arkadaşlık, dostluk parayla ölçülmemeli. Doğrusu, sen eşekliğimle iyi ders verdin bana. Yalvarırım, sana yaptıklarım için beni bağışla!" demiş ve ruhunu teslim etmiş.

İnce duygulu eşek, sahibinin başında uzun süre ağlamış. Son görevlerini de yerine getirdikten sonra çiftçinin yanına dönmüş.

İhtiyar çiftçi onu sevgiyle karşılamış ve demiş ki:

"Sevgili dostum, hoş geldin!.. Doğrusu soyluluğun gözlerimi yaşartıyor. Başkası olsaydı gitmezdi. Oysa sen başkalarından çok değişiksin. Böyle hiçbir karşılık beklemeden sevmek ve yardımcı olmak ne güzel!"

(Kaynak: Sabahat Emir, *Keloğlan Uzayda*, masallar, 1980)

Dilektaşı

Adamın biri dünyayı dolaşmak istiyormuş. Yanına bir kese para alıp düşmüş yollara. Az gitmiş uz gitmiş. Sonunda bir köye varmış. Bu köyde çocuklar boynuna ip bağladıkları bir fareyle oynuyorlarmış. Adam hayvana acımış. Çocuklara biraz para verip fareyi kurtarmış.

Yoluna devam eden adam bir başka köye varmış. Bu kez, çocukların bir eşeği zorla arka ayakları üstünde durdurmaya çalıştıklarını görmüş.

Onlara biraz para verip, zavallı eşeği kurtarmış.

Adam yoluna devam etmiş. Derken başka bir köye varmış. Köyün delikanlılarının toplanıp ayı oynattıklarını görmüş.

Kalan parasını da ayı için verip ayıyı ormana salıvermiş.

Böylece adamın tüm parası bitmiş. Parasız kalan adam yoluna devam etmiş. Bir yandan da parasız pulsuz dünyayı nasıl dolaşacağını düşünüyormuş.

Birden karşısına o ülkenin kralının yaşadığı saray çıkmış. Kraldan yardım istemek gelmiş aklına. "Koskoca kralın hazinesinden biraz para istesem ne çıkar?" diye düşünmüş.

Saraya girip, kralın huzuruna çıkmış. Dileğini iletmiş. Ama kral çok cimriymiş. Adamın, hazinesine göz diktiğini sanmış. Çok öfkelenmiş. Hemen askerlerine emir vermiş. Zavallı adamı yakalatıp zindana attırmış. Ertesi gün, adam mahkemeye çıkarılmış. Duruşma sonunda, adamın bir sandığa kapatılıp yol kenarına bırakılmasına karar verilmiş. Ertesi gün sabah erkenden adamcağızı sandığa kapatmışlar. Üstüne kocaman bir kilit vurmuşlar. Sonra dere kenarındaki ıssız bir yola bırakmışlar. Askerler gittikten sonra adam olanca gücüyle bağırmış, yardım istemiş. Ama boşuna... Bu ıssız yerde onu kimse duymuyormuş. Zavallı adam artık ölümü bekler olmuş. Birden sandığın üstünden gelen tıkırtılarla irkilmiş. Sanki biri kilidi kemiriyormuş. Az sonra kilit kırılmış, kapak ağır ağır açılmış. Adam kendisini kurtaranın bir süre önce çocukların elinden kurtardığı fare olduğunu görmüş. Yanında da ayı ile eşek varmış.

Adam kendisini kurtaran hayvan dostlarına sevgiyle sarılmış. Dere kıyısına oturmuşlar. Adam başına gelenleri anlatırken kıyıda taşlardan birinin diğerlerinden daha parlak olduğunu fark etmişler. Hemen taşı alıp incelemeye başlamışlar.

Ayı:

"Şansımız varmış. Bu sihirli bir taş. Artık her dileğimiz gerçekleşir," demiş.

Sonra taşı adama uzatmış ve bir dilek tutmasını istemiş. Adam bir saray dilemiş ve o anda da dileği gerçekleşmiş. Oradan kervanıyla geçen bir tüccar, bu ıssız yerde birden ortaya çıkan sarayı görünce çok şaşırılmış. "Yıllardır bu yoldan gelir geçerim, böyle bir sarayı görmemiştim," demiş. Sonra da sarayın sahibiyle konuşmak amacıyla saraya girmiş. Adamın karşısına çıkıp:

"Bu sarayı, bu kadar kısa sürede nasıl yaptınız? Çok şaşırdım doğrusu!" diye sormuş.

"Ben yaptırmadım. Her şey sihirli taşın sayesinde oldu," demiş adam da.

Düzenbaz tüccar:

"Taşı bana satarsan tüm mallarımı sana veririm," demiş. Adam razı olmuş, taşı vermiş.

Tüccar taşı alıp gitmiş. O anda da tüm sihir bozulmuş. Adam, kendini yeniden sandığın içinde bulmuş. Taşı verdiğine pişman olmuş. Ağlayıp sızlamış. Az sonra sandığın üstünden tıkırtılar işitmiş. Farenin yine kendini kurtarmaya geldiğini anlamış. Ancak fare ne kadar uğraştıysa da bu kez kilidi açamamış. Fare, eşek ve ayıyı bir telaştır almış. Sevgili dostlarını sandığın içinden kurtarmanın bir yolu olmalıymış. Düşünüp taşınmışlar.

Ayı:

"Sihirli taşı geri almalıyız. Başka çaremiz yok!" demiş. Birlikte tüccarın sarayına yollanmışlar. Saraya yaklaşıncı ayı:

"Fare kardeş sen kapı aralığından içeri bir bak. Sihirli taşın yerini öğren. Sonra onu almanın bir yolunu buluruz," demiş.

Bunun üzerine fare saraya girmiş. Tüccarın yatak odasına kadar çıkmış. Sihirli taş aynalı bir sehpanın üzerinde duruyormuş. Taş duruyormuş durmasına ama iki öfkeli kedi de taşın yanında nöbet tutuyormuş. Fare korkuyla oradan hemen uzaklaşmış. Arkadaşlarının yanına dönünce gördüklerini anlatmış. Kafa kafaya verip bir plan kurmuşlar.

Eşek:

"Sen yine aynı şekilde içeriye girersin. Orada bir deliğe saklanırsın," demiş.

Ayı:

"Tüccar uyuyunca sessizce yatağa çıkıp, saçını çekiştirir, burnunu kemirirsin," diye devam etmiş.

Fare hemen işe koyulmuş. Planladıkları gibi tüccarın uyumasını beklemiş. Sonra da çıkıp burnunu kemirmiş, saçlarını çekiştirmiş. Korkuyla uyanan tüccar:

"Fareler burnumu kemiriyor! Bu sersem kediler hiçbir işe yaramıyor!" diye bağı-
rıp çağırmış. Sonra da kedileri saraydan kovmuş. Ertesi akşam, tüccarın uykuya daldığı saatlerde üç arkadaş saraya girmişler. Aynalı sehpanın üzerinde duran sihirli taş ses-

sizce almışlar. Geldikleri gibi kimse duymadan sarayı terk etmişler. Bir an önce sandığa ulaşmak için olanca güçleriyle koşmuşlar, koşmuşlar. Karşılıklarına bir nehir çıkmış.

Eşek:

"Eyvah, nehri nasıl aşacağız?" diye endişelenmiş.

Ayı sakin sakin:

"Ben yüzme biliyorum. Sen benim sırtıma çıkarsın. Ağzına da sihirli taşı alırsın. Fare kardeşi de başına oturtursun. Kolayca nehri aşarız," demiş. Böylece birlikte yüzmeye başlamışlar. Onların bu hali kuşları, kurbağaları çok güldürmüştü. Neşe içinde yüzmeye devam ederken, ayı başlamış böbürlenmeye:

"Ne kadar da cesuruz değil mi arkadaşlar? Bizden daha yürekli kim var şu ormanda?" Bu sözlerine fare de katılmış. Ama eşek ağzını açamadığından konuşmaya katılmıyormuş.

Ayı:

"Neden cevap vermiyorsun? Bu yaptığın çok ayıp eşek kardeş!" demiş.

Bu sözlere daha fazla dayanamayan eşek konuşmak için ağzını açınca dilek taşını suya düşürmüştü:

"Şu yaptığına bak! Sana cevap vereceğim diye taşı suya düşürdüm," diye ayıya kızmış.

Ayı, sakin sakin:

"Telaş etmeyelim. Bir çaresini bulur, taşı sudan çıkarırız. Önce kıyıya çıkalım," demiş. Kıyıya varınca kafa kafaya verip düşünmüşler.

Ayı:

"Bütün kurbağaları çağıralım. Onlardan yardım isteyelim," demiş. Sonra, eşek tüm kurbağalara seslenmiş:

"Bize yardım edin arkadaşlar! Sihirli taşı bulamazsak hayvansever dostumuz ölene dek sandıktan çıkamayacak," demiş.

Bu sözleri duyan kurbağalar suya dalıp buldukları tüm taşları kıyıya çıkarmışlar. Kıyıya yığılan taşların arasında bir tanesi pırıl pırıl parlıyormuş.

Fare:

"Yaşasın! Aradığımız taş işte burada!" diye çığlık atmış. Olanlar ayıyı çok duygulandırmış. Söz alıp, dayanışmanın ve yardımlaşmanın önemini belirten bir konuşma yapmış. Kurbağaların davranışını da övmeyi unutmamış. Daha sonra üç arkadaş sandığı açıp, hayvan dostu arkadaşlarını kurtarmışlar. Taşı da ona vermişler. Adam, taştan tekrar sarayında olmayı dilemiş. Dileği gerçekleşmiş. O yörenin de kralı olmuş. Yardımsever üç arkadaşıyla birlikte ömür boyu mutluluk içinde yaşamış.

(Kaynak: www.saglikvakfi.org.tr/m4.asp)

Kendimizi Eşek Yerine Koyalım

Günlerden bir gün, köylerden birinde, adamın birinin eşeği kuyunun birine düşmüş.

Niye düşer, nasıl düşer sormayın.

Eşek bu.

Düşmüş işte.

Belki kör bir kuyuydu, ağzı tahtalarla kapatılmıştı belki, üzerine de toprak dökülmüştü.

Zamanla tahta çürüdü, zayıfladı, toprakta biten otları yemek isteyen eşeğin ağırlığını çekemedi ve güm.

Güm değilse de paldır küldür eşeği yuttu kuyu.

Hayvancık saatlerce acı içinde kıvrandı, bağırdı kendi dilinde. Ayıptır söylemesi, anırdı yani.

Sesini duyan sahibi gelip baktı ki vaziyet kötü.

Zavallı eşeği kuyunun dibinde melul mahzun bakınıyor.

Üstelik yaralanmış.

Karşılaştığı bu durumda kendini eşeği kadar zavallı hisseden adamcağız köylüleri yardıma çağırdı.

Ne yapsak, ne etsek, nasıl çıkarsak soruları havada kaldı.

Sonunda karar verildi ki kurtarmak için çalışmaya değmez.

Tek çare, kuyuyu toprakla örtmek.

Ellerine aldıkları küreklerle etraftan kuyunun içine toprak attılar.

Zavallı hayvan, üzerine gelen toprakları, her seferinde silkinerek dibe döktü.

Ayaklarının altına aldığı toprak sayesinde her an biraz daha yükseldi ve sonunda yukarıya kadar çıkmış oldu.

Köylüler ağzı açık bakakaldı.

Hayat, bazen bizim de üzerimize abanır. (Ne bazeni, çoğu zaman.)

Toz toprakla örtmeye çalışanlar çok olur.

Bunlarla başatmenin tek yolu, yakınıp sızlanmak değil, düşünüp silkinmek ve kurtulmak, aydınlığa adım atmaktır.

Kör kuyuda olsak bile.

V

ŞİİR

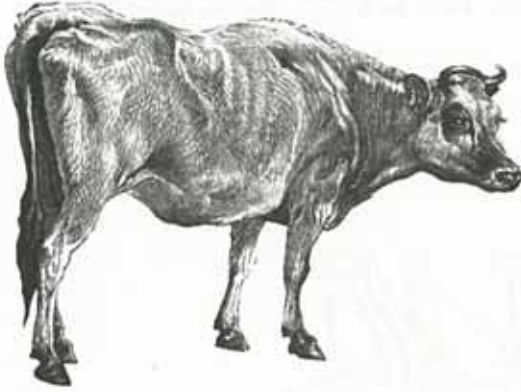
ATASÖZLERİ, VECİZ SÖZLER
DEYİMLER, BİLMECELER

HARNÂME (EŞEK KİTABI)

Harnâme, 15. yüzyılın meşhur Divan şairlerinden Şeyhî (1371-1431) tarafından mesnevi şeklinde yazılan manzum bir hikâyedir. Hikâyede bir eşek kişileştirilerek, yeteneklerinin üstüne çıkmak isteyen bir kişinin yersiz çabaları sonucu düştüğü kötü durum yerilmektedir. Şeyhî'nin, bu manzumede kendi yaşantısını anlattığı ve II. Murat'a sunduğu söylenmektedir.

Edebiyatımızın en başarılı hiciv (yergi) örneklerinden sayılan Harnâme'nin bazı beyitlerini bugünkü Türkçeye aşağıya alıyoruz:

Bir eşek var idi zaif ü nizar
Yük elinden katı şikeste ü zâr

Gâh odunda ü gâh suda idi
Dün ü gün kahr ile kısuda idi

Bir gün ıssı eder himâyet âna
Yani kim gösterir inâyet âna

Gördü otlakda yürür öküzler
Odlu gözler ü gerlü göğüzler

Ne yular derdi ne gam-ı palan
Ne yük altında hasta ü nâlân

Cılız, geberik bir eşek vardı,
Yük çekmekten anası ağlardı.

Bazen odun çeker, bazen su taşırdı.
Gece, gündüz angaryadan, ölesiye sıkılırdı.

Bir gün sahibi iyilik etti ona,
Serbest bırakıp saldı çayırlara.

Bir de baktı ki eşek, semiz öküz dolu ortalık,
Gögüslerini gere gere dolanıyorlar üstelik.

Öküzlere hasta olan eşek, "amanın" dedi,
Ne yük ne de yular dertleri var bunların.

Gezerek gördü bir göğermiş ekin
Sanki dutardı ol ekin ile kin

Eyle yedi gök ekini terle
Ki gören der zihî kara tarla

Başladı urlayıp çağırmağa
Anub ağır yükün anırmağa

Çıkarır har çün enkerü'l-esvât
Ekin ıssına arz olur ârasât

Ağaç elinde azm-ı râh etdi
Tarlasın göricek bir âh etdi

Bıçağını çekdi kodi ayruğunu
Kesdi kulağını ü kuyruğunu

Kaçar eşek acıyarak cânı
Dökülüp yaşı yerine kanı

Bâtıl isteyü hakdan ayrıldım
Boynuz umdum kulaktan ayrıldım

Gezerken, serpilmiş güzel ekinleri gördü,
Gördükçe dellendi, hırsından adeta çatlayacaktı.

Ekinlere öyle bir daldı ki bizim eşek,
Hepsini anında yedi, bitirdi.

Taşıdığı yükleri hatırlayarak söylendi geçmişine,
Bas bas bağırdı durduğu yerde.

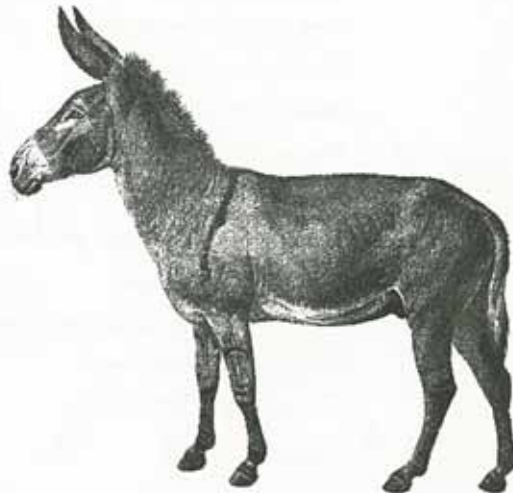
En çirkin sesiyle anırırken eşek,
Mal sahibi olayı anladı elbet.

Elinde sopa ile yola çıktı,
Tarlasını görünce "Eyvah!" dedi.

Hıncını alamadı, çekti bıçağını
Kesti eşeğin kuyruğunu, kulağını

Kaçmaya başladı eşek,
Canı acıyarak, kanı akarak

Bir çift boynuz isterken, kulaktan oldum,
Diyerek anırdı uzun, uzun.

EŞEKLER ARKA BULUNCA

Bir çiftçi varmış çok eskiden
Beli bükülmüş fakirlikten;
Tek varlığı eşeği;
Tarlasını sürecek
Harmanı kaldıracak
Hep eşeği
Dayanağı oydu hatta ekmeği
Zavallı hayvan çok çekermiş elinden
Yemi otu yokmuş pek
Bir deri bir kemik kalmış zebillikten

İşte böyle bir günde
Çiftçi tarlasını sürerken
Padişah ordusunun başında
Sefere çıkmış
Uzaklara gidiyormuş fütûhât peşinde

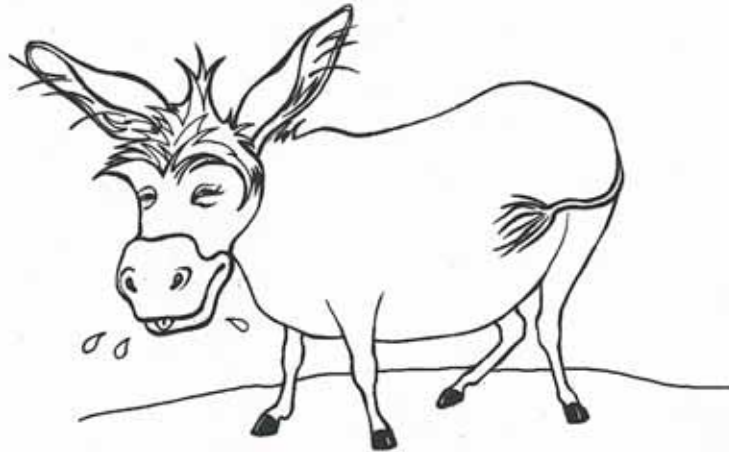
Çiftçiyi görmüş elinde kırbaç
Hayvanın takadı kalmamış
Öldü, ölecek
Çiftçi ille de tarlasını sürecek
Tökezlemiş eşek,
Yıkılmış yere:
Gücü kalmamış bir adım gidecek

Acımış eşeğin haline padişah
Çekmiş de derinden bir âh
Emreylemiş çiftçiye,
Seferden dönerken
Bakımlı bir eşek görecek
Ne yapsın çiftçi
Padişah emri, karşı gelinmez
Ahıra çekmiş eşeği
Elindeki parayla almış arpa
Otlar sermiş yerlere
Toprak değildi artık
Eşeğin döseği

Gün geldi eşek şahbazlandı
Anırması uzaktan duyulmağa başladı
Üstüne üstlük attığı çifteler de cabası
Çiftçi kırbacı her kaldırdığında
Padişahın buyruğu
Canlanırmış aklında;
Bir gün güçlü bir çiftyle
Yıkılıvermiş çiftçi,
Ağzından istemeden döküldü
Bir söz, yürek ezici:
Bulmuşsun kendine bir hâmi
Anırırsın, atarsın çifte,
Olan oldu bana,
Yol göründü bize,
Biziz artık buralardan gidici.

İşte böyle a dostlar
Eşekler bulunca kendilerine arka,
Çifteleri olur ağır,
Anırmaları olur gür,
Ne olursa olur halka,
Olamazlar artık özgür.

HÜSEYİN İRKAD

NE GÜZELDİR HAYVANLAR

Evimizde yaşarlar,
Elimize bakarlar,
Türlü işe yararlar,
Evcilleşmiş hayvanlar.

Ne güzeldir tavuklar,
Folluk dolu yumurtalar,
Hep bal yapar arılar,
Ne güzel şu hayvanlar.

Sütlerini içeriz,
Kimisine bineriz,
Öküzle çift süreriz,
Yararlıdır hayvanlar.

Kılları var, yünü var,
Süzgün bakar mandalar,
Kedi, eşek ve atlar,
Ne güzel şu hayvanlar.
Arabaya koşarız,
Uzun yollar aşarız,
Güçlerine şaşarız,
Ne güzel şu hayvanlar.

Ormanları süslerler,
Gece gündüz öterler,
Bize dostluk ederler,
Çok tatlıdır hayvanlar.

HASAN ŞEN

Millete erbâb-ı mansıptan biri eşek demiş,
Reddedilmez böyle bir söz, amma ki pek can sıkar...
Olsa da millet eşek, eşek diyen bilmez mi ki:
Sadrazamlarla vâliler de milletten çıkar...

ŞAİR EŞREF

Eşek, kral ve ben,
Belli, yarın öleceğiz.
Eşek açlıktan ölecek,
Kral içi sıkıldığından,
Bendeniz, malûm:
Aşktan...

JACQUES-HENRI-MARIE PREVERT

Kabiliyet, dâd-ı haktır
Olmaz herkese nasip
Bin bir nasihat eylesen
Eşek olmaz edip

SAĞDA GİDER

Sağda
Gider
Dört
Eşek
Dördü de
Gaz
Yüklü
Dört
Boz
Eşek
Dördü de
Tuz
Yüklü
Dört
Boz
Eşek
Dördü de
Bez
Yüklü
Dört
Boz
Eşek
Deh
Gaz
Yüklü
Dört
Boz
Eşek
Yuh
Bez
Yüklü
Dört
Boz
Eşek
Çüş
Tuz
Yüklü
Dört
Boz
Eşek
Ört ki
Ölek
Sağdıçım
Ört ki
Ölek

ENVER GÖKÇE

Gökte bir öküz varmış, Ülker'in benzeri;
Bir öküz daha var, dünyanın altıdır yeri.
Kör değilsen, hakikat gözünü aç da
Gör iki öküz arasında bir avuç eşeği.

Dünya üç beş bilgisizin elinde;
Onlarca her bilgi kendilerinde.
Üzülme; eşek eşeği beğenir:
Hayır var sana kötü demelerinde.

Behram'ın şarap içtiği orman köşkünde
Bir tilki yavrulamış, bir ceylan keyfinde.
Ömrünce yaban eşeği avlamış Behram:
Mezar da Behram'ı avlamış günün birinde.

ÖMER HAYYAM

EŞEK GİBİYİM

Sırtım bozuk, yüküm ağır, yol çamur
Mevla'ya şükür ki eşek gibiyim
İzzetim semerdir, vur, utanma vur
Mevla'ya şükür ki eşek gibiyim

Torbama ne koyarsa yerim sahibim
Ahır yarasına olmaz lâm ü cim
Eşekliğin tadı nedir bilen kim
Mevla'ya şükür ki eşek gibiyim

MAHSUNİ ŞERİF

GRİSELA

Neş'e ile yürü küçük eşğim
İşte bizim de evimiz var,
Şimdi de kazanacağız
Nefis bir yemek!
Domates, biber, sucuk,
Zeytin, balık, bir yudum su'cuk,
Pilav veya makarna,
Bir de meyva var bana!..
Tatlı incirler sana!
Krallar gibi yemeğim
Neş'e ile yürü eşğim, tra-la-la-la!

Neş'eyle yürü, küçük eşğim!
Kulübemize dönüyoruz ya!
Fakir olsak da aldırma!
Üzüntüden uzaktayız ya!
Sahilde, dalgalara karşı,
İşte dünyanın en güzel adası!

EŞEK

Ne mutlu sana eşek
Canın istediği zaman anırbiliyorsun
Yem yiyebiliyorsun gönlünce
Ne sıpaların geçim derdi, ne Gima önünde kuyruk
Zırlamak hürriyetin vardır
Sonsuz çayırlarda toplantı hürriyetin
Tekme at canının istediğine
Atabildiğin kadar
Sen uzaklarda anırıriversin
Ben sana şiirler söylerim
Tanıdık, tanımadık bütün eşeklere
Arz-ı hürmet eylerim

ŐEMŐİ BELLİ

ARKADAŞIM EŞŞEK

Uzun kulaklarını son bir kez salla
Tüm eski dostlarımdan bir haber yolla
Ayrılık geldi başa katlanmak gerek
Seni çok çok özledim arkadaşım eşŞek

BARIŞ MANÇO

**GELDİK KEBAP KOKUSUNA,
BAKTİK EŞEK DAĞLANIR...**

Dinle kardeş destanımı, kulak ver ben dostuna,
Sözüm yurdun dört yanından, koşup gelen üstüne,
Büyük iller ejderhadır, girmiş koyun postuna,
Aslı zehir zemberektir, görmeyene ballanır,
Geldik kebab kokusuna, baktık eşek dağlanır.

Bu illerde denizler var, suyu az, pisliği çok,
Evler sefer taşı olmuş, bağı yok, bahçesi yok,
Vazgeç gülden, menekşeden, yeşilin zerresi yok,
Bu kartpostal illerine, cümle âlem aldanır,
Geldik kebab kokusuna, baktık eşek dağlanır.

Burda bizim boz eşeği, sucuk diye satarlar,
Lahmacuna tuğla tozu, biber diye katarlar,
Yüze gülüp dost olurlar, sonra kazık atarlar,
Sanmayın ki, bu illerde, insan gibi yaşanır,
Geldik kebab kokusuna, baktık eşek dağlanır.

Çoğu insanlar sürünür, yaşıyor zannederek,
Yaşaması şöyle dursun, binbir eziyet ölmek,
İki karış mezar yeri, ona da torpil gerek,
Hergün cefa üzerine, binbir cefa eklenir,
Geldik kebab kokusuna, baktık eşek dağlanır.

Bağı bahçeyi terkedip, bu illere koşmayın,
Taşı toprağı altındır, tuzağına düşmeyin,
Siz siz olun, teprenmeyin, küçük ilden şaşmayın,
Ah memleket, vah memleket, insan her gün sızlanır,
Geldik kebab kokusuna, baktık eşek dağlanır.

HÜSAMETTİN BİLGEN (BİTLİSLİ BABA)

GEÇTİ BOR'UN PAZARI SÜR EŞEĞİ NİĞDE'YE

Başta kavak yelleri estiği günler hani?
Umduğumuz neşeler, şerefler, ünler hani?
Beklenen alaylı, şanlı düğünler hani?
Selvi gibi ümitler döndü birer iğdeye,
Geçti Bor'un pazarı, sür eşeği Niğde'ye.
Sende cevher var imiş, onu herkes ne bilsin?
Kimler böyle zügürdün huzurunda eğilsin?
Şöyle bir dairede müdür bile değilsin...
Ne çıkar öğrenmişsin mesahayı pi diye...
Geçti Bor'un pazarı, sür eşeği Niğde'ye!..
Bilmem ki ne olmağın senin gâyen maksadın;
Fare gibi kitaplar arasında yaşadın.
Ne dans ettin eğlendin, ne de sevdin kız, kadın...
Kim dedi hey serseri, gençliğine kıy diye?..
Geçti Bor'un pazarı, sür eşeği Niğde'ye!..
Fırsatı iyi kolla, olma sakın dangalak!
Genç iken vur partiyi, durma ye, keyfine bak!
Sonra iç şampanyalar, viskiler bardak bardak!
Dokunuyor üç bardak şimdi bizim mideye...
Geçti Bor'un pazarı, sür eşeği Niğde'ye!..
Hasan'ın böreğine vaktinde yetişmeli,
Hiç durmadan gövdeye atıştırıp şişmeli.
Yanıp da kavrulmadan mükemmelen pişmeli,
Sonra seni almazlar hiçbir yere çiğ diye,
Geçti Bor'un pazarı, sür eşeği Niğde'ye!..

NAMDAR RAHMİ KARATAY

EŞEĞİN SÖZÜ

Bir gün ahababı Hoca'ya gelir,
İki saat için eşeği ister.
Kasabaya gitmek niyetindedir.
"Kasaba dönüşü getiririm," der.
Hoca bir lahza durur;
Sonra vermemek için şöyle bir şey uydurur:
"Bu işini görmeyi doğrusu çok isterdim.
Ama yok hayvan evde; demin birine verdim."
Tam ahababın ayrılacağı sıra
İçeriden bir ses gelir;
Gittikçe de yükselir.
Eşek ahırdan, anıra anıra,
Evde olduğunu bildirmektedir.
Bir ses ki ne pencere kalır, ne de cam.
Fena bozulur adam:
"Aşkolsun, Hoca!" der. "Evdeymiş eşek.
Beni kandırdın demek."
Hoca, kızmaktan başka yol bulamaz.
Bir bağırır dostuna avaz avaz:
"Bakin hele! Nezaket var mı şunda?
Sen karşıdakini ne sanıyorsun?
Benim sözüme inanmıyorsun da
Eşeginkine mi inanıyorsun?"

ORHAN VELİ KANIK

EŞEK DESTANI

Yüklendim eşeği gayet ağırdır
Çağırsam iőitmez kulak sağırdır
Korkma eşek sana mezar hazırdır
İntikam almadan ölme eşeğim

Köroğlu kelleyi aldı kucağa
Canlar mı dayanır böyle sıcağa
Allah yardım etsin eğri bacağa
İntikam almadan ölme eşeğim

Hasan ne düőmüőün onun kastına
Çekiçle kelpeti almış destine
Müőteri yok mudur eşek postuna?
İntikam almadan ölme eşeğim

Haőladım cibreyi çektim başına
Açmadı gözün, bakmadı aőına
Emeklerim gitti boşu boşuna
İntikam almadan ölme eşeğim

Perdahî söylüyor çamdan, kavaktan
Bir su ver içeyim sizin savaktan
Ey olmasan defnederdik sabahtan
İntikam almadan ölme eşeğim.

PERDAHÎ

EŞŞOĞLU

Ne için boş durursun
Çalış eşşolu, eşşolu!
Yiyecek yok mu dedin ha?
Alış eşşolu, eşşolu!

Anırıp durma çemende
Ara bil ilm ile fende
Olma bir sen de
Karış eşşolu, eşşolu!

Uyuyan menzili bulmaz,
O balın gülleri solmaz,
Topal eşşekle olmaz,
Yarış eşşolu, eşşolu!

Bırakıp kil ile kâli,
Unutup ol emri muhali,
Sana dargın ise vali,
Barış eşşolu, eşşolu!

NEYZEN TEVFİK

BABA

Evimizin direği
Altın gibi yüreği
Eşek gibi çalışır
Sanki sağmal ineği

Varlık yokluk bilmeyiz
Sıramızı vermeyiz
Siparişler gelmezse
Babamızı sevmeyiz

Etrafını sararız
Köpek gibi dalarız
Dediklerimiz olmazsa
Anamızı salarız

Ona biz baba deriz
O getirir, biz yeriz
Bulamayız dünyada
Onun gibi bir keriz

Hasta oldum diyemez
Biz doymadan yiyemez
Ne mankafa varlıktır
Yeni bir şey giyemez

Her zaman biz haklıyız
Çünkü genç kuşağız
Bir gün gelir anlarız
En yakın dostmuş babamız

GÜLŞEN HİZMETÇİ

ORTA DİREK

Dürtmesen dürtmezler döner; demez muhatabın sana eşek;
Sonra yansır bu ses sana geri, sen de kimsin eşek herif eşek!
Ne istersin bu masum hayvandan ağızlara edersin pelesenk,
Çok geçmeden görürsün, ektiğini biçersin gösterme kötü örnek.

Aptal hayvanmış gibi ifade edilir dört nallı orta direk,
Her türlü cefaya boyun eğer, her nereye sürersek sürek.
Zaman olur devran döner uçurumdan kurtarır seni bu eşek,
Çok geçmeden görürsün, ektiğini biçersin gösterme kötü örnek.

ERDEM

EŞEK

Yürür köy yollarında
Dört ayağında dört nalın
Acıkınca susayınca
Özleyince dostlarını
Hiçkırır ince ince
Anırır kalın kalın
Sirtında eski bir semer
Taşlı dağ yollarında
Odun taşır saman taşır
Kasabaya bir günde
Kente bir haftada ulaşır

ATASÖZLERİ

- Eşeğe altın semer vursalar, eşek yine eşektir.
- At eşeğin artığını yemez.
- Aksak eşekle yüksek dağa çıkılmaz.
- İhmalin eşeğini kurt kapar.
- Tiryakiye keyif verir kahvenin kaynaması, eşeği baştan çıkarır sıpanın oynaması.
- Adam adamdır olmasa da pulu, eşek eşektir olmasa da çulu.
- En güzel göz eşekte olur.
- Ölmüş eşek kurttan korkmaz.
- Boş eşek yorga (rahat yürüyüşle) gider.
- Eşeğin kuyruğunu kalabalıkta kesme; kimi uzun der, kimi kısa.
- Topal eşekle kervana karışılmaz.
- Eşeğin ölümü sudandır.
- Hıyar akçesi ile alınan eşeğin ölümü sudan olur.
- Bostana dadanan eşeğin kuyruğu, kulağı olmaz.
- Eşeğe gerdan kır demişler, cart diye osurmuş.
- Eşeğe cilve yap demişler, tekme atmış.
- Eşeğe marifetini göster demişler, yıkılıp ağlamış.
- Zenginın kağnısı dağlardan aşar, fakirin eşeği düz yolda şaşar.
- Bir ahırda at da bulunur, eşek de.
- Kurt eşek yediği dereyi dokuz defa dolandır.
- Katır nazı, eşek cilvesi, çüş kadınım çüş.
- Eşek değil mi sürme ile yürür.
- Eşek büyüdü, semer küçüldü.
- Binilmeyecek eşeğe torba takılmaz.
- Eşek kızınca beygiri koyup geçer.
- Canı acıyan eşek atı geçer.
- Canı yanan eşek attan yürük olur.
- Eşek, "yüküm bir kilo, sahibim bin kilo" demiş.
- Tahsil cehaleti alır ama, eşeklik bâki kalır.
- Eşeği süren (tırmalayan), osuruğuna katlanır.
- Eşeğin yorulduğu yere han (köy) yapılmaz.

- Eşek yükünü tam almayınca yoluna gitmez.
- Eşegi düğüne çağırmışlar, ya odun eksik, ya su demiş.
- Acemi nalbant, fakara eşeginde dener kendini.
- At ile eşek yarışamaz.
- Eşek ata demiş: Yokuşta sen beni bekle, inişte ben seni bekleyeyim.
- Deve büyüktür ama beşini bir eşek çeker.
- Eşek küçüktür, ama dokuz deveyi güder.
- Eşek eşegi ödünç kaşır.
- Eşek çamura batarsa, sahibinden gayretlisi olmaz.
- Eşegin yavrusu sıpa, terbiyesi sopa.
- Üç kuruşluk eşegin beş paralık sıpası olur.
- Eşek yine o eşek, ama çulu değişmiş.
- Eşek yüklü olunca anırmaz.
- Eşegin kuyruğu gibi ne uzar, ne kısalır.
- At teper, katır teper, ara yerde eşek ölür.
- Eşek atın ne yoldaşı, yoksul beyin ne kardeşi.
- Eşegi dama çıkaran yine kendi indirir.
- Deve ahmak olduğundan kılavuzu eşektir.
- Aklını eşeğe verme, çeker arpa tarlasına gider.
- Eşek aslanı görünce yanına kaçar.
- Eşek hoşaftan ne anlar! Suyunu içer, tanesini bırakır.
- Attan düşenin canı yanmaz, eşekten düşenin canı yanar.
- Deveden düşenin anası ağlamamış, eşekten düşenin ağlamış.
- Attan düşene yorgan döşek, eşekten düşene kazma kürek.
- Eşek bile bir düştüğü yere (çukura) bir daha düşmez.
- Eşek eşekken çamura bir defa düşer.
- Eşek battığı yere bir daha girmez.
- Deve ölürse derisi eşeğe yük olur.
- Eşegi sahibinin dediği yere bağla da varsın kurt yesin.
- Eşek dokuz türlü yüzme bilir, ırmak kenarına gelince hepsini unutmuş.
- Alçak eşek binmeye kolay, öksüz çocuk dövmeye kolay.
- Eşek eşekten kalırsa, ya kulağı ya kuyruğu.
- Eşek ile gitme yola, başına gelir bela.
- Eşek küle, gül bülbüle âşıktır.

- Eşeye binmek bir ayıp, eşekten düşmek iki ayıp.
- Eşek başka düşünür, eşekçi başka düşünür.
- Eşek bile makamla anırır.
- At pazarında eşek izi mi ararsın?
- Geçti Bor'un pazarı, sür eşeğini Niğde'ye.
- Atlar tepişir, arada eşekler ezilir.
- Eşek ölünce köpekler bayram eder.
- Eşegin ölümü köpeğe düğündür.
- Eşeye binmeden ayaklarını sallama.
- Eşeye gücü yetmeyen semerini döver.
- Emanet eşegin yuları gevşek olur.
- Adam sandık eşeği, çifte serdik döşeği.
- İşleyen eşegin boynu boncuklu olur.
- Eşegin gönlüne kalsa bir bağ maydanozu götürmez.
- Eşeye semer yük değildir.
- At ile yola giden eşegin vay haline.
- Eşek parasını çıkarırsa, kırk para ziyade eder.
- Eşek lalası gibi açılır, yatar.
- Eşek dağda ölür, zararı eve gelir.
- Deve büyük olsa da eşegin ardından gider.
- Eşegini bağla, işini sağla.
- Deve adını satar, eşek odunu.
- Eşek eti diri iken tatlıdır.
- Eşek at olmaz, ciğer et olmaz.
- Eşek, kulağı kesilmekle küheylan olmaz.
- İnsan sümbül kokusundan, eşek sidik kokusundan hoşlanır.
- El elin eşegini türkü çığırarak arar.
- Eşekten doğma katır, ne hal bilir ne hatır.
- Eşegi sağlam bağla, sonra Allah'a ısmarla (komşunu hırsız çıkarma).
- Eşeye rakı içirmişler, çulunu bahşiş vermiş.
- Ata kamçı, eşeye çılbr.
- Gâvurun uşağı, zenginın döşeği, fukaranın eşegi kıymetli olur.
- Semersiz eşeye palan vurulmaz.
- Eşek, büyümele tavlâ başı mı olur?

- Eşek baş olunca, encam hayır olmaz.
- Eşegimi değil atımı istedim.
- Adam hacı mı olur varmakla Mekke'ye, eşek evliya mı olur taş çekmekle tekkeye?
- Bir kişi sana eşek diyorsa aldırma, iki kişi diyorsa dikkat et, üç kişi diyorsa git kendine bir semer al.
- Eşeğe, "Kaç gün yol gidersin?" demişler. "Onu bizlengiç (Ucu nodullu değnek) bilir," demiş.
- Allah fakir kulunu sevindirmek isterse, eşegini kaybettirir, üç gün sonra buldururmuş.

DEYİMLER

Eşegin aklına karpuz kabuğu düşürmek.

Eşek gibi çalışmak.

Attan inip eşeğe binmek.

Eşek sudan gelinceye kadar.

Eşegin büyüğünü ahırda unutmak.

Eşekbaşı (Eşekçibaşı).

Eşek gibi anırmak.

Eşek kadar olmak.

Eşek şakası

Eşek gibi inatçı olmak.

Kıbrıs Karpaz eşeği gibi olmak.

Ölme eşegim ölme.

Nalını sökmek için ölmüş eşek aramak.

Çerçinin eşeği gibi olmak.

VECİZ SÖZLER

Eşeğe binip hava atan, ata binerse aklını kaybeder.

William Bayliss

•

Dostun ikiyüzlülüğü, düşmanın ikiyüzlülüğünden daha acıdır.

John Lubbock

•

"Hayatında toplumun hayrı için tek adım bile atmamış, ne dostlarına ne de düşmanlarına güvenmiş, her gün fikir değiştirip hiçbir şeye inanmamış, kendi mutluluğunu başkalarının mutsuzluğunda aramış, başka insanlara devamlı tepeden bakmış ve her zaman başkalarından beklentisi olmuş kişiler, her zaman toplumun yüz karası olmuşlardır."

Rocer Bacon

•

Eşek öyle bir hayvandır ki çoğu zaman insanla eşeği ilk bakışta ayırt etmek mümkün olmayabilir. Otobüste, tramvayda, metroda, Ankaray'da, kimi kez bir Mercedes'te, kimi kez beş yıldızlı otelde, yolda, dağda, bayırda, hastanede, postanede, çoğu kez de mecliste insanla bir arada yaşayan eşeği fark etmek çok güç bir iştir. Ancak biraz dikkat ve sabır sonunda eşek yine eşekliğini yapınca yakayı ele verir.

Sinan Güven

•

İnsanlar insanlığını, eşekler de eşekliğini bildiği sürece mutsuzluk olmaz.

Zehra Birsen Yamak

•

Bir kadının hayatında en çok ihtiyaç duyduğu dört hayvan vardır:
Garajında bir jaguar, yatağında bir kaplan, sırtında bir vizon
ve bunları ödeyecek bir eşek.

Ivana Trump

•

Dünyada insana hangi sıfat galip ise, berzah âleminde de o sığata uygun bir sıfat ortaya çıkar. Senin vücudun, üzerine galip olan bir siretin tasviri ile haşrolacaktır. Örneğin kibir galip olursa kaplan, gazap ve haset galip ise kurt, şehvet galip ise eşek ve domuz, hırs ile emel galip ise fare ve karınca suretleri ortaya çıkar.

Muhyiddin İbn Arabî, "Fusûs el-Hikem"

Eşekliği yüzünden bir ayağı bağlanmış eşek isyana kalkıştı mı
iki ayağı da boynuna bağlanır! Eşek, bana bir bağ kâfidir derse aldırış etme!
Çünkü bu iki bağ, o bayağı hayvanın hareketi yüzünden bağlanmıştır!

Mevlânâ

Aslan, hayvanların başında gelir. En adî hayvan ise eşektir.
Oysa bütün akıl sahipleri, yük çeken eşeği,
insanı parçalayan aslandan üstün görürler.

Sa'dî Şirazî

Bed-asla necâbet mi verir hiç üniforma
Zerduz palan ursan eşek yine eşektir.
(Aslı bozuk olan kişiye,
elbisesinin kıymetli olması üstünlük sağlamaz,
zira, eşeğe altından palan yaptırırsan, o yine eşektir.)

Şîva Paşa

Uşağın iyisi; eşeğin güdülebilir özelliğini,
atın anlayışlı olmasını,
mandanın gücünü üzerinde toplayandır.

Bizim patron bu yakınlarda babamla tanıştı herhalde.
Şimdiye kadar bana hep "eşek" derdi.
Dün "eşek oğlu eşek" dedi...

Etme beyhude felekten şekvâ
Hoşça zahmet yediğin darbeleri
Eskidir, hiç değişmez bu usul:
Eşek oldun mu vururlar semeri.

BİLMECELER

Arpadan aşu, tükenez işi.

(Eşek)

•

Sivri kulaklı, inatçı mı inatçı.

(Eşek)

•

Nasreddin Hoca eşeğine neden ters biner?

(Eşegin dikiz aynaları olmadığı için.)

•

Arı ile eşek arasında ne fark vardır?

(Arının eşeği vardır ama eşegin arısı yoktur.)

•

Aldır arabası, yeşildir kebesi, bunu bilmeyen eşek sıpası.

(Domates)

•

Kat kat döşek, bunu bilmeyen eşek

Ya bunu bileceksin, ya bu gece öleceksin.

(Kitap)

•

Yol üstünde cansız eşek.

(Köprü)

•

Yazı yazar molla değil, semeri var eşek değil.

(Salyangoz)

EŞEKLERİ KORUMA DERNEKLERİNİN AMAÇLARI

EŞeklerle ilgili eğitim ve bilgi programları hazırlamak ve uygulamak.

Hasta ve yaşlı eşeklerin sağlık bakımını yapmak.

Yaşlanmış, terk edilmiş ve zarar görmüş eşeklere sahip çıkmak.

Halka, eşekler ve bakım ihtiyaçları hakkında bilgi vermek.

EŞek sahipleri ve gönüllüler için toplantılar düzenlemek.

Halkı, eşeklerin korunmasının önemi hakkında eğitmek.

EŞekle ilgili bilimsel araştırma yapmak ve ilerletmek.

EŞekleri zulümden kurtarmak, refah ve mutluluğunu sağlamak.

Nesli tükenmekte olan eşekleri korumak.

EŞeklerin barınak ve yiyeceklerinin yıl boyunca bulunduğu sahayı temin etmek.

Yabani eşeklere sahip çıkmak, onları eğitmek ve yok olmalarını önlemek.

EŞekle ilgili bu hizmetleri bir ömür boyu devam ettirmek.

EŞekleri yaşlıların ve hasta çocukların tedavisinde
rehabilitasyon aracı olarak kullanmak.

EŞek koruma derneklerinin faaliyette olduğu ölkelerde

her yıl bir hafta "eşek haftası" olarak düzenlenmektedir.

Çeşitli ölkelerde farklı zamanlarda "eşek festivalleri" yapılmaktadır.

TURİZM, REHABİLİTASYON VE EŞEK FESTİVALLERİ

Eşek, birçok ülkede turizm aracı olarak da kullanılmaktadır. Ülkemizde Büyükada'da ve diğer birçok turistik bölgede eşek turları düzenlenmektedir.

Ayrıca eşek, hasta çocukların ve yaşlıların tedavisinde de bir rehabilitasyon aracı olarak kullanılmaktadır. Özürlü ve felçli çocuklar eşeğin sırtına binince, ondan aldıkları sıcaklıkla kendilerini daha iyi hissetmektedirler. Böylece onu sevmeyi ve onunla dost olmayı öğrenmektedirler. Yaşlılar da eşeğe binince kendilerini daha rahat hissetmekte ve geçmişî hatırlayarak mutlu olmaktadır.

Ayrıca dünyada 40'tan fazla ülkede faaliyet gösteren eşek dernekleri, kendi ülkelerinde eşeklerle ilgili çeşitli şenlikler yapmakta, yarışlar ve festivaller düzenlemektedir. Her ülkede bir hafta "eşek haftası" olarak kutlanmaktadır. İngiltere'de her yıl Ağustos ayında eşek festivali yapılmaktadır.

Meksika'nın Otumba şehrinde, uluslararası "İşçi Günü"nde sadece çalışan insanlar değil, çalışan hayvanlar da anılmaktadır. O gün insanlar, en ağır işleri yapan işçiyi yani Meksika eşeğini selamlarlar.

Her yıl Otumba şehrinde yapılan ve 2004 yılında 34'üncüsü düzenlenen "Eşek Festivali"ni binlerce kişi ziyaret etmektedir. Bu festival çerçevesinde eşek yarışmaları, eşek rodeo'su ve eşek polo'su yapılmaktadır. En iyi kostüme sahip eşekler için ödül bile dağıtılmaktadır. Kostümler arasında, cumhurbaşkanı adaylarının kostümünden Pokemon canavarlarının kostümüne kadar her çeşit kostüm göze çarpmaktadır.

Eşek festivallerinin en fazla yapıldığı ülkelerden birisi de Fransa'dır. Fransa'da 2004 yılında 120 eşek festivalinin yapılması planlanmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde Colarado eyaletinde her yıl Haziran ayında eşek festivali düzenlenmektedir.

Dünyadaki Bazı Eşek Koruma Derneklerinin Adresleri

AFRİKA

CEZAYİR

Society for the Protection of Animals Abroad (SPANA)

SPANA, Place du Marche, Touggourt
www.spana.org/tunisia.htm

Yetkili: Sais Bahri

ETİYOPYA

Ethiopian Network for Animal Power (ENAP)

Holeta Agricultural Research Centre,
PO Box 2003, Addis Ababa, Ethiopia
www.atnesa.org/enap/index.htm
c/o harc@telecom.net.et

Yetkili: Mengistu Alemayhu

Society for the Protection of Animals Abroad

www.spana.org/ethiopia.htm
dhwp.vet.med@telecom.net.et

Yetkili: Feseha Gebreab

FAS

Society for the Protection of Animals Abroad

www.spana.org.ma
spana@spana.org.ma

Yetkili: Abdelhamid Belemlih

GÜNEY AFRİKA CUMHURİYETİ

South African Network of Animal Traction (SANAT)

Faculty of Agriculture, University of Fort Hare,
Private Bag X1314, Alice 5700, South Africa
www.atnesa.org/sanat/index.htm
ajoubert@ufh.ac.za

Yetkili: Bruce Joubert

KENYA

Kenya Network for Draught Animal Technology (KENDAT)

PO Box 2859, City Square, 00200, Nairobi, Kenya
www.atnesa.org/kendat/index.htm
kendat@africaonline.co.ke

Yetkili: Pascal Kaumbutho

MALİ

Society for the Protection of Animals Abroad

Rue 77, Porte 54, Badalabougou, Bamako
www.spana.org/mali.htm
spana@cefib.com

Yetkili: Amadou Doumbia

MORİTANYA (MAURITANIA)

Society for the Protection of Animals Abroad

ADAM/SPANA, BP 4221, Nouakchott, Mauritania
www.spana.org/mauritania.htm
mval@toptechnology.mr

Yetkili: Mr. H'meiditt (Başkan),
Prof. Ouassat (Veterinerlik Danışmanı)

MOZAMBİK

Rede de informação de Tracção Animal de Moçambique (RITAMOZ)

Dep. Engenharia Rural, Faculdade de Agronomia,
Universidade de Eduardo Mondlane, C P 257,
Maputo, Mozambique
www.atnesa.org/ritamoz/index.htm
engrural@zebra.uem.mz

Yetkili: Kemal Vaz

TANZANYA

Tanzania Association for Draught Animal Power (TADAP)

Department of Agricultural Engineering, Sokoine
University of Agriculture, PO Box 3003, Morogoro,
Tanzania
www.atnesa.org/tadap/index.htm
nhatibu@suanet.ac.tz

Yetkili: Nuhu Hatibu

TUNUS

Society for the Protection of Animals Abroad

ATPNE, 12 Rue Tantaoui El Jawahiri, El Omrane, 1005
Tunis
www.spana.org/tunisia.htm
mohamedali.abrougui@atpne.mrt.tn

Yetkili: M. A. Abrougui

UGANDA

Uganda Network for Animal Traction and Conservation Agriculture Agricultural Engineering and Applied Technology Institute (AEATRI)

P.O. Box 7144, Kampala Uganda
www.atnesa.org/unat/index.htm
aeatri@starcom.co.ug

Yetkili: Wilfred R. Odogola

ZİMBABWE

Animal Power Network for Zimbabwe (APNEZ)

Matopos Research Station, P/bag X5137, Bulawayo, Zimbabwe

www.atnesa.org/apnez/index.htm
ednengos@mrs.gatorzw.com

Yetkili: Edward Nengomasha

ASYA

İSRAİL

Safe Heaven for Donkeys

Moshav Gan Yoshiya, Israel
www.safehaven4donkeys.org
info@safehaven4donkeys.org

Yetkili: Ann Widdecombe

Bu dernek, Lucy Fensom tarafından yardım ve eğitim yoluyla insanları eşekler konusunda bilinçlendirmek amacıyla kurulmuştur. Her yıl 31 Temmuz günü, bu dernek tarafından "Ulusal Eşek Günü" olarak kutlanmaktadır. Vakfın fahri başkanı, bir milletvekili olan Bayan Ann Widdecombe'dur.

HİNDİSTAN

Dharma Donkey Sanctuary

153/ 6, Jaswanti Nivas, Modi Street, Fort, Mumbai 400 001, Maharashtra State, India.
www.dharmadonkeysanctuary.org
info@dharmadonkeysanctuary.org

Yetkili: Rita Vazirani

PAKİSTAN

Brooke Hospital for Animals

9/925 Sarwar Road
Lahore-Pakistan

SURİYE

Society for the Protection of Animals Abroad

Faculty of Veterinary Medicine, Al Baath University, Hama
www.spana.org/syria.htm
spana@net.sy

Yetkili: Darem Tabbaa

TÜRKİYE

Henüz kuruluş aşamasında...

ÜRDÜN

Society for the Protection of Animals Abroad

P.O. Box 141 697, Amman 11814
www.spana.org/jordan.htm
jspa@go.com.jo

Yetkili: Mustafa Gazi

AVRUPA

ALMANYA

Esel und Mulifreunde in Deutschland

Steinweg 12, Bad Camberg, Germany
www.esel.org
info@pj-maurer.de

Ülkenin her tarafına yayılan bu derneğin 1200 üyesi vardır. Yaklaşık 5000 eşeğin yaşadığı Almanya'da 2500 eşek, dernek tarafından kayda alınmıştır. Dernek her yıl ülke genelinde çocuk kampları ve geziler düzenlemektedir. Üyelerin sahip olduğu eşeklerin sigortası dernek tarafından daha ucuza yapılmakta ve isteyenlere eşekle ilgili danışmanlık hizmetleri sunulmaktadır.

BELÇİKA

Belgium Donkey Association

www.donkey-sjot.be
info@donkey-sjot.be

DANİMARKA

Aeselforeningen

Agardvej 38, Thyregod, 7323 Giv, Denmark
www.joergennielsen.hjem.wanadoo.dk
ikph@email.dk

Yetkili: Inga Kristensen

Aeselforeningen, Danimarka'da bulunan yaklaşık 500 eşek ile ilgili koruma ve kılavuzluk hizmeti vermektedir. Her yıl, üyelerin bir araya geldiği, eşek yarışları ve eğlencelerin yapıldığı "eşek günleri" düzenlenmektedir. "Aesel-Nyt" (Eşek Haberleri) adlı dergi, yılda 6 sayı yayımlanmaktadır.

FRANSA

N.E.D.D.I. Pechdou Sanctuary

Pechdou, Saint Maurin, 47270, Lot et Garonne, France
www.neddi.org/frsanctuary.htm
info@neddi.org

HOLLANDA

Stichting de Ezelsocieteit

Zwitsersekade 5, 4707 HZ, Zeist, Netherlands
www.ezelsocieteit.nl
info@ezelsocieteit.nl

Yetkili: Marloes Berends

2001 yılının Nisan ayında kurulan dernek; ihmal edilen, hastalıklı ve yaşlı eşekleri koruma altına alarak onların rehabilitasyonunu gerçekleştirmektedir. Kuruluşundan bu yana 4 yıllık süre içinde 90 eşeğin rehabilitasyonu gerçekleştirilmiş ve eşeklerin çoğu sağlıklı ve mutlu bir şekilde yeni sahiplerine teslim edilmiştir. Mayıs ve Eylül ayları arasında eşek festivalleri düzenleyen dernekte toplam 20 gönüllü işçi çalışmakta ve derneğe bağış yapan 500 yardımsever bulunmaktadır. Dernek, "The Dutch Animal Protection" ve Hollanda'nın diğer büyük şirketleri ve bankaları tarafından desteklenmektedir.

İNGİLTERE

The Donkey Sanctuary

Sidmouth, Devon, EX10 ONU, England
www.thedonkeysanctuary.org.uk
emma.woodward@thedonkeysanctuary.com

Yetkili: Elisabeth Svendsen

"The Donkey Sanctuary", 1969 yılında Dr. Elisabeth Svendsen tarafından kurulmuştur. Günümüze kadar Büyük Britanya ve İrlanda'da 11.000'den fazla eşeğin bakımını üstlenmiştir. Dünyanın en büyük eşek bakım derneği olan bu dernek, Büyük Britanya dışında da faaliyetlerini sürdürmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde, 2003 yılında eşek ve katırlara 127.797 tedavi ve iyileştirme programı uygulamıştır. Günümüzde Etiyopya, Meksika, Hindistan, İspanya ve Mısır'da büyük projeleri vardır.

The Isle of Wight Donkey Sanctuary

Lower Winstone Farm, Wroxall, Isle of Wight, England
www.donksanc.demon.co.uk
cheryl@donksanc.demon.co.uk

British Mule Society

2 Boscombe Road Swindon, SN25 3EY, England
www.britishmulesociety.org.uk
anndyer57@aol.com

Yetkili: Ann Dyer

Society for the Protection of Animals Abroad (SPANA)

14 John Street, London, WC1N 2EB, England
www.spana.org
diana@spana.org

Yetkili: Diana Hulme

SPANA, 1924 yılında önce iş hayvanlarının zarar görmesini engellemek amacıyla kurulmuştur. Misyonu, "ihtiyaç duyulan her yerde hayvan bakım standartlarının geliştirilmesi"dir. SPANA, dünyanın çeşitli ülkelerinde 18 veteriner merkezi ve 20 seyyar klinik ile her yıl 300.000 hayvanın bakımını üstlenmiştir. SPANA'nın, çevre koşullarının daha çok sert olduğu Cezayir, Etiyopya, Ürdün, Mali, Moritanya, Fas, Suriye ve Tunus gibi gelişmekte olan ülkelerde merkezleri bulunmaktadır.

The Brooke Hospital for Animals

21 Panton Street, London, SW1Y 4DR, England
www.thebrooke.org
joy@thebrooke.org

Yetkili: Joy Pritchard

1934 yılında kurulan Brooke Hayvan Hastanesi, kuruluşundan bu yana milyonlarca at, eşek ve katırın bakım ve tedavisini yaparak geçimleri onlara bağlı olan çok sayıda insana yardım etmiştir. Mısır, Hindistan, Ürdün ve Pakistan'da faaliyet gösteren bu hastane, seyyar klinikler ve veteriner ekipleri aracılığıyla hayvanların bakımını üstlenmektedir. Çalışan 500 personeli ile bu alanda faaliyet gösteren en büyük vakıftır.

International Forum for Rural Transport and Development

113 Spitfire Studios, 63-71 Collier Street, London N1 9BE, England
www.ifrtd.org
ifrtd@ifrtd.org

Yetkili: Priyanthi Fernando

Donkey Breed Society

www.donkeybreedsociety.co.uk

İRLANDA

The Donkey Sanctuary Ireland

Liscarroll, Mallow, Co. Cork., Ireland
www.thedonkeysanctuary.ie
donkey@indigo.ie

Yetkili: Debbie Barrett

İSPANYA

The Association of Breeders of Andalusian Donkeys

ANCRAA, Aptdo No 32, Estepona, 29680, Malaga, Spain
www.ancraa.org

Asociación de amigos del burro

www.geocities.com/amiburro/index.htm
amiburro@inicia.es

Los Burros Felices

Aptdo. 49 - 38900 Valverde El Hierro - Isla Canarias
www.burrosfelices.com
burros@arrakis.es

İSVEÇ

European Long Ears Society

Hornsgatan 7, 50635 Boras Sweden
members.tripod.com/europeanlongearssoc
oct2397@yahoo.com

Yetkili: Ulrika Ljunglof

İTALYA

Sardinian Donkey

La Cour du Fermier, Chemin du Marais, Corbon
www.sardiniandonkey.com
selvolina@sardiniandonkey.com

Yetkili: Marcelo Bibiano

KIBRIS

Friends of the Cyprus Donkey

Vouni Village, Limassol District, Cyprus
www.donkeycyprus.com
s.patrick@cytanet.com.cy

Yetkili: Patrick Skinner

1994 yılında Mary ve Patrick Skinner tarafından kurulan "Friends of the Cyprus Donkey", her yaştaki hasta, bakımsız ve istenmeyen eşeğin bakımını üstlenmektedir. Eşek koruma alanlarında, 125'ten fazla eşeğin bakımı yapılmaktadır. Vakfın dış programları çerçevesinde köyler, seyyar klinik ve veterinerler tarafından dolaşmakta, veteriner danışmanlık ve tedavi hizmetleri verilmektedir.

NORVEÇ

Norway Donkey Breed Society, Ms E Stenseth

Norsk Eseforening Noklegard, N3180 Nykirke, Norway.

PORTEKİZ

The Donkey Sanctuary Portugal

Quinta Sao João, 8400 Lagoa, Algarve, Portugal
www.carvoeiro.com/Donkey/index.html
refugiodosburros@yahoo.co.uk
Peter and Nora Lander

YUNANİSTAN

The Greek Animal Welfare Fund

1-2 Castle Lane, London SW1E 6DN, United Kingdom
www.gawf.org.uk
carol12@otenet.gr

Yetkili: Carol McBeth

AMERİKA

ABD

American Donkey Association

Eugene, Oregon, USA
www.geocities.com/donkeyassn/donkey.index.html
adadonke@cmc.net

Yetkili: Dale McGall

Dale ve Geri McGall tarafından, eşeklerin statüsünü geliştirmek amacıyla kurulmuştur. Dernek, eşek sahiplerini ve eşekleri seven insanları, eşeklerle ilgili ortak yönlerini paylaşmak için gruplar halinde bir araya getirmekte ve hücre sistemi kurmaktadır.

American Donkey and Mule Society (ADMS)

PO Box 1210, Lewisville Texas 75067, USA
www.lovelongears.com
adms@juno.com

Yetkili: Paul A. Hutchins, Leah Patton

ADMS 1967 yılında kurulmuştur. Bütün eşek cinslerinin en büyük ve en eski tescil ofisini bu dernek oluşturmuştur. Sadece Minyatür Eşek Tescil Ofisi, 1958 yılından bu yana 37.750 eşeğin tescilini yapmıştır. Ayrıca "The Brayer" adlı dergiyi de iki ayda bir yayınlamaktadır. Derneğin sahibi Paul ve Betsy Hutchins'in eşeklerle ilgili çok sayıda kitabı vardır. Bunlar arasında, 2002 yılında ikinci baskısı yapılan "The Definitive Donkey: A Textbook on the Modern Ass" adlı kitap anılabılır.

Longhopes Donkey Shelter

Bennett, Colorado, USA
www.longhopes.org
longhopes@earthlink.net

The Southwestern Donkey & Mule Society

560 Wilson Ranch Rd - Holliday, Texas, USA
www.southwesternmdms.com
sdms1@southwesternmdms.com

Yetkili: Mel Howes

Peaceful Valley Donkey Rescue

Acton, California, USA
www.donkeyrescue.org
donkeyrescue@earthlink.net

Yetkili: Mark S. Meyers

KANADA**Canadian Donkey and Mule Association**

Box 341, Nanton, AB T0L 1R0, Canada
www.donkeyandmule.com
jutaylor@telusplanet.net

Yetkili: Julie Taylor

The Donkey Sanctuary of Canada

6981 Puslinch Conc. #4 R.R. #6 Guelph, ON N1H 6J3,
Canada
www.donkeysanctuary.ca
info@donkeysanctuary.ca

Yetkili: Sandra J. Pady

LATİN AMERİKA**Red Latinoamericana de Tracci#6 Guelph**

ON N1H 6 Carretera Norte Km 14, Centro Nacional de
Investigacion Agricola. CNIA/INTA, Managua, Nicaragua.
www.relata.org.ni
relata@relata.org.ni

AVUSTRALYA**The Good Samaritan Donkey Sanctuary Inc.****Australia**

Glen William Road, Glen William, New South Wales
2321, Australia
donkeysanctuary@bigpond.com

Yetkili: Jo-Anne Kokas

Donkey Society of New South Wales

317 Pitt Town Road, Kenthurst, NSW, 2156, Australia
www.acay.com.au/~mistler/dsnsw/index.htm
mistler@acay.com.au

Yetkili: Sue Mistler

Donkey Shelter

139 Ironbark Rd. Diamond Creek, Victoria, Australia
home.vicnet.net.au/~donkeysh/
donkey_shelter@ihug.com.au

Yetkili: May Dodd

YENİ ZELANDA**The New Zealand Donkey Society**

67 Smithfield Road, RD2 Ashburton, New Zealand
www.homestead.com/donkeysnz/
trkeating@xtra.co.nz

Yetkili: Patricia Keating

Yeni Zelanda'daki en büyük eşek vakfıdır. Aynı zamanda "Eşek Tescil Ofisi" de vardır. Eşegin bakımı ve eğitimi konusunda danışmanlık hizmetleri vermektedir. Minyatür eşeklerin ve katırların da bakımını üstlenmektedir. Eşek sahipleri ile birlikte sürekli seminerler ve gösteriler düzenlemektedir. Ayrıca *Donkey and Mule Dispatch* dergisini yılda dört sayı olarak çıkarmaktadır.

Minyatür Eşekleri Koruma Derneklerinden Bazıları

İNGİLTERE

The Miniature Mediterranean Donkey Association

Fox Hollow, Blacklands Lane, Sudbourne, Suffolk, United Kingdom
www.miniature-donkey-assoc.com
jill.mmda@btinternet.com Yetkili: Ken Allen-Melvin

ABD

National Miniature Donkey Association

NMDA 6450 Dewey Road Rome, New York 13440, USA
www.miniaturedonkeyassociation.com
nmdaasset@aol.com Yetkili: Lynn Gattari

The American Council of Spotted Asses

2572 Village Rd. Decorah, IA 52101, USA
www.spottedass.com
president@spottedass.com Yetkili: Bob Norton

Carousel Gardens
Corning California, 96021, USA
www.carouselgardens.net
caroline@tco.ne Yetkili: Caroline Elfving

KANADA

Silver Sage Miniature Donkeys

Site1, Box 8 Hanna, Alberta TOJ 1P0, Canada
www.telusplanet.net/public/smilbear
smilbear@telusplanet.net Yetkili: Doreen Fitchett

Sheloy Acres

RR4 Site 1 Box 18 Olds Alberta, T4H 1T8, Canada
www.sheloyacres.com
joy6@telusplanet.net Yetkili: Joy Foss

Keepsake Miniature Donkeys
R:R:#3 Acton Ontario, Canada
keepsake@sympatico.ca Yetkili: Karen Pollard

AVUSTRALYA

Keysoe Donkey Stud

RMB 3030, Eaglehawk, Victoria 3556, Australia
home.vicnet.net.au/~keysoe/index.htm
mulemag@hotmail.com Yetkili: Ruth Walker

Mamut (Mammoth) Eşekleri Koruma Derneklerinden Bazıları

YENİ ZELANDA

**Rare Breeds Conservation
Society of New Zealand**

58 Wills Road, West Plains, R. D. 4,
Invercargill, New Zealand
www.rarebreeds.co.nz
ross.of.inchloan@xtra.co.nz

Yetkili: Ross Fraser

İNGİLTERE

Rare Breeds Survival Trust

Stoneleigh Park, Warwickshire. CV8 2LG,
United Kingdom
www.rare-breeds.com/
enquiries@rbst.org.uk

Yetkili: Robert Terry

İSPANYA

The Iberian Rare Breeds Trust

Apartado 659, Torremolinos, 29620
Malaga, Spain
www.giantdonkey.co.uk/
dlogan@terra.es

Yetkili: Dave Logan

ABD

The Ass-Pen Ranch

P.O. Box 246, Placerville,
California 95667, USA
www.extendinc.com/ass-pen/
asspen@cwnet.com

Yetkili: Crystal Ward

Bazı Eşek Festivalleri

Hells Canyon Mule Days

Oregon, ABD – 10-12 Eylül
www.hellscanyonmuledays.com

Carriacou Regatta Festivali

Grenada (Latin Amerika) – 29 Temmuz - 6 Ağustos
www.grenadaexplorer.com/events/carriacou_regatta.htm

Fagagna Tarihi Eşek Yarışı

Friuli, Venedik, İtalya – Eylül'ün ilk Pazar günü
www.initaly.com/regions/friuli/calendar.htm

Maulidi Festivali, Kenya

www.magicalkenya.com

Farnborough Donkey Derby

Farnborough, İngiltere – 31 Mayıs
www.hants.gov.uk/rushmoorrotary/dd/

Zeytin Festivali

Deir Qanun al-Nahr köyü, Tire, Ürdün – Ekim

Eylül Festivali

The Riverside Inn, Downieville, California, ABD
www.riversideinndv.com/septemberfest/

Mule Day Celebration

California, ABD – Mayıs
www.muledays.org

Alba Donkey Race

Alba, İtalya – Eylül
www.dolcetours.com/re_article5.htm

The Palio dei Micci (donkey race)

Lucca, İtalya – Mayıs ayının ilk Pazar günü
www.vacanzeinversilia.com/eng/querceta.html

Donkey and Mule Show

Columbia, ABD – Ekim
www.scstatefair.org/competitive-exhibits-2003/donkey-and-mule-department/section-1301.htm

Fransa'nın 88 köyünde her yıl çeşitli eşek festivalleri düzenlenmektedir.

Carousel

© Carousel Gardens, ABD

**Dr. Elisabeth
Svendsen Ali Polat ile beraber**

Dr. Svendsen 1969 yılında İngiltere'de "The Donkey sanctuary" isimli eşek koruma derneğini kurmuştur. Günümüzde 483 hektar alanda 12.000 eşeğin barındığı ve yılda 200.000 kişinin ziyaret ettiği "The Donkey Sanctuary" dünyanın en büyük eşek koruma derneğidir. Dr. Svendsen'in ayrıca sevimli dostumuzla ilgili onlarca kitabı bulunmaktadır ve kendisine dünya eşeklerinin anası adını vermektedir. Resim Ali Polat'ın İngiltere'de "The Donkey Sanctuary"ni Nisan 2004 tarihinde ziyareti sırasında çekilmiştir.

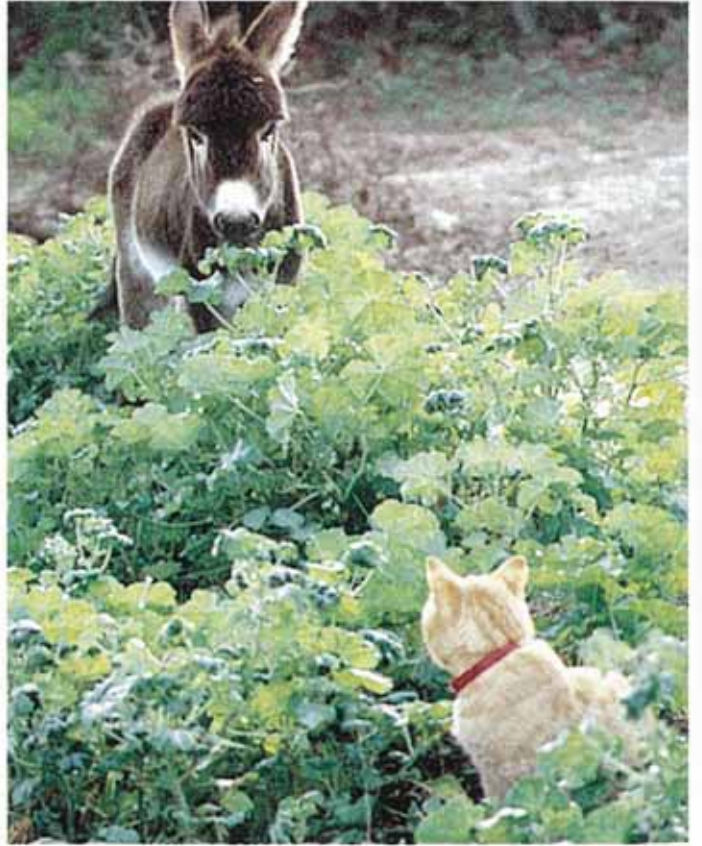

Cachou yakın arkadaşlarıyla beraber
© Safe Heaven for Donkeys, İsrail

İlk bakışta dostluk - Muffin ve
Ginger (kedi)

© Safe Heaven for Donkeys, İsrail

Katcher yavrusuyla beraber

© The Ass-Pen Ranch, ABD

Russet

Russet büyük standart dişi eşektir ve koyun sürüsünü kontrol etme amacıyla eğitilmiştir. Bazı eşeklerin koyun, keçi ve inek sürülerini yırtıcı hayvanlara karşı korumada çok etkili olduğu saptanmıştır. Eşegin doğal içgüdüleri yırtıcı hayvanların bu sürülere zarar vermesini engellemekte ve bir çok ülkede bu amaçla kullanılmaktadır.

© Sybil Sewell, Kanada

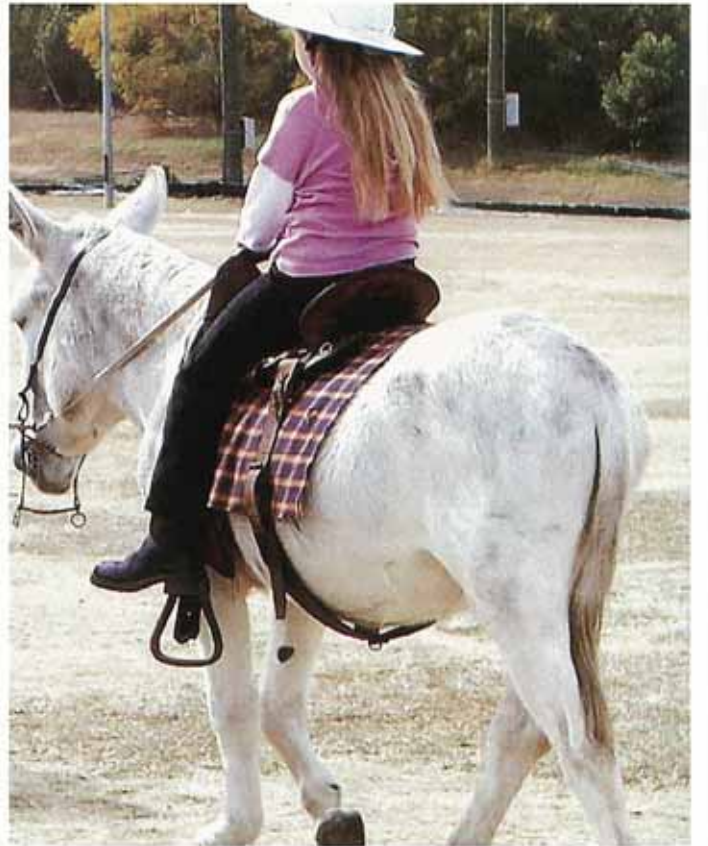

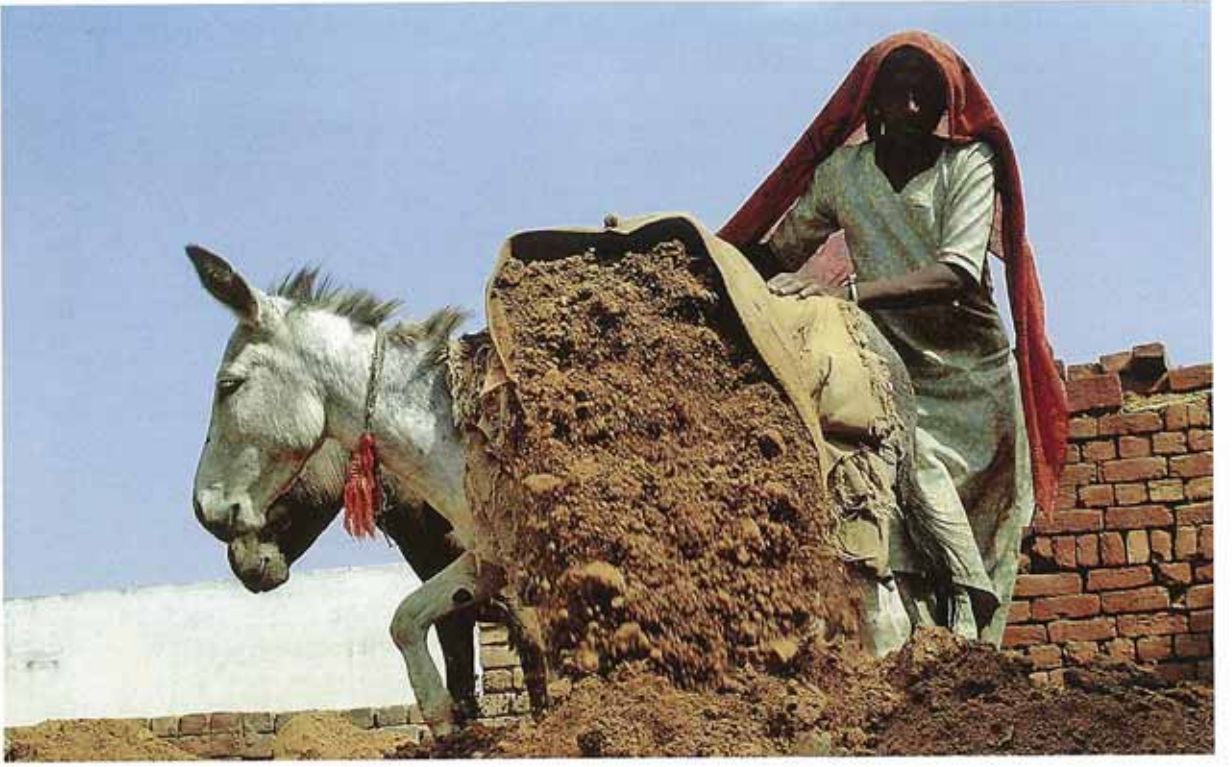
Lucy Fensom, Molly ve Muffin ile birlikte

© Safe Heaven for Donkeys, İsrail

Minik kız sevimli dostuyla beraber

© Queensland Donkey Society,
Avustralya

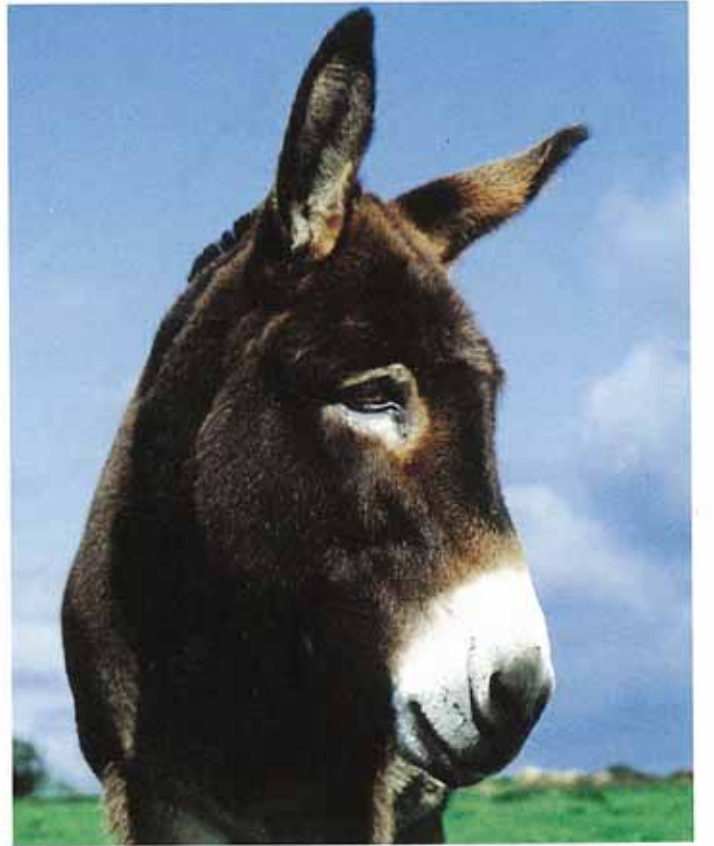

Tuğla yüklü eşekler (Hindistan)
© The Donkey Sanctuary, İngiltere

Sam

© The Donkey Sanctuary, İngiltere

Kıbrıs'ta eşegi havuçla yemleyen bir çocuk

© Friends of the Cyprus Donkey, Kıbrıs Rum Kesimi

Trakya'da köylü ve yüklü eşegi

© Cevat Abayt

Sybil Sewell büyük standart eşek "Mr. Whiskers"i sürerken

Sybil Sewell eşek yetiştirme ve eğitim işlerine 33 seneden fazla ömür vermiş Kanadalı bir duayendir. Bu resimde bayan Sewell 52" büyüklüğünde Mr. Whiskers isimindeki büyük standart eşeği sürerken görülmektedir. Resim 1990 yılında Calgary, Kanada'da geçirilen Spruce Meadows Ustalar Turnuva'sında çekilmiştir.

© Bob Coleman (Fotoğraf Sybil Sewell (Kanada) tarafından sağlanmıştır.)

Ödül avcısı Danny

© Donkey and Mule Society of New Zealand Inc, Yeni Zellanda

Maria yavrusuyla beraber

Maria 1979 yılında ABD'den satın alınmış bir mamut (mammoth) eşeğidir. Maria şu anda 28 yaşında ve en son olarak 23 yaşında yavrulamıştır. Emeklilik yaşında olan Maria resimde yavrusuyla beraber görülmektedir.
© Sybil Sewell (Kanada)

Emma yağmur altında

© Safe Heaven for Donkeys, İsrail

Daisy'nin muzipliği
© The Ass-Pen Ranch, ABD

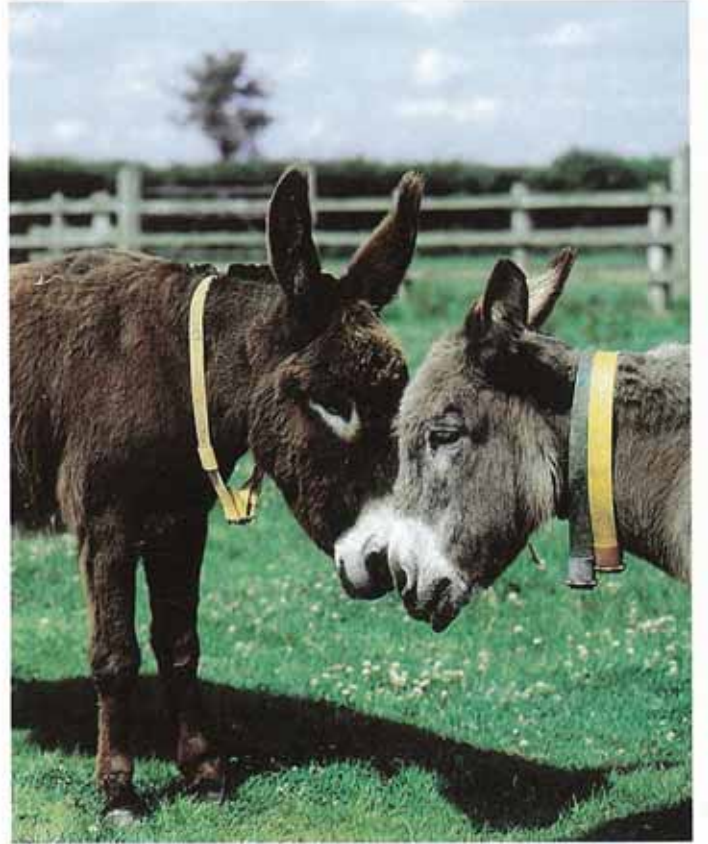
Doo Little gülerken
© The Ass-Pen Ranch, ABD

Süslü Eşek

© Carousel Gardens, ABD

Dusty arkadaşıyla konuşurken
© The Donkey Sanctuary, İngiltere

Russet (Washington, ABD)

Bu resimdeki iki mamut eşek, yaz aylarında kamping araçlarını, ilkbahar ve güz aylarında ise av etlerini taşımak amacıyla kullanılmaktadır. Hata yapmayan ayaklara sahip olması eşeklerin dağlık alanlarda kullanılmasını kolaylaştırmaktadır.

© P. Lopushinsky (Fotoğraf Sybil Sewell (Kanada) tarafından sağlanmıştır.)

Romeo ve Juliet

© Safe Heaven for Donkeys, İsrail

Murphy ve MgGee

© Donkey and Mule Society of New Zeland Inc, Yeni Zellanda

Elisabeth

© Safe Heaven for Donkeys, Israil

Joster

© The Ass-Pen Ranch, ABD

Yarış eşeğinin eğitimi

© The Ass-Pen Ranch, ABD

Avustralya'da eşek sahipleri bir arada
© Queensland Donkey Society, Avustralya

Süslü Crystal Ward, süslü mamut eşeği Boomerang ile beraber
Crystal Ward, Kaliforniya'da (ABD) yerleşik "The Ass-Pen Ranch" isimli eşek örgütünün yetkilisi olup, 40'a yakın eşek beslemektedir.
© The Ass-Pen Ranch, ABD

Millicent

Millicent 55 3/4" büyüklüğünde dişi mamut eşegidir. Resimdeki eşek ve katır antrenörü Karen Anderson tarafından İngiliz Stilinde sürüldüğü görülmektedir. Bu resim Calgary'de (Kanada) Spruce Meadows Ustalar Turnuvasından bir görüntüdür.

© Sybil Sewell, Kanada

Mamut eşek yarışması

© Carousel Gardens, ABD.

Minyatür Casper köprüyü geçerken
© Carousel Gardens, ABD

Ödüllü minyatür eşekle bir hatıra
© Carousel Gardens, ABD

yaşam öyküleri
fikraller
fikraller
festivaller
yaşam öyküleri
karşılaştırmalar
muhsözleri
dünnyadaki koruma dernekleri
Sürer
karikatürler
dernekleri
fotoğraflar
masallar
büğles
bilgiler
sözler

Yeni bir dünya ile

tanışacaksınız...

